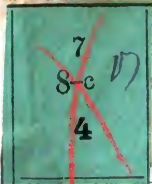

7
8-c
4

BIBLIOTECA NAZIONALE
VITTORIO EMANUELE
9
18 A
2

DE VITA,
ET LAVDIBVS
S. P. N. AVR. AVGVSTINI,

HIPPONENSIS EPISCOPI, ET Ecclesiæ Doctoris eximij.

LIBRI SEX.

Recogniti secunda editione, & in compendium, à suo auctore R. P. F. Ludouico de Angelis, Portuensi, Lusitano, Ordinis Eremit. alumno, & chronista generali, Doctore Theologo, & publico, in Collegio S. Aug. Olisipponensi, S. Paginæ quondam interprete.

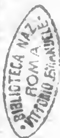
PARISIIS,
Apud IACOBVM BESSIN, via Callendrica sub signo aureæ Franciæ, è regione portæ Palatij.

M. DC. XIV.

ILLVSTRISSIMO,
AC REVERENDISSIMO
D. D. Fr. Alexio de Menezes ex familia Eremitarum, olim Goensi Archiepiscopo, & pro Rege gubernatori, iam Bracharensi, ac Domino, tunc Indiæ, nunc Hispaniæ totius Primati.

REDIISTI tandem desiderate, tàm multa, tàm longa intercapedine, gratulor; Macte animo; ob prosperam tuam nauigationem gaudeo; ob salutem, & incolumitatem triumpho. Amabò non laudo te hominem in vita tua: nam *pondus meum, amor meus, eo feror, quocumque feror*; laus attollit, exornat alios; Cœlum verò cœli, quod Hebręi, Aquila in nubibus, quod Gręci dicunt, verè tu es: nec altiùs ire, Aug. 3. Confes. 9.

hec effingi potes pulchrior: amoris ergo pōdere iaceo, non laudo maiorē omni laude: non te sed ouem tuam, pro qua te ante Deum abnegas, & adstruis te non esse te; sed ipsam tuam errantem, deperditam; non laudo hominem, sed lutum aliud, sed saphirinum illud Dei opus: aut Angelum humanum, aut hominem Angelicum, non ferientem vertice, pedibus terentem sidera: non te laudo hominem in vita, mortuum mundo, cui quotidie moreris, ne moriaris æternum: non te denique laudo hominem in vita tua, quando non tua, sed æterni Dei est, cui illam in bellissimo ætatis flore dedisti, donasti, dicasti.

Quæ fecisti te laudant & speciatim hæc (non blandior:) quadraginta parochias cum suis ministris & necessariis omnibus, in tua Goensi Diœcensi de nouo erexisti: hanc in rebus Ecclesiasticis sexdenium, quorum três in secularibus totam Lusitanorum Indiam feliciter gubernasti; Bis te Indiam gubernante, Mossambiquium, semel obsessa fuit Malaca per Hollandiæ hostes, sed vtraque vrbs defensa ad victoriam vsque; & magnam nominis Lusitani gloriam; Gentiles, & Mauros numero tam multos ex vtero baptismi peperisti, vt Gouueana de tuis gestis copiosissima historia plures taceat,

quàm dicat. Mauros, & alios Indiæ populos nutu flectebas, qui te, *Mar* vocabant, hoc est Dominum: vndè magnus ille Mogor tres fratris sui filios aquâ baptismali lustrandos, & tertium tuo nomine illustrandum obtulit, dicens te tanti à se æstimari, quanti Reges Hispaniæ, Carolum, Philippum, quorum nomina primis duobus imposuit. Piperis Reginam, aliosque infideles Reges, & schismaticum Babyloniæ Patriarcham conculcasti. Pro Christianis Diui Ioannis, vt appellant, circa Euphratem reducendis, plurimùm laborasti. Malabaricos Sancti Thomæ reduxisti ad fidem Catholicam; Dauid Patriarcham Armæniæ, sex Episcopos, & horum subditos omnes. Portetosum Mahometi præsidium (ita vocabant Maurorum reges, & Dynastæ) Cunhalensem tyrannum, raptorem, archipiratam, omnium, Christiano, & Lusitano nomini, quos Orientis Solis oculus vidit, infestissimum, primùm hortatu, & consilio tuo maturissimo (nec enim tunc Indiæ gubernator eras) contra omnium opinionem oppugnasti, deindè multis subsidiis expugnasti, ac tandem gladio, & arcu Iacobi id est prece, & oratione ad internecionem vicisti. Duo Paniquales (hi sunt apud Malabares gladiatorum gymnasiarchæ) tribus cum millibus tibi aduersus

impium Næstorem & perfidos eius sequaces intrepidè prædicanti, districtis super venerandam coronam tuam gladiis, adsistentes, tandem benedixerunt, quem anteà mactare iurarunt. Aquila non ita contemnit muscas, vt tu scopeta, lanceas, sagittas, veruta, gladios acutissimos, vt non semel par fuit videre apud montes Malabaricos, & speciatim in Parumensi illorum oppido, quibus sanctum Confirmationis Sacramentum Apostolico spiritu penitus intimasti. Maleficus satis notus, pecunia multa corruptus, prædicationis tuæ lampadem instar Solis elucentem vt obscuret, sua edit omnia signa, & nulla insignia, Dœmones inuocat, non reuocat, vocat vociferatur, at illi! vel non audiunt, vel nihil audent aduersum. Biduana aëris tempestas ita cœlo terram miscebat, vt publicum capere sine vento, & pluuia desperarent homines; vbi tamen ingeminasti; efferatur crux, efferatur crux; obediunt venti, nubes clarescunt, fugit procella, & mille stant subito spectacula: hæc, finita processione post Synodum à te facta apud Malabaricos, continuò finiũtur; & redeunte imbre omnes, definiunt omnia à te cælitùs definita. Pro festiuitate sonat bellicum tormentum, & frangitur, in ipsa gratiarum actione, bonam sui partem torquet

in hominem, retorquet in murum, ô mirum! frangit hunc, & intus penetrat, illum supernè tangit, ac vix lędit; sic infernus, terra, aqua, aër, ignis, cœlum, vel tibi conformari, pacem, & fidem Romanam prædicanti, vel tua confirmare videntur: vt ipsi Catholicæ matris infantes Malabarici die, ac nocte, priuatim, & publicè, in viis, in domibus exhilarati prædicant, atque compositis de more hymnis, perfectissimè laudant. Synodum confecisti insignem, Catechismum veritate Catholica resplendentem; conciones innumeras, non minus pias, quàm doctas: inter quæ, cæci sunt non indicantes, luminaria magna inter stel- 9. Conf. 8. las, libros duos à te scriptos de vita, & exemplis Augustinianorum tam in partibus Orientis Indiæ, quàm Occidentis, Lusitaniæ. *Multa præterea, quia multum festino.* Crucifixisti sepelisti auaritiam; Crux, Mausolæum resplendent Olisippone in monasterio Gratiarum, in triumphum tuum, in gloriam Dei maximam. Per te Augustinienses vbique gentium augustiores, florent in Perside, rutilant in India, micant in Africa, corusċant in Arabia; sub aurea quorum institutione primum totius Orientis sanctimonialium monasterium sanctè fundasti, & matris Monicæ titulo ad cœlum, & Dei

acceptationem erexisti. Quid de illis dicam ædibus à te extructis, vbi Christianæ, & nobiles puellæ, vel corporalibus, vel spiritualibus nuptiis, pro suo cuiusque libito, contrahendis, sub Augustinianorum doctrina, & habitu laudabiliter educantur? omnes approbant, vt & reclusoria tuis etiam institutis, & sumptibus ornata, quibus mulieres in Insula Goa peccatrices, & lubricæ ciuitatis barathra, pœnitentiam peragunt, nec solum sibi, sed alijs multis lucem præferunt melioris vitæ.

Cæterùm, hæc, qualiacunque sunt, plantasti, rigasti, fouisti, taceo de expensis liberaliter promissis, liberalius concessis, ante meritum, & opinionem certè meam. Ad illas venio tuas graues, & multas, quas, & aliquando sine debita rescriptione, bone Deus! cui quis, vnde, qua de re, & quo affectu scripsisti mihi, tu, ex India, de rebus Ordinis nostri, fidē faciens non te pro te, sed pro illis naturā meas responsiuas conferebas, & præferebas cæteris totius regni; dicebas illas mel tuum, dulcedinem tuam, hac sola de causa, quia aliquid nunciabant Eremitici, & Augustiniani Ordinis tui. Per fluxu ergo, & refluxus tuarum admonitionum Oceani, meam in rebus Augustinianis fatuitatem extenuasti, & sale, siquem

habent, reſperſiſti: ecce ad te refluunt, à quo fluxerunt, vt iterum fluant & à typographico cœlo, dulces, vtiles, & aliquo ſaltem puncto dignæ, ſin minus, ad me reuertantur, qui, vt tyro in tenebris, & ſqualore non effero manum,

Parmaque inglorius alba

Et fortitudinem humanæ opinionis vitium, & infirmum eſſe eruditionem ſcio. Sed cur te eneco verbis iſtis, quo viuo, ſit fas loqui, tota indiget India, indiget Hiſpania, indiget Anguſtinianum iſtud cœlum, in propagationem, in honorem, in fulcrum Herculeum, ſeu Atlanticum. Vale.

Mæcenas atauis edite Regibus,
O & præſidium, & dulce decus meum?

Conimbricæ, MDCXII. die Iunij duodecimo, ipſo feſto beati noſtri Ioannis de S. Facundo, *Reuerendiſſimæ, & illuſtriſſimæ D. T. addictiſſimus.*

Fr. Ludouicus de Angelis.

AVCTORIS PRÆFAtio ad Augustinianos.

Lib. de vera religion. c. 7.

Ibros legebam, fratres charissimi, & ex eis sectandæ Christianæ religionis caput (*ita appellat Augustinus*) *historiam: hinc Ordinis nostri rerum collector in comitiis prouincialibus Scalabi Lusitanorum celebratis ab hinc duobus lustris, vel supra ab optimis prouinciæ moderatoribus factus sum, nullo (ni fallor) instigante, vel impellente; quem à triennio Reuerendissimus Prior Generalis M. Fr. Ioan. Baptista de Aste Chronistam ordinis totius destinauit: illico animum rebus Ordinis, ex officio cudendis, & excudendis intendo, cùm ecce occurrit, & volentem retardauit Patris Augustini discipulus Trigetius*, qui tanquam veteranus adamauit historiam: & *verè, ecquod stu-*

Augustinus 1. de Ordine, cap. 1.

dium aut ponderis maioris, vel ordinis altioris? In ipso limine impingebam, cùm dignißimus eiusdem Lusitaniæ Prouincialis M. F. Franciscus Pereira, ordinis Romæ Hispanus iam olim adsistens eos adhibet aculeos, vt regredi nefas videatur, progredi currere, volare placeat in apertum famæ nostræ campum;

Tolle moras (*inquit*) semper nocuit differre paratis. Lucanus. 1.

Primitias ergo nostras videte, præcoces quidem (si me audio) tamen ex aliorum mente maturas, vobis quos tutores voco, & patres, vobis, tangendas, tollendas: tangendas fauore, tollendas à fructu non paruo, non despicabili, quem ex nostra Augustiniana arbore pendentem maturum præscindam, & euulgabo: tu ô Deus! faxe, ad publicum vsum, & gustum: chronicon à nobis exeat ordinis ab Augustino ad nos deductum, & continuatum, atque alia sublimioris notæ, ita te lucente, & illucente;

AuiaPieridum peragro loca, nullius ante *Lucret.* 1.
Trita solo, iuuat integros accedere fonteis
Atque haurire, iuuatque nouos decerpere flores,
Vndè prius nullæ velarunt tempora Musæ.

Hic finirem, ni reliquum esset aperire animum meum in hoc opere. Duas videbam in Confeßionibus Patris Augustini conuersiones, priorem per internas Dei voces, vt Christianus esset, per externas alteram, vt monachus viueret; quas ipse sanctißimus Pater inter scribendum, submißius, & abiectius de se sentiens, multis Deo actis gratiis, aliorumque precibus expetitis, sic intricatas reliquit, vt vnam ab altera vix discernamus, ambasque inter se valdè discretas vnicam reputemus; quare statutum distinctas, hoc opere edicere, & explanare, eosdemque Confeßionum libros, quibus (ipso Patre nostro Augustino teste) nil frequentiùs, & delectabilius. Creuit præter intentionem opus, vitamque, & laudes non paucas ad titulum pellexit, corpus sex in libros efformauit, posito ordine, in primo de vocatione Augustini ad vitam Christianam, ad monasticam in secundo, in tertio de baptismo tractamus, in quarto de monachismo, de sapientia, & sanctitate consequenter in quinto, & sexto: stilus quidem à multis, ex multis factus, fractus, & mutilus, aliquibus fortaßis serpens, aliis multus, exuberans, & fastuosus: sed rationem attendite: verba, sententias, ænigmata aliorum retulimus, quod graue (non diffiteor) & nonnihil fastidij pariet, attamen maioris erit (si bene suadeo) auctoritatis, & emolumenti; nec aliter scribenda sensi, quæ mentis oculis iudicata, non istis visa corporeis: Ordini aduersa propel-

3. De prædestinatione Sanctorum cap. 2.

lit, aduertit prospera, & nouo quodam dicendi genere vetustiora veterum, in libris in codicibus collapsa reducit ad mentem huius æui; loquitur parùm, minùs eloquitur, ex illo Seneca.

Quid verba quæris? veritas odit moras. *Sen. in Oedipo.*

Finio, & vos saluere iubeo, varia tango elogia, materiemque subministro, quæ multa tractare, vulgare, edicere poßitis fusè, perfusè, cothurno elegantius, Ordini fructuosius, Patri Augustino laudi, & decori, æterni, & præpotentis Dei gloriæ; ita aueo, ita voueo; tu ô Patrona! adspira votis, & huic operi coronam adde & colophonem, ô Domina Gratiarum!

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum. *Versus antiqui, sed incerti auctoris.*

Approbatio.

EGo Fr. Rogerius Gyrard in alma facultate Theologiæ Parisiensi Doctor, necnon conuentus Eremitarum S. P. N. Augustini Vicarius, & visitator generalis, Confessarius ordinarius Serenissimæ Reginæ Franciæ, ac Prior beneficiarius Domus Dei Montis morilliensis fidem facio quibuscumque à nobis lectum librũ *De vita, & laudibus S. P. N. Augustini*, editum in lucem à R. P. M. Fr. Ludouico de Angelis Lusitano nostro coeremita, & chronista generali; & nihil in eo reperisse contra fidem catholicam, & bonos mores, imo ad pietatem, & tanti doctoris patris nostri Augustini maximam conducere commẽdationem, & proinde dignum, qui Parisiis typis mandetur, sicuti prius Conimbricæ in Lusitania fuerat: in cuius rei testimonium nostra authoritate subscripsimus die 25. Nouembris an. 1613. in ipso conuentu Erem. Parisiensi.

Frater Rogerius Gyrard Vicarius,
& Visitator Generalis Indig.

Errata candide lector emenda, & sic insignora.

fol.	pag.	lin.	error,	correctio;
9.	1.	10.	hinc.	hic
15.	2.	1.	dele; at	sectabar ista.
18.	2.	13.	inhabitantibus.	inhiantibus.
83.	2.	26.	Canonici.	Canosini.
86.	1.	15.	trigintat tres.	triginta sex
87.	1.	13.	nesciret.	
88.	2	5.	quantum	quintam
92.	2	11.	dele & secundo cognoscendi genere	
92.	2.	12.	tertio	secundo
92.	2.	29.	alibi	de tertio
101.	1.	28	Seraphion	Serapion
103.	2.	20.	dicad marginem Rupertus lib. 7. de op. Sp. Sti. c. 19. vbi praef. in Ioannem.	
112.	1.	2;.	peen	penè.
109.	1.	20.	irruptionem	irruptio
110.	1.	4.	lege quam	implet.
110.	2.	29.	tempore	temporis
114.	1.	28.	imperator	imperatoris
137.	1.		lege non solum Romanam Africanamque Ecclesiam, sed per omnes.	
152.	2.	13.	lege & prandium	
162.	1.	2.	lege decimum quartum, & valentiniano tertium.	
167.	2.	7.	Angustianis	Augustinianis
172.	1.	vlt.	at Salomona	vt Salomoni.
181.	1.	24.	M CCCIII.	M.CCII.
161.	1.	vlt.	Benturia	Conuentria
181.	2.	8.	apud	quod.

DE VITA,
ET LAVDIBVS S. P. N. AVR. AVGVSTINI.
Hipponensis Episcopi, & Ecclesiæ Doctoris eximij.

LIBER PRIMVS.

Præscribit exordia, & conuersionem eius ad fidem Catholicam.

Patria, natale, nomen, prænomen, nobilitas, insignia, parentes.

CAPVT I.

AVGVSTINI semper nostri patria Tagasta, siue Tagestum, oppidum (vt inquit Plinius) Numidiæ liberum, & suo iure præditum apud Africam: in vetusta cosmographia, PATRIA. *Plin. lib. 5. hist. c. 4.*

Partibus ista minor spatiis, est terra duabus
Petr. Vene. in carmine pro defensione Petri Pictauiensis. *Ast Augustino vincit vtramque suo,*
vel:
Augustinus hic est, quem nobis Africa misit
Tertia pars orbis re minor, hinc potior.

NATALE. Hæc Petrus venerabilis Diuo Bernardo amicissimus.

Botherus in familia Austriaca, p. 2. Baron. ann. 355. Beda lib. 2. de Tabernaculo, c. 3. Othomannorum superbia exorta, cum Austriaca familia ipsam oppressura: sic anno Domini CCCLV. pestis Ariana (testor Baronium) ad summum, & natum antidotum, de quo Beda: *Augustinus omnia, quæ fidem turbare poterant, hæreticorum venena euacuat.*

NOMEN. Sueton. in Augusto. Aug. lib. 1. Conf. c. 6. Augustinus ab Augusto diriuatur, Augustum *ab auium gestu, gustu ve, vel ab auctu.* Suetonius ait, Hæc in nostro scilicet Augustino, qui de materna, & vterina reclusione inquit, *nonnihil mihi indicatum est.* Fortè aliquod sanctitatis auspicium, vt pluribus Ecclesiæ viris: non enim parua, communia, & vsitata: sed magna, rara, & clara indicantur, cum aliquid de illa: videant alij, & Ouidianum istud.

Fast. 1. *Sancta vocant augusta Patres, augusta vocantur*
Templa sacerdotum ritè dicata manu.

A gustu Augustum? Virgilius.

Georg. 4. *Si quando sedem augustam, seruataque mella*
Thesauris relines.

Augustinus Christianæ dulcedinis thesaurus, viuum Ecclesiæ alueare, cœlestis repositorium ambrosiæ, cui canimus:

Frangis nobis fauos mellis
De scripturis disserens. — *Hymn. officij S.P. August.*

Auctus Augias apud Græcos, Ioseph apud Hebræos, Augustinus apud Latinos: ex primo *oculis aiunt radios, tanquam solares emicuisse*: per alterum crescere Deus fecit Israël, *& auxit populum suum vehementer.* — *Thesaur. ling. latin. in Augias* — *Psal.* 104.

Augustinus erat, quem Christi gratia cornu
Vberiore rigans nostro lumen edidit æuo
Accensum vero de lumine. — *Prosper de ingratis. c. 2.*

Cuius claritate (notanter Possidius) *multum creuit sancta Ecclesia*, pulcherrimè, & vbertim Sanctus Nocherus: — *Possid. in vita. August. cap.* 12.

Hæc mihi doctor retulit peritus
Nomen Augusti meritò retentans. — *S. Noch. in hymn de S. Stephano.*

Aurelius (Festo) est Ausedius, aureæ inquam sedis vir, & inter suos, vt aurum splendore, coruscans omni sapientiæ gloria. Hinc Salomon inter Hebræos in aurato solio; inter Græcos Socrates Tripode auri dignus: Brachmanas inter Hiarchas throno sedens aureo: non aliter Augustinus non viuus, sed post mortem Aureliano titulo afficitur, & primùm mihi apud Claudianum cognomento Mamercum (aliàs Mamertum) hisce ver- — *Prænomen Fest. in voce Familia Aurelia.* — *Hieron in Prolog. Bibl.*

bis: *Aurelius Augustinus & acumine ingenij, & rerum multitudine, & operis mole; velut quidam Chrysippus.*

Mam. 3 de statu anima c. 10.

Vt prænomen ei; ita dignitas Aureliæ familiæ. *Hanc à Sabinis oriundam à Sole dictam putant; quòd eidem publicus à populo Romano datus sit locus, in quo sacra faceret Soli.* Sabini à Sabo; Silius :

Dignitas. Festus in voce Aurel. familia.

Silius 8.

.... pars laudes ore ferebant
Sabe tuas, qui de patrio cognomine primus
Dixisti populos, magna ditione, Sabinos.

Sabus multis Noe (aliter Noa) vini, Satorum inuentor; vnde Ianus; vnde Saturnus;

Virg. Aen. 7.

Paterque Sabinus.
Vitisator curuam seruans sub imagine falcem.

Genes. 6.

Noam in recta iustorum linea decimum ponit sacra pagina, quasi decus, decanum, decumanum; quem (non ter, quaterque beatum, amplius beatum) octauum iustitiæ præconem, hoc est supremam illorum laudem, ait Sanctus Petrus.

Petr. 2. ep. c. 2.

Fortè aliquis meras Stoicorum ineptias à me dici; fabulas, & genealogias deuitare iubet Apostolus: nihil abnuo; sed tales fabulas; tales ineptias, vellent aliqui patri suo glorianter attribui, & appositè cantari: *quasi sol refulgens, sic iste refulsit in templo Dei,*

Epist. Missa S. Aug.

Iam de insigniis, quoniam multa bona Sabus, siue Ianus, aut, vt aliqui volunt, Noa subita nauigatione Romanis attulit, titulo Dei donatus est, quo nullus melior, nullus maior:

INSIGNIA. *Methodius apud Martinum Polonum lib. 1. histor. Pontific. c. 4.*

At bona posteritas puppim signauit in ære,
Hospitis aduentum testificata Dei.

Ouid. 1. Fast.

Duo etiam illi attributa capita, tamquam sapientissimo,

..... *A tergo, quem nulla ciconia pinsit.*

Persius Satyra. 1.

Aureliornm ergo, & consequenter Augustini prima mundi insignia, capita, & nauis, imò præcipua, vel cum illis compares, quæ per excellentiam signa, bis signa dicuntur à Dauide: *Posuerunt signa sua, signa*. Augustinus commentatur: *Aquilas suas, Dracones suos, signa Romana*, reducta (vt habet Cassiodorus) ex Gallicis Castris per Camillum: nam Summus Ecclesiæ Pontifex sanctior, augustior Imperatore Romano huiusmodi gerit insignia, capita scilicet Apostolorum Petri, & Pauli, ac nauim, de qua Pierius in Hieroglyphicis.

August. in Psal 73. *Cassiod. in Chronic.* *Pier. lib. 45.*

Aduerto curiosiùs, Domino nostro feliciter Ecclesiam nunc gubernanti Sanctissimo Paulo V. ante sacram electionem erat Camillus nomen, Aquila, & Draco, signa Romana, signa sui generis: quænam ei insigniora? an capita, & puppis? an Aquila, & Draco? aspice cum

Aeneid. 6. Virgilio imperij,

Referentem signa Camillum;

Et ipsum Pontificem Paulo postponentem Camillum, Aquilam, & Draconem capitibus, & puppi.

PARENTES. *Possid in vita Aug. c. 1.* Pater *de numero Curialium*: ait Possidius. .i. *Nobilis, & generosus.*

1. Iuuen. Satyr. 7. *Appositam nigra lunam subtexit aluta.*

Patricius enim nomine ab illis Patriciis oriundus, qui patres patriæ, literis aureis conscripti, media quadem ornati luna, *Isid. lib. 19. orig. c. 34.* non sideris nota (notat Isidorus) sed centenarij numeri; *quod in initio Patricij senatores centum fuerint.*

9. Conf. 9. Mater ad elogiorum cumulum, de quibus aliàs, egregia de causa Patricia quoque; Patricium enim *coniugem in extrema vita temporali eius lucrata est tibi*; ô Æterne! *nec in eo iam fideli planxit, quod in non fideli tolerauit.* Augustinus hæc, suos vt dicat parentes virtute; nos honore clarissimos: nam virtus,

Claudian. in paneg. Theod.

Diuitiis animosa suis, immotáque cunctis
Casibus ex alta mortalia despicit arce:
Hanc tamen inuitat blandè, vestigat, &
vltrò
Ambit honor;

Instructio eius à primis annis in fide Catholica.

CAPVT II.

PRædicat Ecclesia Catholica vbique diffusa debere paruulos baptizari propter originale peccatum. Chrysostomus; & à primis nostris ducibus, Apostolis scilicet, diriuatum magnus tradit auctor Areopagita Dionysius: Augustinus tamen puer non fuit baptizatus: sed in eo gradu Ecclesiæ positus, quem in Africa reliquit ob falsas Manichœorum adhortationes; ob Ambrosianas verò recepit Mediolani, dicens: *Figam pedes meos in eo gradu, in quo puer à parentibus positus eram.*

Traditur Ecclesia. Chrysost. homil. de Adam, & Eua. Dionys. de Eccl. Hier. c 7.

6. Conf. 11.

Catechumenus istius primi gradus (Albinum, meliùs Alcuinum, testor) appellatus est *Auditor, siue instructus*; ideò repetens eandem animi deliberationem, se catechumenum dicit illis verbis ad Honoratum: *Decreueram tamdiu esse catechumenus in Ecclesia, cui traditus à parentibus eram*, & in Confessionibus: *audiueram enim ego adhuc puer de vita æterna nobis promissa per humilitatem Domini nostri descendentis ad superbiam nostram.*

Alcuin. epi. de carem. Baptismi.

Aug. lib de vtilit. credendi, c. 8.

1. Confess. cap. 11.

Credit & catechumenus; quia ipse signa-

Ambr. lib. de initiat. c. 4. Aug. 1. Confess. 11.

tur, ait Ambrosius: ipse Augustinus: *& signabar iam signo Crucis*, persequitur, *ita iam credebam, & illa* (hæc est mater Monica) *& omnis domus; nisi pater solus, qui non euicit in me ius maternæ pietatis; quominus in Christum crederem; sicut ipse non credebat.*

3. Concil. Carth. c. 5. 1. Conf. 11.

Dabatur catechumenis olim sal, de quo Concilium tertium Carthaginense: *per solemnissimos paschales dies sacramentum, catechumenis non detur; nisi solitum sal.* & Augustinus: *condiebar eius sale iam inde ab vtero matris meæ.*

August. 1. Conf. ca. 11.

Baptismum in ipsa pueritia oppressus acuto stomachi dolore petiuit, non impetrauit breuiter conualescens: nam Africanis in more detrahere sæpe celeritatem de baptismo: quia *post lauacrum illud, maior, & periculosior in sordibus delictorum reatus foret.* Id narrat Augustinus, & improbans: *quanto ergo meliùs, vt citò sanarer, & id ageretur mecum, meorum, meáque diligentia; vt recepta salus animæ meæ tuta esset tutela tua, qui dedisses eam?*

3. Conf. 4. Vualfrid. li. de offic. c. 26.

Tandem in gradu isto ad annum *ætatis vndevigesimum*, non vt est apud Vualfridum; & *penè vsque ad vigintiquinque annorum ætatem, catechumenus perdurauit.*

Magnum ingenium.

CAPVT III.

MAdauros vrbem, eruditionis ergo, petiuit, & *omnes ibi præceptores* (quod Philo de Moyse) *intra modicum tempus superauit; natiua docilitate præcurrens, vt reminisci videretur, non discere.* Nam de se; *Omnes libros artium* (inquit) *quas liberales vocant, tunc nequißimus malarum cupiditatum seruus per me ipsum legi, & intellexi quoscunque legere potui.* *1. Conf. 5. Philo in Moyse.*

Etenim intellectus acumine, ingenij perspicuitate, disputandi acrimonia, inueniendi copia, differendi subtilitate monstrum quoddam in natura fuit Augustinus, qui humanæ intelligentiæ terminos visus est transcendisse, vir intellectu, vt quidam ait, propè diuinus. Hæc Pater pauperum Archipræsul Valentinus, & sapientia, & sanctitate clarus ad miraculum, bonum respiciens auctorem, vt puto, Ambrosium Coranum (impropriè Coriolanum appellat Trithemius) qui tractatu Romæ in lucem edito sub hoc titulo; *Augustinus fuit imago Trinitatis*, ante centum annos probare contendit illum magis factum ad imaginem, & similitudinem Dei, quam cæte- *Thomas de Villa noua serm. 1. de S. Aug.* *Trit in scriptorib. Eccl.* *Amb. Coranus in Apologia ordinis Eremit.*

ros mortales; hoc est omnium ingenio-
August. 13. Conf. 32. sissimum. Vide breuiter; imago, & simi-
litudo, ad quam homo factus, in præstan-
tia consistit intelligendi, magnus Doctor
id asserit, & *hominem*, inquit Deo, *cunctis*
irrationabilibus animantibus, ipsa tua imagi-
ne, ac similitudine, hoc est rationis, & intelli-
gentiæ virtute præponi. Ipse ergo *Augusti-*
Sixtus sen. 4. Biblioth. in August. *nus Hipponiæ Episcopus, vir super omnes, qui*
ante eum, & post eum hucusque fuere mortales,
admirabili ingenio præditus, & pulchro
sensu magis factus ad imaginem, & simili-
tudinem Dei, quam cæteri mortales.

Eo iam auctore factum, vt non philosophis
sapientiam inuideamus, non oratorum eloquen-
Martinus Papa V. homil de Trãslat. corp. S. Monicæ. *tiam desideremus, non denique nobis acumen*
Aristotelis necessarium sit, non Platonis elo-
quentia, non prudentia Varronis, non graui-
tas Socratis, non authoritas Pythagoræ, non
Empedoclis solertia, non cuiusquam illius gene-
ris hominum scientia, aut virtus exemplo, aut
documento nobis esse debeat. Hæc Martinus
Papa V. homilia de Translatione Beatissi-
mæ matris Monicæ.

Auic. apud Ambrosium Lemouecensem in fine gentilis, & Ioan. Osor. serm de S. Aug. Et vera ostendunt Auicennæ verba, si
tamen illius, qui nec eiusdem cum Au-
gustino patriæ, natione Persa, profes-
sione Mahometanus, & multis seculis
posterior, *Apparuisti compatriota noster,*
homo mirabilis in vniuersa terra, altissimi in-
tellectus, humanarum, diuinarumque rerum

ſcientia, & ſapientia peritiſſimus, quod de te ſentio, accipe: parcant mihi Socrates, Plato, & Ariſtoteles, & omnes mundi ſapientes: tu enim tantum ſcientiæ poſſides, quantum humanæ menti tribui poteſt.

Tages ſpecie puerili, ſed prudentia ſenex viſus eſt, ait Cicero, Tageſtenſis noſter 2. *de natur. Deorum.* adhuc puer canam multorum obſcurauit ſenectutem, cum ait Deo: *Inuenimus autem Domine homines rogantes te, & didicimus ab eis ſentientes te, vt putaremus eſſe magnum aliquem, qui poſſes etiam non apparens ſenſibus noſtris exaudire nos, & ſubuenire nobis: nam puer cœpi rogare te auxilium, & refugium meum, & in tuam inuocationem rumpebam nodos linguæ meæ.* 1. *Conf.* 9.

Hercules iſte in cunabulis vecordiam in ſupradictis deprehendit, dicentẽ, *in corde ſuo non eſt Deus.* *Pſal.* 52. Ariſtotelem reprehẽdit, qui gubernationem infimarum rerũ Deo denegauit, & vt eſt in Theodoreto, *lunam limitem ei conſtituit.* Alias denique ſerpẽtes huius mũdi cõprehendit, & vtraque manu ſtrangulauit: *quia cum cognouiſſent Deũ, non ſicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt.* *Theod. de diuin. Decr. titul. de prouident.* *Rom.* 1.

Ariſtoteles aliquibus Dæmonium ob ſubtilitatem (ait Ammonius) incredibilem tamen in omni ſcientiarum genere, nec vacuam fructibus collocauit operam annos viginti Platonis auditor: *Ammonius in vita Ariſtotelis.* Auguſtino vero eoſdem ætatis annos, &

neminem magistrum scribit Licētius hoc versu;

Licent. ep. 39. apud Aug.

Viginti emensus nam longos forsitan orbes
Solis eras; cum te ratio pulcherrima mundi
Ditior imperijs, & nectare dulcior omni,
Corripuit, statuítque vagum, medióque locauit.
Omnibus vnde aciem possis intendere rebus.

Ficinus in Conuiuium Platonis. 4.Conf. 13.

Plato, inquirens vnde proueniat amor? Academicam finiuit; Augustinus inde suam incepit sapientiam: *etenim animaduertebam in ipsis corporibus aliud esse, quasi totum; & ideo pulchrum: aliud autem, quod ideò dicerem; quo modo aliquid accommodaretur alicui; sicut pars corporis ad vniuersum suum; aut calceamentum ad pedem, & similia, & ista consideratio scaturiuit in animo meo, ex intimo corde meo*: hæc ille, addens; *& scripsi libros de pulchro, & apto.* ad Hierium natione Syrum tam græca, quàm latina facundia mirabilem.

4.Conf. 14.

Tanta ei facilitas, quanta cæteris hominibus difficultas in vastissimo scientīarum mari natans inter illos, quemadmodum Delphinus inter pisces: *non enim sentiebam* (inquit) *illas artes, etiam ab studiosis, & ingeniosis difficillimè intelligi; nisi cum eis easdem conabar exponere; & erat*

4.Conf.16.

ille excellentißimus in eis, qui me exponentem non tardiùs sequeretur.

Denique ingeniorum Oceanus Carthagine visus est consectatus popularem auram *vsque ad Theatricos plausus & contentiosa certamina, & agonem coronarum fœnearum*; vnam enim ita commemorat: *Erat eo tempore vir sagax medicinæ artis peritissimus, atque in ea nobilissimus, qui proconsul è manu sua coronam illam agonisticam imposuerat non sano capiti meo, sed non vt medicus: nam illius morbi tu sanator, qui resistis superbis; humilibus autem das gratiam.* 4. Conf. 1. 4. Conf. 3.

Scientia, & Mecœnas Augustini.

CAPVT IIII.

LAtinum sermonem primùm didicit, & sine magistro; *nam & latina*, ait, *aliquando infans vtique nulla noueram; & tamen aduertendo didici sine vllo metu, atque cruciatu inter etiam blandimenta nutricum, & iocos arridentium, & lætitias alludentium; didici illa sine pœnarum onere vrgentium; cum me vrgeret cor meum ad parienda concepta sua, quæ non possem, nisi aliqua verba didicissem non à docentibus; sed à loquentibus, in quorum & ego auribus parturiebam quidquid sentiebam.* 1. Conf. 14. Grammaticus.

Pessid. in vita c. 1. Datus tamen ad scholas; vnde latinus, quam optimus *Grammaticam prius in sua ciuitate, & Rhetoricam in africa capite Carthagine postea docuit, & consequenti etiam tempore, trans mare in Vrbe Roma, & apud Mediolanum; vbi tunc temporis Imperatoris Valentiniani comitatus fuerat constitutus.*

Rhetor. Multos antecelluit Rhetores non solùm Carthagine, sed etiam Romæ: vn-

5. Conf. 13. de contigit, vt Mediolanum, sic inquit, ad docendam Rethoricam; *dictione præposita, me probatum præfectus tunc Symmachus mitteret.*

Cresconius Grammaticus Donatistarum partes impiè sectans nihil magis fugiendum dicebat, quàm Augustinum di-

Aug. lib. cōtra Cresconium. ca. 2. centem, qui ad ipsum: *Cum me videris à nonnullis putari eloquentem; vt à me lectoris auditorisve studium deterreres, accusandam existimasti eloquentiam.*

Secund in epist. ad August. in to. 7. Secundinus Manichæus Augustiniana alioqui remordet, in eis tamen ait: *Summum inueni vbique oratorem, & Deum penè totius eloquentiæ. Ego namque fateor* (ad ipsum) *non tali diligentia, nec tanta industria Anicianæ domus micare marmora; quam tua scripta*

Dialecticus. *pellucent eloquentia.*

Ex inconsiderata prodijt officina: quod ipse dixerit; sola logica me discipulum

4. Conf. 16. fecit; ait enim: *quid mihi proderat, quod*

annos fermè Viginti; cum in manus meas venissent Aristotelica quadam, quas appellant decem Cathegorias, quarum memini, cum eas Rhetor Carthaginensis magister meus, buccis typho crepantibus commemoraret, & alij qui docti habebantur, tanquam in nescio quid magnum, & diuinum suspensus inhiabam, legi eas solus, & intellexi? quas cum contulissem cum eis, qui se dicebant, vix eas magistris eruditissimis non loquentibus tantùm, sed multa in puluere depingentibus, intellexisse; nihil inde aliud mihi dicere potuerunt, quàm quod ego solus apud me ipsum legens cognoueram.

Et interrogatus aliquando; *an de Dialectica nihil scire potuisti? ego verò* (respondit) *plura, quam de quauis parte philosophiæ.* Sidonius, & sanctus, & doctus; eum per excellentiam vocat *Dialecticum.* Sanctus Dacius, *Dialecticis armatum argumentis:* Claudianus Mamertus veluti *Chrysippum* Dialecticorum facilè principem.

Aug 3. cont. Acad. c. 3.

Sid. libr. 9. epist. ep. 2.

Dacius. 1. Chron. c. 10.

Mam. lib. 3. de statu animæ cap. 10.

Nec solum sermocinales, sed etiam Mathematicas artes per se omnes didicit, & sine magna difficultate: cuius rei gratias agit Deo hunc in modum: *Quidquid de arte loquendi, & disserendi quidquid de dimensionibus figurarum, & de musicis, & de numeris, sine magna difficultate, nullo hominum tradente, intellexi; scis tu Domine Deus meus; quia, & celeri-*

4. Conf. 16.

tas intelligendi, & disputandi acumen donum tuum est.

Musicus. Libellos ergo fecit de Grammatica, de Rhetorica, de Dialectica; principia de Arithmetica, de Geometria, & libros sex de musica, quorum auidus Licentius sic ipsum alloquitur.

Licen. apud Aug. ep. 39.

Præsentem ipsa mihi te reddent, si mihi morem.
Cesseris, & libros, quibus in te lenta recumbit
Musica, tradideris: nam ferueo totus in illos.

Astrologus. 7. Conf. 6. Hostis magiæ. Astrologus fuit, sed liberi arbitrij nunquam arbiter ex varijs stellarum aspectibus, & suspectis iudiciis, de quibus *mihi persuasum*, ait, *ridicula esse illa, & inania.*

3. Conf. 3. Magiæ inimicus magis amicus: *Et cum eis eram* (hæc ipse) *& amicitijs eorum delectabar, à quorum semper factis abhorrebam.*

Aruspicinæ abominator. Nihil ei cum Aruspicibus, quibus aliquid erat commercij cum Dæmonibus: vnde roganti, quid sibi daret pro sacrificio illis faciendo, vt gymnasticis eiusdem Augustini suffragarentur honoribus; se illa fœda detestatum, & abominatum semper respondit, *nec si corona illa esset immortaliter aurea, muscam pro victoria mea necari sinerem.*

4. Conf. 2.

Causi-

Causidicus, ad quod muneris respiciens, *habebant* (inquit) *& illa studia, quæ honesta vocabantur ductum suum intuentem fora litigiosa, vt excellerem in eis eò laudabilior, quò fraudulentior.* Causidicus.

Historicus locupletissimus, ex libris de ciuitate Dei patet, quibus nihil deest antiquitatis, & ex hoc eius dicto: *Historia plurimùm nos adiuuat ad sanctos libros intelligendos.* Historicus. 2. de doctrina Christ. c. 28.

Aptissimus erat ad omnes scientias donum habens intelligendi, quod Rupertus Abbas ita perponderat. *Hunc quidem dispensatio antequam vocaret in admirabile lumen suum permisit adolescentem errare in tenebris Manichæorum: sed in eodem errore, mirabili gratia nescientem circunuolabat eum spiritus iste magnum suggerens donum scientiæ, quod postea benè expenderet ad commodum Ecclesiæ.* Aptus ad omnia studia. Lib. 7. de operib. Spirit. Sanct. c. 19.

Admirablem Augustini gratiam à Deo datam ad omne scientiarum genus penetrandum, atque comprehendendum celebrat Licentius ei scribens: Licent. epi. 39. apud August.

Tibi noster Apollo
Corda replet, patremque suum, patremque Deorum
Conciliat, legemque bonam, pacemque cruentam
Monstrat, & obducto velamine singula pandit.

Madauris denique rediens, & socordiæ Mecænas.

1. Conf. 13. impatiens Carthaginem mittitur *animositate magis, quàm opibus patris municipij Tagastensis admodum tenuis.* Sed ecce Mecænatem ibidem inuenit Romanianum conciuem suum prædiuitem, & nobilem,
2. contra Acad. c. 2. quem tamquam à cœlo sibi datum, sic alloquitur: *Cuius autem minister fueris, plus adhuc fide concepi, quàm ratione comprehendi,*

Hinc diuitibus seculi meritò proponendus, vt ingenuis, & ingeniosis faueant pauperibus: & istis sic Augustinus primas ingenij sui lucubrationes post conuersionem Mecænati suo dicans, atque sequentem beneuolentiæ significationē:
Aug. 2. cont. Acad. c. 2. *Tu me adolescentem pauperem ad peregrina studia pergentem, & domo, & sumptu, &, quod plus est, animo excepisti. Tu patre orbatum amicitia consolatus es, hortatione animasti, ope adiuuisti. Tu in nostro ipso municipio fauore, familiaritate, communicatione domus tua penè tecum clarum, primatemque me fecisti. Tu Carthaginem illustrioris professionis gratia remeantem, &c. necessariis omnibus iter adminiculasti meum. Tu ibidem rursus, qui cunabula, & quasi nidum studiorum meorum foueras, iam volare audentis sustentasti rudimenta, &c.*

Omnes ergo Augustiniani celebrent
2. contra Acad. c. 2. vbique gentium Romanianum, cui non minus, quàm suum debent Augustinum,

ei confitentem: *Quidquid de otio meo modò gaudeo, quòd à superfluarum cupiditatum vinculis euolaui, quòd depositis oneribus mortuarum curarum respiro, resipisco, redeo ad me, quòd quæro intentissimus veritatem, quòd inuenire iam ingredior, quòd me ad ipsum summum bonū peruenturum esse confido, tu animasti, tu impulisti, tu fecisti.*

Libera eius adolescentia.

CAPVT V.

VT varias exhaurire scientias, ita vanas hominum auras intentissimè captabat magis timens vitia oris, quàm cordis, nempe barbarismum facere, quàm non facietibus inuidere, dicit hæc vbi, *Cōfiteor tibi Deus meus, in quibus laudabar ab eis, quibus placere, tunc mihi erat honestè viuere.* *Superbia.* *Aug. 1. Confes. cap. 19.*

Sicut ergo aqua, quę super nubes in cisternam, ita pręcipitatus est in turpem, & abiectam concupiscentiam, æqua pœna vindicata culpa, quia *nisi præcessisset latens superbia non sequeretur libidinis manifesta ruina*, fatetur & causam hoc modo: *Obsorduerам stridore catenæ mortalitatis meæ, pœna superbiæ animæ meæ.* *Luxuria.* *Isid. 2. de sum. bono cap. 19.* *2. Conf. 2.*

Nec mirum si sordescat in adolescentia, qui superbus fuerit in pueritia: nam

S. Prosper. epist ad Demetriadem *superbia, dum omnia ad se trahit simul vniuersa corrumpit*, & Augustinum; ita, vt adolescens confiteatur Deo: *Ibam longiùs à te,*
2. Conf. 2. *& sinebas, & iactabar, & effundebar, & ebulliebam per fornicationes meas.*

2. Conf. 3. Adeò laxans fræna licentiosus, & luxuriosus in hoc campo, vt me mater (sic inquit) *solicitudine admoneret ingenti: ne fornicarer, maximéque ne adulterarem cuiusque vxorem.*

Nihil magis amabat quàm amare, & amari: sed amicitiæ vena concupiscentijs coinquinata, ibat, imò ruebat in desideria cordis sui, quod ipse fatetur dicens:
2. Conf. 1. *Rui etiam in amorem, quo cupiebam capi.*

Supra dicta sunt ob mulierem Adeodati matrem, quam deperibat, & peri-
Zelus. bat approbans in se, quod in aliis improbat, erga se mollis, erga alios miles, commune templum Martis, & Veneris:

Sed ferrea Martis.

Claudianus in 1. epigrãmate. *Forma nitet, venerem magnetica gemma figurat.*

Sicut enim magnes ferrum, ita bellum, & contentionem ad se voluptas. Cur hæc? quia *in segete cupiditatis fructus zeli colligit, & liuoris.* asserens, *Et colligabar*
Petro Chrysolog. ser. 4. *lætus ærumnosis nexibus, vt caderer virgis fer-*
3. Conf. 1. *reis ardentibus zeli, & suspicionum, & timo-*

rum, & irarum, atque rixarum.

Hominem in paupertatem deiicit vel sola Sirenarum exauditio, quibus pedes finxit antiquitas Gallinaceos ob diuitiarum perditionem, exemplo nunc occurrit Salomon, *quia nihil in hoc mundo aduersitatis priusquam caderet habuisse memoratur*. Obcæcatus vero concupiscentiæ nebula noster, inquit, *Putabam me miserum fore nimis, si fœmina priuarer amplexibus.* *Obcæcatio.* *Eucher. in lib. Reg. li. 3. c. 34.* *6. Conf. 11.* *Obdutatio.*

Hi fieri non posse putant, vt carnea moles
Fulgeat, expendunt propriis, qui sordibus omnem. *Carmi de virginibus.*

Ait Gregorius Nazianzenus, & ipse Augustinus omnes beatissimi præsulis Ambrosij virtutes faciles, cælibatum tantum eius sibi laboriosum: adeo durus: *vt me affirmarem,* ipse loquitur: *quotiescunque inter nos quæreremus, cælibem vitam nullo modo posse degere.* *6. Conf. 3.* *6. Conf. 12.*

Cum maxima daretur opera per beatam Monicam, vt salutaris baptismi aqua filium suum iam coniugem ablueret, Adeodati mater pœnitentiæ dolore contrita Mediolano rediit in Africam vouens Deo *se alium virum nescituram, relicto apud me naturali ex illa filio meo.* ille. *Obstinatio.* *6. Conf. 15.*

Et auulsa à latere meo, inquit, *tanquam impedimento coniugij, cum qua cubare soli-* *Aug. ibid.*

tus eram, cor vbi adhærebat, concisum, & vulneratum mihi erat, & trahebat sanguinem.

6.Conf.15. Oppressus ergo carnali consuetudine, & dilationis impatiens: quia non nisi post biennium accipere posset vxorem sibi placentem, & expetitam, *Procuraui*, inquit, *aliam non vtique coniugem, qua tanquam sustentaretur vel integer, vel auctior morbus animæ meæ satellitio perdurantis consuetudinis in regnum vxorium.*

De fomitibus tantæ licentiæ.

CAPVT VI.

Otium. NVlla delendum est obliuione Sancti martyris, & Episcopi exardentis *Ignat. ep ist. 7.* Ignatij consilium istud: *Nemo iners, & ociosus edat, ne vagus fiat, & scortator:* fe- *2.Conf. 3.* riatus namque Augustinus ab omni schola, *excesserunt*, ait, *caput meum vepres libidinis.*

Libertas. Pater in filio se testabatur auctorem corporis, non animæ satagens potius etiam catechumenus eum esse dissertum, quàm castum: Monica verò Sanctissi- *2.Conf. 3.* ma (*hæc recens erat*) ita lego in vetustioribus Augustini libris, ita interpretor, id est Neophyta, agrum istum excolere: sed

frustrà laborabat, fœmineis namque dictis obedire præ nimia licentia adolescens erubescebat, & syluescebat: quia *nulla erat eradicans manus.* 2.Conf. 3.

In muliebri balneorum aqua, quam proci, & porci adamabant, vt in cinnamomis, & vnguentis pretiosis: *quinimô* (ad rem scribit) *Vbi me ille pater in balneis vidit pubescentem, & inquieta indutum adolescentia, quasi iam in nepotes gestiret, gaudens matri indicauit, &c.* Balnea. 2.Conf. 3.

Malum facere ei libebat non solum libidine facti, sed etiam laudis, en verba: *Ego ne vituperarer, vitiosior fiebam, & vbi non suberat, quo admisso, æquarer perditis, fingebam me fecisse quód non feceram, ne viderer abiectior, quo eram innocentior, & vilior haberer, quo eram castior.* Malitia. 2.Conf. 3.

Furta etiam faciebam de cellario parentum, & de mensa, vel gula imperante, vel vt haberem quod darem pueris lusum suum mihi, quo pariter vtique delectabantur, tamen vendentibus, ait, *fallendo innumerabilibus mendaciis & pedagogum, & magistrum, & parentes amore ludendi, studio spectandi nugatoria, & imitandi ludicram inquietudinem.* De pueritia hæc: nam in adolescentia relaxabat ad intempestam vsque noctem habenas in areis, *& prodibat* (dicit) *quasi ex adipe iniquitas mea.* Ludus. 1.Conf. 19. Aug. ibidē. 2.Conf. 3.

Furtum. O putredo! ô monstrum vitæ, & morbi profunditas! potuit ne libêre quod non licebat non ob aliud, nisi quia non licebat? ad hoc peruenit adolescens iste furatus pira non ipsis volens frui, sed furto, & peccato. *Nam decerpta projeci*, ait, *epulatus indè solum iniquitatem.* *2. Conf. 6.*

Mala societas. Inimica ei nimis fuit ad virtutem iniquorum adolescentium amicitia; nam semel, iterùm, ac tertio fatetur se illud pomorum furtum non facturum, quod nulla lucri sui cupiditate, nulla vlciscendi libidine fecerat: sed *cùm dicitur, eamus, faciamus, & pudet non esse impudentem.* *2. Conf. 9.*

Amicitia nimia. Superfluè suos amabat vnum dicens cum Horatio,

Hor ad 3. *Anima dimidium mea.*

4. Conf. 7. Et ipso mortuo, quasi dimidius viuere non valens, *æstuabam, suspirabam, flebam, turbabar, non requies erat vlla, nec consilium.*

Multiplicibus beneuolentiæ signis per faciem, per linguam, per oculos ex corde gratissimè procedentibus animos adolescentium igni amoris conflare, & ex pluribus vnum efficere, studebat: hęc enim ei cum illis frequentissima: *colloqui, & corridere vicißim, beneuolè obsequi, simul legere libros dulciloquos, simul nugari, & simul honestari, dissentire interdum sine* *4. Conf. 8.*

odio, tanquam si ipse homo secum, atque ipsa rarißima dissensione condire consensiones plurimas, aut discere aliquid inuicem, desiderare absentes cum molestia, suscipere venientes cum lætitia.

Quoniam mundo muliebri,

Et verbosa gaudet venus loquela.

Et vestibus vtebatur, & verbis vtique splendidis; *elegans, & vrbanus* (sic loquitur) *esse gestiebam abundanti vanitate.*

Elegantia vestium, & verborum. *Catullus in Camerium.* *3. Conf. 1.*

Pro certo, & vltimo vulnerum suorum antidoto, proiiciebat se foras, & contactu rerum sensibilium radi cupiens ad spectacula theatrica cõuolabat, *Plena*, inquit, *imaginibus miseriarum mearum, & fomitibus ignis mei.*

Spectacula. *3. Conf. 1.* *2. de Tristibus.*

Vt tamen hoc fatear ludi quoque semina prabent
Nequitiæ; tolli tota theatra iube.

In quibus terra turpi saltatione polluitur, aër obscœnis cantibus verberatur, & eneruis histrio, dum amores fingit, infligit; *quos tamen, quasi vngues scalpentium feruidus tumor, & tabes, & sanies horrida consequebatur*, ait ipse.

3. Conf. 2. *Non vult sanari.*

Sciens neminem continentem esse, nisi Deus dederit; vnde Dianã castitatis symbolum.

Catullus carmine seculari in Dianam.

.... Mater prope Deliam
Deposuit oliuam.

Hæc enim arbor supplicem deprecatorem adsignificat; vt in prophanis, qui Caducæum,

Aeneid. 8. *Paciferaque manu ramum prætendit oliuæ.*

Et in sacris ostendit diuinarum præcationum Rex ita dicens: *Ego sicut oliua fructifera in domo Dei.* Igitur sicut nouella oliuarum ad mensam diuinę largitatis accessit, & eandem virtutem petiuit; sed timens, ne Deus ipsum exaudiret, & à morbo cōcupiscētiæ citò sanaret, quam mallebat expleri, quàm extingui, audi quàm frigidè: *Da mihi castitatem, & continentiam, sed noli modo.*

Psal. 51.

8. Conf. 7.

Lege, si cupis plura licentiosæ vitæ videre postea ex animo spreta, vbi amicum suum vita functum, & se dolet an viuum dicam, aut penè defunctum? nescio. *Portabam enim* (ait) *conscissam animam meam impatientem portari à me, & vbi ponerem non inueniebam, non in amœnis nemoribus, non in ludis, atque cantibus, neque in suaue olentibus locis, nec in conuiuiis apparatis, nec in voluptate cubilis, & lecti, non denique in libris, atque carminibus acquiescebam.*

Delectabilia.

4. Conf. 7.

En en quæ delectāt omnia: *nemora* oculos, *ludi, & cantus* aures; *suaue olentia* odorandi vim; *conuiuia* gustum; *voluptas cubilis, & lecti* tactum; *libri*, mentem; *carmina* phantasiam.

Audit Manichaeos.

CAPVT VII.

VSitato librorum ordine, annos ætatis agens vndeuiginti ad Hortensium Ciceronis peruenit, docta cuius, & eleganti commotus exhortatione vehementer exarsit in amorem sapientię: tunc, optimo consilio, sacram scripturam sibi ducem, & lucem adoptauit: *sed visa est mihi* (inquit) *indigna, quam Tullianæ eloquentiæ compararem: tumor enim meus refugiebat modum eius, & acies mea non penetrabat interiora eius.* *Legit Hortensium.* 3. Conf. 5.

Ad Manichæos ergo defecit omnium hominum vanissimos; vel cum Romanis gentilibus comparatos, qui prouincias mundi ferro; cæteros verò mortales vanitate superarunt, *dum hospites Deos quærunt, dum aras extruunt ignotis numinibus, ac manibus*: non enim res ipsas, aut imagines earum à deuictis populis adoratas Romã inferebant; sed hæc multò minoris entitatis; imagines imaginum depictas: de illis enim Apostolus: *Mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei* (non dicit in homines, in volucres, in quadrupedes, in serpẽtes; non in imagines harũ rerũ; sed, vt bellè theologus *Manichæi vanissimi.* *Minutius felix in octauio.* Rom. 1.

Romanus, & fundatissimus Ægydius pō-derat) *in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & serpentum.*

Aegyd. in epist. ad Roman. c. 1.

Vaniores tamen, & vaniora credentes Manichæi Deum suspicabantur ex falso lucis corpore formatum, & à se videri: ô bullæ vanissimæ! nonne magis est imago imaginis pictæ, quam phantasma rei fictæ? talpæ isti, sicut cæci ludibrij gratia *videntes*, ita appellati à Catholicis, merito, ac iure: videbant enim quod non erat: nam magis Deus, quàm anima, quàm corpus anima, magis verum corpus suo vero phantasmate: sed, ô phantasma! quod suspicamur ex falsis, nihil, nihil; ita dico; & Augustinus conuersus Deo: *mirabar quod iam te amabam, non pro te phantasma.*

Epiphanius hær. 65.

3. Conf. 17.

Miser erat filius prodigus; sed aliquo cibo corpus, animum vera recordatione paternæ domus pascebat: miserior Augustinus, dum Manichæorum pascebatur inanibus, & non pascebatur, imò melius porcis pastis siliquis, quam sibi fatetur luminosa fingenti corpora, & falsa eorum phantasmata voranti; sic enim ait Deo: *Vbi ergo mihi tunc eras, & quam longè, & longè peregrinabar abs te exclusus, & à siliquis porcorum, quos de siliquis pascebam?*

3. Conf. 6.

Meliora Poetarum ei, quàm Manichæorum figmenta: nam hæc ad falsa, & omnino nulla: illa verò, interueniente fictione, ad veritatem, vt Pyrami voces, referuntur inter rimulas parietis ad Thysbem suam: *Volantem autem Medeam* (figmenta poëtica intelligit) *& si cantabam non asserebam, et si cantari audiebam, non credebam, illa autem* (hæc sunt Manichæorum) *credidi.* 3. Conf. 6.

Solum errores, quos ille in Confessionibus, breuiter exponam, vt quam imbecillis ad res diuinas proprio nisu tractandas, vel etiam quisque subtilissimus, aut Augustinianus intellectus appareat, credebat *ficum plorare, cum decerpitur, & matrem eius arborem lachrymis lacteis,* Errores. 3. Conf. 10.

Electum Manichæorum, commesta ficu, *anhelare de illa Angelos, imo verò particulas Dei gemendo in oratione, atque ructando, quæ particulæ summi, & veri Dei ligatæ fuissent in illo pomo, nisi Electi sancti dente, ac ventre soluerentur,* Ibidem.

Maiorem misericordiam præstandam ficis, quàm hominibus, & hos potiùs fame necandos, si Manichæi non essent, quam illis reficiendos, *De quibus nobis,* inquit, *in officina aqualiculi sui fabricarent Angelos, & Deos, per quos liberaremur,* à peccatis scilicet; addit, *Et sectabar ista, at-* 3. Conf. 10. 4 Conf. 1.

sectabar ista, atque faciebam cum amicis meis per me, ac mecum deceptis.

Causæ. Tres ponit causas, ob quas captus, atque deceptus à Manichæis: prima fuit inconstans, & quolibet vento mutabilis inquirendæ veritatis curiositas, de qua sic ad Honoratum: *Quid enim me aliud cogebat annos ferè nouem, spreta religione, quæ mihi puerulo à parentibus insita erat, homines illos sequi, ac diligenter audire, nisi quòd nos superstitione terreri, & fidem nobis ante rationem imperari dicerent: se autem nullum premere ad fidem, nisi prius discussa, & enodata veritate? &c.*

Lib. de vtilit. credendi c. 1.

Duo alia ab eo referuntur in causa suæ deceptionis: *Vnum familiaritas nescio quomodo repens, quasi imagine bonitatis, tanquam sinuosum aliquod vinculum multipliciter collo inuolutum. Alterum, quòd quædam noxia victoria penè mihi semper in disputationibus proueniebat disserenti cum Christianis imperitis; sed tamen fidem suam certatim, vt quisque posset defendere molientibus; quo successu creberrimo, gliscebat adolescentis animositas, & impetu suo in peruicaciæ magnum malum imprudenter vergebat.* Hæc ille.

Lib. de duabus animabus cap. 9.

Non est dicendus hæreticus.

CAPVT VIII.

HOmo credens hæreticis, dilusus ab hæreticis dicendus erat inter Manichæos, aut cum Possidio; *Manichæorum errore seductus*; non verò hæreticus: *Quandoquidem hæreticus est, vt mea fert opinio, qui alicuius temporalis commodi, & maximè gloriæ, principatúsque sui gratia, falsas, ac nouas opiniones vel gignit, vel sequitur: ille autem qui huiusmodi hominibus credit, homo est imaginatione quadam veritatis, ac pietatis, illusus.* Hæc ipse. *Seductus ab hæreticis.* *Possid. in vita Aug. c. 1.* *Aug. de vtilitate cred. cap. 1.*

Talis, vt nec Manichæis (sic inquit) *penitus hærerem, & me in illo gradu, quem vocant auditorum tenerem. Nam his duabus professionibus, hoc est Electorum, & Auditorum, Ecclesiam suam constare voluerunt* Manichæi, quibus ipse: *Nostis me non Electum vestrum; sed auditorem fuisse*, & talem hæreticorum auditorem, quales eos vellet Catholicorum, dicens: *Audite doctos Ecclesiæ viros ea pace animi, & eo voto, quo vos ego audiui, nihil opus erit nouem annis, quibus me ludificastis.* *Auditor Manichæorum.* *Aug. lib. de vtilit. cred. c. 1.* *Aug de Hæres. 56.* *Disput 1. cum Fortunato.* *libr. 1. de mor. Eccl. c. 5*

Dices fortasse Augustinũ à teneris educatũ in almo Ecclesiȩ gremio, sic instructũ *Non fuit pertinax.*

Lib. de vtil. cred. c. 1. in rebus fidei, vt de se dicat, *Jam catholicus Christianus eram*: ad Manichœos inde defecisse, illorum auditorem nouem annos; latrasse contra Catholicos, & alia huiusmodi; dic dic, non tamen hæreticum: nec enim baptismum receperat; nec fidem promiserat; nec adhærebat pertinaciter Manichœis; quærens veritatem, nihil præsumens de se, corrigendum se præstans quibuscunque; & *qui sententiam suam quamuis falsam, atque peruersam nulla pertinaci animositate defendût, præsertim quando non audacia præsumptionis suæ pepererunt, quærunt autem cauta solicitudine veritatem, corrigi parati, cùm inuenerint, nequaquam sunt inter hæreticos deputandi.* *Aug. epist. 162.*

Tom. 16. operum Diui Thomæ in serm. de S. Augustino. Igitur non est Diui Thomæ sermo de sancto Patre habens in tomo decimo sexto operum eius; *Augustinus fuit hæreticus*: addit etiam *scrutatus est quoque profunda triplicis creaturæ spiritualis, corporalis, & compositæ; hoc est Angelicæ, humanæ, corporeæ: primum patet ex libro, quem fecit de Hierarchia Angelica, secundum ex libro de spiritu & anima; tertium ex libro de Genesi ad literam.*

Multa sub nomine D. Thomæ circunferuntur opera falsa. Quis non videt hæc indigna, vel obscuro angulo, quantò magis Angelico Doctore? nec enim librum de Hierarchia Angelica, nec inscriptum de spiritu, & anima fecit Augustinus; nec expositiones in Cantica canticorum, & in Esaiam

Esaiam prophetam citatas in eodem sermone, quem & alios eiusdem farinæ simul cum commentariis Angelicis in epistolas Pauli, nuper ediderunt ; *qui paruum in Ecclesia doctorem Diuum Thomam existimabant si ipsi plurima non adscriberent opera* : *Vnde exageticis Diui Thomæ inseruere commentaria in Genesim, in Esaiam, in Ieremiam, in Threnos, in Ioannem, in Epistolas Apostolicas, in Apocalypsim, atque alia permulta his similia, cum cæteris eius scriptis, nec eruditione, nec iudicij acumine conferenda.* *Xistus Sen. lib. de falsa libror. inscriptione.*

Venit Mediolanum, & quo tempore.

CAPVT IX.

VT corpus humanum sanguine, sic historicum annorum computatione clarescit, quam vbi operæ opus, aduertemus, & imprimis Mediolanum peruenisse Augustinum annos ætatis agentem viginti nouem adhuc inceptos; *Proloquar in conspectu Dei mei annum illum vnde trigesimum* (ait) & continuata narratione, *Veni Mediolanum.* *ætas Augustini.* *5. Conf. 3.*

Aduentus iste contigit anno Domini CCCLXXXIV: nam aduersus literas Petiliani : *Cum ego Mediolanum ante Bauto-* *Annus Domini.*

3. aduersus Petilianum c. 23.

nem consulem venerim, eique consuli Kalendis Ianuarij, laudem in tanto conuentu, conspectuque hominum pro mea tunc Rhetorica professione recitarim.

Consulatus Bautonis.

Bauto autem consul, absque dubio fuit anno Domini CCCLXXXV. quo pater Augustinus agebat annos triginta ætatis inceptos, vt triplici demonstrabitur argumento.

Quādiu audiuit Manichæos. 4. Conf. 1.

Primò; Manichæos audiuit in Africa annos nouem, *ab vndeuigesimo anno ætatis meæ* (ipse inquit) *vsque ad duodetrigesimum*; venit Romam, inde Mediolanum ante Bautonis consulatum annos agens viginti nouē anno CCCLXXXIV vti diximus, ergo CCCLXXXV. Bautonem celebrauit; annos ætatis agens triginta.

Annos agēs triginta habuit orationē pro Bautone. Baron. ann. 355.

Secundò, anno Domini CCCLV. nascitur, vt & Baronius notat, consequens ergo fit ipsum agere ætatis annos triginta, cum Bauto creatus est Consul, anno scilicet Domini CCCLXXXV.

Aduertitur Baronius. Baron. ann. 385.

Tertiò, si triginta, & vnum ætatis ageret habens orationem in laudem Bautonis anno Domini CCCLXXXV. (vt illustrissimus Baronius ait) libri Confessionum tam matura facti deliberatione non continent (quæ sunt caput, & pes historiæ) adiuncta tempora, &

ordinem rerum.

Nam in libro sexto Confessionum capite sexto laudem Bautonis, & post multa, multùm temporis exigentia, vndecimo scilicet eiusdem libri capite, repetit: *Et ecce iam tricenariam ætatem gerebam.* *6.Conf.11.* Hoc est annos triginta inchoabam, & prosequutus Confessiones in septimo libro, eiusdem ætatis annos triginta iam *7.Conf.1.* inceptos; ita commemorat: *Mortua erat adolescentia mea mala, & ibam in iuuentutem.* M.enim Varronem in his verbis imitatur, *qui quinque facit ætatis gradus, in quorum secundo ad annum vsque trigesimum ponit adolescentes, quos ab ipso anni trigesimi exordio ire dicit in iuuentutem,* *Calepinus in voce ætas.* & in libris de Ciuitate Dei firmat, & exponit eandem sententiam hisce verbis: *Circa triginta quippe annos definierunt etiam seculi huius doctissimi homines, iuuentutem.* *Lib. 22. de Ciuit. c. 15.*

Etenim de baptismo suo priùs, quàm de cessatione persecutionis per iniustam Iustinam aduersus Ambrosium excitatæ, *Fatetur Aug. memoriæ lapsum.* decantu hymnorum iuxta morem Orientalium; de reuelatis Sanctorum Geruasij, & Protasij reliquiis, quæ tamen eodem anno, vt in libro tertio videbis, contigerunt; sed ante ipsum baptismum; attamen memoriæ lapsum fatetur Deo dicens. *Vnde, & quo eduxisti recordationem meam; vt hæc etiam confiterer tibi, quæ* *9. Conf. 7.*

magna oblitus praterieram?

Quid non faceret retractionis, si prius de oratione Bautonis, & se tunc agente annos ætatis triginta & vnum; deinde post prolixam scripturam se ire diceret in iuuentutem, hoc est, in ætatis annos triginta? Annos ergo viginti nouem agens venit Mediolanum anno Domini CCCLXXXIV. & sequenti, quo Bauto factus est Consul, incepit annos triginta, & panegyricum recitauit pro eodem consule in magnam laudem imperatoris Valentiani minoris.

Annos agẽs viginti nouem venit. Mediolanũ.

Multis modis persuasus, Manichaos (audito sancto Ambrosio) tandem reliquit.

CAPVT X.

Prosper. lib. 2. de vocatione genti. c. 26.

G*Ratia Dei in omnibus iustificationibus principaliter praeminet suadendo* [illegible]*tationibus, mouendo exemplis, terrendo p*[illegible]*lis, incitando miraculis, dando intellectum, inspirando consilium, corque ipsum illuminando, & fidei affectionibus imbuendo,* ait Prosper.

Persuasum ergo fuit Augustino, vt relinqueret Manichæos tùm aliorum, tùm

Helpidij exhortatione talia de scripturis proferentis, *quibus resisti facilè non posset, & imbecilla mihi responsio videbatur istorum*, ait ipse. *Persuasus est per Helpidium.* *2. Conf 11.*

Commotus exemplis cuiusdam Episcopi Africani *se quoque paruulum narrantis à seducta matre sua datum fuisse Manichæis, & omnes pœnè non legisse tantùm, verùm etiam scriptitasse libros eorum: sibique apparuisse, nullo contra disputante, & conuincente, quod illa secta fugienda, itaque fugisse.* *Exemplum.* *3. Conf. 11.*

Perterritus vitę periculis: venit enim Romam adhuc Manichæus, & *excipior* (ait) *ibi flagello ægritudinis corporalis, & ibam ad inferos.* *Periculum mortis.* *5. Conf. 9.*

Mirabilem vidit efficaciam baptismi, quo excitatus miraculo relinqueret Manichæos; nam quidam eius sodalis cùm esset sine sensu, & in sudore lethali, subitò *recreatus est, & saluus* accipiens baptismum, & vna cum salute corporis falsam esse Manichæorum sectam, Catholicam verò fidem omninò veram, atque cœlestem. *Miraculum.* *4. Conf. 4.*

Dedit ei Deus intellectum ad penetrandum, quàm infestus, & infaustus esset homo Faustus Manichæus, de quo sic tandem concludit: *multis laqueus mortis extitit, meum, quo captus eram relaxare iam cœperat, nec volens, nec sciens.* *Contemnit Faustum.* *2. Conf. 7.*

Deus bone! quàm crebra ei consilia *Consilia.*

5.Conf. 10. relinquendi Manichæos refundebat ea certè, amicum Romæ, *à nimia fiducia dehortatus, quàm sensi eum habere de rebus fabulosis, quibus Manichæi libri pleni sunt.* Hæc ipse.

Argumentum fortißimum. Cor eius Pater luminum illustrabat ad credendum Deum esse substantiam incorruptibilem, à quo negato pendebant omnia Manichæorum figmenta: Deus est, quo nihil melius, dicebat ex corde Augustinûs; igitur incorruptibilis: melius enim quod corrumpi non potest, quàm quod potest: si Manichæi id negant; nonne falsi, & prima voce abominandi? si firmāt; nonne sua destruunt omnia? *Sat ergo erat istud aduersus eos omninò euomendos à preßura pectoris.* *Aug. 7. Confes. 2.*

Audit beatū Ambrosium. Multis denique affectionibus erga fidem Catholicam imbutus Manichæos reliquit: *Cum in Ecclesia Mediolanensi non orationis curiositate, nec secundum causam vtilem videndi, & audiendi diuini mysterij: sed reprehendendi gratia, Beatum Ambrosium ad populum inuenisset tractantem, atque prædicantem, oblitus sui, & suarum omnium cogitationum pallens, & tremens, omnibus, qui aderant, videntibus obriguit, &c.* Hæc Sanctus Dacius quartus post Ambrosium Mediolanensis archipræsul. *Dacius in chronico.*

Dubitat de omnibus, & legit quorundam Platonicorum libros.

CAPVT XI.

VBI *discußis eis* (nempè Manichæorum syrtibus) *euasi, traiecto isto mari, gubernacula mea repugnantia omnibus ventis, in mediis fluctibus Academici tenuerunt*: Hæc ille. *Fit Academicus. Lib. de vita beata in principio.*

Dubitans de omnibus, tamquam æger, qui malum medicum expertus, timet etiam bono se committere: sic enim ait, *Volebam eorum, quæ non viderem, ita me certum fieri, vt certus sum, quod septem, & tria decem.* *6.Conf.4.*

Verum in meliorem frugem se recepit, & credendum alicui authoritati sibi persuasit, eamque repositam esse in sacris Scripturis; vide libros Confessionum, vbi post multa sic Deo se ipsum depingit, *ideoque cùm essemus infirmi ad inueniendam liquida ratione veritatem, & ob hoc nobis opus esset authoritate sanctarum literarum, iam credere cæperam nullo modo te fuisse tributurum tam excellentem illi scripturæ per omnes iam terras authoritatem, nisi & per ipsam tibi credi, & per ipsam te quæri voluisses.* *Credit authoritati Scripturæ.* *6.Conf.5.*

Antiquos interpretes audit. Idem modus intelligendæ veritatis in libro de vtilitate credendi ; & sacrarum scripturarum intelligentia, secundum expositiones Sanctorum Patrum tandem inculcatur hoc modo : *si vnaquæque disciplina quanquam vilis, & facilis, vt percipi possit, doctorem aut magistrum requirit : quid temeraria superbiæ plenius, quam diuinorum sacramentorum libros, & ab interpretibus suis nolle cognoscere, & incognitos velle damnare?*

Lib de vtilit credendi c. 17.

Libri Platonicorum. *Theophyl. in Matth. c. 11.* Deus autem *vnumquemque hominem familiari signo, aut re trahit* ; & vt Areopagitam Dionysium, mulierem nomine Damarim, aliosque Athenienses per verba Athenis notissima, prædicante illis Apostolo ; *in ipso enim viuimus, mouemur, & sumus, vt quidam vestrorum poetarum dixerunt* : similiter Augustinus, cùm Platonicus esset, & superbus, per libros quorundam Platonicorum, & ab homine superbo ministratos, se Deo conuersum asserit hoc modo: *Procurasti mihi per quendam hominem immanissimo typho turgidum, quosdam Platonicorum libros ex græca lingua in latinam versos.*

Act. 17.

1. Conf. 2.

Victorinus. 8. Conf. 2. Vertit hos Platonicorum libros Marius Victorinus, *Ille doctissimus senex, & omnium liberalium doctrinarum peritissimus, quique Philosophorum tàm multa legerat, & diiudicauerat, & dilucidauerat, do-*

ctor tot nobilium senatorum; qui etiam ob insigne præclari magisterij, quod ciues huius mundi eximium putant, statuam in Romano foro meruerat, & acceperat.

Platonici fuerunt græci eorundem librorum auctores Amelius, & Heraclitus, vt ex Cyrillo colligitur Alexandrino, necnon Eusebio Cæsariensi scribentibus eosdem de Euangelio secundum Ioannem loquutos, *Rectè Barbarum illum affirmasse: in principio apud Deum erat Verbum, ipsumque Deus.* Cyr. Alex. lib. 8. adu. Iulianum. Euseb. li. 10. de præpar. Euang. cap. 10.

In quæ noster incidit, *& legi* (ait) *non quidem his verbis, sed hoc idem multis, & multiplicibus suaderi rationibus: in principio erat Verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum, &c.* 7. Conf. 9.

Magnam passus ecstasim conuertitur ad fidem Catholicam.

CAPVT XII.

Lectis Platonicorum libris, in maximã rapitur ecstasim; de qua Deo: *Intraui in intima mea duce te, & potui; quia factus es adiutor meus.* 7. Conf. 10. Eccles.

Intraui, & vidi qualicunque oculo animæ meæ super eundem oculum animæ meæ, supra mentem meam lucem Domini incommutabilem, 7. Conf. 10.

non hanc vulgarem, & conspicuam omni carni, nec quasi ex eodem genere, grandior erat, tamquam si ista multò, multòque clarius claresceret, totumque occuparet magnitudine, non hoc ita erat: sed aliud, aliud valdè ab istis omnibus.

Aug. ubi supra. *Nec ita erat supra mentem meam, sicut oleum super aquam; nec sicut cælum super terram: sed superior; quia ipsa fecit me, & ego inferior: quia factus sum ab ea: qui nouit veritatem nouit eam, & qui nouit eam nouit æternitatem: Charitas nouit eam. O æterna veritas, & vera charitas, & chara æternitas! tu es Deus meus tibi suspiro die, ac nocte.* Liceat sistere, & hæc breuiter illustrare.

Vidit Deum in similitudine. Lucem à se visam incommutabilem dicit, æternam veritatem, & veram charitatem, expressè Deum, & ab ipsa se factum; adiiciens eam esse omni magnitudine, & claritudine maiorem, & clariorem: non quia ipsam Dei substantiam per se subsistētem, æternam, veram, charam, sicuti est, immensam, incomparabilem viderit in se: sed in similitudine, & imagine: solent enim *imagines rerum earum nominibus* (vt ipsemet Augustinus explanat & benè) *appellari, quarum sunt imagines.*

Lib. 2. ad Simpl. q. 3.

Memor diuini beneficij. Quia Deus nostri memor est, cùm nos sui immemores ad se conuertit, hæc ejus memoria super nos prædicanda, & quia valdè dulcis manducanda, & eructanda

est : iuxta illud : *Memoriam abundantiæ suauitatis tuæ eructabunt* : ideò narrans hanc lucem addit : *Tu es Deus meus tibi suspiro die, ac nocte.* Psal. 144. 7.Conf. 10.

Humilis.

Ipsa verò est gratia beneficij Dei prima, reddere nos ad Confessionem humilitatis, vt qui boni, & potentes sunt in illo sint, *& qui gloriatur in Domino glorietur*. hac de causa se dicit abiectum, & humiliatum in hac ecstasi sic alloquens animæ magistrum : *Cùm te primum cognoui, tu assumpsisti me; vt viderem esse quod viderem, & nondum me esse qui viderem.* 1.Cor. 10. 7.Conf. 10.

Obediens.

Apostolus in sua conuersione cadens in terram, admiratus, & obediens ait, *Domine quid me vis facere?* dans manus Deo sic Augustinus : *& reuerberasti infirmitatem aspectus mei, radians in me vehementer, & contremui amore, & horrore.* Act. 9. 7.Conf. 10.

Auidus sciendi.

Deus neminem capere cogit, quæ non valet : vnde sicut Apostolis omnia scire cupientibus, & inhabitantibus : *Multa habeo vobis dicere, quæ non potestis portare modò*, sic Augustino plura intelligendi auidissimo protulit in hoc raptu : *Cresce, & manducabis me.* Ioan. 16. 7 Conf. 10.

Doctus à Deo.

Quia mànducare corporalem escam, est illam in se conuertere ; manducare spiritualem in illam conuerti per assimilationem, & amorem: dixit æternus magi-

ster se esse cibum grandium, & exponens non corporeum, sed spiritualem

7. *Conf.* 10. Augustino de virtute in virtutem eunti manducandum, addit; *nec tu me in te mutabis, sicut cibum carnis tuæ, sed tu mutaberis in me.*

Agnoscit se ipsum. Vt liberatori suo se subderet, infirmitatem suam agnouit, & veluti araneæ telam esse, qua nihil tabidiùs, omne machinamentum ingenij proprij: *Et cognoui*

7. *Conf.* 10. (inquit in hac ecstasi) *quoniam pro iniquitate erudisti hominem, & tabescere fecisti sicut araneam, animam meam.*

Conuincitur. Omnia, adhuc derelictis Manichæis, vel infinitis, vel finitis diffusa spatiis cogitabat, & *quidquid*, inquit, *priuabam spa-*

7. *Conf.* 5. *tiis talibus, nihil mihi esse videbatur.* Ideò lucem hanc à nullo pendentem spatio, aut situ admiratus, & conuictus ait: *Numquid nihil est veritas; quoniam ne-*

7. *Conf.* 10. *que per finita, neque per infinita spatia diffusa est?*

Conuertitur. Deus autem, quasi de longinquo, quia longè erat Augustinus ab ipso penitus co-

2. *Conf.* 10. gnoscendo, clamauit; *imò ego sum, qui sum.* & appositè: ille enim verè est, qui incom-

Aug. ser. 17. *de diuersis* mutabilis est: sic Augustino in hac ecstasi, sicut olim Moysi: *incommutabilitas Dei,*

Exod. 3. *isto vocabulo se dignata est intimare. Ego sum, qui sum.*

In magnis reuelationibus securitas

curæ præponitur, vt illas à Patre luminum; *apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis adumbratio*, descendisse sciamus; ideo noster in fine reuelationis agnoscens substantiam omninò incommutabilem, & incorruptibilem fatetur; *Et audiui, sicut auditur in corde, & non erat prorsus vndè dubitarem.*

Certius est de reuelatione. *Iacob.* 1.

7. *Conf.* 10.

Probatur amplius Augustini Conuersio ad fidem Catholicam.

CAPVT XIII.

IOab contra regiam filiorum Ammon vrbem pugnauit, Dauid expugnauit; præsul Ambrosius Augustini pectus molliuit, non vicit; à Manichæis castris auertit: sed ipsa dextera Excelsi conuertit ad Catholicam pacem; vnde gratias agit hoc modo: *Inuocat te Domine fides mea, quam dedisti mihi, quam inspirasti mihi per humanitatem filij tui; per ministerium prædicatoris tui.*

2. *Reg.* 12.

Deus conuertit Aug.

1. *Conf.* 1.

Quibus causam, vt vocant, instrumentalem ad conuersionem, eximium Dei prædicatorem intelligit Apostolum Paulum, cuius *codicem*, post illam ecstasim, *perlegi totum* (inquit) *attentissimè*,

Causa instrumentalis.

2. *Contra Academ.* 2.

atque castißime : hæc ad Romanianum suam scribens ad fidem conuersionem & de Platonicorum libris; *Incredibile Romaniane, incredibile*; *&* *vltra*, *quàm de me fortaſſe*, *&* *tu credis*; *quid amplius dicā?etiā ipsi mihi* (nēpè libri Platonicorum) *de me ipso incendium excitarunt*. Hæc ille.

7.Conf.21. Necaliter intelligendus est in confessionibus, cum ait; post libros Platonicorum à se lectos, & magnam mentis ecstasim; *itaque auidißimè arripui venerabilem stilum spiritus tui*, *&* *præ cæteris Apostolum Paulum, & perierunt illæ quæstiones, in quibus mihi aliquando visus est aduersari sibi*, *&* *non congruere textus sermonis eius*; *&* *apparuit mihi vna facies eloquiorum castorum*.

Concordiā agnoscit in scripturis.

7.Conf.21. Sequitur, *Et exultare cum tremore didici*, *&* *cœpi*, *&* *inueni* (nempè in Apostolo) *quicquid illac* (ita legimus in vetustis codicibus, ita legendum erat in recentioribus) id est in libris Platonicorum, *verum legeram*.

Lectio germana.

Diuinę prouidentiæ ordinem contemplatur, & aliquam reddit rationem, ob quam priùs prophanas, & Platonicas, deinde sacras legerit, & Apostolicas literas in sua conuersione : nam *si primo sanctis tuis literis* (inquit Deo) *informatus essem*, *&* *in eadem familiaritate obdulcuisses mihi*; *&* *posteà in illa Platonicorum volumina incidissem, fortaſſe, aut abripuissent me à soli-*

Quare priùs Platonicas legit literas quàm Apostolicas.

7.Conf.20.

damento pietatis, aut si in affectu, quem salubrem imbiberam, perstitissem; putarem etiam in illis libris eum posse concipi, si eos solos quispiam didicißet.

Per humanitatem filij Dei, causam reputat meritoriam, & mediatricem, vt enim in terris multa cœlum, interueniente Sole, sic in animis per operationem Spiritus Sancti Deus, mediante Christo, ad salutem, & animarum lucem, de qua Gersonius: *1. Conf. 1. Causa meritoria.*

Antonium talis, Augustinumque beauit
Lux, & quàm plures desuper irradians.

Gers. in carmine de Cruce.

Deum verò causam dicit efficientem, qua fuit illuminatus, vt se conuerteret ad fidem Catholicam: nam cardo Manichęorum erat ignorantia substantię incommutabilis: hinc illis: *Dei naturam, atque substantiam incommutabilem omninò, omninò incorruptibilem cogitate, vel credite, & Manichæi continuò non eritis, vt aliquando, & Catholici esse poßitis*: ait ipse. *Causa efficiens.* *Lib. 33 contra Faustum cap. vltim.*

Substantiam autem incommutabilem, incorruptibilem, & à nullo pendentem spatio Deum esse, sibi reuelatum ab ipso Deo asserit in hac ecstasi; ei confessus: *Lectis Platonicorum libris, posteaquam indè admonitus quærerem incorpoream veritatem, inuisibilia tua per ea, quæ facta sunt, intellecta,* *7. Conf. 20.*

Deum agnoscit incōmutabilem. *conspexi, & repulsus sensi quid per tenebras animæ meæ contemplari non sinerer certus esse te, & infinitum esse, nec tamen per locos finitos, infinitosue diffundi; & verè te esse, qui semper idem ipse esses, ex nulla parte, nulloque motu, aliter, aut aliter.*

Confirmatio dictorū. Istam quoque reuelationem in magno mentis excessu diuinitùs habitam post libros Platonicorum, qua Deum cognouit incommutabilem, & incorruptibilem, sibique dicentem, *Ego sum, qui sum*; *Exod. 3.* occasionem suæ conuersionis ad fidem, in disputatione publica cum Fortunato Manichæorum duce, manifestauit hisce verbis: *Aug. disp. 1. cum Fortunato.* *Illud ergo respondere possum, quod me Dominus nosse voluit, Deum necessitatem nullam pati posse, neque ex aliqua parte violari, atque, corrumpi*. Fortunatus in cathedra pestilentiæ sedens hæc illusit, & Augustino exprobrauit ita sonans: *Fortun. in disp. 1. Aug cum ipso.* *quia tu dixisti, quia hucusque tibi Deus reuelauit, quod incorruptibilis sit*, cui ille mitis, & humilis: *Aug. in ipsa disp. 1. cū Fortunato.* *Ego noui non te habere quid dicas, & me, cum vos audissem in hac quæstione, nunquam inuenisse quid dicerem, & inde fuisse admonitum diuinitus, vt illum errorem derelinquerem, & ad fidem Catholicam me conuerterem.*

Post cōuersionem ad fidem curat de statu viuendi. Tandem certus de Deo, & incommutabilitate eius iam ad statum vitæ deliberandum, ac post baptisma retinendum omnia

omnia rationis pondera diligenter intendit, & cor ad Deum, cui gratus, lætus, & rectus; *Dubitatio tamen omnis de incorruptibili substantia, quod ab illa esset omnis substantia, ablata mihi erat; nec certior de te, sed stabilior in te esse cupiebam.* 8. Conf. 1.

Et immisit in mentem Deus, visúmque est ei bonum pergeret ad Simplicianum, in quo bonitas multa cum experientia lucebat; *Vnde mihi* (ait Deo) *vt proferret, volebam conferenti secum æstus meos, quis esset aptus modus sic affecto, vt ego eram ad ambulandum in via tua*; quasi dicat; beatum Simplicianum postea consului circa statum vitæ mihi iam affecto ad fidem Catholicam, & conuerso ad ambulandum in ea post baptisma, conuenientem, quem planè monasticum fuisse, prout in octauo Confessionum eius in sequenti libro age lege, elige. 8. Conf. 1. *Inductio in secundum librum.*

DE VITA,

ET LAVDIBVS S. P. N. AVR. AVGVSTINI.

Hipponensis Episcopi, & Ecclesiæ Doctoris eximij.

LIBER SECVNDVS.

Conuersionem eius ad vitam monasticam pertractat.

Vtramque agnoscit castitatem coniugalem scilicet, & monasticam perfectiorem.

CAPVT I.

8. Conf. 1. *Duo viuendi modi in Ecclesia.*

Idebam enim plenam Ecclesiam tuam (ait Deo) *& alius sic, alius autem sic ibat,* ad verba respicit Apostoli, sicut fecit alibi monasticam castitatem coniugali præponens hoc modo: *Maioris quidem*

loci sunt apud Deum, qui, omnibus istis secularibus actionibus derelictis, etiam summa continentia castitatis ei seruiunt; sed vnusquisque, sicut Apostolus dixit, donum habet à Deo, alius sic; alius autem sic. Aug. epist. 16. 1. Cor. 7.

Non dubitabat viam mandatorum Dei currere: sed horrebat angustas consiliorum semitas; in Christianam vitam digitum, & oculum, in monasticam vix, & per transennam intendebat; vt eius verbis affirmem; *placebat via ipse Saluator, & ire per eius angustias adhuc pigebat.* 8 Conf. 1.

Tantùm discriminis inter castitatem monasticam agnoscit, & coniugalem; quantùm inter non peccare, & benè facere; vel, vt leuiùs loquar, & cum doctrina maximi sacrarum literarum interpretis Hieronymi, quantùm interuenit inter bonum, & melius: *nec me prohibebat* (inquit) *Apostolus coniugari, quamuis exhortaretur ad melius.* Hiero. lib. 1. aduersus Iouinianû. 8. Conf. 1. Aug. ibid.

Audieram, ait, *ex ore veritatis esse spadones, qui se ipsos castrauerunt propter regnum cælorum, sed qui potest capere, capiat.* Heus rogo cum Sancto Epiphanio; *quinam hi fuerunt alij* (castrati propter regnum cælorum) *quàm religiosi Apostoli, & monasticam vitam degentes?* Epiphan. in hæres. 38.

Pergit, *E inueneram iam bonam margaritam, & venditis, quæ haberem, emenda erat, & dubitabam*: ad quam mentem deuotus 8. Conf. 1.

auctor, & suauis Bernardus: *quanam est ista, quæso, fratres mei charißimi, hæc tam pretiosa margarita, pro qua vniuersa dare debemus, id est nosmetipsos, quia totum dedit, qui se ipsum obtulit, vt poßimus eam habere? nonne hæc est religio sancta, pura, & immaculata, in qua homo viuit purius, cadit rariùs, surgit velociùs, moritur fiducius, præmiatur copiosiùs?*

Bern. hom. 13. in Mat.

Fructus monasticæ religionis.

Desiderio coniugij premitur.

CAPVT II.

Consuetudo mala.

VT quatriduanus Lazarus in sepulchro, ita se proferebat immobilem desiderio coniugij quatuor velut ansulis constrictus, *quarum prima* (verbis eius) *est quasi titillatio carnis in corde, secunda consensio, tertia factum, quarta consuetudo.* Habet enim, vbi rationem, propter quam non iret in placitum vitæ cælibaticæ: *Velle meum tenebat inimicus, & indè mihi catenam fecerat, & constrinxerat me, quippè ex voluptate peruersa facta est libido, & dum seruitur libidini facta est consuetudo, & dum consuetudini non resißitur, facta est necessitas,*

Aug. hom. 55. in Mat.

8. Conf. 5.

Delectatio captiuans.

Non tollit libertatem hæc necessitas, sed delectando captiuat, & est Augustinus ex vigilantissimi pastoris Ecclesiæ sen-

tentia, *Captiuus, & liber*; liber ex iusto castitatis desiderio, quam diligebat; captiuus ex delectatione consuetudinis, quam portabat inuitus. *Lex enim peccati est* (ab ipso admonita) *violentia consuetudinis, qua trahitur, & tenetur etiam inuitus animus eo merito, quo in eam volens illabitur.* *Greg. epist. ad August. Const. Episcop.* *Aug. 8. Cōfes. cap. 5.*

Hanc legem sentiebat in membris suis repugnantem legi mentis suæ: nam velut excitatus à somno altitudinem soporis superat, & in lectum consuetudinis piger remergitur: ita vocanti, & dicenti, *Surge qui dormis, & c.* respondebat: *modo, ecce modo, sine paululum*: sed lentus, & somno lentus erat, *sed modo, & modo non habebant modum, & sine paululum in longum ibat.* *Lex peccati.* *Eph. 8.* *8. Confes. 5.*

Eductam à secularium rerum carcere mentem iam trahit delectabiliter ad lucem meliorem, & ipsi Deo monasticam persuadenti religionem, *displicebat* (inquit) *quod agebam in seculo, & oneri mihi erat valdè, non iam inflāmantibus, cupiditatibus, vt solebant, spe honoris, atque pecuniæ* (& paulò post) *iam me illa non delectabant præ dulcedine tua, & decore domus tuæ, quam dilexi: sed adhuc tenaciter colligabar ex fœmina.* *Quo vinculo tenetur.* *8. Conf. 1.*

Consulit beatum Simplicianum.

CAPVT III.

Qui comparantur hircoceruis.

HIrcoceruì sunt homines concupiscentiæ vinculo ligati, & serpentinos eius morsus viuaci spiritu interficere volentes; eis verò humanæ salutis auctor præparat petras, hoc est fortissima diuinorum exempla, *quibus innitantur* (verba sequor Augustini) *donec viuacitate cerui, serpentinis suasionibus superatis, spiritu viuant, & spiritum sectentur ne regnet peccatum.*

Aug. in 39. Iob.

Narrat beatus Simplicianus Victorini humilitatem.

Ad beatum ergò Simplicianum, tanquàm ad petram refugij, varios æstus allisit sursum, deorsúmque reuolutos in corde suo, qui magno verborum pondere eidem Augustino narrauit non submissa voce, sicut ei permissum erat, sed alta, professionem fidei Romæ recitatam à Victorino Rhetore publico, & illustrissimo: *Vt me* (inquit) *exhortaretur ad humilitatem Christi sapientibus absconditam*: nēpè ad perfectionem euangelicam in monachis resplendentem, quibus tanquam paruulis reuelat Deus quæ abscōdita sunt sapientibus, & prudentibus.

8. Conf. 2.

Deindè Simplicianus ipse legem repe-

tiuit, qua pessimus Imperatorum Iulianus publicum docendi munus professoribus Christianis interdixit hoc impio, & subdolo tenore: *Magistros studiorum, doctoresque excellere oportet moribus primùm: deinde facundia, sed quia singulis ciuitatum adesse non possum, iubeo, vt quisquis docere vult, non repentè, ac temerè prosiliat ad hoc munus: sed iudicio ordinis probatus decreto Curialium mereatur optimorum conspirante consensu: hoc enim decretum ad me tractandum refertur, vt altiori quodam honore nostra iudicio ciuitatis accedat, &c.*

Lex Iuliani impia.

Cod. Theo. tit 15. de profess.

Hæc lex multos dimouit, & amouit à Cathedris Christianos professores, qui malebant illas relinquere, quàm verbum Christo promissum; nec ausi sunt periculum subire sufficientiæ cum periculo cōscientiæ suæ, inter istos Marius Victorinus, *non mihi fortior* (ait Augustinus Deo) *quàm felicior, visus est, quia inuenit occasionem vacandi tibi, cui rei ego suspirabam ligatus non ferro alieno, sed mea ferrea voluntate.*

Victorinus reliquit Cathedram.

8. Conf. 5.

Propensum adsignificat animum in suprà dictis ad monachorum vitam, qui se totos Deo tradunt, & Monadi diuinæ indiuisibiliter vacant: nec enim alio verbo monachum fore Bonifaciū affirmat scribens *ei vitæ vacare, cui vacare cupiebas.* Paulinus etiam Nolanus seruum Dei vocat,

Vacare Deo est monachorum.

Aug. epist 71.

Paul. epist. ad Auson. *....Huic vacantem, vel studentem,*
Et in hoc reponentem omnia.

Per quas res impellitur ad monachismum.

CAPVT IV.

Ecclesia. SÆpè Moyses recurrebat ad tabernaculum, ut illuminaretur à Deo: similiter
8. Conf. 6. Augustinus conuertendus ad monachismum, ait illi, *Frequentabam Ecclesiam tuam, quantum vacabat animus ab eis negotijs, sub quorum pondere gemebam.*

Sodales à Syl in ep. ad Amãdum. *Mali* (admonet Sanctus Siluerius Papa) *semper cauendi, & bonis, atque beneuolis est inhærendum*: exemplo sit Alipius Augustinum amans, & impellens ad castitatẽ coniugali perfectiorem: *erat anim tunc ca-*
6 Conf. 12. Scriptura. *stissimus ita, vt mirum esset.*

Ama scientiam scripturarum, & vitia car-
Hier. epist. 4. *nis non amabis*: habet Hieronymus in epistola ad Rusticum, & Augustinus conuertendus ad monasticen epistolas Pau-
8. Conf. 6. linas in mensa lusoria, quibus ostensis, ad Potitianum ait, *illis me scripturis curam maximam impendere.*

Historia. *Illuminat Deus mirabiliter à montibus æternis cum per admiratam vitam Patrum præcedentum radio nos suæ claritatis illustrat.* Hæc

Gregorius Magnus, & vidēs Augustinum magna ex parte conuersum ad vitam monasticam Gersonius ait: *Lib.16.moralium c.14.*

Antoni pater es Augustini; tua vita *Gerson. in*
Lecta dedit, Christum totus vt esset amans. *magnificat.*

De Deo libenter loquere, & libenter audi; quia incitat cor ad studium veritatis; admonet Sanctus Doctor Bonauentura; nec est qui neget, vt enim carbones flatibus; ita spiritualibus verbis exardet cor, & Augustinianum in amorē castitatis monasticæ, dùm sermo Potitiani deuolutus est *ad monasteriorum Sancti Antonij greges, & mores suaueolentiæ.* *Colloquia.* *Bon. in for. nouit. p. 2.* *8. Conf. 6.*

Plus mouent exempla, quàm verba: vt enim vita Sancti Antonij Ægyptiorum Abbatis ad placitum monachale duos Potitiani contubernales, ita conuersio istorum impulit Augustinum: audiuit enim quòd militantes in aula imperatoris Valentiniani duo illi apud Treuiros Sancti Antonij vitam in codice repererint, & cœperit vnus eorum legere, atque meditari quo modo talem viuendi normam posset arripere. Hic breuiter iratus sibi oculos erigit in amicum, & ait turbidus parturitione nouæ vitæ: *Dic, quæso te, omnibus istis laboribus nostris, quò ambimus peruenire? quid quærimus? cuius rei causa militamus? maiorne esse poterat spes nostra in palatio, quàm vt amici Impe-* *Exempla.* *Duo Potitiani contubernales.* *Aug. 8. Cōfes. ca. 6.*

Periculum Aulicorum. *ratoris simus? & ibi quid non fragile, plenumque periculis? & per quod periculum peruenitur ad grandius periculum? & quando istud erit? amicus autem Dei, si voluero, ecce nunc fio.*

August. 8. Conf. 6. Iterùm legit, iterùm se colligit, & voluit folia, & reuoluit fluctus cordis sui, propter quos infremuit, aliquantulùm, & discreuit, decreuitque meliora dicens ad amicum: *Ego iam abrupi me ab illa spe nostra, & Deo seruire statui, & hoc ex hac hora, te si piget imitari, noli aduersari;* *Conuersio Aulicorum.* cui alter *adhærere se*, respondit, *socio tantæ mercedis, tantæque militiæ.*

Stimulus Augustiniana conuersionis. Vbi hæc audiuit Augustinus tam vultu, quàm mente turbatus inuadit Alipium, & exclamat: *quid patimur? quid est hoc? quid audisti? surgunt indocti, & cœlum rapiunt, & nos cum doctrinis nostris sine corde ecce vbi volutamur, in carne, & sanguine?* ad ista sanctus Cyrillus: *Quem non meritò terreant hæc Augustini verba? idiotæ, & simplices cœlum rapiunt, nos autem docti cum scientijs nostris ad inferna demergimur; cùm scilicet nos inflant, & non ædificant.*

S. Cyrillus Alexandrinus lib. 5. in Ioan. ca. 12.

Euch. in epist. Paranetica. Multi conuersi sunt Augustini exemplo. Sanctus Eucherius multos optimæ notæ viros excitatos eiusdem verbis asseritad stadium vitæ monasticæ: *Dixerant, credo, & hi sibi, quod quidam nostrorum* (hic est Augustinus) *cùm se à seculo in hanc beatiorem vitam hoc veluti stimulo concitaret, di-*

xerant (credo) quid est hoc? surgunt indocti, & cælum rapiunt, & nos ecce vbi, in carne, volutamur, & sanguine? dixerant istud, & idcircò postea vim intulerunt regno.

Sed ad Augustinum reuertamur, qui monasticen ad Potitiani contubernales videns, nec se ad illos accedere, nimio rubore profunditur, & his verbis, tamquam verberibus se afficit: *an quia præcesserunt pudet sequi, & non pudet non saltem sequi?* *Reprehendit se Aug.* *8.Conf. 8.*

Igitur in hortum domus suæ turbulentissima fremens indignatione secessit, & magis vultu, fronte, genis, quàm verbis; *ecce modò fiat*, inquit, *modò fiat* deliberatio ædificandi turrim sumptu idoneo, & relinquendi omnia. *Secedit in hortum.* *8.Conf. 11.*

Vt ægri plus æstuant; cum sanitas viciniùs accedit: ita Augustinus in horto; *punctumque ipsum temporis, quo aliud futurus eram, quantò propiùs admouebatur, tantò ampliorem incutiebat horrorem.* ait ille. *8.Conf. 11.*

Magnam enim rixam sentit in corde suo videns ex altera parte antiquas illecebras, ex altera castitatem cõiugali perfectiorem; illas se fugientem sequi, & vestem carneam iam iam exuendam apprehendere, & obmurmurare: *dimittis ne nos? & à momento isto non erimus tecum vltra in æternum, & à momento isto non tibi licebit hoc & illud vltra in æternum?* Hæc *Magna contentio deliciarum.* *8.Conf. 11.*

Aug. ibidē. narrat Augustinus ipse addens: *Et quæ suggerebant in eo, quod dixi hoc & illud, quæ suggerebant, Deus meus, auertat ab anima serui tui misericordia tua: quas sordes suggerebant? quæ dedecora?*

Castitas ei adest in corde. Casta verò dignitas adest ei honestè blandiens, vt ad se veniret, neque dubitaret, & extendens ad ipsum suscipiendum, & amplectendum pias manus bonorum plenas exemplorum pueros multos, & puellas, iuuentutem quàm plurimam, & omnem ætatem, graues viduas, & vigiles anus, quæ castissimè vixerant ei

8. Conf. 11. proponit; ac huiusmodi exhortationem: *Tu non poteris, quod isti, & istæ? an vero isti, & istæ in semetipsis possunt, aut non in Domino Deo suo? Dominus Deus eorum me dedit eis. Quid in te stas, & non stas? proijce te securus in eum, noli metuere non se subtrahet, vt cadas, proiice te securus, excipiet te, & sanabit te.*

8. Conf. 11. Antiqua consuetudo inter hæc eum quasi furtim retardare videbatur, & respicere delicias ingerebat dicens: *Putas nè sine istis poteris?*

Pugnat cōsuetudo. Instat castitas. Augustinus cunctabundus pendebat, & erubescebat nimis quia adhuc illarum nugarum murmur audiret; & rursùs illa conscientia serena, & castitatis admoni-

8. Conf. 11. tio sic instabat: *Obsurdesce aduersus immunda illa membra tua super terram, vt mon-*

tificentur: narrant tibi delectationes; sed non sicut lex Domine Dei tui.

Plorat, & audit, sub ficu, tolle lege.

CAPVT V.

VT pluuiæ de cœlo, cùm arenosæ vndæ ad littus circumuoluuntur: ita, inquit, *vbi à profundo alta consideratio contraxit, & congessit totam miseriam meam in conspectu cordis mei, oborta est procella ingens, ferens ingentem imbrem lachrymarum,* Lachrimæ 8. Conf. 12

In prima horti parte reliquit Alipium, & in remotiorem se recipiens ait: *Sub quadam fici arbore, straui me, nescio quomodo, & dimisi habenas lachrymis meis.* Penetrat hortum. 8. Conf. 12

Veriùs hìc, quàm est in Hieroglyphicis Hori Niliaci, quamque sanctus Isidorus ita repetit: *Tauros quoque ferocissimos ad ficus arborem alligatos repentè mansuescere dicũt*: extincto enim coniugij desiderio, Augustinus bonum præstat exẽplum, nequis de castitate desperet, & si libidine percitus. Ho. lib. 2. Hierogly. Isidor. li. 7. Orig. c. 6. Ficus petulantiæ frænum.

Iam cornu petat, & pedibus, qui spargat arenã, Eclog. 8.

Notat ficus insufficientiam humanam ad aliquod bonum; vndè *mens ficulnea*; vel *homo ficulneus* ille dicitur, qui nullius frugi, quales post peccatum protoparẽtes Insufficentia symbolum. Gen. 3.

Gen. 3. quamobrem ex eadem arbore *fecerunt sibi perizomata*, se, puto, significantes insufficientes ad salutem animæ suæ; sicut & Augustinus sub ea stratus, vt monachalis vitæ conuersionem liberatori suo tribuat, & sibi soli nihil aliud, quàm

Horatius lib. 1 ser. Satyr. 8. *Olim truncus eram ficulnus, inutile lignum.*

Vt per mare celeriùs ad portum; ita per lachrymas ad conuersionem: *Et prorupe-*

8. Conf. 12. *runt* (inquit) *flumina oculorum meorum, &c. Et ecce audio vocem de vicina domo cum cantu dicentis, & crebro repetentis, quasi pue-*

Audit vocē. *ri, an puellæ, nescio: Tolle lege.* Iam pondera vocationem celerem altam, de vicina domo, & alia.

Celeritas. Celeritatem denotat huius vocis *ecce*, vt apud Virgilium;

Aeneid. 2. *Ecce autem gemini à Tenedo tranquilla per alta.*

Non vidit Angelum. *Audio vocem*, ait, non Angelum video: videant ergo, si reprehendendus, an non, Angeli pictor in hac Augustini conuersione, pro se allegans sæpè depictum

Gen. 22. Abrahami sacrificium, & cum Angelo, qui non apparuit in illo; sed *de cœlo clamauit.*

Alta fuit vox. Alta fuit verborum prolatio: nam Augustinus remotus à domo vicina, ex qua venit, *Sedimus* (inquit de se, & Alipio)

8. Conf. 8. *quantum potuimus, remoti ab ædibus:* & iterum de se solo, *Et secessit remotius, quam, vt pos-*

8. Conf. 12. *sit mihi morosa esse etiam eius præsentia*, nemi-

pe Alipij.

Pauli conuersio *desuper facta manifesto etiam miraculo apparuit, quia illic Stephanus erat, qui pro ipso orabat*: eodem modo *de vicina domo* venit Augustinianæ conuersionis vox, nam ibi Monica sanctissima pro ipsa preces, gemitus, & lachrymas Deo fundebat: vndè Augustinus, atque Alipius iam conuersi in eandem domum, inquiunt, *ad matrem ingredimur, indicamus, gaudet, narramus quemadmodum gestum sit, exultat, & triumphat.*

Aug. lib. 1. contr. duas epist. Pelagij. c. 19.
Quare venit de vicina domo.
8. Conf. 12.

Cum cantu prolata est Augustini vocatio, vt Angeli significent de illa se magis gaudere cantantes etiam in terra, quàm de aliis communiter, & solùm gaudentes in cœlo.

Cantus in conuersione August.
Luc. 15.

Crebrò repetita fuit huiusmodi vocatio, quia penè submersus lachrymis, & ab vsu sensuum absorptus Augustinus erat: quam rationem similiter reddit Ambrosius ad illud, *Abraham, Abraham. Repetiuit vocem, tanquam veritus, ne præueniretur studio deuotionis, & vna vox impetum ferientis reuocare non potest.* Hæc ille.

Crebra repetitio.
Ambros. in Gen. 12.

Sol oculos sanos vegetat, mutatos, ac ægros non mutatus cruciat, eodem modo Pater luminum incommutabilis erga homines se habet, vt isti erga illum: si Iobo sano loqueretur (bellè Gregorius Papa) ex tranquillitate, sed flagellato,

Vox pueri, aut puellæ.

Lib. 1. moral. c. 38. *de turbine fuisse loquutus describitur* : sic Augustinus vocem audit è cœlo puerilem, & tanquam ludentem : quia *nihil differunt à ludo puerorum, qui nihil consilij per ætatem agunt*, vt ipse in deliberando vitæ statu varius, inconstans, & quasi ludens puer, *Ego cum deliberabam*, inquit, *vt iam seruirem Domino Deo meo, sicut diu disposueram, ego eram qui volebam, ego qui nolebam, ego, ego eram, nec plenè volebam, nec plenè nolebam; ideo mecum contendebam.*

Hippocrates epist. ad Damagetū

Optata conuersio.

Optata manifestatur Angelis hæc Augustini conuersio ex imperatiuo modo (*Tolle lege*) qui solet ad optata referri, vt Euthymius docet ad illud, *Intende prosperè, procede, & regna*, dicens, *licet hæc verba imperatiui modi sint, vim tamen optatiui habent.*

Euthym. in psal. 44.

Firmamentum esse sententiæ in repetitione, multis scripturarum locis docemur : inde est, quod Dominus ait, amen, amen, & Augustinus audit, *Tolle lege, tolle lege.*

Confirmatio sententiæ.

Aug. in ps. 74.

Legit Epistolas Pauli, & trinam in eis ad monitionem ad monasticen.

CAPVT VI.

8. Conf 12. NON pueros in aliquo ludendi genere solitos esse dicere, *tolle lege* : sed codicem

codicem Apostoli tollendum, legendum sibi persuasit, & se conuertendum eius verbis primùm occurrentibus, vt Antonius magnus, Ægypti gloria, ad monasticam vitam euangelicis istis: *Vade, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, &c.* *Athan. in vita S. Antonij.*

Hæc autem Apostoli, suos ante oculos primùm obuersata, & subitò lecta sunt: *Non in commessationibus, & ebrietatibus, non in cubilibus, & impudicitijs, non in contentione, & æmulatione, sed induimini Dominum Iesum Christum, & carnis prouidentiam, ne feceritis in concupiscentijs.* *Matth. 19. Rom. 13. Prima Apostoli verba.*

Quæ siquis, proposito vitæ monasticæ desiderio, animo, ac ratione lustrauerit, eam semel, iterùm, ac tertiò (vt diuina solent oracula) sibi commendari, sicut Augustinus, intelliget, & primò per partes, ex quibus constat, hoc modo: *Non in commessationibus, & ebrietatibus, non in cubilibus, & impudicitiis, non in contentione, & æmulatione.* *Rom. 13. Commendatur perfectio religiosa per partes, & primò.*

Non in commessationibus, & ebrietatibus illa monachismi pars habetur, de qua doctor Ecclesiæ fulgentissimus & nomine, & doctrina: *Semper est Deo grata paupertas, cuius cibus non habet sanguinem, sed olusculum vile mansuetam supplet esuriem.* *Paupertas. Fulgentius ser. 7.*

Non in cubilibus, & impudicitiis altera notatur excellentia non minus Angelis, quàm hominibus accepta: nam vitium *Castitas.*

ei contrarium & occultè pugnat, & publicè, Virgilius.

Eclog. 3. *Et fugit ad salices, & se cupit antè videri.*

Obedientia. *Non in contentione, & æmulatione* ineſt obedientia, tertia pars orbis monachalis: nam inobediens maieſtatem amat, æqualitatem odit, ſubiectionem fugit, ceruicem erigit, contendit, æmulatur: *At perfectus, & obediens populus dicit id Pauli dictum Domine quid me vis facere?*

Bern. in ser. de S. Paulo.

Commendatur perfectio religioſa ſecundo. Reſplendet iterùm eadem admonitio per hæc verba: *Sed induimini Dominum Ieſum Christum.* In vulgatis legitur, *induite*, quo verbo Sanctus Alchimus eam ſorori ſuæ Fuſcinæ commendat, ſcribens;

Carmine de virginitate ad Fuſcin. *Exue delicias mundi huius, & indue Christum.*

Sanctus Bernardus in eandam ſententiam: *Huiuſmodi conuerſatio* (monaſtica ſcilicet) *profeſſores, & amatores ſuos Angelis ſimiles, diſsimiles hominibus facit, imò diuinam in homine reformat imaginem, figurans nos Chriſto, inſtar baptiſmi, & quaſi denique ſecundò baptizamur, cùm per id, quod mortificamus membra noſtra, quæ ſunt ſuper terram, Chriſtum induimus.*

Tractat. de præcept. & diuina gratia.

Tertia Religionis admonitio. Vltimò ſtatus acquirendæ perfectionis in verbis iſtis: *Et carnis prouidentiam ne feceritis in concupiſcentiis.* Nam vnanimes in domo Domini ſurſùm cor habent, terrena vana non quærunt, *quod perfectè complebimus, ſi ſecundum Apoſtolum carnis*

ctram ne fecerimus in concupiscentiis. Hæc illorum nomine Cassianus. *Lib. 1. de vita Renunc. c. 10.*

Conuersus ostenditur ad monasticam religionem.

CAPVT VII.

PLura non legit in Apostolo, nec, vt ipse dicit, opus fuit; statim quippè cùm fine huius sententiæ: *Non in commessationibus, & ebrietatibus, &c. quasi luce securitatis infusa cordi meo* (sic loquitur) *omnis dubitationis tenebræ diffugerunt*, eæ scilicet, quæ eum retardabant à derelinquenda coniugij voluntate, sicut opus erat, ad amplectendam monasticam: vnde ipsemet Augustinus quosdam huius vitæ professores castissimos esse iubet: *Nec enim* (addit) *prius congregaret vos ista societas, in qua continenter viuitis, nisi voluptatem coniugalem contemneretis.* *Aug. 8. Conf. c. 12.* *Relinquit desiderium coniugij.* *Lib. de lib. arbitr. c. 4.*

Refulsit ergo Sol doctorum, qui prius erat in nubilo secularium *tenebrosam spem gerens de pulchritudine vxoris, de pompa diuitiarum, de vanitate honorum, cæterisque noxijs, & periculis voluptatis.* Et conuersus est Apostoli verbis ad vitam (vt eorum antecedentia, & consequentia etiam probant) castam, pauperem, humilem. *Aug. lib de vtilitat. credendi. c. 4.*

probatur. conuersio ex antecedentibus.

Antecedentia verba tenebrarum opera inferiùs appellata commessationes, & ebrietates, cubilia, & impudicitias, contentionem, & æmulationem, id est diuitias, delicias, honores, procul eijcienda admonent, nam si.

Diuitias, si delicias, si præstat honores
Christus, honoratur conditione fori.

Gers. super magnificat

Ait Gersonius, & consequenter,

Surgere de tenebris hortatur epistola Pauli,
Hæc Augustino versio mira fuit.

Sequentia Apostoli, quæ post Augustinum in eodem horto legit Alipius monasticam vitam etiam inculcant, & in cuiusque ponunt electione, vt Ioannes Damascenus dicens: *Vita monastica non ex necessitate, sed ex libera animi voluntate suscepta. Et hoc Apostoli verbis, qui comedit, inquit, comedentem non iudicet.*

Ioan. Dam. epist. de diuinis decretis tit. de abstin.

Ex sequentibus.

8. *Conf.* 12. *Rom.* 14.

Sequebatur verò, infirmum autem in fide assumite, non in disceptationibus cogitationum. Alius autem credit se manducare omnia: qui autem infirmus est olus manducet. Is, qui manducat non manducantem non spernat, & qui non manducat manducantem non iudicet.

8. *Conf.* 12.

Alipius conuertitur ex emplo Augustini.

Et tali admonitione firmatus est, placitoq, ac proposito bono, & congruentissimo suis moribus, quibus à me in melius iam olim valdè, longéque distabat, sine vlla turbulenta cunctatione coniunctus est. Hæc Augustinus

oſtendens ſibi per hæc Apoſtoli verba, *Non in commmeſſationibus, &c.* Per ſequentia : *infirmum autem in fide, &c.* Alipio ſuo conuerſionem monaſticam contigiſſe, quam placitum vocat, & propoſitum, vt alibi, Potitiani conturbernales ad eandem narrans inclinatos, his verbis. *at illi narrato placito, & propoſito ſuo quoque modo in eis talis voluntas orta eſſet, atq; firmata, petiuerunt, ne ſibi moleſti eſſent, ſi adiungi recuſarent.* 8. *Conf.* 6.

Inde ad matrem ingredimur (ait Auguſtinus Deo) *inducamus, gaudet, narramus quemadmodum geſtum ſit, exultat, & triumphat, & benedicit tibi, qui potens es vltra quam petimus, aut intelligimus, facere, quia tantò amplius ſibi à te conceſſum de me videbat, quàm petere ſolebat miſerabilibus eius, flebilibusq; gemitibus.* 8. *Conf.* 12 *Amplius conceſſum eſt Monicæ, quam peteret.* 6. *Conf.* 13.

Petebat enim hoc tantùm, quod *me iam coniugatum baptiſmus ſalutaris ablueret, quo me in dies gaudebat aptari, & vota ſua, ac promiſſa tua in mea fide compleri animaduertebat.* Hæc Auguſtinus Deo.

Et amplius conceſſum beatæ Monicæ, quam petierit ei fatetur : *Conuertiſti enim* (ait) *ita me ad te, vt nec vxorem quærerem, nec aliquam ſpem ſeculi huius, ſtans in ea regula fidei in qua me ante tot annos ei reuelaueras.* 8. *Conf.* 12.

Et conuertiſti luctum eius in gaudium multo

Lætatur magis Monica de monacha li, quàm de statu coniugali Augustini.

vberius, quàm volucrat, & multo charius, atque castius, quàm de nepotibus carnis meæ requirebat.

Id est me adiuuisti deliberantem, vt starem post baptismum in regula fidei, & continerem me à rebus seculi, & vxorem minimè quærerem monachorum more, *qui spem, quam habebant in seculo dereliquerunt, & nunc continentes Deo viuunt.*

Aug. epist. 95.

Sed vbi erat tam annoso tempore, & de quo, imo, altoque secreto euocatum est in momento liberum arbitrium meum, quo subderem ceruicem leni iugo tuo, & humeros leui sarcinæ tuæ, CHRISTE IESV, adiutor meus, & redemptor meus? Hęc ipse gratias agens de conuersione sua monastica, quam lene iugum, & leuem Christi sarcinam, vt alibi persuadens eam Licentio vocat, & Paulinus Nolanus, hoc versu;

Aug. 9. Cōfes. 1.

Gratias agit pro conuersione.

Epist. 39.

Paulin. ep. 40. apud August.

Quid retrahis fera colla iugo, mea sarcina lenis,

Suaue iugum Christi, vox pia, crede Deo.

Religiosi sunt consolatissimi.

Qui per desertum monasticæ religionis in cœlestem promissionem ire sibi ante mentis oculos proponunt, & farinam dispergunt Ægypti, & manna pro ipsa recipiunt abundanter, quod est diuina consolatio: vnde primus huius propositi in Actis Apostolorum scriptus Ioseph, *cognominatus est Barnabas ab Apostolis, quod*

est interpretatum, ita consolatus, vt sit *filius consolationis*. Eodem certè modo Augustinus, vbi in monachale propositum se penitùs immersit, in omnem consolationis rationem se diffusum vidit, ita Deo gratulatus, *Quàm suaue mihi subitò factum est carere suauitatibus nugarum, & quas amittere metus fuerat, iam dimittere gaudium erat. Eijciebas enim eas à me, vera tu, & summa suauitas, eijciebas & intrabas pro eis omni voluptate dulcior, sed non carni, & sanguini: omni luce clarior, sed omni secreto interior: omni honore sublimior, sed non sublimibus in se.* *Act. 4.* *9. Conf. 1. Lætatur de monastico proposito.*

Pergit, *iam liber erat animus meus à curis ambiendi & acquirendi, & volutandi, atque scalpendi scabiem libidinum*; Hęc ille post suam conuersionem dicit, ob vota obedientię, paupertatis, & castissimę vitę. *Aug. 9. Confes. 1.*

Nam, vt *pullus coruorum, cum nigrescit, cibum à patre lætissimus accipit*: ita Augustinus ad monachismum conuersus, & deposito mundi candore, *Garriebam tibi* (ait Deo) *claritati meæ, deliciis meis, & saluti meæ.* *Isidorus li. 3. de sum. bono. c. 53.* *9. Conf. 1.*

Firmitas conuersionis ad monachismum.

CAPVT VIII.

QVoniam monachalem conuersationem perpetuare non posset intricatus publicis, & importunis cathedræ negotijs, eam sibi deserendam statuit: *Veruntamen quia propter nomen tuum, quod sanctificasti per terras* (ô Deus!) *etiam laudatores vtique haberet votum, & propositum nostrum iactantiæ simile videbatur, non operiri tam proximum feriarum tempus, sed de publica professione, atque ante oculos omnium sita ante discedere, vt conuersa in factum meum ora cunctorum intuentium, quam vicinum vindemialium diem præuenire voluerim, multa dicerent, quod quasi appetissem magnus videri*, hucusque Augustinus.

9. Conf. 2.

Qua de causa spectauit ferias vindemiales in cathedra post conuersionem.

Dolore pectoris affligitur.

Iterùm dolorem pectoris annotat, quo compulsus erat intermittere saltem studia, & tacito monachismi proposito, illum relinquendę cathedrę caussam aliquibus respondebat; ait enim, *vbi plena voluntas vacandi, & videndi; quoniã tu es Dominus oborta mihi est, atque firmata, nosti Deus meus etiã gaudere cœpi, quod hac quoque suberat nõ mendax excusatio, qua offensionẽ*

9. Conf. 2.

hominum temperaret, qui propter liberos suos me liberum esse nunquam volebant. Hæc de dolore pectoris, & occulatione conuersionis suæ.

Verecundus Grammaticus sequi vult Augustinum in monastica conuersione.

Nec enim de ea certi erant, nisi familiares ipsius, quorum Verecundus grãmaticus multum, eo tempore, macerabatur; quia, coniuge Christiana nondum Christianus, arctiore præ cæteris compede, ab ipso monastices itinere, in quod intenderat Augustinus retardabatur; nec alio modo esse Christianum se velle dicebat, nisi illo, quo non poterat, renunciatis seculi curis, & vinculis coniugij: *Sic ergo eramus* (ait Deo) *Verecundum consolantes tristem, salua amicitia, de tali conuersatione nostra, & exhortantes ad fidem gradus sui, vita scilicet coniugalis.* 9. Conf. 3.

Alipius. Adeodatus. 9. Conf. 3. Nebridius.

Alipius, & Adeodatus Augustinum in hac conuersione, sicut alibi repetimus, sequuti sunt, consortes habere desiderantes, *Nebridium autem operientes, quando sequeretur, quod de tam proximo poterat, & erat iam, iamque facturus.* Ac breui fecit, ipsum namque pater, & magister Augustinus commemorat *Fidelem, Catholicum, castitate perfecta, atque continentia tibi* (æterne Deus!) *seruientem in Africa.* Aug. [illegible]

Vt autem solidam intelligamus animi deliberationem, & magnum vndique desiderium Augustino fuisse seruiendi

Deo; licet viginti dies in cathedra post conuersionẽ, vt laudes vitaret humanas: sedisset, attende, *cùm cœperit homo ascendere, & proficere in ipso exordio ascẽsionis, linguas dolosas patitur, blandas ad perniciem blandas ad malam persuasionem, dicentes, quid facis? aliter enim viuere non potes? tu solus és, qui vis hoc esse quod alij non sunt; & si inuenis alios, qui tecum sunt, illa blanda & dolosa lingua quid dicit? ecce illi potuerunt fortè, tu non poteris; si aggrediaris, deficies & melius erat non incipere, & defecisse, &c.*

Aug. in Ps. 123.

Remedia contra linguas dolosas.

Si autem remedium velis, quod detur tibi, & apponatur tibi ad linguam istam dolosam, ecce apud Regem prophetam habes: *Sagittæ potentis acutæ, cum carbonibus desolatorijs. Per sagittas acutas cum carbonibus desolatorijs vicisti linguas dolosas, id est, per verba Dei, quibus transfixum erat cor tuum, & per exempla iustorum, qui de mortuis viuificati sunt iusti, quo modo carbones de mortuis reuiuiscunt.*

Aug. in eundem Psal. 123.

Igitur. cor sagitattum, & inflammamatum prætendit Augustinus in picturis, & simulachris, prædicans, vt vnusquisque permaneat in vocatione, sicut & ipse; nam verba Apostoli, *nõ in commessationibus. & ebrietatibus &c.* sagittæ fuerunt acutæ; carbones verò desolatorii exempla beati Simpliciani, Victorini, Sancti Antonii, & Potitiani Contubernalium,

Verba, & exempla Sanctorum.

quibus affectus planè monasticum arripuit institutum firmiter, & tenaciter, de quo: *sagittaueras* (inquit Deo) *tu cor* *nostrum charitate tua & gestabamus verba tua transfixa visceribus, & exempla seruorum tuorum, quos de nigris lucidos, & de mortuis viuos feceras, congesta in sinu cogitationis nostræ vrebant, & absumebant grauem torporem, ne in ima vergeremus, & accendebant nos valdè, vt omnis ex lingua subdola contradictionis flatus inflammare nos acrius posset, non extinguere.* 9 Conf. 5.

Postquam tandèm recessit in villam nomine Cassiciacum, occasione feriarum vindemialium, nihil magis habebat in votis, quam monachalis vitæ propositum de quo. Ratio inibi; *diuitias nullas cupis?* cui Augustinus, *hoc quidem non nunc primùm* Ratio, *quid honores?* Augustinus; *fateor eos modo, ac penè his diebus, cupere destiti.* Ratio, *quid vxor?* Augustinus, *nihil mihi tam fugiendum, quàm concubitum esse decreui.*

Colloquitur de proposito religionis monasticæ.

1. Soliloq. 10.

Non inchoantibus præmium, sed perseuerantibus in hoc statu: *Quamobrem*, ait, *satis, vt credo, iustè, ac viriliter pro libertate animæ, mihi imperaui non cupere, non quærere, non ducere vxorem*: addit, in proposito perseuerans;

1. soliloq. 10.

Deum & rogauimus, & rogamus, vt nobis non diuitias, nõ corporis voluptates, nõ populares sug-

2. soliloq. a. 25.

gestus, atque honorem, sed animã nostram, sequeiter quærentibus aperiat,

9. Conf. 5. Propter eandem mentem, *Renunciaui* (cum Deo loquitur) *peractis vindemialibus, vt scholasticis suis Mediolanenses venditorem, verborũ alium prouiderent; quòd & tibi ego seruire delegissem;* & percepta baptismi gratia (sic interpretor) monachus futurus, cui.

Scribit Mediolanensibus, & quid.

Paulinus epistol. 40. apud Aug.

Hæc bona libertas, Christo seruire, & in ipso.

Omnibus esse super........

Si plura desiderantur ad lucem huius monasticæ conuersionis, quartus liber istius operis dabit, & eandèm conuersionem Mediolani solemniter promissam; in Africa verò re & opere completam, apud Tagastenses, & Hipponenses, *qui vehementer in me dilexerunt* (ait ipse) *quod audiuerant, paucis agellulis contemptis, ad liberam seruitutem me fuisse conuersum.*

Dilexerunt Hipponenses August. propter conuersionem istam.

Aug. epist. 225.

Annus Domini, & ætatis Augustini in hac conuersione, mensis, dies.

CAPVT IX.

ANNO Domini CCCLXXXVI, ætatis verò suæ trigesimo primo inchoato conuersus est augustinus ad vitam monachalem; ad hanc enim conuersionem à primo eius desiderio, *Multi mei anni mecum effluxerant* (ait) *fortè duodecim anni, ex quo, ab vndeuigesimo anno ætatis meæ lecto Ciceronis Hortensio, excitatus eram studio sapientiæ.* Duodecim autem incepti, & qui fortè effluxerant, vndeuigesimo super additi triginta & vnum ætatis inchoatos reddunt, quos agebat Augustinus sub ficu conuersus ad monachalem vitam, vt diximus, anno Domini CCCLXXXVI. nam antecedenti orationem habuit in laudem Bautonis consulis (quod iam dictum) & annos ætatis suę triginta.

Annus ætatis.

8. *Confes.* 7.

Annus Christi, in quo conuersus.

Ad mensem, & diem venio, quo Pater Augustinus conuersus est, & vtrumque vigesimum octauum Augusti sic assero: non post sequentem annum suæ conuersionis (vt scribit Cardinalis Baronius) in villam nomine Cassiciacum se contulit,

Mensis, & dies.

Baron. ann. 385.

sed occurrentibus primùm ferijs vindemialibus eiusdem anni, ad quas vsque à suâ conuersione *opportunè iam paucissimi dies supererant, &c, nescio vtrum vel viginti dies erant,* ait ipse.

9.Conf.2.

Dies verò primus feriarum vindemialium, quo vacabant studia, & ipse reliquit omninò Cathedram, Mediolani in decimum sextum Septembris incidebat: liquet ex sermone vel Sancti Ambrosij vel Sancti Maximi (nam in vtroque habetur) de laudibus doctissimi Martyris Cypriani, eodem die celebratis, & ex legibus Vuisigothorum, quæ sic: *Ferias præcipimus obseruandas propter vindemias colligendas, à decimo sexto Kalendas Octobris, vsque ad decimum quintum Kalendas Nouembris.*

S. Ambros. vel S. Max. ser. de laud. Cypriani.

Lib.1. leg. Vuisig.c.7.

Iam dies à decimo sexto Septembris retro acto ordine numera, viginti dubio procul inuenies, ipso vigesimo octauo mensis Augusti, quo dicas eodem die dissolutum augustissimum Dei templum Augustinum, quo dicatum per suam monasticæ vitæ conuersionem: quod si etiam, *quadraginta & sex annis ædificatum est* Hierosolymitanum, totidem interuenerunt ætatis à trigesimo conuersionis (quem iam ostendimus) ad septuagesimum vsque sextum, resolutionis eiusdem, de quo Sanctus Prosper.

Comparatur Aug. cum templo.

Ioan. 1.

Prosp. lib. de ingratis. ca. 2. agens de Augustino.

Et vita, & requies Deus est, omnisque voluptas.
Vnus amor Christi, vnus Christi est honor illi.
Omnia, & in sancto regnat sapientia templo:

Hic finio, & serio conquiesco; velim & tu mecum; vt illum in sequenti libro illustriùs collustres lustratum, & illustratum salutari Baptismi aqua. *Manuductio in 1. librum.*

(.?.)

DE VITA, ET LAVDIBVS S. P. N. AVR. AVGVSTINI. Hipponensis Episcopi, & Ecclesiæ Doctoris eximij.

LIBER TERTIVS.

BAPTISMVM DESCRIBIT.

De præparatione eius ad Baptismum.

CAPVT I.

Pœnitentia

VIGILIÆ, preces, ieiunia, cæteraque Christianorum exercitia necessaria non sunt ante baptismum, adduntur tamen ab adultis, figurata in baptismate Ioannis, quod erat *Isagoge quædam* (ita magnus appellat Athanasius) ad Christum. Ideò Pater Augustinus ad baptis-

Athan. epist. ad Antiot.

baptiſmum ſe præparat agens pæniten- *Habitus catechumeni.*
tiam, & illorum habitum geſtans in *Iunilius de*
villa Caſſiciacana, *Qui typum gerunt* (hæc *parti. c. 6.*
ait Iunilius) *Adæ à paradiſo excluſi, & ex conſcientia delictorum diuinum metuentes aſpectum, propter quod, & per publicum, capitibus* *Paulin. No-*
tectis, incedunt, dicentes; cum ſancto *lan. paneg.*
Paulino. *de puero Celſo.*

Ite procul lati flentum conſortia malo;
Vt breuibus lachrimis gaudia longa metam.
Si modò lugentem grauis hirtò tegmine ſaccus,
Caprigenus, ſetis texit, & exſtimulet. 9. *Conf.* 4.

Pſalmos Dauidicos ex corde recitabat, *Pſalmorum deuotio.*
& *quas tibi voces* (ait Deo) *dabam in pſalmis illis, & quo modo in te inflammabar ex eis & accendebar, eos recitare, ſi poſſem, toto orbe terrarum aduerſus typhum generis humani? &c.*

Quemadmodum Paulus, ne magnitudine reuelationum extolleretur, vt iuuenis, *frequenter dolore capitis* (notante hiero- *Hieron. in 2.*
nymo) collaphizabatur vt puer: ita Au- *epiſt. ad Corinth. c.*
guſtinus, vt ſe longè penetrauit in me- *12.*
rum mel Pſalmi quarti, ne grauiùs per
vanam gloriam corrueret, quàm prius per *Dolor dentium.*
lapſum uitiorum iacebat, dolore dentium
afflictus eſt ad amiſſionem vſque loquelæ 9. *Conf.* 4.
Sed quis dolor (inquit) *aut quo modo fugit? expaui, fateor, Domine meus & Deus meus nihil enim tale ab ineunte ætate, expertus fueram.*

Eum quadam nocte imaginata blandi- *Tentationis*
tia titillauit, longè quidem, longè minus, *remedia*

quàm solebat, sed longè aliter, quàm putauerat; quapropter tantum fleuit, vt ei Ratio; *Iam cohibe te à lachrymis, & stringe animum, multum omnino fleuisti; & hoc omninò morbus iste pectoris tui grauiter accipit,* cui Augustinus, *modum me vis habere lachrimis meis, cùm miseriæ meæ modum non videam, aut valetudinem corporis considerare me iubes, cùm ipse tabe confectus sim?*

1 soliloq. 14. in 1. tomo.

Arator. in Acta. Apost.

Libros ante conuersionem factos obliuioni commisit.

Apostolorum tempore curiosa sectari canit Arator;

Magicis ponunt incendia libris,
Vt mereantur aquas, & vitent ignibus ignes.

Augustinus non libros prohibitos magiæ quam semper abominatus est, sed curiosa tantùm, & quæ fecit ante conuersionem suam, vt poté libros de pulchro, & apto, panægyricum Bautonis, & alia huius generis munimenta in aquas obliuionis submersit ante baptismum suum, dolens insuper post ipsam conuersionem, *Quod aliqua adhuc secularium literarum consuetudine scripsi.* Hæc ille.

In Prologo Retracta.

Dedit nomen inter Competentes.

CAPVT XII.

NOmen dare proprium erat militibus, qui non mulcta, aut pœna, sed propria voluntate, sub aliquo duce stipendia facerent; Liuius, *Concursus indè ad consulem factus omnium ferinè iuniorum, & pro se quisque nomina dabat, tanta cupido erat sub eo duce stipendia faciendi.* *Nomen dare quid.* *Liu. lib. 10.*

Ex hoc in Christiana militia mos olim, *Vt baptizandi nomen suum dent*: tradit & Mediolanensis Archipræsul Ambrosius illum præsignatum in miraculo cæci, super cuius oculos illuminandi, & lauandi aquis Siloe Saluator mundi lutum imposuit, ait enim Neophyto, *Quando dedisti nomen tuum, tulit lutum, & liniuit super oculos tuos.* *Concil 4. Cartha. c. 8.* *Lib 2. de offic. c. 2.*

Igitur; *Vbi tempus aduenit, quo me nomen dare oporteret, relicto rure, Mediolanum remeauimus, & placuit Alipio renasci in te mecum*, Augustinus Deo dicit veniens quam humilimus ex villa Cassiciacum appellata Mediolanum, non vt primùm *inter Catechumenos scriberetur*, (sicut scripsit Baronius) sed inter Competentes, ad recipiendum baptisma. *9. Conf. 6.* *Reddit Mediolanum ex villa, & ad quid.* *Baron ann. 385.*

Nec ego certum, & præfinitum inuenio tempus quo adueniente, oporteat *Tempus danai nominis.*

nomen dare inter Catechumenos, sed inter competētes baptismi, apud sanctū, & summum Ecclesię Pontificem Cyriacum hoc modo: *Sacramentum baptismi dispensandum illis tantum electis, qui ante quadraginta, vel ampliùs dies nomen dederunt.*

Epist ad episcop. Terracon.

Catechumenus iā erat.

Præterea; Augustinus, & antequam iret in villā, & reuersus ab ea daturus nomē opportuno tempore, iam se catechumenum asserit; primum docens in epistola ad Casulanum: *Cùm in eadem ciuitate mater mea mecum esset, & nobis adhuc catechumenis parùm ista curantibus.* Alterum in Confessionibus ita; *Catechumenus in villa cum catechumeno Alipio.* Tertium in prologo Retractationum à villa reuersus Mediolanum, se repetens, *Nondum baptizatum* (audi) *sed adhuc catechumenum.*

Epist. 86.

9. Conf 4.

Aug. in prolog. Retr.

Competens fit.

Vt igitur renasci pertinet ad baptizandos; ita & nomen dare ad competentes baptismi: *Nam Catechumeni audiunt; nec dum petunt* notat Isidorus, & Augustinus noster de Victorino, tanquam de Catechumeno; *Vbi autem imbutus est primis instructionum sacramentis, non multò post* (addit tamquàm de competente) *etiam nomen dedit, vt per baptismum regeneraretur.* & de quodam Curina; *Pascha iam appropinquabat, dedit nomen inter alios competentes.*

Isid. lib. 2. de offi. c. 2.

8. Conf. 2.

Aug. de cura pro mortuis. c. 12.

Consequens ergo fit Augustinum, vbi tempus aduenit, nomen dedisse inter competentes, cum vt ipse ait à villa Cassiciaco reuersus; *Medi olani fui baptismum perceptuarus.* 1. Retract. c. 6.

Tempus inter conuersionem & baptismum expenditur.

CAPVT III.

A Conuersione sub ficu, tantùm temporis ad baptismum vsque; quantùm à vigesima octaua die Augusti mensis, in qua illa contigit, ad vigesimam vsque quartã Aprilis (in hac enim, vt inferiùs apparebit, baptizatus fuit) intercurrit, hoc est spatium octo fermè mensium, aduertente Possidio, *Haresis illa, miseratione diuina, eius ex animo pulsa est, protinusque ipse in fide Catholica confirmatus, proficiendique in religione eidem amoris ardor innatus est, quo propinquantibus diebus sanctis Paschæ, salutis aquam perciperet.* *Octo ferè menses à conuersione ad baptismum Augustini.* *Possidius in vita Aug. c. 1.*

Vides, propinquantibus diebus sanctis paschæ, baptismum suscepit, & innato cum ardore proficiendi: non ergo planè *necesse est affirmare* (cum Baronio) *annos duos & menses aliquos à conuersione vsque ad baptismi tempus intercurrisse.* *Propinquo paschate baptizatus.* *Baro. anno. 385.*

Fundamentum, super quod suam Baronius erigit computandi rationem, semel, & iterum asserens: *Demonstratum est anno trigesimo suæ ætatis ad Christum conuersum esse,* scilicet Augustinum, *trigesimo secundo, & tertio perseuerasse catechumenum*, sic habe: putat illustrissimus Cardinalis de Republica Christiana meritissimus, libros de Academicis priùs scriptos, quam de soliloquiis, & quia in fine illorum Augustinus dicit, *Cùm trigesimum, & tertium annum ætatis agam*, veriorem arbitratur lectionem soliloquiorum habentem ad marginem tunc Augustino esse triginta quatuor ætatis annos, quam textualem ei assignantem *triginta tres*. Et cùm post annum vnum à tempore soliloquiorum beatissima Monica in æternas sedes euolauerit, vulneratum esse locum Confessionum Augustini affirmat, vbi pro anno ætatis Augustini trigesimo tertio, cum pia mater eius obiit, reponendum iubet trigesimum quintum.

Baron. ann. 388.

Fundamentum Baronij.

3. de Acad. c. 20.

1. soliloq. c. 10.

9. Conf. 11.

Baro. anno 385.

Veruntamen libros de Academicis cœpit agens ætatis annos triginta & vnum, anno Domini CCCLXXXVI. quo conuersus est (vt iam dictum) & inchoauit annos ætatis triginta duos, & triginta vnum compleuit, Idibus Nouembris apud Cassiciacum, quibus occasione natalis sui, *libros de*

Libri de Academicis, quando cœpti & finiti.

beata vita non post libros de Academicis, sed inter illos, vt scriberem, contigit: ait & inferiùs; *per idem tempus inter illos, qui de Academicis scripti sunt duos etiam libros de Ordine scripsi, inter quos etiam scripsi duo volumina*, Soliloquiorum hæc sunt.

Augustinus 1. Retract. c.2.

1 Retract. 4.

Incepit ergo prius libros de Academicis, quàm de soliloquijs, absoluit posteriùs illos quàm istos: in vtrisque ergo ait consequenter & verè. *Cum triginta três annos agam.*

3. de Academicis c.10.

Sic textualis soliloquiorum lectio vera remanet, marginalis verò, vel etiam margine indigna: nec aliquid aduersatur in libro Confessionum nono, vbi ipse ponit annum ætatis suæ trigesimum tertium, & matrem Monicam tunc ad æternum præmium ex hac mundi fæce solutam: etsi annum vnum hoc contigerit post libros illos de Academicis, & soliloquijs: recepta namque est, & satis, commendata Regula Ticonij de temporibus, quæ (vt ipse docet Augustinus) vel inter medios cum extremis, vel extremis relictis, solum intermedios annos computat, primo modo vsus est in libris de Academicis, & soliloquiis, cùm enim de rebus secularibus scriberet in libris illis, *quatuordecim anni sunt, ex quo ista*

1. soliloq. 10

9. Conf. 11.

Lib. 9 Confessionum non discrepat à soliloquijs, circa annos

3. de doct. Christ. cap. 35.

1. soliloq. 40. *cupere destiti*: ab anno scilicet vndeuige-
simo ætatis suæ, sicut habetur in tertio
confessionum quatuordecim autem si-
3. Conf. 4. mul iuncti cum vndeuiginti, triginta &
tres efficiunt in computatione, qui re
4. Conf. 1. vera sunt triginta & vnus completi, vel
triginta duo tantum incepti, & istos
agebat vt sequens caput monstrat) scri-
bens libros illos de Academicis, & soli-
Regula de temporibus. loquijs, ipso tempore sui baptismatis.
Alterum verò modum Ticonianæ regulæ
posuit in confessionibus, & solum annos
attendit intermedios, & decurrentes à
carceribus ætatis suæ ad vltimam vsque
metam matris Monicæ sanctissimæ di-
cens. *Ergo die nono ægritudinis suæ quin-
quagesimo, & sexto anno ætatis suæ, trigesimo
& tertio ætatis meæ anima illa religiosa, & pia
corpore soluta est.*

---

9. Conf. 12.

Annus tam natalis Christi Domini, quam Augustini mensis, dies, hora baptismi.

CAPVT IV.

DVos veluti limites, & terminos agẽs cum Deo posteritati conspicuos reliquit, ad annum natalis Dominici

conſpiciendum, in ſuo baptiſmo: *Tunc* (inquit) *hymni, & pſalmi, vt canerentur ſecundum morem Orientalium partium; ne populus mæroris tædio contabeſceret, inſtitutum eſt, & ex illo in hodiernum retentum, multis iam, ac penè omnibus gregibus tuis, & per cætera orbis imitantibus. Tunc memorato antiſtiti tuo per viſum aperuiſti, quo loco laterent corpora Protaſij, & Geruaſij, quæ per tot annos incorrupta in theſauro ſecreti tui recondideras; vnde opportunè promeres ad coercendam rabiem fæmineam, ſed regiam* Iuſtinæ ſcilicet iniuſtiſſimæ aduerſus Ambroſium. *9. Conf. 7.* *Duo ſigna ad tẽpus baptiſmi Auguſtiniani.*

Hæc autem, quæ dicimus, veluti ſigna baptiſmatis Auguſtiniani, contigerunt (vt rectè probat Baronius) anno DOMINI CCCLXXXVII. ergo in illo, & baptiſmus ipſe. Corroboro; conuerſum oſtendimus Auguſtinum ſub ficu, anno DOMINI CCCLXXXVI. vigeſima ſuper octauam menſis Auguſti diem, baptizatum verò, *propinquantibus diebus ſanctis Paſchæ*. Sequitur ergo annum baptiſmi fuiſſe prædictum Domini CCCLXXXVII. hucuſque pro anno Dominico. Iam de ætate eius ſcribamus. *Annus Chriſti.* *Baron. 387.* *Poſsid. c. 11.*

Ipſemet in libro Confeſsionum teſtatur, quod tempore ſuæ baptizationis, fuit triginta duorum annorum; ait Dionyſius Carthuſianus, annos intelligens inceptos; ſicut etiam tri- *Diony. ſer. 1. de Auguſt.*

6. Conf. 6. Annus Aug. ginta tres, ad quos respicit ab Augustino scriptos, vbi mors beatissimæ matris Monicæ annum post vnum à Baptismo, describitur.

Liber de cognit. veræ vitæ. fol. 128. Præterea, liber extat vetustus, & manuscriptus in Bibliotheca Vaticana, qui sic in fine; *Explicat liber Sancti Augustini de cognitione veræ vitæ, quem fecit fratribus eremitis de Monte Pisano, ipso existente fratre, anno ætatis suæ trigesimo primo* completo, & trigesimo secundo incępto, quo baptizatus(vti videndum opportuniori loco) ex vrbe Mediolano, per montes Pisanos repedauit in Ostia Tyberina ante mortem pię matris.

Posid. in vita S. Aug. c. 31. Denique Possidium audi, qui sic in libello de vita, & moribus Sancti Augustini: *Vixit annis septuaginta sex; in clericatu autem, vel episcopatu fermè quadraginta*: laicus monachus in agris Tagastensibus *fermè triennio*, ergo annos ætatis agens

Posid. in vita Aug. cap. 3. trigenta tres ad ipsos agros venit; constat ex libris Confessionum, vbi scribit de pia matre Monica, propè tempus

9. Conf. 6. nauigationis suæ in Africam, defuncta apud Ostia; sed, cùm antecedenti ætatis anno baptizatus fuerit; *erat annis maior triginta*, vt ait ipse Possidius, hoc est,

Posid. in vita Aug. c. 1. trigesimo primo completo; vel trigesimo secundo inchoato.

Mensis erat Aprilis, & dies vigesima quarta, in quam illo anno DOMINI CCCLXXXVII. sabbathum paschale incidit, vt patet ex Ciclo Dionysij cognomento Parui, illo autem sabbatho baptisma dispensari solitum erat, non verò *per totam hebdomadem sequentem*, sicut scribit Pierius Valerianus.

Mensis & dies.

Dionys. apud Bedā. to. 1.

Pierius li. 40.

Hora nona, qua Cornelius admonitus fuit ab Angelo de baptismo, dari illud institutum, ait Amalarius, & in ipsa credibile est, datum Augustino; præcipuus enim, cæteris competentibus prior sine dubio ad lauacrum accessit, *morte illius baptizandus, qui spiritum tradidit hora nona.*

Hora.

Amal. l. de offic. c. sabbath. Pasc.

Celebrauit hoc tempus gentilitas, & Robigalia instituit pro frugibus terræ, de quibus Plinius, & alij multi: illis autem abolitis, Litanias introduxit alma mater Ecclesia, quas valdè commendat Sanctus Gregorius Papa, vt gratias Deo agamus, *tàm de antiquioribus, quàm de præsentibus beneficiis*; inter quæ Augustini baptismus non parùm eminet, velut enim Auster contra Aquilonem ita pugnat aduersus hæreses: quas à parte præuidens Aquilonari, illum verò nasciturum ex Africana, & Australi, ipsa veri Salomonis sponsa ita suspirabat:

Tempus laudatur.

Plinius li. 18. c. 29.

Greg. lib. 2. Registri. in principio.

Cant. 4. *Surge Aquilo*, hoc est discede, *& veni Auster, & persla hortum meum, vt fluant aromata illius.*

Baptizatur.

CAPVT V.

Locus. Aug. in psal. 36. MEdiolani (inquit) *vbi baptizati sumus Ecclesia est nota vniuerso orbi terrarum*, ait Augustinus.

Augustini baptizator. Baptizantem me *veneror, vt patrem, in Christo enim Iesu per Euangelium ipse me genuit, & eo ministro, lauacrum regenerationis accepi, beatum loquor Ambrosium, cuius pro Catholica fide, gratiam, constantiam, labores, pericula; siue operibus, siue sermonibus tunc & ipse sum expertus; & mecum non dubitat orbis prædicare Romanus.* Hæc ipse.

Aug. lib. 1. cont Iulian. Pelag. 3.

Baptisteriũ. Dacius in chronico. De quo Sanctus Dacius; *In fontibus, qui beato Ioanni adscribuntur, Deo opitulante, cunctis vrbis videntibus, baptizatus est.*

Apparatus. De apparatu ait Ambrosius: *vides aquam? vides lignum? columbam aspicis?* (argenteum sacri olei receptaculum) *& dubitas de mysterio?* quod est baptismum figurari per Columbam Noeticam ramum oliuæ gestantem in arcam ligneam aquis enatantem.

Ambros. de init. c. 3. Genes. 8.

Primùm occidentalem mundi partem adſpiciebat, de quo more nonnullis baptizandis ait Cyrillus Alexandrinus; *Ad occaſum ſpectantes caliginoſo illi tenebrarum principi renuntiatis.* *Ad occidentem partem aſpicit.* *Cyrillus. Catecheſ. 1.*

Deindè ſe conuertit ad Orientem: vnde Ambroſius: *Ad Orientem conuerteris; qui enim renuntiat Diabolo, & ad Chriſtum conuertitur, illum directo cernit obtutu*, qui (teſtor beatum Ioannem Damaſcenum) *Cùm in Cruce penderet ad occaſum proſpiciebat.* *Vertitur ad Orientem.* *Li. de init. c. 2.* *Lib. 4. fid. orthod. ca. 13.*

Tribus vicibus ab aqua ſurrexit, tanquàm à terra in qua ſepultus, imitatus Chriſtum Dominum, qui tribus diebus, & tribus noctibus in ſepulchro, ſicut Ionas in ventre ceti, de qua re ſic beatus Ambroſius apud Alcuinum: *Trina merſio.* *Alcuin. in epiſt. 19.*

Ter mergendus aqua eſt, cui gratia plena lauacrum.

Quoties mergebat ſe in aquas, toties dicebat *credo*, prima vice in Deum Patrem; ſecunda in Chriſtum Dominum, & crucem eius; tertia in Spiritum Sanctum; *Vt multiplicem lapſum ſuperioris ætatis abſolueret trina confeſſio.* Hæc Ambroſius ipſe. *Trina confeſſio.* *2. de Sacrament. c. 7.*

Apud noſtros Hiſpanos vteri rotundi ſpecies (quia renaſci dicimur ex baptiſmo) fons baptiſmalis; apud Mediola- *Forma fontis.*

S. Ambrof. 3. de Sacrament. c. 1. nenses, & mori peccatis, & resurgere se considerantes in Christo per illum, *velut, quadam sepulchri forma est.*

Nudus. *Maximus ser. de S. Michaele.* Nudus descendit ad baptismum; hinc sanctus nomine, doctrina, pietate Maximus: *Nudi in seculo nascimur, nudi etiam accedimus ad lauacrum, quàm ergo incongruum est, vt, quem nudum mater genuit, nudum suscipit Ecclesia, diues velit intrare in cœlum?*

Forma. *3. Conf. 13.* De forma verborum ipse Augustinus ait Deo: *In nomine tuo baptizati sumus; Pater, & Fili, & Spiritus Sancte.*

Vestis alba. Recepit vestimenta candida, eo quòd exuerit inuplucrum peccatorum, & induerit innocentiæ casta velamina; *Lact. in carmi. paschali.* Lactantius.

Ambr. 2. de sacram. c. 7. *Fulgentes animas vestis quoque candida signat.*

Vnctio. Sacro vnctus est oleo, & hæc à Præsule audiuit: *Pater omnipotens, qui te regenerauit ex aqua, & Spiritu Sancto, remisitque tibi peccata tua; ipse te vngat in vitam æternam.*

Lotio pedũ. Loti ei pedes, vt à vertice vsque ad imum, pulcherrimus deindè viuere reminisceretur; in multis Ecclesiis abrogatam notat hanc cæremoniam Augustinus, *Aug. epist. 119.* vsitatam verò Ambrosius in Mediolanensi dicens Neophyto: *Ambr. 3. de Sacram. c. 1.* *Succinctus, inquam, summus sacerdos pedes tibi lauit.*

Data est ei tessera fidei, cęreus accensus in manu, cuius meminit Ambrosius, & Fortunatus hoc versu; *Cereus. Ambr. de myst. pasc. c. 1.*

Vndique rapta manu lux carea prouocat astra, *Fortunatus lib. 5. Carminum.*

Credas, vt stellas ire trahendo comas.

Non solùm Alipius, & Adeodatus, quorum meminit in Confessionibus, sed & multi fratres *nostri sunt* (inquit aliàs) *qui & nouerunt, quia baptizati sumus, & nobiscum baptizati sunt.* *Aug. in ps. 36. Socii.*

Indè parens sacro ducit de fonte sacerdos

Infantes niueo corpore, corde, habitu.

In qua læta, & Deo grata processione, non minus odorandi vis, quàm videndi recreatur, ob illam. *Processio. S. Paulinus epist. 12.*

Vinces ambrosios suaui spiramine rores

Vertice perfuso Chrismatis afflat odor?

Ob istam Fortunatus idem canit, *Fortunat. 5. Carminum*

Lacteus hinc vestis color est, hinc lampade fulgor.

Ducitur, & vario lumine picta dies.

De Cantico Te Deum laudamus.

CAPVT VI.

OCcasione prædictæ processionis, vt & aures diuino pabulo pascerentur, Canticum illud prolatum est, quod à *Nomen Cătici.*

Nauifera Ambrosianorum editio. tom. 5. in fine.

Donatus Bossus in S. Ambrosio.

sui principio, more Hebræorum, *Te Deum laudamus*, vel ab auctoribus vocatur, vt est in editione Ambrosianorum edita Parisijs; *Canticum Ambrosij, & Augustiui, qui veniendo* à Baptisterio *versus templum Sancti Ambrosij, composuerunt verba sequentia huius cantici; Te Deum laudamus, præsente populo, cũ processione dignissima.* Hæc Donatus Bossus chronista Mediolanensis.

S. Hildeph. serm. de Assumpt. Virginis.

Drachmaticum.

Bernard patricius epis. Spalatensis in 2 orat. Concil. Lateran.

Drachmaton genus est carminis, quo Cantica Canticorum edita, & seraphim alternatim canentes visi sunt in Esaia; ait sanctus Hildephonsus quo modo Canticum istud contextum celebratur in altera Concilij Lateranensis oratione coram Pio II. Sanctus enim Ambrosius in eo introducitur, dicens; *Te Deum laudamus, ipso quoque Augustino respondente, Te Dominum confitemur.*

Oratio duorum tãquã vnius.

Philo in Moyse.

Nulla constantior, & ad eandem verborum tabulá sibi similior ex vno pectoris canali fluit oratio, quàm istius cantici in quo donum resplendet Apostolorum nobis symbolum fidei decretantium, & filiorum Israel; *Cum distributa omni gente in duos choros, alterum virorum, alterum mulierum, ipse Moyses viris carminibus praiuit: sororem autem dedit pracentricem fœminis, vt illud in parentem omnium conditorem Deum alternis cantarent versibus.*

Prout spiritus Sanctus dabat eloqui illis, Te Deum

Deum laudamus decantantes, notat Sanctus Dacius ostendens, *quod Beatus Augustinus in principio sui baptismi, recepit non solùm gratiam sanctificantem, sed etiam dona Spiritus Sancti ad intelligendas sacras scripturas, &c.* Hæc Episcopus Christopolitanus, apud quem verba sancti Dacij de baptismo Augustini & ista; *Ambrosius iam ordinauerat, quod istud canticum cantaretur in Ecclesia Mediolanensi, sed Gelasius posteà præcepit per vniuersum orbem.*

Dacius in Chro.

Iacob de Valent. in cãt. Te Deum.

Sanctus Benedictus in Regula commendat istud Canticum: liber quoque ordo Romanus appellatus, ad quem respicere videtur auctor speculi Ecclesiæ, & Amalarius in officia scribens ecclesiastica: *Sicut à magistris Romanæ curiæ accepimus, tantùm in natalitijs Pontificum, Te Deum laudamus canimus.*

Amal. de ordinẽ Antiphon.

Rodulphus Tungrensis: *Quoniam hymnus Te Deum laudamus pariliter resonat laudem Trinitatis, sicut hymnus Gloria in excelsis: ideò Romana obseruatione introducta est regula, vbi hymni pariliter, vnus in laudibus, & alius in missa debeat decantari.*

Rodulph. de Can obser. Prop. 3.

Guilhermus Durandus Episcopus olim Miniatensis: *Campanæ pulsantur, & Te Deum laudamus alta voce cantatur, ad denotandum, quod manifestè, & mirificè Ecclesia, tempore gratiæ laudat Deum: & ad significandum, quod si bonis operibus*

In Rationali diuin officio. tit. Te Deum.

Quare alta voce, & cũ sono campana canitur. *doctrina sancta benè reſponderimus ad celebrem laudem cum Angelis perueniremus: Cantus quoque tunc alta voce factus gaudium mulieris de drachma perdita ſignificat.* Quale ſuſcepit alma mater Eccleſia de baptiſmo ſui Doctoris Auguſtini.

Miracula. Lib. exẽpl. diſt 3. per auct. Anonimum. Sanctus Bernardus, *Angelos aliquando vidit monachorum excitatores ad hoc canticum* Deo gratum, vtile hominibus, vt auctor eſt Anonimus exemplorum.

Beata Gertrudes aſſerit illud à *beata Virgine Dei genitrice decantatum in quadam Aſſumptionis die* eiuſdem, & recitatum ante conſpectnm Sanctiſſimæ Trinitatis. *Lib, 4. dinin. in ſinu. c. 47.*

Eliſab, Sco. libr. Reuel. ſuar. c. 10. Beata Eliſabeth Sconaugienſis Virgo celeberrima ſanctum Ioannem Baptiſtam à ſe viſum ſcribit omni pulchritudine circundatum, *In matutinis* (ſic habet) *cùm diceremus Te Deum laudamus.*

Beata Chriſtiana ſuper chorum Ciſtercienſium monachorum (qui, ſicut & Diuus Bernardus, de hoc Cantico meritiſſimi, vt & ſanctimoniales eiuſdem profeſſionis hic allegatæ, honoris gratia) ab ipſa Domina noſtra, & Angelorum, coronam vidit ornatiſſimam emitti in cuius nodo gemma reſplendebat his literis; *O clemens! ô pia! ô dulcis Virgo Maria!* cùm diceretur. *Te Deum laudamus.* *Cæſarius li. 7. Reu. cap. 21.*

Narrat Auctor exẽplorum Anonimus ab ore monachi etiã albi *Te Deum laudamus*

incipientis, flammam splendidam, & multis scintillantem acuminibus, rapto cursu in cœlũm ascendisse. *Auct. exemplo. dist. 3.*

Cæsarius de monacho ait etiã Cisterciano cœlesti fragrantia delibuto, & in ipsa æternæ sapientiæ penetrali collocato cecinisse in quodam die Paschatis hoc Cãticum; *Te Deum laudamus.* *Cæs. lib. 5. c. 28.*

Idẽ refert (quod Iacobus de Valẽtia doctus, & notũs ordinis Eremitarum alumnus) sanctimonialẽ normæ Cisterciensis aperto cœlo, vidisse hoc Canticum recitari à sanctis Apostolis, & Prophetis, cæterisque in ipso nominatis cælitibus simul cum sanctimonialibus sui monasterij: quapropter in hora mortis, ipsum hac de causa commendabat, quod in eo *Voces fidelium ascendant in cœlum, & simul cum vocibus Angelorum laudent Deum.* *Cæsar li. 8. c. 9.*

Denique in libro nostro huius operis vltimo, ad longum inuenies historiam de corde sanctissimi Patris Augustini, quod christallino vase interclusum (sicut in vita Sancti Sigisberti continetur) vbi perlibata sunt huius cantici verba; *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth*, varias vocum distantias vitreo contactu diuinitùs excitaret, ostendens, quod verbosum eiusdem Cantici stamen sit corda musica (hæc enim ita dicta Cassiodoro) *quod facile corda moueat.* *Vita Sancti Sigisberti.* *Cassiod. 1. epist. ep. 40.*

Confirmatur, communicat, & fit vltima gratiarum actio.

CAPVT VII.

Confirmatio. Concil. Laod. c. 48.

POst baptiſmum diſpenſari ſolitum Chriſmatis ſacramentũ reuocat Cõc. Laodicenum ita decernens; *Oporteat eos qui baptizantur, poſt lauacrum Chriſma Eccleſiæ accipere.* Sic Auguſtinus noſter, teſte Dacio, *baptizatus, & confirmatus, eſt.*

Dacius in chronico.

Communio.

Dedit Ambroſius ſacratiſſimam Euchariſtiam.

Circumdansque rudes feſtis altaribus agnos
Pura ſalutiferis imbuit ora cibis.

Paul. epiſt. 12.

Ait Paulinus Nolanus de Epiſcopo baptizante; vnde ſacramenta numerantur hoc ordine, *Baptiſmus, Confirmatio, Communio, &c.* Quæ in die baptiſmatis Auguſtino diſpenſata mihi videtur aſſerere etiam beatus Poſſidius dicens, quod ille de manu ſanctiſſimi præſulis Ambroſij percepérit (in plurali) *ſacramenta.*

Poſsid. in vita Aug. c. 1.

Gratiarum actio. Paulin. ep. 12.

Vltima gratiarum actio fiebat à Clericis reſpõdẽtibus Neophytis alleluia, Paulin⁹,

Hinc ſenior ſociæ congaudet turba cateruæ:
Alleluia nouis balat ouile choris.

Materia libri quarti.

Hucuſque de baptiſmo paucis fateor: vt iam me in ſequentibus excuſem de monachiſmo illius prolixiùs ſcribentem, ſit hominibus, ſit Angelis, ſit Omnipotenti Deo acceptum, & gratum.

DE VITA, ET LAVDIBVS S. P. N. AVR. AVGVSTINI

Hipponensis Episcopi, & Ecclesiæ Doctoris eximij.

LIBER QVARTVS.

TRACTAT DE MONACHISMO.

Renunciat mox post baptismum secularibus.

CAPVT I.

MOnastica religio in his consistit verbis, *Si vis perfectus esse, vade, vende omnia, quæ habes, &c* Omnes boni tradunt interpretes, inter quos Augustinus dicens eam, *In millibus seruorum Dei, qui per eremum in sancta societate viuunt perfe-*

Monastica religio. Matth. 19.

Aug. lib. de vnit. Eccl. 26.

ctionem præcepti Euangelici studentes tenere, quod dictum est, si vis perfectus esse vade, vende omnia, &c.

Duo modi seruiendi Deo.

Duobus modis in hanc viam incedunt studiosi perfectionis, affectu, & effectu, vt apud Augustinum nonnulli demonstrantur, *Qui nondum de re sua aliquid egerunt, quia expectabatur ætas legitima,* Quibus ipse; *faciant inde, quod volunt, dum tamen sint pauperes mecum, simul spectantes misericordiam Dei.*

Aug serm. 49. de diuersis.

Aug. epist. 89

Aug. monachus fuit affectu & effectu.

Vtrumque habuit Augustinus, & confessus est hoc modo: *Ego qui hæc scribo perfectionem, de qua Dominus loquutus est, quando ait diuiti adolescenti, vade, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlis, & veni, sequere me; vehementer adamaui.* Hæc ad affectum pertinent, ad effectum sequentia, *Et non meis viribus, sed gratia ipsius adiuuante, sic feci, neque enim, quia diues non fui, idcò minus imputabitur: nam neque ipsi Apostoli, qui priores hoc fecerunt, diuites fuerunt: sed totum mundum dimittit, qui illud, quod habet, & quod optat habere, dimittit.*

Matth. 19.

Aug. vbi suprá.

Possid. c. 1. & 2.

Affectus in vitam monasticam.

Secundum posteà tractabimus, de primo Sanctus Possidius ait: *Factum est diuina præstante opitulatione, vt per illum, ac tantum antistitem Ambrosium, & doctrinam salutarem Ecclesiæ Catholicæ, & diuina perciperet sacramenta: moxque ex intimis cordis*

medullis, ſpem, quam habebat in ſeculo dereliquit: iam non vxorem, non filios carnis, non diuitias, non honores ſeculi quærens: ſed ſoli Deo, cum ſuis ſeruire ſtatuit, in illo & ex illo puſillo grege eſſe ſtudens, quem Dominus alloquitur dicens; nolite timere puſillus grex, quoniam cōplacuit patri veſtro dare vobis regnum; Vendite quæ poſſidetis, date eleemoſynam, facite vobis ſacculos non veteraſcentes, theſaurum non deficientem in cælis, &c. Et illud, quod iterum dicit Dominus, idem vir ſanctus facere cupiens, ſi vis perfectus eſſe vade, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cælis, & veni ſequere me. Et ſuper fundamentum ædificare deſiderans non ligna, fænum, ſtipulam; ſed aurum, argentum, & lapides pretioſos.

Luc. 12.

Matth. 19.

1. Cor. 3.

Hæc de monaſtica Auguſtini initiatione, ſcripturarum peritis clara, imperitis declaranda: nam Areopagita Dionyſius initiandum monaſtica religione primùm rogari ab epiſcopo aſſerit, *Vtrum renunciet omnibus diuiſibilibus?* quod eſt, an vale dicat omnibus mundi curis: vnde Poſſidius de Auguſtino, *ſpem quam habebat in ſeculo dereliquit.*

Exponūtur ſupra dicta.

Dionyſ. de Eccl. Hierarch. c. 6.

Poßid. c. 2.

Omne, quod eſt in mundo, *Concupiſcentia carnis, concupiſcentia oculorum, ſuperbia vitæ* eſſe dignoſcitur: tria verò vota caſtimoniæ, paupertatis, & obedientiæ aduerſus illa opponūtur in monaſtica reli-

1. Ioan. 2.

gione, quam arripuit Augustinus: *Iam non vxorem, non filios carnis, non diuitias, non honores seculi quærens.*

Possid. vbi supra.

Religiosi per excellentiam, & ex professione serui Dei vocantur: ideò sanctus Augustinus cum monachismum promisit excolere (testor Possidium) *soli Deo cum suis seruire statuit.*

Possid. ibidem.

Duæ tandem afferuntur Euangelij, & tertia Apostoli auctoritates de monachismo intelligendæ: euangelicæ facilè patent, Apostolica cum aliqua huiusmodi expositione, quod scilicet Augustinus super fundamentum fidei ędificare voluerit *non ligna, fænum, stipulam*, quibus diuitiæ, voluptates, honores, *sed aurum, argentum, & lapides pretiosos*, quibus paupertas, castitas, obediētia prænotantur etiam ex sentētia Diui Hieronymi.

Possid. in verbis allegatis.

1. Cor. 3.

Hieron. lib. 1. aduers. Iouini.

Sequitur in verbis Possidij beatam Monicam exultasse *de suscepto eius proposito seruiendi Deo: ampliùs, quàm de carnis nepotibus*, idest potiùs eum voluisse videre monachum, quam coniugem.

Possid. cap. 2. in vit. August.

Benè poterat Deo inseruire coniux, & in cathedra Rhetoricæ: sed non ita monachus, nisi spretis omnibus publicæ literaturæ negotiis; nam, vt ait Paulinus Nolanus;

Renunciat Cathedra.

Epist ad Ausonium.

Negant Camenis, nec patent Apollini
Dicata Christo pectora.

Ideo, *renunciauerat* (ait Possidius) *etiam secularibus, quos Rhetoricam docebat, vt sibi magistrum alium prouiderent, eo quod seruire Deo ipse decreuisset.* *Possid. in vita Aug c. 2.*

Baptismum à se susceptum, & monachatum fatetur Deo dicens: *& baptizati sumus* (hæc verba de primo intelliguntur; nam de monachali perfectione) addit, *& fugit à nobis sollicitudo vitæ præteritæ.* *9. Conf. 6.* *Testimonium monachismi.*

Super aquas baptismi, quo reficiuntur, qui integritatem amiserant, educauit me (de Baptismo loquitur) de monachismo; *Deduxit me in angustis iteneribus, quà pauci ambulant.* *Aug in Ps. 22.*

Ipsa mater Monica etiam in Italia sic ipsum alloquitur: *Vnum erat, propter quod in hac vita immorari cupiebam, vt te Catholicum Christianum viderem, priusquàm morerer: cumulatius hoc mihi Deus meus præstitit; vt te, iam contempta felicitate terrena, seruum eius videam.* *9. Conf. 1.* *Testimonium S. Monicæ.*

Attonsus capite, & barba,

CAPVT II.

POstquam vitæ monasticæ candidatus renunciauit diuisibilibus, statim *cum consignans signo crucis Sacerdos tondet.* Id bea- *Tonsur Eccles.*

tus Dionysius, & institutum sanctus Gregorius Turonensis ab Apostolorum Principe notat: vndè Beda Venerabilis; *Attondebantur omnes in coronam ministri altaris, ac monachi, & quasi nouo discipulatu, beatissimi Apostolorum Principis Petri, subditam, eiusque tuendam patrocinio, se gens correcta gaudebat.*

Dion. Ecl. Hier. c. 6.
Greg. Tur. li. 1. de mi. c. 28.
Bed. lib. 15. hist. c. 23.

Attonsus ergo fuit Augustinus, vbi monachus, hac de causa tonsuram commendabat illis Africanis, quos apud Carthaginem primum ipsam vitam monasticam docuerat, sic arguens: *Quo pertinet, quæso, tam apertè contra Apostoli præcepta comari, an ita vacandum est, vt nec tonsores operentur?*

Li. de oper. monach. 31.

Abrasi erant capilli capitis, quod Saluianus non obscurè probat, dum monachum ab ipso institutum Augustino commemorat, *Inter Africæ ciuitates, & maximè inter Carthaginis muros palliatum, & pallidum, & recisis comarum fluentibus iubis, ad cutem tonsum.*

Saluian. lib. 8. de iudic. in fine.

Circulus capillorum.

Relictum capillorum circulum in modum coronæ post suam initiationem gestauit Augustinus, qui de ipso ad Episcopum quemdam: *Honorant nos vestri, honorant vos nostri, per coronam nostram vos adiurant nostri, per coronam vestram nos adiurant vestri.*

Aug. epist. 147.

Significationes multas præferunt reli-

giosi, dum tonsuram capillorum gestant cum circulari parte super caput relicta, quarum illam solùm afferimus in Bibliotheca manuscripta Scoriarij lectam apud homiliam Sancti Patris Augustini de veneranda Sacerdotum corona in hæc verba; *Qui in terra nihil possidere volunt, sed cum Apostolo dicunt nostra conuersatio in cælis est, capillorum minimam partem in capitibus retinent, vt per eorum abrasionem, se minimam terrenorum sollicitudinem habere designent.*

Significatio tonsura.

Hom. Aug. in Biblioth. Scoriar. manuscripta. tit. V. 6. 5.

Barbam etiam gestauit decenter abrasam more latinorum, qui à græcis, & barbaris distinguebantur imberbes etiam seculares, nec enim vsum barbę prolixæ susceperunt (nisi post Augustinum in Africa celebrem) à Gothis, & Longobardis: vndè Sanctus Ennodius Ticinensis summopere in ipsos Romanos inuehitur; quia, potius paruo corpore, quàm abrasa barba, voluerunt à Gothis discriminari: sic enim habet:

Barbam abrasam gestabant Romani.

En. aduers. Iouinianū.

Barbaricam faciem Romanos sumere cultus
Miror, & in modico distinctas corpore gentes.

Africani verò Ecclesiastici Romanam semper Ecclesiam imitati barbam minimè prolixam gerebant, vnde in Concilio quarto Carthaginensi, cui ipse Pater Augustinus interfuit, nec aliter, quàm

Africani tondebant barbam.

Concil. 4. Carth. cap. 42.

uiueret, decretandum existimauit ita, *Clericus nec comam nutriat, nec barbam*, alias, *Clericus barbam tondeat*: in libro Conciliorum Gemblacensi; *barbam radat*.

Significatio barba abrasa. Denotat barba abrasa, quod serui Dei ab vxore, & liberis liberi diuinis laudibus vacant: & eas in choris diu, noctuque persoluunt: quod pulchrum, & gloriosum in Ecclesia notat Salomon ita proferens: *Quid videbis in Sulamitide, nisi choros Castrorum?* id est, castratorum, & imberbium propter regnum cœlorum. *Cant.6.*

Habitum induit eremiticum, qui picturis illustratur.

CAPVT III.

Conc. Nic. in Cap. 76. Concilium Nycænum: *Monachi alia habeant vestimenta, & mores, quàm populus, & caput tondeant in modum coronæ.* Nemo ergo monasticen profiteri cœpit sine monasticis vestibus, & tonsura: quod de Patre Augustino expressè annotat Martyrologium Romanum, ex recognitione Petri Morsalini Ordinis Franciscani, Parisijs impressum, anno DOMINI MCCCCLXXXIII. sic habens: *Tertio nonas Maij Mediolani conuersio sancti Augustini*

Vestes monastica data Aug.

Marty. Ro. 3 non. Maij.

Episcopi, & Cõfeßoris, sub Ambrosio sancto Episcopo eiusdem ciuitatis, & ab eodem baptizati, nigrum monachalemque habitum induti.

Repetit eadem verba Franciscus Maurolycus in suis lucubrationibus ad ipsum Martyrologium Romanum, quas M. Marulus plurimum laudat in præfatione: sequitur eos Hieronymus Torrensis Societatis IESV presbyter aduersus hæreticos nostri temporis scribens: *Augustinus, cuculla nigra indutus, & cingulo coriaceo præcinctus.*

Maurol. 3. non. Maij.

Marulus in præfatione ad Martyrologium Maurolyci.

Hier. Tor. lib. 4. Confes. Aug c. 6.

Nec solum cucullam oblongam, quam habitum appellamus, & corrigiam: sed caput eum etiam, & reliqua monachorum insignia gestauit Augustinus, de quo Franciscus Petrarcha: *Inter cætera Pisani montis otia delectatus, illic eremitico habitu traxisse moras creditur.*

Petrar lib. 2. de vita solitaria.

Vetustæ Augustini per vniuersum Catholicornm orbem imagines eum monachalibus vestimentis indutum, authentico testimonio prædicant, quod prælo datum Ambrosius Coranus obtulit ita Summo Pontifici Romano Xisto Quarto; *In prima Ecclesia Christianorum Sancti Ioannis Laterani, in capella Domini Papæ in suo palatio, in Ecclesia Sancti Petri de Roma in Ecclesia Sanctæ Sophiæ Constantinopolis, in Ecclesia Diuæ MARIAE Maioris de*

Cora Apol. art. 2.

Imagines Augustini in varijs locis.

Roma in Episcopatu Pisano, Lucano Florentino, Senensi, atque Papiensi imagines Sancti Augustini cum eucullà nigra, atque scapulari; id est, cum tunica talari, & caputeo super spatulas eiusdem coloris.

Imago Augus. in lib. vetusto. In Bibliotheca Vaticana liber extat ex pergamineo longam redolens antiquitatem, vbi sicut ex instrumento Dominici Rainoldi eiusdem Bibliothecæ Custodis mihi constat, B. Augustinus vestibus monasticis, & episcopalibus indutus est, vt *ex tali pictura videatur dictus Sanctus fuisse frater, & Episcopus.*

Instr. authẽticum.

Imago Augus. in Bibliotheca Vaticana. Magis recens habes argumentum in eadem Bibliotheca Vaticana ad illam partem, in qua reposita opera eiusdem præcipui Doctoris; ibi enim, (notante Reuerendo admodum Episcopo Tagastensi ordinis Eremitarum, & sacri Palatij sacrista) *Malleus hæreticorum, & Episcopus Hipponensis, pontificalibus vestibus, & cuculla nigra indutus cernitur.* Et sic in sepulchro Eugenij Papæ IV. apud Ecclesiã Sancti saluatoris in Lauro eiusdem vrbis Romę.

Angelus Roch in Bibliotheca Vaticana. fol. 243.

Imago Venetiis. Venetijs anno Domini MLXXXIV. ędificatum est pręcellentissimum Diui Marci templum supra quod, vt instrumento constat authentico ante centum annos facto, & typis commisso in Apologia Corani; *Quatuor Do-*

ctorum Ecclesiæ simulachra fuerunt erecta, inter quæ est simulachrum omnium parentis Augustini cum cuculla, seu cappa subtus, cum pluuiali, & caputeo desuper, vt expresse indutum apparet. Cor. in Apolog. arg. 2.

In vrbe Papia ab antiquissimo tempore depictus inuenitur Augustinus cum monasticis, & desuper pontificalibus indumentis & sic est in aula publica, quę Consistorialis appellatur, vbi Decuriones populi genu flexi duodeuiginti faces offerunt pro voto, de quo sic ibibem: *Anno M. D. III. Vrbe nostra sæuissima peste affecta, desperato, irritoque humano auxilio, cælesti protectori duodeuiginti faces albas quotannis oblaturi, nuncupato voto, salubrem statum impetrauerunt* nostri scilicet maiores. Imago S. Aug. Papiæ. Monimenta Papiæ.

In Hispania multę sunt imagines S. P. Augustini cum vestibus monachalibus illi similis, quę pro magna suppellectili apud Regium Scoriarij monasterium habetur, & in fronte huius operis, cum his literis: *Vera effigies S. P. N. Augustini.* Imago Aug. in Hispania.

Mediolani vel reparata, vel de nouo facta est imago S. P. Augustini ab archipręsule eiusdē vrbis Galdino à Sola, presbytero Cardinali sanctę Sabinę, & posita super portam Cumanam, tempore Alexandri Papę tertii, quæ quidem pontificalibus, & monasticis ornata vestibus supra principaliorem sancti Marci mo- Imago S. Aug Mediolani. Ambr. Cor. in Apo. ar. 2.

Berg. in Apol. Ord. Eremit. cap. vlt.

nasterij portam nunc extat, Eremitis Augustinianis donata à D. Sasso vice comite, & Commissario generali reparationis Castri eiusdem vrbis, propter quod porta Cumana destructa est. Hęc eisdem ferè verbis Ambrosius Coranus, & Paulus Bergomensis in Apologijs suis.

Altera imago Mediolani celebris.

Altera imago erat Mediolani etiam super magnam Ecclesiam monasticis, & pontificalibus ornata vestibus, quam cum Mediolanenses vellent in minorem formam reducere, quidam Canonici Regulares exuendam à monachalibus contenderunt: sed obstitit Alexander Papa VI. per bullam suam, quam libet ad longum hìc inserere, vt confundantur, qui de pictura monachali Sancti Patris Augustini contrarium sentiunt: est enim tenoris huiusmodi:

Bulla Alexādri Papa. VI.

Alexander Episcopus seruus seruorum Dei Venerabili fratri Guidoni Arihiepiscopo Mediolanensi salutem, & Apostolicam benedictionem. Iustis petentium votis, per quæ scandalis obuiatur, ac personarum quarumlibet, præsertim sub regulari habitu Altissimo famulantium, quieti consulitur libenter annuimus, atque fauoribus prosequimur opportunis. Exhibita siquidem nobis nuper pro parte dilecti filij Mariani de Genezano Ordinis Fratrum Eremitarum Sancti Augustini Vicarij Generalis petitio continebat;

nebat: quod, licet à decem & octo annis citra, quædam imago ipsius Sancti Augustini in summitate Ecclesiæ tuæ Mediolanensis, cum habitu fratrum Eremitarum eiusdem Sancti; habita super hac tunc matura deliberatione; sculpta posita fuerit, & vna cum imaginibus aliorum Ecclesiæ Doctorum, imbi permanserit. Quia tamen ad præsens agitur; quod illa, & aliæ imagines ibidem existentes; propter earum nimiam ponderositatem, in minori statura reponantur; non nulli tentant; quod prædicta imago Sancti Augustini reincidatur in lapide marmoreo; cum camisia, sine scapulari, & corrigia: quod profectò in non modicum dicti ordinis scandalum cederet; & detrimentum. Quare pro parte eiusdem Mariani asserentis aliàs felicis recordationis Xistum Papam IV. prædecessorem nostrum superuacuam, & perniciosam contentionem, & controuersiam inter dilectos filios Canonicos Regulares dicti ordinis, Congregationis Lateranensis, & fratres Eremitarum ordinis super habitu, & pictura huiusmodi tunc exortas; eis, & cuilibet eorum sub pœna excommunicationis latæ sententiæ inhibendo, & præcipiendo mandasse, vt ab eis penitus abstinerent; & ex tunc ampliùs de illis mentionem aliquam facere non auderent, per suas literas amputasse, & penitus extinxisse. Nobis fuit humiliter supplicatum, vt eidem ordini in præmissis opportuna prouidere de benignitate Apostolica dignare-

Imago matura deliberatione facta Mediolani.

Xistus Papa IV. dicitur omnem inhibuisse controuersiam de pingendo S. Aug. cum monachalibus ordinis sui vestibus.

mur. Nos igitur, qui de præmissis certam notitiam non habemus huiusmodi supplicationibus inclinati, fraternitati tuæ per Apostolica scripta committimus, & mandamus; quatenus si est ita, per te dictam imaginem Sancti Augustini, prout priùs sub eisdem habitu modo, & forma reincidi, & deindè in eodem loco reponi facias, nec aliquid desuper innoues, seu per alium, seu alias innouari permittas: & si quid circa dictam imaginem Sancti Augustini innouatum est, ad pristinam formam reducas, Contradictores per censuras Ecclesiasticas omni appellatione postposita, compescendo, non obstantibus præmissis, ac constitutionibus; & ordinationibus Apostolicis contrarijs quibuscumque: aut si aliquibus communiter, vel diuisim ab Apostolica sit sede indultum, quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possint, per literas Apostolicas non facientes plenam, & expressam de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. Dat. Romæ apud S. Petrum. Anno Incarnationis Dominicæ M. CCCCXCVI. decimo octauo Nouembris Pontificatus nostri anno IV.

Imago S. Augustini Mediolanensis cum habitu monachali seruanda ex præcepto sūmi Pontificis.

De vnaquaque veste Augustini monachali.

CAPVT IV.

PRima, & præcipua monachorum vestis zona apud Cassianum, *cuius auctor & inuentor Helias fuit*, vt scribit Ioannes Hierosolymitanus, illustrauit eam Ioannes Baptista, & summoperè Augustinus, quod picturis ostensum, & hymno sic habente:

Zona. Cassian. lib. 1. Renunc. c. 1. Ioan. Hier. de stat monach. c. 37.

Veste nigra hic indutus
Præcinctus corrigia
Vt Ioannes redimitus
Est zona pellicea
Vestem cuius est sequutus
Tesbite cum Helia.

Hym. Aug.

Significatio Zonæ.

Notat votum castitatis; vnde Cassianus *illos tantum legimus in scripturis sanctis cingulis fuisse præcinctos, in quibus semina coitus inueniuntur extincta.*

Cassian lib. 1. c. 2.

Vestem nigram, atque talarem gestabat Episcopus talem, qualem monachus veniens ex eremo Tagastæ ad Ecclesiam Hipponensem; vnde eam ostendens, & quibus cum diuitijs electus fuerat presbyter; *Non nisi cum his vestibus* (inquit) *quibus illo tẽpore induebar.* Secũdinus hæreticus,

Vestis talaris, & nigra.

Aug. serm. 49. de diuersis.

Secund. in 6.tom. August ante librum suum. monasticis vestibus infestissimus Augustinum in tenebras dicebat infernales ex conuiuio nuptiarum cœlestium pellendum; *nigrarum causa vestium.*

Calph. apud Ioan Rof lib. 5 ca. 3. de Reb. Quæ paupertatem subindicant; hinc Calphurnius,

O vtinam nobis non rustica vestis inesset,
Pullaque paupertas,

Vestis nigra significatio. Et Sanctus Paulinus in eundem sensum,

Hîc cruciet me dura fames, hîc turpis egestas
Contractum pannis tristibus obsideat.

Paruum capitis cucullum. Parua capitis cuculla, vt gestant Eremitæ Augustinienses, pater, & institutor eorum gestabat Augustinus, quæ in picturis eius apparent, atque ex textura cilicina fuisse videntur, vnde suis monachis tonsuram commendat his verbis;

Lib. de opere monach. c. 1. *Tondeant, & cilicio caput velent.*

Significatio capitii. De significatione iam audi; *Per hoc autem quod hæc vestis, capite, & spatulis ea onustis, & opertis iugiter à monacho portatur, denotat debere iugum obedientiæ super se humiliter ferre, & superiori suo irrefragabiliter subiacere.* Hæc Ioannes Hierosolimitanus.

Io. Hie. li. de instit. mon. c. 34.

Pallium. *Pallium fuit vestis rotunda à collo vsque ad medias tibias totum corpus operiens, anteriusque aperta: sed alibi vndique clausa, superius angusta, inferius amplitudine expãsa.* Hãc ab Augustino gestari, cum viderit Nectarius Ciceronem vocat non togatum, sed pallia-

Ioan Hier. de inst. monac. c 34.

tum; non enim ei contigit ſequi *Suetonius in Auguſto.*
Romanos rerum dominos, gentemque togatam:

Sed græcos, & palliatos monachos; *vt togam ipſam rugarum paginis reſolutis, palliorum imitatus ſpeciem retorqueret*, hucuſque & benè Nectarius de Auguſtino monacho & palliato. *Nectarius apud Aug. epiſt. 253.*

Hic habitus *quadrangulus, & ab vtroque latere reiectus, & ceruicibus circunſtrictus*, vt ait in libro de ipſo Tertullianus. *Tertullian. de Pallio.*
Charitatem adſignificat, quæ *vinculum perfectionis eſt* lata & longanimis; Dauid Deo, *Latum mandatum tuum nimis*; & ſanctus Bernardus de eadem: *Non eſt pallium breue, quod ſecundum Prophetam non poſſit operire duos, iuſtitia tua, iuſtitia in æternum, quid longius æternitate?* *Significatio pallij* *Collo. 3.* *Pſal 1.8.* *Bern. ſerm. 28. in cantica* *Pellicea.*

Binis pallijs, & ſingulis cucullis contenti erant ſerui Dei, quibus ſuperadijcitur melotes pellicea. Hæc ait de monachis Sanctus Iſidorus, & beatus Iordanus; *Veriſimile eſt beatum Auguſtinum & ſuos fratres, atque clericos regulares tunc temporis huiuſmodi pelliceis vſos fuiſſe.* Cui fauet Seuerus Sulpitius à ſe viſum aſſerens in Africa presbyterum eremitanum & conſequenter Auguſtiniani monachiſmi, (nec enim alium viderat tunc illa pars mundi) *ſenem in veſte pellicea molam manu vertentem.* *Iſidor. 1. de offic c. 12.* *Iord. 1. vit. fr. c. 18.* *Seuer. 1. Dialog. 4.*

Hæc monachorum pellis ex ſententia *Significatio.*

Cassian. l. Renun. c. 8. Cassiani, notat *Mortificata omni petulantia carnalium passionum, debere eos in summa grauitate consistere*: Sicut qui penès Apostolum
Hebr. 11. *angustiati, afflicti ambulãtes in melotis, & pellibus caprinis*.

Sic pedibus ambulauit Augustinus, vt
Calceamenta. suos informauit Africanos monachos, qui si officio fungerentur clericali, calceamenta corij; si laici essent, caligas gestabant, quæ sunt sandalia pedibus immissa; aut caligulas, id est paruas sandaliolas super pectus pedum alligatas, aut soleas; vel si valetudo permitteret, nudos pedes. Hæc autem omnia satis patent ex vita Sancti Fulgentij monachi
Auctor vitæ S. Fulg. c. 18. planè Augustiniensis, qui tantum monasterialia seruauit exercitia etiam Episcopus, *Vt nec ipsa calceamenta suscipiens Clericorum, vilissimis caligis in tempore hyemis, aut caligulis in tempore æstatis vteretur intra monasterium sanè interdum soleas accipiebat, frequenter nudis pedibus ambulans*.

Augustinus verò ipse beatum Alipium dicebat aptissimum ad monasticam conuersationem, & corporis sui domitorem
9. Conf. 6. *Vsque ad Italicum solum glacialem nudo pede obterendum*. Se verò videns pedibus calceatis ambulantem, ob corporis imbecil-
Serm. 45. de Sanctis. litatem ita loquebatur: *De his calceamentis quibus calceati ambulamus consolatur me*

idem Dominus meus. si enim ipse calceatus non esset, non de illo Ioannes diceret, non sum dignus soluere corrigiam calceamentorum eius.

Ad significationem venio. *Nos pedes spiritualiter calceamus, quando à Patribus sanctis carne mortuis exempla sumimus*, vt digni simus ire de virtute in virtutem, & à monastica tandem exercitatione ascendere ad clericalem, dignanter audiendo: *Quàm pulchri gressus tui in calceamentis filia principis*, in græco est *filia Nadab*, qui fuit filius Aaron sacerdotis. *Significatio calceorum.* *S. Gregor. in Cant. c. 7.* *Cant. 7.*

Sandalia pedibus immissa pertinent ad iter faciendum, quod filij Israel repræsentantes exitum de Ægypto denotabant, & monachi, cùm non habeant hic ciuitatem permanentem, dicentes cum Paulo illis ornati: *futuram inquirimus.* *Sandalia.* *Heb 13.*

Caligulæ non cooperiunt, sed exornant potiùs pedes, & nos prouocant laudare religiosos ita; *Quàm pulchri super montes pedes euangelizantium.* *Caligula.* *Esai. 52.*

Solea sub religioso omnia significat sub pedibus eius, *Oues, & boues vniuersas, insuper & pecora campi.* *Solea.* *Psal. 8.*

Qui pedibus nudis ambulant festinanter & expeditè per viam virtutis se currere propalant: *Calceatum enim esse* (Cle-

Lib. 1. Ped. c. 1.

mentis Alexandrini testimonio) *non parum habet affinitatis cum eo quod est esse ligatum.*

De baculo. 4. Reg. 4.

Baculum in vsu monachis testatur Helisæus puero, siue socio suo Geezi dicens *Pones baculum super faciem pueri*; quem baculum non dedisset Propheta (rectè notat

Lib. 1. Renun. c. 9.

Cassianus) *puero suo gestandum, nisi eum manu sua solitus esset iugiter circumferre.* Gestauit eum Augustinus, & ordo eius Eremiticus ad Gregorium Papam IX. vt auctor est Iordanus de saxonia.

Iord. 1. lib. vita Au. c. 15.

Significatio baculi.

Denotat baculus vigilantiam monachis necessariam: indè fieri solebat ex amigdalo arbore: *Nam promulgatum est, & quibusdam fidem mereri videtur virgam ex amigdalina arbore capiti suppositam vigilantiam immittere naturali sua facultate, id efficiens ex Dei voluntate.* notat hæc Cyrillus Alexandrinus.

Cyrillus Alexand. li. 10. de adoratione.

Monastica Augustini initiatio celebratur à D. Ambrosio, apud cuius opera sermo de eâdem verax.

CAPVT V.

Cum sanctus Augustinus meritis, & precibus suæ deuotissimæ matris, & prædicatione sancti Ambrosij, ab eodem fuisset Ambrosio babtizatus, mox mirabiliter valde, ac misericordissimè inflammatus subito ex carnali totus spiritualis, atque diuinus effectus est, in tantum; quod sibi facillimum fuerit pristinis voluptatibus, vanitatibusque carere: mox ergo cuncta carnalia spreuit, & amore perferuido vehementer, dulciterque exarsit: inde Pater Ambrosius tam admirandam, & subitaneam in Augustino mutationem, ac Deificationem admiratus est valdè, & hoc ipsum inter præcipua Spiritus Sancti opera computauit dicens; Deus, qui Augustino carnis mortificationem dedisti, &c. Hæc Dionysius Carthusianus.

Latitia S. Ambrosij ob monasticam. Augustini conuersionem.

Diony. Carthus. serm. 1. de S. August.

Extat in operibus antiquis Sancti Ambrosij sermo de eadam re, quem dissimilem dicunt Ambrosianis, & multis mendacijs infectum:

Sermo de babtismo S. Aug.

Sunt delicta tamen, quibus ignouisse velimus.

Horat. in arte poetica.

Præcipuè in sermonibus, in quibus minus ponunt operæ auctores, quam in li-

bris, & epistolis, iuxta vulgarem, aut maiorum loquentes opinionem, vario tempore, variata valetudine, ante varios auditores, & de rebus varijs: vndè varij sunt in multis, & dissimiles sibi, tàm verbo, quàm animi sui sententia.

Augu. Carthag. dici potest.
Isid. lib 14. Orig. c. 3.

Sed quæ mendacia dicuntur in hoc sermone facilè monstrantur, veritati congruere. Primò arguitur, quod Augustinum patria Tagastensem, Carthaginensem vocat: in manu responsum habemus, duplex est Africa *Carthaginensis*, *Cyrennensis*, non in illa, sed in hac natus est Augustinus; ideò *Afer Carthaginensis* in sermone dicitur. Preterea diu versatus est Carthagine, vndè Carthaginensis dci potuit. Cæteræ ciuitates erant ignotę fermè omnes illo tempore Romanis preter vnam Carthaginem; ab ista ergo Carthaginensis nominatur: est etiam maior ciuitas pro minori reponi consuetum tandem Africani appellabantur Carthaginenses, vt Itali Romani: nam *Carthago erit in Africano orbe, quasi Roma* ait Saluianus.

Saluianus lib. 7. de iudicio.

Spreto gentilium cultu, ad fidem venisse Augustinum nõ falso dicitur.

Secundò sic iste sermo improbatur; Augustinus nũquam idola coluit, & tamen in eo habemus: quod contempto gentilium cultu, ad fidem tandem peruenerit, Verùm inter Manichęos vixit, qui phantasma lucidum adorabant, gentilicum cultum; ad Academicos aliquandiu defecit genti-

les, & dubitantes de omnibus: nec planè Manichæus, nec planè Catholicus erat, cùm ad fidem peruenit; igitur tamquam paganus, & gentilici cultus. Percontatus post suam conuersionem quem librum lecturus? Esaiam Prophetam accepit; quod *præ cæteris Euangelij, vocationisque gentium sit pronunciator apertior.* Quasi, spreto gentilium cultu, venerit Augustinus, vnde auctor officij eius antiquus, & doctus: *Magnus Dominus, & laudabilis valdè, qui de tenebris gentium, lumen Ecclesiæ suæ vocauit Augustinum.* Vel tandem dicere voluit sermoncinator quod Augustinus ita Deo, *Ego ad te veneram ex gentibus.* Sed vt chorda non sonat aliquãdo ad mẽtem pulsãtis, ita nec lingua ad cor dicẽtis. *9. Conf. 5.* *Auct. off. Aug.* *7. Conf. 9.*

Tertio, sermo dicit Augustinum sæpè disputasse cum Ambrosio: sed Augustinus negat in Confessionibus Ambrosium inuenisse vacuum negotijs, quo cùm posset de animi sui languoribus miscere sermonem, adeò vt nunquam disputandi ei daretur copia, aut etiam sciscitandi, quæ vellet. His respondeo paucos, aut nullos videri sermones Augustino, & ipsos Ambrosio plures, imò prolixas decertationes: homo enim ille vnius negotij, hic innumeris intricatus; nec ita dicit Augustinus Ambrosium negotijs occupatum, vt miscere sermonem *6. Conf. 3.* ***Augustin. multis Ambrosij sermonibus edoctus est.***

6. Conf 3. cum illo non posset, *sed æstus illi mei* (inquit) *otiosum eum valdè, cui refunderentur, requirebant*.

Breuiarium Romanum in festo S. Monicæ. Breuiarium Romanum confirmat, vt est in sermone, sed aliis verbis, quòd Augustinus fuerit beati Ambrosij *publicis cōcionibus, & priuatis colloquijs fidei veritatem edoctus*. In confessionibus verò non quia denegata ei fuerit copia sciscitandi, & nullo modo disputauerit cum Ambrosio: sed illa dixit de raris disputationi-

6. Conf. 3. bus. *Non enim* (addit) *quærere poteram quæ volebam, sicut volebam secludentibus me ab eius aure, & ore, cateruis negotiosorum hominum.*

Augustinus alba vestimenta induit post baptismum. Quarto, nouum Christianum (inquit sermo) nouis vestimentis, cuculla nigra induimus; cùm moris inuiolabilis fuerit, baptizatum quemlibet albis induere vestimentis: sermo vero nō negat, quod erat inuiolabile, Augustinum scilicet indutum albis vestibus statim post baptismum: sed illud tanquam certum supponit, aut subindicat, habens, *Triumphare tamen vi-*

Ser. de baptismo Aug. apud Amb. *sus est Augustinus, ea præsertim hora, qua nouum Christianum sacro baptismate induimus*: ad triumphum namque pertinet vestimentum, quo

Lactantius in Car. Paschali. *Candidus egreditur nitidis exercitus vndis.*

Igitur baptizatus albis indutus est vestibus, quas Dominica in albis deposuit,

vt mos erat, postea cucullam nigram solemniter induit, forsitan in ipsa Dominica in albis, quæ fuit die secunda Maij: vndè sermo: *quod his diebus contigit*; hoc est vigesima quarta Aprilis, & secunda Maij vel circitèr: nempè baptismus, & initiatio monastica Augustini; addit, *Nouum Christianum nouis vestimentis cuculla nigra induimus*. Id est, postquam baptizato, & planè neophyto vestimenta noua, & alba tribuimus, illis depositis in Dominica in albis, dedimus alia nigra, & monastica.

Induit cucullam nigram.

Ser. de bap. Augu. apud Ambr.

Serm apud Amb. de baptis. Aug.

Denique multi recipiunt ipsum sermonem, tamquam Ambrosianum; inter quos eminet Clemens Papa VI. in homilia de festo Augustini, quę sic incipit: *Nephtalim seruus emissus dans eloquia pulchritudinis.*

Clem Pap. hom. de S. Aug.

Mombricius, & alij Chronistæ Mediolanenses eiusdem sunt sententiæ, quos auctor appendicis ad Catalogum Episcopi Equilini Petri de Natalibus sequitur, scribens: *Augustinum postmodum Ambrosius baptizauit, & nouo vistiuit, nigroque superinduto cucullo, & pelliceazona cinxit Simplicianus.*

Momb in vita S. Simpliciani.

Appendix ad Catalog. S. Petri de Natalib in vita S. Simpliciani.

His adiungimus auctoritatem sancti Antonini dicentis: *Dixit Ambrosius hunc scilicet Augustinum in Christo genui, & postquam baptizaui eum indui cuculla nigra.*

3 p hist. c. 24. in fine.

Matu.ad 3. p.histor.S. Ant c. 24. Torren.4. Confess. Augu. c. 6. Valent. de stat. & vot. relig. ca. 2. ar. 2.

Accedunt Petrus Maturus Societatis Iesu presbyter, socius eius Hieronymus Torrensis, & vtriusque consocius Gregorius de Valentia sic proferens: *Augustinus fuit monachus, & cuculla nigra indutus, vt de illo Diuus Ambrosius testatur.*

Celebratur Augustini baptismus, & conuersio die quinta Maij. Diony ser 3. de S. Aug.

Celebratur autem die quinta Maii baptismus, & conuersio Augustini, hoc est, initiatio eius ad monachismum, etsi ille die vigesima quarta Aprilis contigerit, hæc post octo dies, secunda Maij, quia in ipsa die quinta Maij, vel primùm celebrata, vel assignata fuerunt in tabulis Ecclesiasticis, vt puto; nec solum sermonem de ea re, sed etiam sacrum fecit in gratiarum actionem beatus Ambrosius; præfationem namque commemorant Dionysius Carthusianus, & alij hunc in modum: *Magnificentiam tuam Domine in mortificatione Augustini adoramus, &c.*

Præfatio Ambrosij.

Erasmus, Holcoth, Maburnus, Moringus improbati.

CAPVT VI.

QVoniam aliqui negarunt Augustinum fuisse monachum, eos nunc improbare liceat, & imprimis Erasmum in

multis errantem, *qui in meditationum Augustini capite trigesimo nono sustulit hæc verba- Religionis ingressum, quorum loco temerè apposuit, post susceptum baptismum.* Miror in editione Louaniensi retentam Erasmi lectionem.

Angelus Rech in Bibliotheca vaticana. f. 48. & 49.

Sed nullibi magis erasum vellem Erasmum, quam in censura super regulam Augustini negantem eum fuisse monachum, & consequenter legendum Richardum Cœnomanum doctrina, & industria præditum, sic eidem censuræ resistentem; *Offeratur mihi, ait Augustinus, verbi gratia birrum pretiosum, fortè decet Episcopum, quamuis non deceat Augustinum, id est, hominem pauperem, de pauperibus natum: dicturus erat hoc loco; commentatur Erasmus; quamuis non deceat monachum, sed quia Augustinus non erat monachus, illud non dixit. Verum satis exprimit non decere monachum pauperem, de pauperibus natum. Et iterum, fateor enim vobis de pretiosa veste erubesco: quia non decet hanc professionem, hanc admonitionem, hæc membra, hos canos: hæc ille, vbi ostēderat illud, quod dixerat, non decet Augustinū, multa includere, & inter alia monasticam vitā, quando dicit hanc professionem, hanc admonitionem, hæc membra, hos canos: sed Erasmus hæc omnia facilè excludit à nomine monachi, quasi animam à corpore tollens,* Hucusque Cœnomanus.

Erasmus errat.

Cœnom. in antidoto cōtra censurā Erasmi ad Reg. Aug.

Aug. serm. 50 de diuersis.

Rupertus Holchothus de ordine Fra-

In lib. Sapi. lect. 46. trum Eremitarum pro libito suo loquitur addens: *De quo ordine nunquam fuit Augustinus, quia nunquam fuit Eremita, sicut patet per verba eius decimi Confessionum in fine, vbi loquens ad Deum dicit sic: Contritus peccatis meis, & conterritus mole miseriæ meæ*

10. Conf. c. vltimo. *agitaueram in corde meo, meditatusque fueram fugam in solitudinem, & prohibuisti me.*

Holcothus improbatur. Hoc argumentum diluit Henricus de Herdebi doctus Ordinis Eremitarum auctor, demonstrans Augustinum in

Henricus de Herdebi lib. de vita Euãg. q. 22. illo Confessionum libro decimo se describere Episcopum, & in desertum regredi (sicut habebat in votis) prohibitum à Deo esse; quod & nos fatemur, dicentes eum ante episcopatum eremitam, & cum sancto Antonino,

3 p. hist. c. 24. *factus Episcopus etiam declinabat ad fratres in eremo, cum quibus priùs conuersatus est.*

In Roseto alphab. 69. tit. 35. c. 3. Ioannes Maburnus, aliàs Mabuenus de suo loquitur ordine Canonicorum Regularium, *Cuius ordinis* (inquit) *& habitus: non autem vt nonnulli asseuerant, Eremitici, fuit beatissimus Augustinus* Huic satisfactum, vbi Augustinum monachum vides eremitanum & monasticis indutum vestibus, ad principium huius quarti lib.

Moringus refellitur. Gerardus Moringus Licentiatus Louaniensis in vita Sancti Patris Augustini, quam Ioannes Molanus immeritò inculcat: *Quid refert* (inquit) *ad pietatem suo*

monachus

monachus fuerit Augustinus, & monachos Clericos habuerit siue non, &c? an villa monasteria instituerit in eremo, & horto quodam iuxta Hipponem, vt commemorant sermones qui sub titulo eius inscribuntur? ad fratres in eremo, equidem non ausim asserere, Molan. in martyr. Vsuardi die 28. Aug.

Contrarium docet beatus Petrus Damianus, & magnos viros refert, *Vt Athanasium, & beatum Augustinum, nec non Hieronymum sacræ legis interpretes, Mariannm quoque Rauennatem Episcopum, quos nulli dubium est monachos fuisse.* Petr. Dam. in epist. incipiente cũctis amantibus.

Richardus Cœnomanus Ordinis Franciscani: *Diuus Augustinus* (ait) *se, & suos non solum clericos; sed monachos & dixit, & scripsit, diuersa tamen ratione*, addens paulò inferius, *quando respicit causam, & functionem clerici separat à monacho: quando verò communem vitam, & concordiam considerat, confundit; vt cernitur in fine expositionis illius super Psalmum c[entesimum] trigesimum secundum: quid ergo, [a]it, dicunt illi, qui nobis insultant de nomine monachorum.* Cœnom. Contra censuram ad Regulã Sãcti Aug. per Erasmum. August. in Psal. 132.

Denique monasterium iuxta Hipponem in horto Valerij exædificatum in sermone quadragesimo nono Augustini de diuersis commemoratur, quem esse Augustinianum nullus sanę mentis denegabit, ibi enim ait de Valerio Hipponensi præsule, *Dedit mihi hortum, in quo nunc est monasterium.* Aug. serm. 49. de diuersis.

Sermones ad fratres in Eremo apud Augustinum non spernendi.

Sermones ad Eremitas non allegantur in hoc opere. Sed tamen ab errore liberi demonstrantur.

CAPVT VII.

ETSI non allegamus sermones ad Fratres in Eremo, attamen illos non esse spernendos astruimus: nec enim tantùm à veritate aberrant, quæ falsa in eis dicuntur, vt non possint aliter intelligi, & ad veritatis tramitem adduci: nam vigesimus quartus non male docet beatum Hieronymum fuisse Cardinalem, Paulam, & Eustochium sorores spirituales, & eundem patrem scilicet spiritualem habuisse, similitér vigesimus quintus, dum ait à Sancto Ambrosio vigilias fuisse sublatas; nempè quoad choreas, & ludos; introducti namque fuerunt eo tempore hymni, & antiphonæ iuxta 9. Conf. 7. morem Orientalium, vt docet Augustinus.

Et quantum ad Cardinalatum Diui Hieronymi *Volaterranus libro vigesimo secundo Antropologiæ, inuenio (ait) in antiquis tabulis, apud Ecclesiam Aretinam,* *Volat in Antrop. lib. 22.* *donationem cuiusdam Zenobij Senatoris Romani eidem Ecclesiæ, Vsque à tempore Damasi Pontificis factam; Vbi est huiusmodi*

subscriptio; & ego Ioan. S. R. E. diaconus Cardinalis ex parte Damasi laudo, & confirmo. Itaque non video, cur Diuus Hieronymus *Damaso charus non fuerit Romanæ Ecclesiæ Cardinalis presbyter.* Hæc repetit, & sequitur Genebrardus.

Genebrard. ann. 303.

Theologi Louanienses aduersus istos sermones ita pugnant; *Hos sermones Bartholomæus Vrbinas in suo Milleloquio non agnoscit.* Sed non tanti faciendus ipse Bartholomæus, qui fortè non habuit istos sermones, & aliqua in eodem Milleloquio recitat, quæ non sunt Augustiniana.

Louanienses incensura ad sermones habitos ad fratres in eremo.

Et satis constat (aiunt) *sub Diui Augustini nomine à quodam semilatino exercitij causa conscriptos esse.* Nihil minus constat; non enim semilatini tales viros effingunt, aut talia exercitia: sed demus illos esse barbarismis infectos, non ob id negarem eos esse Augustini; *Melius enim* (dicebat ad populum) *in barbarismo nostro, vos intelligetis, quàm in nostra disertitudine deserti eritis,* & alibi: *Melius est, vt reprehendant nos grammatici, quàm non intelligant populi.*

Louanienses vbi suprà.

August. in Psal. 36.

August. in Psal. 138.

Aliquando intermiscent verba Augustini, Cæsarij, Gregorij, ista Louanienses aiunt de his sermonibus; sed Gregorius & Cæsarius potius intermiscent verba & Augustinus etiam (respõdēt defensores) quia precesse-

Louanienses ibidem.

Louanienses ibidem.

runt aliquibus eius operibus:.

Martinus Lipsius (addunt Louanienses) *ex phrasibus, & dictionibus quibusdam suspicatur auctorem fuisse exclamatorem Flandrum.* Non Mars iste Martinus in hoc bello; non lynceus iste Lipsius, aut lapis lidius, vt probet, aut reprobet istud aurum, vel sola suspicatione.

Ipsi Louanienses in censura eadem.

Contra hos sermones sub nomine Augustini confictos, & à Conseruatore Apostolico Rhegii, anno Domini MCCCCXIV. damnatos, & reprobatos doctè, & prolixè scripsit Ioannes Maburnus Bruxellensis in libro, cui titulum fecit venatorium Canonicorum Regularium. hæc ipsi louanienses.

Ant. 3. p. hist. tit. 24.

Quibus simili verborum methodo respondemus: Sanctus Antoninus Florentiæ Archipræsul in tertia parte historiali, quam Petrus Maturus Ordinis Societatis IESV notis illustrat, & sequitur, hos sermones agnoscit Augustinianos, quod satis constat ex Dionysio Carthusiano: vnum illorum sub Augustini titulo habemus in homilijs sancti Cæsarij, & eundem allegat Thomas Vualdensis in opere de Sacramentis, reuiso & approbato Romæ per doctissimos Theologos; doctè, & prolixè scribit pro ipsis Alphonsus Ciaconius Ordinis Dominicani, concludens auctorem illorum (dato, quod non sit Augusti-

Dionysius in serm. de S. Aug. Homilia 22. apud. Cæsarium vuald. ip. sacr. c. 87.

nus) esse veterem, & consequenter maioris auctoritatis in suis assertis, quàm, qui eos negant recentiores: *Quisquis eorum auctor sermonum dicatur momentum aliquod, & pondus huiusmodi testimonium habere potest, & debet; nisi velimus multa Theologorum dogmata, multa præstantissima medicinæ remedia, multa Philosophiæ, & Astronomiæ documenta, multas denique egregias historias refellere, quod earum auctores ignorantur, &c.* Hæc ille. *Ciaconius in opusculo de Cardinalatu S. Hieronymi.*

Socios habet Augustinus; per montes Pisanos, remeat; Ostia; inde in Africam monachus laicus.

CAPVT VIII.

MOnachi sunt oues, qui, relicta secularium rerum sarcina, ascenderunt de baptismali lauacro in montem Euangelicæ perfectionis, omnes gemellis fœtibus, & non est sterilis in eis (vt notat Bernardus) *quia verbo pariunt, & exemplo* socios comparant, qui & alios; *Bern. 63. in Cant.* vnde Augustinus, *quantum autem in hac perfectionis via profecerim, magis quidem noui ego, quàm quisquam alius homo, sed magis Deus, quàm ego, & ad hoc propositum, quantis possum viribus, alios exhortor, & in nomine Domini habeo* *Epist. 89.*

contes, quibus hoc per meum ministerium persuasum est.

Primi socij Augustini. Primi fuerunt Alipius, & Adeodatus, de illius conuersione diximus, de isto
9. Conf. 6. sic ipsemet Augustinus Deo : *Sociauimus eum in gratia tua* (baptismali) *educandum in disciplina tua*, nempé monastica.

Tertium commemorans ait Deo :
7. Conf. 8. *Consociasti nobis & Euodium iuuenem ex nostro municipio, qui cùm agens in rebus militaret : prior nobis ad te conuersus est, & baptizatus, & relicta militia seculari accinctus est in tua.* Per militiam Christi, in qua post baptismum vixit Euodius, monasticam intelligit.

Gratias deindè agit Deo ipsi, habita-
7. Conf. 8. re facienti vnanimes in domo, ad illud respiciens Dauidicum secundum Sym-
Psal. 67. machi versionem ; *qui habitare facis monachos in domo.* Addit de monasticis exercitijs ; *Flebam inter cantica hymnorum tuorum olim suspirans tibi ; quantùm patitur aura in domo fœnea,* concludit de vita commu-
9. Conf 7. ni, & vnanimi : *simul eramus, simul habitabamus.*

Venit in montes Pisanos. Ad montes Pisanos deindè venit, & Eremitas illic viuentes visitauit, sicut Licentius eiusdem comes itineris in memoriam ei reuocat, hoc versu :

Licent. epist. 39. apud August.

O mihi transactos reuocet si pristina soles
Lætificus aurora rotis, quos libera tecum

Otia tentantes, & candida iura bonorum
Duximus Italiæ medio, montesque per altos.

Eremitas huius loci ad communem viuendi modum reduxit, & eis librum de cognitione veræ vitæ scripsisse testatur Bartholomæus Vrbinas ita; *Fratres Eremitæ de Monte Pisano ei dicebant (vt habetur circa principium libri de cognitione veræ vitæ) gratias Deo persoluimus, cuius dono aperté in dubiis rebus certificari possumus: quoniã videmus sapientiam Dei in te confluxisse, ergo ne vel patriam tendentes lassabundi deficiamus, pastu, potuque vitæ, vt soles, refice.* Vrb. in fronte vitelloquij.

. . . . memoratur eremum
Incoluisse maris Tusci prope littora Centum
Cellarum, qua vicus erat Tyberina petiuit
Ostia, & hic matris corpus mortale reliquit. Baptist. Mantuan lib. 8. de sacris diebus.

Hæc Baptista Mantuanus ipsum sequutus Augustinum de re monastica scribentem, *Apud Ostia Tyberina, vbi remoti à turbis,* quia scilicet in eremo habitaret & in cellula, de qua Gersonius mentionem facit dicens, quod Augustinus funus piæ matris Monicæ prosequutus fuerit publicè siccis oculis, occultè lachrymosis, *ipse solus in cella sua.* 9. Conf. 10. Gers ser de Circoncisione.

Quærebamus quisnam locus nos vtiliùs haberet seruientes tibi pariter remeabamus in Afri- 9. Conf. 8. Venit in Africam.

ib. 22. de Ciuit c. 28. *cam*, ait Deo, & alibi receptos Carthagine à quodam Innocentio; *Venientes de Transmarinis me, & fratrem meum Alipium nondùm quidem clericos, sed iam Deo seruientes*, hoc est monachos laicos.

Monachus laicus. Serm 49. de diuersis. Aug. in psa. 132. Repetit se monachum dicens, *ab eis, qui diligunt seculum segregaui me.* Laicum hisce verbis: *Sed eis, qui præsunt populis non me coæquaui*, nempe laicus fui, non clericis coæquatus, quos *Noe significat rectores Ecclesiæ quia ipse in diluuio arcam gubernauit.*

Serm. 49. de diuersis. Iterat *Nec in conuiuio Domini Dei mei superiorem locum elegi, sed inferiorem*, hæc Augustinus sortem vocans Ecclesiasticam optimo vocabulo conuiuium Dei, in quo monachi etiam laici locum habent vltimum, & abiectum: vndè lex antiqua: *Pontifici presbyter, presbytero Diaconus, Diacono subdiaconus, subdiacono Acolytus, Acolyto Exorcista, Exorcistæ lector, lectori Ostiarius, Ostiario Abbas, Abbati monachus in omnibus præstet obsequium siue in publicis, siue in gremio Ecclesiæ.* Dist. 40. c. à subdiacono.

Posid. in vita Aug. c. 4. Possidius, *Solebat autem laicus, vt nobis dicebat, ab eis tantum Ecclesiis, quæ non habebant episcopos, suam abstinere præsentiam.* Per laicum intelligit monachum nullo fungentem officio clericali: sicut Augustinus ipse: cùm ait, *Non enim hoc virgines debent audire, & maritatæ non debent, &* Serm 49. de diuersis.

nupta non debent, aut monachi debent, & coniuges non debent; aut clerici debent, & laici non debent. Quibus verbis laici clericis opponuntur, & monachi coniugibus.

Laicus opponitur clerico.

Prætereà ipſe Auguſtinus ſe monachum fatetur, & antequam ordinaretur diuinorum ſacramentorum diſpenſator dicens Deo: *Abſtinere iuſſiſti à concubitu, & de ipſo coniugio melius aliquid, quàm conceſſiſti, monuiſti; & quoniam dediſti, factum eſt: & antequam diſpenſator ſacramenti tui fierem.*

Monachus opponitur coniugi. 10. *Confeſ.* 13.

Nec Auguſtinus laicus, hoc eſt ſecularis fugiturus eſſet Eccleſias Epiſcopis orbas; poſitum enim in vſu erat, ne ſeculares ad epiſcopales dignitates eueherentur, à tempore Apoſtolorum: vnde Papa Cyracus ad omnes Epiſcopos: *Certè non fuit prætermittendum, quod ſemel ac ſecundò neceſſitas hæreticorum intulit contra Apoſtolica præcepta, velut lege licitum, præſumi Neophytum, vel laicum, qui nullo Eccleſiaſtico functus fuerit officio inconſideratè, vel presbyterum, vel diaconum ordinare; quaſi meliores Apoſtolis ſint, quorum audent mutare præceptum, & qui non didicit, iam docere compellitur: ita nullus reperitur idoneus clericorum inter diaconos, nec inter alios clericos inuenitur, qui ſacerdotio dignus habeatur:*

Cyriacus epiſt. ad omnes epiſc.

Prohibitum erat ſeculares fieri præſules.

Fausta ordinatio 55. Hilarii, & Ambrosij.

sed ad condemnationem Ecclesiæ laicus præsulatur, quod ne fiat vltrà admoneo. Hæc Summus Pontifex subindicans faustam, felicemque fuisse propter hæreticos destruendos, tàm electionem Sancti Ambrosij Mediolanensis, quàm Hilarii Pictauiensis; & si ille Neophytus, hic secularis etiam esset, & laicus nullo functus officio clericali: sed prohibens huiusmodi electiones, & monachos fieri clericos, & episcopos commendat hisce verbis; *Monachos quoque quos vita, ac fidei institutio sancta commendat, clericorum officijs aggregari, & optamus, & volumus.* Hinc ipse Augustinus reddens causam, propter quam fugeret Ecclesias episcopis orbas, ait: *Quoniam cæperat esse alicuius iam momenti, inter Dei seruos fama mea, in quo loco sciebam non esse Episcopum, ne illò accederē, cauebā*, hucusque de Augustino monacho laico.

Cyriacus epist ad omnes episc.

Monachus assumebatur ad seruiendum Ecclesijs.

ser 49. de diuersis.

Institutio Ordinis Fratrum Eremitarum.

CAPVT IX.

Aug monachorum institutor

Bellarm li. 2. de mona. c.2.

AVctores religionum fuerunt imprimis Apostoli; deindè Antonius, Basilius, Augustinus, doctissimi, & sanctissimi homines; ait Bellarminus de monachis, quos Augustinus instituit rediens ex partibus Italiæ

vna cum socijs Adeodato, Alipio, & Euodio in patriam, Cùm ego, inquit *tenuem paupertatulam meam vendidi; & pauperibus erogaui*, re scilicet, & opere adimplens, quod Mediolani verbo solemni, & affectu promiserat, vt enim verbis Baronij vtar: *Quem dixerant vitæ statum; cùm adhuc in Italia essent exercere cœperunt; secendentes in rus, ibidem triennio permansere, & quibus exercitijs! ait Possidius, à se iam alienatis curis secularibus; cum ijs, qui eidem adhærebant, Deo viuebat ieiunijs, & orationibus bonisque operibus, in lege Domini meditans die, ac nocte, & de his, quæ sibi Deus cogitanti, ac oranti intellecta reuelabat, præsentes, & absentes sermonibus, ac libris docebat.* *Aug. ser 49. de diuersis.* *An 389.* *Possid c. 3. in vita Aug.*

Annus quo Augustinus rediit in Africam, & ordinem Fratrum Eremitarum instituit, fuit, iuxta superiorèm nostram computationem natalis Domini CCCLXXXVIII. & patet ex ipsomet Augustino, qui volens aliquid notabile suo reditui in Africam assignare, necem Maximi Tyranni posuit, dicens, *ex illa peregrinatione, iam post Maximi mortem, Africam repetiuerim*. Hæc autem Maximi tyranni mors contigit, vt ait Hermannus Contractus & omnes boni confirmant auctores, anno Domini CCCLXXXVIII. Denique anno Domini CCCLXXXVII. baptizatus *Annus institutionis ordinis fratrũ Eremitarũ.* *Lib 3 adu. Petilianum c. 11.* *Herman. in chronico an. 388.*

9. Conf. 6. est, vt probauimus, & cum ipso Adeodatus, *Cùm annorum erat ferme quindecim.* Ergo rediit in Africam anno Domini CCCLXXXVIII. nam ibidem fecit librum, cui titulus de Magistro, in quo adhuc viuus loquitur Adeodatus, in ipsa etiam Africa mortuus; *cùm esset in annis sexdecim.*

Aug. ibidē.

Baron. ann. 388. Hic autem annus fuit, *Cum in Oriente cœpit vita monastica perire., & imitatores Sancti Pauli apud Alexandriam in eremo Ægypti ad Origenis doctrinam multis implicatam erroribus se se contulerunt, persuadente eos Euagrio monacho pessimo professore Originista, de quo Diuus Hieronymus ad Ctesiphontem,* vt recte aduertit Baronius.

Cœpit perire monachismus in Ægypto.

Quemadmodum igitur illos indigno nomine appellatos *Apostolorum successores, & Apostolicos, nullum tamen Apostolatus sui signum valentes ostendere*, aduersus quos multa Diuus Bernardus, tunc extinctos aduertit Abbas Vrspergensis, cum Prædicatores Ordinis Dominicani, viros vere Apostolicos institutos, & similiter Minores sancti Francisci hoc mihi titulo maiores paupertatem Euangelii pro diuitiis habētes eo tempore, aut circiter approbatos, quo reprobatos omninò pauperes de Lugduno: sic Eremitas dicamus Augustinienses in Africa primum incepisse cum deficere visi sunt

Bern. serm. 66. in cantica.

Quando Prædicatores, & Minores cœperunt duo alij ordines fuerunt extincti.

in Ægypto Pauli, Antonij Hilarionis, & huiusmodi Archimandritarum discipuli, quos expresse nominans Lanspergius Carthusianus: *Successit his* (inquit) *insignis Doctor Augustinus, qui eandem formam vitæ Apostolorum, primorumque credentium in Hierusalem, introducere, & inchoare in Africa studuit.*

Lansp. in opuscul. de vera relig. & inst. monachorum. c. 10.

Quod igitur (ait Baronius) *Sanctus Augustinus primus fuit, qui monastica vitæ institutæ inuexit in Africam, eademque seruare cœpit, aliisque seruanda tradidit: inde accidit vt Donatistæ putarent huiusmodi vitæ genus ab ipso fuisse excogitatum.*

Baron. ann. 391.

Primus Africani monachismi institutor.

Ad Augustinum ipsum respicit scribentem de Petiliano: *deinde perrexit ore maledico in vituperationem monasteriorum, & monachorum arguens etiam me, quod hoc genus vitæ à me fuerit institutum, quod genus vitæ quale sit, vel potius toti orbi notissimum, nescire se fingit.* Quibus verbis *non se negat Augustinus monachorum auctorem, nec dicta negat hæretici Petiliani, vt hoc falsum esse persuadeat, sed eum condemnat, quia fingit, & ignorare simulatur, illud vitæ genus esse nouum, & adhuc in orbe terrarum incognitum.* Hæc Bellarminus.

3. aduersus Petilian. c. 40.

Bellarm. 2. de monach. cap. 2.

Eremitæ africæ filii Aug.

Augustinus verò gaudens à se monachos (ita vocamus, quos nunc Eremitas à Canonicis Regularibus distinctos) institutos fuisse, scribebat eis: *Si fratres*

Aug. de oper. monac. c. 28. *si filii nostri estis; vel potius in Christo serui vestri sumus: audite quæ monemus, agnoscite quæ præcipimus, sumite quæ dispensamus.*

Aug. de oper. monac. c. 28. Et ad Aurelium Carthaginensem Archipræsulem de eisdem: *Sine me paululùm sancte pater: dat enim mihi Dominus, per te, magnam fiduciam eos ipsos alloqui filios, & fratres nostros, quos noui, quanta nobiscum deuotione parturias, donec in eis Apostolica disciplina formetur.*

Nec solùm religiosos viros, sed etiam fœminas sanctimoniales instituit, quibus
Epist. 109. ait de præposita mutanda cogitantibus, *perseuerate in bono proposito, & non desiderabitis mutare præpositam, quæ in monasterio illo per tam multos annos perseuerante, & numero, & ætate creuistis, quæ vos mater non vtero, sed animo suscepit, omnes enim quæ illuc venistis, ibi eam aut sanctæ præpositæ sorori meæ seruientem, placentem, aut etiam ipsam præpositam, quæ vos suscepit, inuenistis: sub illa estis eruditæ sub illa velatæ, sub illa multiplicatæ.*

Moniales etiam instituit.

Aug. epist. 109. Tria in suprà dictis inculcat, à se plantatum fuisse monachismum illarum sanctimonialium, quas ita ibidem reprehendit: *Non enim sic plantauimus, & rigauimus, hortum dominicum in vobis; vt spinas metamus istas.*

Deinde inter has sanctimoniales præcipuum locum habuisse sororem suam testatur, de qua Possidius: *Germana soror,*

quæ vidua Deo seruiens, multo tempore vsque in diem obitus sui præposita ancillarum Dei vixit. Multæ possent aliæ sanctimoniales commemorari, & *Patrui sui filiæ, & fratris sui filiæ, quæ pariter Deo seruiebant.*

Posid. in vita S. Aug.

Posid. ibid.

Tandem eisdem sanctimonialibus velum fuisse annotat & nos rubri coloris cum sancto Optato Mileuitano de virginibus scribente. *Nec vlla sunt præcepta coniuncta, vel de qua lana mitrella fieret aut de qua purpura pingeretur, &c.* Ad quę Baronius: *Erant mitrellæ in Africana Ecclesia ornamenti capitis genus, quod sacrandis virginibus ab Episcopis solerent imponi, sicut Romæ, & alijs in locis, simplex sacrum velum: quod enim virgines sic Deo dicatæ sponsæ Christi ex more dicerentur, eo insigni illarum capita tegere, quo à nubendis discriminarentur virginibus consueuerunt Antistites: erat enim capitis tegumentum ex lana, purpura tamen pictum potiùs, quàm tinctum, fortasse Christi nomen, vel Crucis signum in eo purpureo colòre erat expressum; per quod omnibus indicaretur virginem illud gestantem iam professam perpetuam virginitatem, & Christi dispensatione Deo dicatam,*

Optatus li. 6 contra Donatistas.

Baro. anno 362.

Velum in Africa purpureum.

De Regula.

CAPVT X.

Auctor vit. S. Norb. die 16. Iunij.

REGVLAM incipientem, *Ante omnia fratres Charissimi, diligatur Deus, &c.* ab Augustino scriptam ipsemet reuelauit Præmonstratensium institutori beatissimo Norbertho dicens: *Ecce habes regulam, quam ego scripsi, &c.*

Hugo Vict. ser 99.

Principium eius agnouit Hugo Victorinus, non in Commentario super ipsam regulam, quia hoc ipsum, *Ante omnia*, satis explicatum erat, sed in sermone quodam hisce verbis: *Augustinus in Regula nostra, imò Spiritus Sanctus eius lingua gratia repleta ante omnia (inquit) diligatur Deus; deinde proximus.*

Louanienses in Regulam Aug.

Louanienses eandem regulam datam religiosis mònachis confirmant, in lucem edentes cum huiusmòdi titulo, prout habetur in vetustis, & verioribus codicibus: *Regula data ad seruos Dei.*

Brigitta li. 3. reuel. c. 18.

Quam obseruauit ipse Augustinus ad amussim, & ante episcopatum, & post illum, vt beatæ Brigittæ reuelauit ipsa Dei genitrix: *Nam beatus Augustinus* (inquit) *regulariter vixit ante episcopatum; sed in episcopatu non reliquit regularem vitam,*

quamuis ascendit ad maiorem honorem.

Reuersus enim in Africam, iam seruus Dei, familiam Religiosorum (vt diximus) apud agros proprios instituit, & deindè factus presbyter cum eisdem etiam ordinatis clericis, apud hortum Valerij (vt dicemus) eandem viuendi normam continuauit; prout ex partibus Italiæ remeans, quod Sanctus Possidius ita refert: *Factus ergo presbyter monasterium intra Ecclesiam mox instituit, & cum Dei seruis viuere cœpit secundum modum, & regulam sub Sanctis Apostolis constitutam, maximè vt nemo quidquam proprij in illa societate haberet; sed eis essent omnia communia, & distribueretur vnicuique, prout cuique opus erat; quod iam ipse prior fecerat, dum de transmarinis ad sua remeasset.*

Factus presbyter continuauit vitam Monasticam.

Possidius vita S. August. c. 5.

Et beatus Thomas probans, quod Religiosi mendicantes, quales Eremitæ, Carmelitani, Franciscani, & Prædicatores censentur, possint publicas cathedras regere; exemplis pugnat aduersus Guilhelmum de Sancto amore & Sergium, Parisienses Doctores ita: *De Augustino enim legitur posteaquam Monasterium instituit, in quo cœpit viuere sub Regula à Sanctis Apostolis constituta, scribebat libros, & docebat indoctos.*

Augustinus monachus alios docebat.

Thom. opusc. 9. ca. 22.

Sub eandem regulam factus Episcopus reduxit Canonicos suæ Ecclesiæ Cathe-

Quare non habet regu-

la monialiū ante omnia. dralis, vt suo loco scribemus, eamque ad quasdam sanctimoniales propria manu scriptam misit, truncato exordio, *Ante omnia fratres charissimi diligatur Deus, deinde proximus*: nam vt benè ponderat Hūbertus Ordinis Prædicatorum magister

Humbertus in Reg. August. c. 9. *In muliere amor spiritualis facilè degenerat ad carnalem, ideò timens dare huic generationi occasionem, noluit ei aliquid imponere de dilectione proximi.*

Omnes Africa monachi Augustiniana regula. Vt igitur omnes Africæ clerici Regulares sub Augustiniana regula vixerunt, quam eis dedit Augustinus, vbi factus est Episcopus, sicut, posteà monstrabimus; ita omnes monachos, seu, vt clarius loquar, Eremitas eiusdem Africæ, sub eadem Augustini Regula prænotamus; *Vt planè intelligas* cum Baronio, *quam Sanctus Fulgentius est professus monasticam Regulam ab ipso sancto Augustino deriuasse, &c.* *Baron. ann. 505.*

Sanctum Fulgentium, honoris causa, nominamus, vt ex eius actis pulchritudo regulæ Augustinianæ patefiat, *Quando enim temperies aëris inuitabat, solo pallio intra monasterium est coopertus, scapulis verò nudis, nunquam à nobis visus est, nec deposito saltem cingulo, somnum petiuit, sua autem conscientia Deo teste, fiduciam gerens, in qua tunica dormiebat, in ipsa sacrificabat; & tempore sacrificij, mutanda esse corda potiùs quam* *Auct. vita S Fulgentij c. 18.* *S. fulgentius ordinis Augustiniani.*

vestimenta dicebat, ostendens se regulæ professorem, in qua Pater Augustinus iubet vel à religiosis, vel à fullonibus vestes lauari, quibus induti, & præcincti dormirent: nam, vt Hübertus explanat, *illas sordes, quæ etiam inter dormiendum, sanctis Dei hominibus aliquando contingunt, ante fœminarum oculos apparere noluit Sanctus Doctor.* Cauit etiam ne nimis mundæ essent, & curiosæ, vtpotè à mulieribus tractatæ. *Humb in regul. S. August.*

Ipse Fulgentius de regula mentionem facit docente abstinentiam escæ, & potus quantùm valetudo permittit, dicens *Quantò magis fortioribus cibis corpus completur, tantò frequentior culpa in hac mortalitate contrahitur: propterea humiles serui Christi, qui cupiunt Domino suo sine impedimento: & absque animi noxia occupatione seruire, coniugia omninò non appetunt, & à carnibus, & à vino abstinent, in quantum corporis valetudo permittit.* *Lib. de fide ad Petrum. c 31.* *Duo serui Dei vtilia.*

Vincentius etiam in Africa non ignobilis Eremita ad Patrem scribit Augustinum, & circa regulam: *Si quid famulus tuæ sanctitatis frater suggesserit Florus, pro regula monasterij, pater, petimus libenter accipere, ac per omnia, nos infirmos instituere.* *Vincentius epist. 256. apud Aug.*

Licentius ad ipsum scripsit Augustinũ antequam fieret Episcopus, vt ex epistolis Augustini, & Paulini Nolani non obscurè *Licent. ep. 39. & 40. apud Aug.*

constat, & ita, de viuendi regula, ad monachos eius.

Bibulam qui ponitis aurem
Legibus inuictis contundite pectora palmis,
Sternite membra solo, meritisque ciete dolores,
Et prohibete nefas, Deus imperat: omnibus vnum
Admonet antistes.

Regula August.

Ad regulam attendit præcipientem *Sit vobis anima vna, & cor vnum in Deo, &c.* & fortassè leges inuictas eandem regulam vocat; quia firma erat, & stabilis: sic enim Sanctus Bernardus: *Et quidem stabile dixerim, quod ita est necessarium, vt non cuilibet homini illud mutare fas sit, nisi solis dispensatoribus mysteriorum Dei, id est præpositis, vt verbi gratia, regula Sanctorum Basilij, Augustini, Benedicti, nec non authentici canones, & si quæ sunt alia Ecclesiastica instituta digna auctoritatis, quæ quoniam à Sanctis tradita sunt, sancita stabiliter perseuerant.*

Bern. in tract. de præcepto, & dispensat. c. 3.

De viuendi modo fratrum Eremitarum sub hac Regula.

CAPVT XI.

AVgustinus; *in illa communi vita Fratrum, quæ est in monasterio, magni viri sancti, quotidie in hymnis, & orationibus, in laudibus Dei indè, viuunt, cum lectionibus illis res est, laborant manibus suis, indè se transigunt, non auarè aliquid petunt, quidquid eis infertur à pijs fratribus cum patientia, & charitate vtuntur, nemo sibi vsurpat aliquid, quod alter non habet, omnes se diligunt, omnes inuicèm se sustinent.* Epist. 99. Forma vitæ fratrum S. Augustini.

Mendicantes, vt passeres in Cedris Libani, similiter victitabant ex liberalitate diuitum: *Non* enim *cessauit Apostolus, imò verò spiritus Dei possidens, & implens, & agens cor eius, exhortari fideles, qui haberent huius mundi substantiam, vt nihil deesset necessitatibus seruorum Dei, qui celsiorem sanctitatis gradum in Ecclesia tenere voluerunt, & spei secularis vincula cuncta præciderunt.* Aug. apud Abbatē Tripolitan. ep. 2. ad Cor. c 9.

Hæc Augustinus, & ad Prophetæ Dauid verba respiciens; *Cedri Libani nobiles, & diuites, & excelsi huius seculi: quoniam cum timore audiunt; beatus vir, qui intelligit super* August. in Psal. 103.

beatus vir, qui intelligit super egenum, & pauperem attendūt res suas, villas suas & omnes superfluas copias, quibus videntur excelsi, & prabent illas seruis Dei, dant agros, dant hortos, adificant Ecclesias, monasteria, colligunt passeres, vt in Cedris Libani nidificent. Passeres ergo satiantur cedris Libani, quas plantauit Dominus, & illic passeres nidificabunt: attendite totam terram, si non ita est, vt loquerer ista non solum credidi, sed & vidi, & dedit mihi intellectum ipsum experimentum.

Diuites dant agros, & vineas. seruis Dei.

Addit alibi *Discute, audi, cognosce, quâm multi id faciunt; vade, vende omnia, qua possides, & da pauperibus, & habebis thesaurum in calis & veni sequere me, non attendis, quam multi id faciunt?*

Augustinus in Psal. 79.

Et in quodam sermone *Pro desiderio salutis sua parentes, & patriam suam fugiunt, nullo compellente, de terra, & de cognatione sua, & mortui huic mundo alios spiritualiter animarum requirunt parentes, & liberi sub iugum veniunt.*

Aug. in ser. 11. de Tempor.

Aliquandò, nonnulli Scioli, & Nouatores dubitarunt, vtrum Eremitani Sancti Patris Augustini monachi, & Canonici eius Regulares vota facerent? cui rei alma Theologorum Academia Parisiensis salubriter occurrit & tandē, *matura pracedente deliberatione, conclusum, quod religiosi Sancti Augustini, & monachi illius temporis, vouebant.*

Augustiniani vouebant

Reg. Acad. Parisiensis an. 1539.

Nec semel Augustinus de suis, & suorum votis scribit; sua enim ante oculos mentis frequenter proponebat dicens Deo: *Domine miserere mei, & audi desiderium meum; puto enim, quod non sit de terra; non de auro, & argento, aut de lapidibus, & decoris vestibus.* Hæc dicit ob paupertatem, propter obedientiam; *aut honoribus, & potestatibus*, concludens propter castitatem coniugali perfectiorem, *aut voluptatibus carnis.* 10. Confes. 13. Vota Augustini.

De suis verò monachis sermonem instituit, & de votis eorum ita: *Nemo ergo positus in monasterio frater inquit, recedo, neque enim soli, qui sunt in monasterio, peruenturi ad regnum cœlorum, & illi, qui ibi non sunt, ad Deum non pertinent: respondetur ei: sed illi non vouerunt, tu vouisti.* Hæc pertinent ad subiectionis, & obedientię votum. August. in Psal. 75. Vota Augustiniensium.

Alius vouet relinquere omnia, & ire in communem vitam, & societatem Sanctorum, magnum vouet votum; paupertatis scilicet. August. ibidem.

Nescio, quæ Castimonialis nubere voluit, quod & mater ipsius: aliquid mali voluit? (hęc ait de castitate) *mali planè; quare? quia iam vouerat Domino Deo suo.* August. in eundem Psal.

Amabāt Eremitæ summoperé quietem animæ, & exercitia cōtēplationis: de qui- Epist. 116.

Contemplationem docet P. Augustinus exemplo suo.

bus Augustinus: *Si hoc falsum est, ego sum omnium ne dicam stultissimus, certè ignauissimus, cui nisi proueniat quadam secura cessatio, syncerum illud bonum gustare, atque amare non possum magna cessione à tumultu rerum labentium, mihi crede, opus est, vt non duritia, non audacia, non cupiditate inanis gloriæ, non superstitiosa credulitate, fiat in homine nihil timere.*

Aug. 1. de morib. Eccl. cath. c. 30.

Alibi eremiticum viuendi modum illorum laudat, qui non possunt homines non diligere, & possunt illos non videre, anteponens ob animi quietem, & commodum vniuscuiusque Eremitarum, vitam à populis separatam, libertati clericorum inter populos agentium: *Hi agunt*, inquit *vbi viuere discitur, illi, vbi viuitur.*

De Confirmatione eiusdem Ordinis.

CAPVT XII.

Liberũ fuit Religiones instituere.

AB ipsis Euangelicæ doctrinæ incunabulis ad Concilium vsque Carthaginense, quod sub Bonifacio I. circiter annum Domini CCCCXIX. liberum cuique fuit religionem instituere absque expressa forma-

liue (vt aiunt) Episcopi facultate, quæ in prędicto Concilio, ac deindè in Chalcedonensi, iuxta Onuphrium, celebrato circa annum CCCCLI. & Agathensi circiter D.VI. tanquam necessaria definita est. *Onuph. in Leone primo apud Platinam.*

Veruntamen Ordo Fratrum Eremitarum institutus in Africa ante prædicta Concilia, nulla indigebat expressa facultate, quam tacitam habuit Episcopi Valerij; dantis hortum, in quo primum huius Ordinis Hipponense monasterium exædificatum est, vt ipse scribit Augustinus cùm ait *cognito* (id est approbato) *instituto meo, Valerius dedit mihi hortum in quo nunc est monasterium.* *Episcopus Hipponensis dedit hortum huic ordini.*

Verùm, *Antonius, Basilius, Augustinus auctores Religionum fuerunt: nec vllam leguntur à Pontifice approbationem quæsiuisse: propterea quod nondum extaret ius Ecclesiasticum id præcipiens.* Hæc Bellarminus, vndè Ordo fratrum Augustiniensium confirmatus relucet absque solemni Romani Pontificis approbatione. *Aug serm. 49. de diuersis. Lib 2. monach. c. 4.*

Quod & Gersonius ita confirmat; *De Religionibus antiquis non legimus aliquam approbationem expressam Sedis Apostolicæ: sed earum vitam sanctam, Ecclesia sciente, & multis viris sanctis, & approbatis communicante, & multa, & varia priuilegia concedente, erat earum plena confirmatio.* *Gers. opu. contra impugnant. Carthusi.*

Platina in Innocentio primo.

Ita confirmata est Religio Fratrum Eremitarum Sancti Augustini chari, & accepti Romanis Pontificibus, & speciatim Innocentio primo, qui *constitutionem fecit de omni Ecclesia, & regulis monachorum*: ait enim Augustinus ipse, *Scripsimus ad beatæ memoriæ Papam Innocentium, præter Conciliorum relationes, literas familiares.*

Epist. 106.

Religioni instituta ab Augustino nihil confirmationis defuit.

Denique confirmationem haberet ordo Eremitarum Sancti Augustini, qui homo erat, cui, nihil suis, suorumque votis defuturum; si ius canonicum extaret eandem solemnem requirens approbationem, cuius causa postea inuenta est in Concilio Lateranensi sub Innocentio Tertio, & relata hac verborum methodo à Bellarmino: *Ad annum M C L X X. Pauperes de Lugduno Ordinem quendam religiosum instituerunt, sed multis admixtis superstitionibus, & hæresibus; quocirca à Lucio III. successores hæreseos damnati fuerunt, & secta eorum damnata, vt scribit Vrspergensis anno M.CCXII. illi verò post modum, id est, tempore Innocentij III. Sedem Apostolicam adeuntes diu institerunt (vt idem auctor ait) vt reconciliarentur, & religio ipsorum confirmaretur; nec tamen impetrarunt. Pauló autem post in Concilio Lateranensi generali considerans Innocentius tertius periculum, quod eminebat Ecclesiæ; si vnicuique liceret nouam religionem excogita-*

Bellarm. 2. de monach c. 4.

Vrspergensis in chrono. an. 1212.

Causa propter quam ius canonicum confirmandæ religionis

re; prohibuit; ne deinceps vllus nouus ordo institueretur; nimirùm sine approbatione Apostolicæ Sedis, vt habemus capite finali de Religiosis domibus in sexto, ac hinc cœpit esse necessarium, quod antea erat liberum.

Hinc Gregorius Papa X. videns Ordines fratrum Eremitarum Sancti Augustini, & Carmelitarum anteà institutos, & absque aliqua suspicione confusionis diù florentes in Ecclesia, constituit, quod, & Bonifacius VIII. in corpore iuris, hisce verbis; *Eremitarum Sancti Augustini, & Carmelitarum ordines, quorum institutio dictum Cõcilium generale præcessit in solido statu volumus permanere.*

Cap. cum de religiosis domibus.

Bonif. 8. in eodem lib 6. cap. de religiosis domibus.

Solidus autem, siue solitus (vt alij legunt) Ordinum Eremitarum Sancti Augustini, & Carmelitarum status erat absque dubio per Ecclesiam Romanam ita confirmatus, vt nouam post Concilium Lateranense confirmationem eis opus non iudicarent ipsi Pontifices Romani: aliter vota in ipso facta non essent solemnia, nec dirimerent matrimonium: habemus enim in iure Canonico, *votum illud solum debere solemne esse, quantum ad post contractum matrimonium dirimendum, quod solemnizatum fuerit per Ordinis sacri receptionem; vel per professionem expressam, vel tacitã, factam alicui de religionibus per Sedem Apostolicam approbatis.*

Solidus, siue solitus Eremitarum status ante Conc. Lateranense.

Bonifacius 8 in 6 cap. quod votũ.

In li. 2 ep. ad Episcop. Olisippo & Conimbr.

Vnde Innocentius Papa III. ante ipsum Concilium Lateranense, *Olisiponensi, & Conimbricensi Episcopis scripsit præcipiens, vt cogerent fœminam quandam habitum Ordinis sancti Augustini resumere, quippé quæ in manibus vnius, ex illius ordine, Eremitæ votum castitatis emiserat.* Hæc Azorius, & repetit ante eum Paulus Bergomensis Dominicum de Sancto Geminiano recitãs asserentem, quod Eremitæ Augustiniani *fuerant approbati ante Concilium Lateranense*, quod & sanctus Antoninus refert ita concludens : *Hoc vnum certum est, quod illa sancta propago sancti Augustini non omninò extincta fuit, sed in aliquibus sanctis fratribus in quadam sancta simplicitate viuentibus perdurauit vsque ad annum Domini M. CC. XV. quando celebratum fuit Concilium Lateranense, sub præfato Innocentio III.*

Azor lib. 12 in 1 mor. c. 23

Ber in Apolog. ord. Eremit. c. 1.

Anton. 3 p. tit. 24. c. 13.

In montem altum secedit, indé venit Hipponem, fit Presbyter, & concionator.

CAPVT XIII.

Visitatur à multis Augustinus.

VBI sacer eremita, & præcipuus Apostolorum, Apostolicorumque hominum imitator, Augustinus ordinem Fratrum Eremitarum instituit apud agros Tagastenses multis aduentãtium negotiis

occupabatur; vnde Nebridius ad ipsum illic commorantem: *Vellem ego* (inquit) *te in rus meum vocare, ibique quiescere: non enim timebo me seductorem tui dici à ciuibus tuis, quos nimium amas, & à quibus nimium amaris.* *Nebr. epist. 124. apud Aug.*

Augustinus tamen Nebridio rescribit: *Restare vnum videas, vt tu quoque in commune consulas,* asserens se non posse ab illis agris procul abscedere. *Aug. epist. 116.*

Sed cùm inquietudinem ad se venientium ferre non posset, duobus milliaribus, à prædicto loco secessit, & ad montem quendam altissimum abijt ad quem non nisi per viam valdè aridam, atque pœnosam adiri potest, ibique Augustinus habitationem ex lapidibus coctis construi fecit, &c. *Sigiber. ep. ad Macedonium.* *Habitatio eremitica.*

Et multi quidem ex fratribus ibi prope Patrem Augustinum per iactum balistæ in omni sanctitate habitabant: erant autem ferme centum viginti, qui sub obedientia Augustini, concorditer viuebant omnia reputantes esse communia. Hæc Sigibertus Augustino notissimus in epistola ad Macedonium, quam magni faciunt Volaterranus in Antropologia; Morigia de origine Religionum; Ascarius in apparatu sacro Posseuini, illi agentes de Eremitis; hic de Canonicis Regularibus; & cẽtum annos anteà Ioannes Marianus eam Parisijs euehens ad heroicam maiestatem hoc versu; *Socios habet Eremitas in monte.* *Marian. in Regul. S. P. August.*

Rupe sub excisa, patulis cingentibus antrum
Frondibus aptauit, sub aprici vertice collis,
In tegetem saxis viridanti cespite, &
herbis;

Paulò inferiùs eandem prosequens epistolam ita canit.

Iam centena virum comitatur concio fraudās
Exiguis epulis genium, ne causa maligna
Corporibus scelerum Gnidiæ sint tela sagacis,
Sparsa colit montem iungit tamen vna volūtas
Vnus amor stringit, seruant præcepta parentis
Vnanimes.

Magna fama monachus. Talem hoc ex monasterio Tagastensis eremi respirabat odorem Augustinus, vt quidam Hippone Agens in rebus se fore monachum promiserit: *Si vidisset eum, & ex eius ore audire verbum merțuisset.*

Possid. in vita S. Aug. c. 3.

Hic Agens in rebus est Bonifacius ille posteà Comes Augustino familiaris: colligitur ex epistola septuagesima eiusdem Augustini ad ipsum, sic habente, inter alia: *Scis autem, qualem me apud Hipponem videris, quando ad me venire dignatus es, quando vix loquebar imbecillitate corporis fatigatus.*

Aug. epist. 70.

Causam igitur, propter quam Hipponem primò venerat, ita reddebat ipse Augustinus, *Veni ad istam ciuitatem propter videndum amicum, quem putabam me lucrari posse Deo, vt nobiscum esset in monasterio.*

Aug serm. 49. de diuersis. Venit Hipponem.

Quod autē Agens ille in rebus promi-

ſerat, viſo, & audito frequentiùs Auguſtino, nō tamen in pręſentia eius impleuit, vt notat beatus Poſſidius, addens, quod, voto Auguſtini inexpleto, ſuum impleuerint Hipponenſes: nam in Eccleſia Hipponēſi cùm beatus Valerius Epiſcopus, *de prouidendo, & ordinando presbytero ciuitatis, plebem Dei alloqueretur, & exhortaretur, iam ſciētes Catholici Sancti Auguſtini propoſitum, & doctrinam, manu iniecta, quoniam & idem in populo ſecurus, & ignarus, quid futurum eſſet, aſtabat.* Nota quod audiebat ſermonem de ordinando presbytero cum factus eſt presbyter. *Poſſid. in vita Aug. c. 3.* *Poſſid. in vita. cap. 4.*

Eum ergo tenuerunt & vt in talibus conſuetum eſt, Epiſcopo ordinandum intulerunt, omnibus id vno conſenſu, & deſiderio fieri, percipique petentibus, magnoque ſtudio, & clamore flagitantibus, vbertim eo flente: nonnullis quidem lachrymas eius, vt nobis ipſe retulit tunc ſuperbe interpretantibus, & tanquam eum conſolantibus, ac dicentibus, quia locus presbyterij, licet ipſe maiore dignus eſſet, appropinquaret tamen epiſcopatui. *Plorauit nimis cum ordinatus eſt presbyter.*

Cum ille homo Dei, vt nobis retulit, maiori cōſideratione intelligeret, & gemeret quàm multa, & quā magna ſuæ vitæ pericula de regimine, & gubernatione Eccleſiæ impendere iam, ac prouenire ſpectaret, atque ideo fleret. Iſta Poſſidius. *Cauſa lachrymarum.*

Repetit ipſemet Auguſtinus lachrymas à ſe fuſas in ipſa presbyteratus ordinatio- *Poſſid. in vita cap. 4.*

Aug. epist. 348.

ne dicens, *Vis mihi facta est, merito peccatorum meorum: nam quid aliud existimem, nescio, vt secundus locus gubernaculorum, mihi traderetur, qui remum tenere non noueram, &c. Hinc erant lachrymæ illæ, quas me fundere in ciuitate, ordinationis meæ tempore, nonnulli fratres animaduerterunt.*

Presbytero Augustino data est potestas concionandi, quod muneris, nullis permittebatur, exceptis Episcopis apud Africanos. Valerius autem Hipponensis Præsul *Deo gratias agebat suas exauditas à Domino fuisse preces, quas se frequentissime fudisse narrabat, scilicet, vt sibi diuinitùs homo concederetur talis, qui posset verbo Dei & doctrina salubri Ecclesiam Domini ædificare, cui rei se (homo natura græcus minusque latina lingua instructus) minus vtilem præuidebat.*

Possid in vita Aug. cap. 5.

Igitur ei *potestatem dedit Valerius coram se in Ecclesia Euangelium prædicandi, ac frequentissimè tractandi contra vsum quidem, & consuetudinem Africanarum Ecclesiarum.*

Possidius vbi superius.

De monasterio apud Hipponem ædificato, quod Eremitis repleuit, eisque clericis.

CHPVT XIV.

Aug. ser. 49. de diuersis. Bar. an. 391.

AVgustinus presbiter monasterium Hippone statim ædificauit in horto quodam

quodam Valerij Episcopi; quod ipse scribit, nec de alio Possidius, malè intellectus tamen, & correctus à Baronio, cùm ait in vita ipsius Augustini: *factus ergo presbyter monasterium intra Ecclesiam mox instituit.* *Possid. c. 5.*

Quibus per voces monasterium, & Ecclesiam non parietes monasterialis, & cathedralis ædificij, sed monachos ipsos intelligi, atque clericos verbum instituendi docet, & doctor suauissimi nominis Ambrosius eadem vocabula in eundem sensum sic explicans de sancto Eusebio vercellenti episcopo: *Primus in occidentalibus partibus monasterij continentiam, & Ecclesiæ disciplinam, diuersa inter se coniunxit.* *locus possidij dilucidatus.* *Amb. ep. 28.*

Locum igitur, & *hortum* demonstrabat Augustinus, *in quo nunc*, ait, *est monasterium.* Possidius autem eius institutionem, dicens; *factus ergo presbyter monasterium intra Ecclesiam*, monachos inquam esse clericos, *mox instituit.* *Aug ser. 49. de diuersis.* *Possid. c. 5. in vita. s. Augustini.*

Ad concordiam etiam reuocantur monasterium istud monachorum cum Eremitis, & clericorum vocantes cum Canonicis: cum enim in eo monachi essent, hique simul clerici, qui clericos, rectè loquuntur, & aliquid melius eis aduenisse, quando iuxta sententiam Augustini: *Bonus monachus vix bonum clericum faciat.* *Aug. ep. 79.*

Qui verò monachos dicunt professio-

nem monasticam in agris Tagastensibus institutam ab eis etiam obseruari hoc in monasterio horti denotant, atque præceptum Innocentij Papæ 1. de monachis illo tempore præscribens *qui diu morantes in monasterijs, si postea ad clericatus ordinem peruenerint, nō debere eos à priore proposito declinare.*

Inn. Papa 1 epist. 2 ad victricium.

Satis inde superque notum istud monasterium Hipponense non esse Canonicorum, hos enim Augustinus non vbi factus presbyter, sed episcopus, & multos post dies à sua ordinatione; non in monasterio, sed in cathedrali, non in horto, sed in vrbe; non intra officia clericalia, sed regularia, non denique *instituit*, quo verbo Possidius hic; sed *restituit*, quò Dionysius Carthusianus, & quicumque de Cannonicis, vtitur.

Monasterium Hipponense non fuit Canonicorum.

Diony. lib. de canonicis regularibus.

Ad Eremitas ergo pertinebat, vt ex multis constat locis, quibus Augustinus eis non minus monachis laicis inculcat regularem, quam iam clericis Ecclesiasticā disciplinam, *cùm ex ijs*, dicens, *qui in monasterijs permanent nisi probatiores, atque meliores in clerum assumere soleamus.*

Aug. epist 79.

Nec de alijs, quam de Eremitis Hippone clericis & ita iam institutis Tagastæ, & Carthagine, multisque Africæ locis loquitur adhuc monachus ex Campania sanctus Paulinus ad magistrum suum Alipium, eos ita saluere iubens: *Benedictos*

Paul. epist. 35 apud Aug.

ſanctitatis tuæ comites, & imitatores in Domino fratres (ſi dignantur) noſtros, tum in monaſterijs Carthagine, Tagaſta, Hippone regio; cum totis parrochijs tuis, atque omnibus cognitis tibi locis Domino catholicè ſeruientes multo affectu, & obſequio ſalutari rogamus.

Quemadmodum Auguſtinus presbyter mox presbyteros, eodem modo prædicator in hoc monaſterio, & indè frequentes in Africa prædicatores ex ſuis Eremitis aliquos vidit: ſic enim ait Poſſidius *Bono præcedente* Auguſtini ſcilicet *exemplo, accepta ab epiſcopis poteſtate presbyteri nonnulli coram epiſcopis tractare cæperunt verbum Dei.* *Poſſid. in vita. S. Aug. c. 5.*

Archipræſul Carthaginenſis Aurelius precipuus habetur in ordinandis tunc monachis, & inſtituendis ex ordine Eremitarum prædicatoribus: inde S. Auguſtinus & Alipius eius diſcipulus ipſi gratulantur *de omnibus ordinatis fratribus, & præcipuè de ſermone presbyterorum, qui te præſente*, addunt *populo effunditur, per quorum linguas clamat charitas tua, maiori voce cordibus hominum, quàm illi in auribus Deo gratias.* *Auguſtinus, epiſt. 77.*

Multi denique ex ipſis Eremitis aſſumebantur ex monaſterijs ad ſeruiendum Eccleſijs Cathedralibus, prout neceſſitas poſtulabat, de qua re Poſſidius: *Ex monaſterio, quod per illum memorabilem virum,* nempè Auguſtinum, *& eſſe, & creſcere cæperat magno deſiderio poſcere atque accipere epiſcopos* *Poſſid. in vita. S. P. Aug. c. 11.*

& clericos pax ecclesiæ, atque vnitas & capit primio, & postea consecuta est.

Decem episcopi fuerunt ex monasterio S. Aug. desumpti.

Nam fermè decem quos ipse noui Sanctos ac venerabiles viros continentes, & doctissimos beatus Augustinus diuersis Ecclesijs, nonnullis quoque eminentioribus rogatus dedit, similiterque & ipsi ex illorum sanctorum proposito venientes domini Ecclesiis propagatis fratres ad suscipiendum sacerdotium præstiterunt.

Hinc presbyteri, & Episcopi ordinis Eremitarum infiniti summæ sanctitatis viri, de quibus alibi, distincti à Canonicis regularibus, nam hi sunt, qui ex seculo veniebant ad Ecclesias, illi verò ex monasteriis, exemplo res patet: de Contubernalibus in Ecclesia cathedrali mentionem facit Augustinus & ait *presbysterum leporium, quamuis seculi natalibus clarum, tamen iam Deo seruientem, cunctis quæ habebat, relictis inopē suscepi* hoc est iam monachum.

Aug. ser. 39. de diuersis.

Vestes Augustini presbyteri, & Eremitarum etiam fungentium ordine clericali in aliquibus Ecclesijs.

CAPVT XV.

SIcut Eremitæ desumpti ad clericalem ordinem, vel episcopalem non exuebant eremi professionem, ita si vel-

lent peragere officia clericalia; vel se ostendere distinctos à monachis laicis, ac illis aliquando similes, cum quibus viuebant in ecclesiis cathedralibus, superuestiri poterant vestibus clericalibus, & nec proindè desinebant esse monachi; nam, vt est in prouerbio; habitus non facit monachum: fateor tamen, quod multi humilitatis gratia semper gerebant monachalia indumenta quibus inseruit illud laudis similibus tributum à Cassiano: *Angusto pallio tam amictu humilitatem, quàm vilitatem pretij, compendiumque sectantes colla pariter, atque humeros tegunt &c. ita planetarum, atque birrorum pretia simul, ambitionemque declinant*: inter istos refulget beatus Fulgentius, in cuius actibus de pallio & corrigia legimus; de birro, & aliis multis clericalibus nihil.

Aliqui monachi viuentes in Ecclesiis non gesta indumẽta monastica.

Cassian. lib. 1. Renunc. c. 7.

Gestabantur à monachis in Ecclesiis cathedralibus aliquando vestimenta clericalia, deposito pallio, & cingulo monastico duplicem ob causam à Papa Cælestino scriptam episcopis Viennensi, & Narbonensi, alteram, quia sanctitatem aliqui sibi arrogarent dictitantes ob corrigiam monachalem à se ad literam impleri illud euangelij, *sint lumbi vestri præcincti*: alteram assignat ipse summus Pontifex videlicet, *ne vestium*

Cœl. 1. epist. ad episcopos Narbonensem & vien.sem.

Luc. 12.

clericalium tot annorum, tantorumque pontificum, in alterum habitum scilicet monachorum, *vertatur.*

Ne tamen aliquis ob vestes clericales, Augustinum neget monachum, aut multos ex suis Eremitis, quas inuenimus maioris significationis, explanabimus, & illo tempore monachis clericis non esse prohibitas: nempè birrum, casulam, orarium, superpelliceam, siue lineam tunicam: sicut modo non sunt ad dignitatem demonstrandam, vel facienda officia clericalia: birrus autem erat in duplici differentia vel amicularis, vel separatus ab amictu, de illo S. Cæsarius in suo testamento: *dimitto vestimenta mea, excepto birro amiculari.*

Causa ob quam tractamus de vestibus clericalibus.

Birrus.

Cæsar apud Baron. anno 508.

Birri verò separati ab amictu tegmina parua capitis erant, quæ nunc birreta, de quibus codex Theodosianus, *seruos birris vti permittimus, aut cucullis.*

Cod. ex Theod. lib. 4. tit. 16.

Pretiosi, atque purpurei, scribit enim Vopiscus in Carino: *ab Attrabaticis birri petiti, donati birri Canonici,* & S. Paulinus.

Canosino medicata flagrant
Vellera fuco.

Paulin. de reditu Nicæta:

Inde vocabulum Birrus, quasi Pirrhon, id est purpureum & flammeum pileum, à quo flamen appellari solitus Sacerdos gentilium;

Et positis aris iam vota in littore solus

Purpureo velare comas adopertus amictu. *Æn.3.*

Ex alijs etiam coloribus, sed vt murenulas aureas emblemate licet albo, & de argentato vermiculatas appellari notat in Cãticis vtriusque flosculus Hesperiæ sanctus noster Antonius Olisiponensis, aliàs Patauinus, quia illa capitis ornamenta solebant vermiculari, & purpureo colore distingui, sic in isto tegmine Claudianus ait, *S. Anton. Dominica 2. post Pentecosten.*

> *Nominis vmbra manet veteris, nam dicere birrum.* *Claud. epig. 22.*
>
> *Si Castor niteat, castoreum nequeo.*

Quia aliqui presbyteri monachi pallijs potius quàm birris vtebantur & inde maiorem sibi sanctitatem arrogabant, Concilium Hangrense ita sanxit: *siquis virorum putauerit sancto proposito, id est continentia conuenire, vt pallio vtatur, tamquam ex eo iustitiam habiturus, & reprehendat, vel iudicet alios, qui cum reuerentia birris vtuntur, & alia veste communi, quæ in vsu est, anathema sit.* *Con. Gang. can. 12.*

Gestauit pater Augustinus in Ecclesia cathedrali hanc vestem, vt ex eius homilia quinquagesima de diuersis patet, & consequenter religiosi illic presbyteri, nam ipse, nisi de communi accipiebat, & dicebat *Offeratur mihi verbi gratia birrum pretiosum forte decet Epis-* *Aug Homil. 5. de diuersis.*

copum , quamuis non deceat Augustinum.

Et adhuc hodie fratres ordinis Eremitarum Parisijs gestant birretum: dicentes non esse clericis monachis prohibitum, nisi pretiosum, nec à seuero Sulpitio reprehendi monachum presbyterum gestantem birrum, & alia clericalia, prout illa postularet ætas, sed quia familiaribus mandaret tributa virginibus *illa, vt birrum rigentem, hæc vt fluentem texat lacernam.*

Seuerus.1. dialogor: 14

Birrus significat honorem in fabulis videndum prætextatis, vbi magnates huiusmodi pileis ornati acta repræsentant alicuius, sicut mala punica intus putrida, foris purpurea, & Regem agunt vel dynastam.

significatio birri.

Hor. lib 1. ep. 16. *Introrsum turpem, speciosum pelle decora.*

Planeta siue casula non est fas vti monachis; ait Isidorus de laicis: nam clerici & episcopi illam gestabant, non tamen pretiosam, & subtus vel super caputeum, aut pallium: sic enim sanctus fulgentius, ait auctor vitæ eius, *Casulam, pretiosam vel superbi coloris nec ipse habuit nec monachum suum habere permisit.*, & antea de eadem, *subtus casulam nigello vel lactineo pallio circundatus incessit.*

Casula. Isid. 1. off. c. 16.

auct. vita S. fulg. c. 28

Significatio casula. In imaginibus S. P. N. Augustini pro casula vel planeta videmus pluuiale adsi-

gnificans, vt illæ iustitiam induēdam presbyteris, id est senioribus Ecclesiæ, iuxta illud Deo dictum: *sacerdotes tui induantur iustitiam*, ad quam etiam significandam senatoribus Romanis in vsus. *Significatio Casula.*

Psal. 131.

Sacrificam lato vestem distinguere clauo.

Orarium erat magna stola, siue zona circumducta super humeros, & crucem formans ante pectus, quo pacto effigies beati Gregorij repræsentat apud Baronium, de ea Beda venerabilis in vita sancti Cuithberti; soluta oratione vocans zonam lineam, quæ ligata propius *oraria*. *Silius lib. 5.* *Orarium* *Bar. an. 604.*

Prohibet hæc monachis laicis concilium Aurelianense, malè tamen intellectum à Guilielmo Duranto; *synodus ergo*, inquit, *non prohibet monachum habere zonam, qua cingi solet, sed zonas, id est crumenas*; sed zonas dic, id est oraria. *Durant. lib. 2. de ritib. Eccles. 52.*

Gestabantur ab episcopis etsi non à Fulgentio sanctissimo monacho, & præsule Ruspensi, humilitatis gratia, *Orario quippè*, ait historia eius, *sicut omnes episcopi nunquam vtebantur.* *Auct. vita S. fulg. c. 18.*

Concilium Moguncianum prope finem: *presbyteri sine intermissione vtantur orariis propter differentiam sacerdotij dignitatis*, sed propria huius vestis significatio est officium prædicandi; hinc illam gestari iubet à leuita Concilium Toletanum. IV. *propter quod orat, id est prædicat:* *significatio orarij.* *Conc. 4. Tol. c. 40.*

Super pellicea lib. 1. vitas. f. cap. 18. Super pellicea adhuc hodie monachis in vsu, ad facienda officia clericalia; ita dicta (testor Iordanum de saxonia,) *eo quod super pelliceam olim induebatur.*

Significatio super pellicea. Synceritatem denotat operum, & cogitationum, intus, & foris albicans; & ideo commendata in veteri lege per ephot lineum, in noua per vestimenta Christi Domini, cùm facta sunt alba sicut nix, & nos inuitarunt ad gloriam, quasi dicerent: *Tibullus lib. 2. eligia. 1.*

Casta placent superis, pura cum veste venite.

Fit Episcopus.

CAPVT XVI.

Annus Christi. ANNO *Domini CCCXCV,* (de quo Claudianus.

Claud. in Panegy. Olibrii.

Omni nobilior lustro tibi gloria soli
Contigit, exactum nunquam memorata per æuum,
Germanos habuisse duces:

Id est Consules fratres Olibrium & Probinum, *Augustinus beati Ambrosii discipulus multa facundia, doctrinaque excellens Hippone regio episcopus ordinatur.* Notat Prosper. *Prosper in chro. nico.*

Dies. Dies singulis annis celebrata propè natalem Domini fuisse colligitur ex vigesima-quarta, & vigesima quinta

de quinquaginta homiliis, in quarum prima *Cùm dies anniuersarius nostræ ordinationis exoritur tunc maximus honor huius officij tamquam primum imponatur, attenditur,* hæc ille. *Rom. 24. de 50.*

Annos habebat quadraginta vnum, & inchoabat quadraginta duos: nam venit in Africam ex Italia anno Domini CCCLXXXVIII. agens ætatis annos triginta tres inceptos; quod probatum alibi; vixit annos fere tres adhuc laicus in agris Tagastensibus, quod apud Possidium, ergo anno Domini CCCXC. presbyter triginta quinque completos & inceptos tringinta tres agebat: consequenter anno Domini CCCXCV, quo ordinatus est episcopus, teste sancto Prospero, gerebat quadraginta & vnũ labentes in quadraginta duos ætatis annos, sic nouem annis ostenditur Eremita, vno in Italia, tres in agris Tagastæ, adhuc laicus; quinque presbyter in horto Valerij apud Hipponem, posteà triginta quinque in episcopatu; *Nam in clericatu & episcopatu circiter quadraginta ei tribuit in libello vitæ Possidius.* *Ætas Augustini cùm factus est epũs.* *Prosper in chronico. an. 395.* *Possidius in vita S. Aug. c. 31.*

Ciuitas Hippo, aliàs Hipponia, nunc à Mauris corrupto vocabulo Bona; sed Hippo Regium ei nomen illustre; ac si diceres Equile Regium Silius de illa. *Ciuitas.*

Tum Vaga, & antiquis dilecta Regibus Hippo. *Sili. lib. 3.*

Ordinator. Ordinatorem celebrat dicens contra Donatistas se *à Magalio ordinatum qui tunc fuerit primas episcoporum, Numidiæ*, Archipræsul scilicet Calamensis.

lætitia communis. *Possid. in vita c. 8.* Magna lętitia tũ episcoporum, *qui fortè tunc aderant*, vt notat Possidius; tũ clericorum populi Hipponensis, de quibus omnibus idem auctor meminit lętis ob volũtatem Valerij, *Et gratulantibus de ordinatione Augustini, atque id fieri, & perfici ingenti desiderio clamantibus.*

Modus Ordinationis. Modus ordinationis in Africa nouus fuit, nam beatus Valerius timens, ne tantum presbyterum, quantum Augustinum aliæ raperent Ecclesiæ in episcopum, coadiutorem suum ordinari curauit atque successorem, de qua re doluit Augustinus; *Possid. in vita S. Aug. c. 18* prohibitum vbi sciuit à Concilio Nicæno, ne duo essent vnius ciuitatis episcopi, quæ omnia refert Possidius, addens *Nec quod sibi ipse doluit, alijs fieri voluit*; & ideo designauit ex necessario aliorum consensu post mortem, successorem Heradium, aliis Heraclium, non tamen episcopum ordinari permisit.

celebratur ordinatio Aug. a S. Paulino. Famam huius ordinationis celebratæ percipiens in Campania sanctus Paulinus Nolanus statim gratulatoriam epistolam, Romaniano Augustini Mecęnati misit, & inter alia: *Non enim tantùm hoc scribimus gratulandum, quòd episcopatum Au-* *Paulinus in epist 36. apud Aug.*

gustinus acceperit, sed quòd hanc Dei curam meruerint Africana Ecclesia, vt verba cælestia Augustini ore perciperent, qui ad maiorem Dominici muneris gratiam, nouo more prouectus ita consecratus est, vt non succederet; in cathedra episcopus, sed accederet: nam incolumi Valerio Hipponensis Ecclesia episcopo, coepiscopus Augustinus. hæc ille.

Augustinus verò humilem imprimis & indignum se ex animo monstrauit, & inter alia Valerium episcopum adhuc viuum indixit; etsi tunc sanctionem Concilj Nycæni, de non ordinando episcopo, viuente alio eiusdem ciuitatis; honori tamen, seu oneri humeros subiecit, nec aliud in animum suum Diuino timore percussus induxit; audi causam: *Nec* beatus Valerius, ait, *Præsbyterum me esse suum passus est, nisi maiorem mihi coepiscopatus sarcinam imponeret, quod quidem, quia tanta eius charitate, tantoque populi studio, Dominum id velle credidi, nonnullis iam exemplis præcedentibus, quibus mihi omnis excusatio claudebatur, vehementer timui excusare.*

Augustinus intellexit Diuinam voluntatem esse quod fieret episcopus & ex qua re.

Augustinus epist 35.

Episcopus non reliquit vitam communem, & monasterialem: sed quia vidit negotia & assiduam humanitatem quibuscũque venientibus, & transeuntibus ad ipsum, debitã & præstandã, hæcq; indecentia esse in monasterio fratrũ Eremitarum horculano, *ideo volui* (inquit) *habere in ista domo*

Ad quam rem reformauit canonicos.

August. epist 49. de diuersis.

episcopi, mecum monasterium clericorum; hoc est Canonicorum Regularium.

Ordinem igitur Canonicum, reformauit hoc modo statuit neminem ordinare clericorum: qui non profiteretur regulam vitæ cõmunis, quod cum ab Apostolis nõ acceperit clericos ex suo viuere permittẽtibus ordinatos à se posse habere proprium, si vellent extra suam ecclesiam statuit, in illa minimè, alioquin delendos fore *de libro clericorum*.

Aug. ser. 49. de diu.

Sermones de communi vita clericorum quando habiti.

Senex tamẽ erat; & opus ei suos omnes excusare ab omni suspectione proprietatis, ac integros sermones ad populum habere de communi vita illorum, nullum ostendens in sua cathedrali, quem sciret claudum, ita vocat secularem, nullum mortuum, id est hypocrytam atque voti reum, & de quibusdam addit, qui adhuc nihil circa res suas disposuerant *faciant id quod volunt, dum tamen sint pauperes mecum simul, spectantes misericordiam Dei.*

Aug. ser 49. de diuersis.

Augustinus Restaurator Canonicorũ in Africa.

Res certé difficilis, vt quæque magna, in principio, facta tandem ab Augustino, qui regulam sub sanctis Apostolis constitutam clericis Ecclesiarum in monte Sion, sicut beatus Marcus Euangelista in Asia, sanctus Eusebius versellensis in Europa, sic primus restaurauit in Africa dicens illis, qui secum erant in domo Episcopi, tamquam in magno

Aug. ser. 49. de diuersis.

monasterio clericorum *quicumque habet aliquid, aut vendat, aut eroget, aut donet, aut commune illud faciat.* hæc pro Canonicis ad Eremitas videamus.

Episcopus nihil magis habebat in votis, quàm suorum Eremitarum vitam; ad quos ita scripsit. *Dominum Iesum, in cuius nomine hac dico, testem inuoco super animam meam, quoniam quantum attinet ad meum commodum, multò mallem per singulos dies certis horis, quantum in benè moderatis monasteriis constitutum est, aliquid manibus operari, & certas horas habere ad legendum, & orandum, aut aliquid de diuinis literis agendum liberas, quamtumultuosissimas perplexitates causarum alienarum pati de negotijs secularibus, vel iudicando dirimendis, vel interueniendo pracidendis.* *August. lib. de opere monachorum. c. 29.* *Votum Augustini ad suum cõmodum.*

Et alibi cum Deo agit de amore vitæ solitariæ & Eremeticæ iam episcopus, *Agitaueram* dicens *in corde meo, meditatusque fueram fugam in solitudinem, sed prohibuisti me, & confirmasti me dicens, ideo pro omnibus Christus mortuus est, vt qui viuunt, iam non sibi viuant, sed ei, qui pro ipsis mortuus est.* *Aug. 10. Confes. cap. 43.* *1. Cor. 15.*

Factus ergo Episcopus, & à Deo confirmatus nunquam se abdicauit episcopatu: sed occupationibus episcopalibus, designans ad eas & sibi successorem cõsensu clerici, & populi, *Heradiũ presbyterũ* omni *Aug. epist. 110.*

Directionis librum. pietate, & doctrina celebrem aliquo tempore senectutis suæ, vt causa rerum Ecclesiasticarum, liberius Deo vacaret, quo duce iam pergamus in quantum huius operis librum aliquid allaturi sapientię ex aureo & Augusto eiusdem sancti patris Aurelij Augustini penu.

DE VITA,

ET LAVDIBVS S. P. N. AVR. AVGVSTINI Hipponensis Episcopi, & Ecclesiæ Doctoris eximij.

LIBER QVINTVS.

In quo de sapientia eius aliqua.

A Deo doctus.

CAPVT I.

Moyses in eremo à Deo doctus, & Ioannes Baptista magistrum habuisse non legitur; id notat Sanctus Gregorius: ita in sapida rerum diuinarum scientia, quam vnico vocabulo sapientiam appel- *Greg. lib. 1. Dialog. c. 1.*

M

lamus, præcipuus Ecclesię Doctor Augustinus, *Cui ille Pater noster solus conscius secretorum, qui habet clauem Dauid, serenissimo cordis obtutu cœlorum machinam penetrare concessit, & reuelata, vt scriptum est, facie gloriam Domini speculari.* Hæc Consentius.

Consent. epist. 121. apud Aug.

Hinc Darius ad ipsum, *O me non modo ter, aut quater, vt apud nescio quem est, sed millies, & omni numero plus beatum, si mihi datum esset præsenti intueri tuos verè sidereos vultus, vocemque diuinam, ac diuina canentem, & non solum mentis fructus, sed etiam cum aurium iocunditate sumere, & audire licuisset; putarem profectò me quasdam immortales leges, non modo de cælo, sed in ipso constitutum cælo, suscipere, & quasdam Dei voces non longè de templo, sed propè ipsum Dei astantem tribunal, audire.*

Epist. 263. apud Aug.

Os enim tuum (inquit) ei Palinus Nolanus) *fistulam aquæ viuæ, & venam fontis æterni meritò dixerim, quia fons vitæ, aquæ salientis in vitam æternam, Christus effectus est* adimplens in ipsomet Augustino, vt notauit doctus Africanus Iunilius, promissionem hãc, *qui credit in me, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ.*

Epist. 30. apud Aug.

Iun. in præfat. expositionis super Genesim.

Ioan. 7.

Consonat Licentius poeta Christianus, & ingeniosus ipsi scribens,

Licent. epl. 39. apud August.

Perge viam, qua te Soboles præclara Tonantis.

Perducit, sternens in planos ardua campos.

Et Seuerus, non ille cognomento Sulpitius, vt Petrus Canisius existimat in frōte sui Catechismi, sed Mileuitanus Episcopus eiusdem Augustini discipulus, & Eremita nobilissimus in laudes effundit se totum, atque ista, in epistola ad eum missa, *Benedicitur Dominus per praeconium oris tui, quod sic concinere, & respondere facis canenti tibi Dominum, vt quidquid de eius plenitudine ad nos vsque redundat iocundius efficiatur, & gratius per tuum elegantem famulatum, & succinctam munditiem, & fidele ac castum, simplexque ministerium.* *Seu. epist. 37. apud August.*

Possidius inde, *Sanctus*, inquit, *Augustinus diuino spiritu actus, in sancta Ecclesia Catholica, ad instructionem animarum fecit libros.* *Possid. in indiculo.* Hæc in fine Indiculi, & probans sic in vita eius: *Erat tanquam illa religiosissima Maria, de qua scriptum est quod sederet ad pedes Domini, atque intenta verbum eius audiret.* *Possid. in vita S. Aug. c. 24.* *Ioan. 11.*

Nec aliquis vnquam fuit adeò vecors, & ignarus, qui pilum boni hominis haberet, & omnia lucere animæ Augustini non crederet, *qua de interioris oculi puritate meruit illustrationem Spiritus Sancti*, ait Paulinus; *Paulinus epist. 58. apud Aug.* vnde totus Catholicus (verbis vtor Cassiodori) *totus orthodoxus inuenitur, & in Ecclesia Domini suauissimo nitore resplendens, superni luminis claritate radiatur, &* *Cassiod. in praef. super Psalmos.* *hoc est*, addit Rupertus Abbas, *in quo, in-*

Lib 7. de oper. Spiritus Sancti. cap. 19.

re Sanctorum scientia spiritum laudamus, quia virum talem (subintelligit Augustinum) *& sic foris præparatum reddidit, & sic intus eo dignatus est vti.*

Quibus modis à Deo instructus.

CAPVT II.

Gen 2. Iord. serm. 47. de Sanctis. Aug. 7. Confess. cap. 4.

VT Adamum in sopore per species infusas: ita testatur Augustinum à Deo doctum, beatus Iordanus, atque ei dicentem *insinuati sunt mihi in profundo nutus tui, & gaudens in fide laudaui nomen tuum.*

Gen. 37. Volaterranus in libro 8. Geographia.

Iosephum suorum fratrum inquisitorem admonitum legimus per virum errantem in agro sic, Augustinum de mysterio Trinitatis per *prodigium pueri cochleari pelagus euacuare conantis.* Auctor Volaterranus.

Psal. 84. 7. Conf. 10.

Per voces instruebatur internas Propheta dicens: *Audiam quid loquatur in me Deus*: similiter Augustinus *Audiui* (inquit) *sicut auditur in corde.*

3. Reg. 3. Iord. serm. 47. 7. Conf. 10.

Salomon per influxum interioris lucis (vt beatus Iordanus non incongruè explanat) nec aliter à Deo doctus est Augustinus, cum ait; *Vidi lucem Domini incommutabilem.*

Lector erat Isaiæ, cum fidem suscepit Eunuchus Reginæ Candacis: *Paulum*, inquit Augustinus, *Perlegi totum attentissime atque castissimè*, & indè, *se mihi philosophiæ facies aperuit*. Act 8. 2. de Academicis. 2.

In Apocalypsi Ioannes *Audiui* (inquit) *Vocem de Cælo*: Augustinus dicentem sibi, *Tolle lege; tolle lege*. Apocalypſ. 14. 7. Conf. 10.

Apostolorum princeps gentiles ad fidem conuertendos ex visione lintei animalibus pleni cognouit: Augustinus verò (Sancti Bonauenturæ verba cito) *Semel vidit vnam arborem pulcherrimam, habentem viginti duos ramos, & quilibet habebat octo ramusculos, & de illis guttulæ dulcissimæ rorabant, & intellexit, quod illa arbor esset beati immaculati in via*: nam Psalmus iste viginti duas alphabeti literas Hebræas habet, & sub vnaquaque octo versus vt verbis claros, ita sententiis obscuros: quapropter post cæteros expositus fuit ab Augustino cōtra Pelagianistas. Act. 10. 8. Bonauēt. serm. 17. de luminaribus. Aug. in proœmio sup. Psal. 118.

De beato Paulo legimus, quod *factus fuerit in templo, in stupore mentis*: sic de Augustino narrant Sabellicus, Marulus, & Iordanus de Saxonia; & quod mulierem non viderit ob magnam ecstasim; quam tamen ad humanam vitæ sensibilis vsuram reuersus (hæc ait Iordanus) *benignè audiens, & salubre consilium ei præbens consolatam dimisit*. Act. 22. Sab. lib. 2. de exempl. c. 6. Marul. lib. 1. de exempl. Iord. ser. 36.

Act. 9. Quod si Apostolus tribus diebus naturalibus fuit nec manducans, nec bibens, ei similis Augustinus; *dum, sicut beatus Possidius Calamensis Episcopus de eo testatur, sine vllo cibo, potuue, in contemplatione cœlestium, tribus diebus, & tribus noctibus continuis permaneret.* Hæc Thomas Cantapratanus Ordinis Prædicatorum Episcopus, & non recens auctor, qui vel alia vidit opuscula Possidii, vel nostra locupletiora.

Thom Cantapr. lib. 2. de apibus. c. 41.

Qui magni sunt in altissima schola, sic aliquando delectantur amore Dei, vt dilatent spiritum oris in laudationem sui: nec aliter Dei genitrix, & Angelorum Domina; nisi rapta extra sensus (vt deuotus, & contemplatus Gersonius aduertit) se laudaret, & magnificentiam animæ suæ ita proferret; *Magnificat anima mea Dominum, & exultauit spiritus meus in Deo salutari meo.* Sic Augustinus sæpè repletus fuit vnctione diuina, ad effusionem vsque loquelæ; veluti saucius gemitibus cordis adsignificans dolorem vulneris: *Vidi enim* (ait Deo) *splendorem tuum cor de saucio, & repercussus dixi, quis illuc potest? &c,* & Sanctus Paulinus de eo: *Vidimus nuper, frater Amande, Venerabilem Patrem Augustinum, diuino amorea inflãmatum, quasi Saraphim, coniunctum Sanctæ Trinitati per contemplationem nullatenus dubitamus; admi-*

Gersonius super Magnificat. Luc. 1.

10. Conf. 41.

Paulinus in epist. ad Amandum apud Iordanum de Saxonia serm. 30. de Sanctis.

rantes super his, qua loquebatur, alta voce clamauimus; benedictus venter, qui te portauit, & benedictus fructus, quem Dominus fidelibus donauit, & benedictus sermo oris tui, &c.

Altissimus eius contemplandi modus.

CAPVT III.

TRiplex cœlum, siue contemplandi genus ab antiquis Theologis traditur, in primo inuisibilia Dei per imagines corporeas iutelliguntur, in secundo per intellectuales, in tertio sine vllis imaginibus, sed in clara visione, & facie ad faciem, in hoc tertio fuit solus inter homines Christus Dominus permanenter, & ascensurum in secundum docebat: à primo separandum fore, sic enim interpretor hæc sanctissima eius verba: *Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, filius hominis, qui est in cælo*: quasi dicat nemo ascendit in cognitionem spiritualium nisi discedat à corporalibus, ego verò clara Dei visione fruor absque vllis imaginibus.

Triplex cœlum quid apud Theologos antiquos.

Ioan. 3.

Solus Christus habuit hoc priuilegium quatenus homo, vt videret permanenter in hac vita diuinam essentiam.

Augustinus in his tribus cœlis versatissimus, de primo enim sic Deum alloquitur, vt certissimũ se dicat, quod inuisi-

Rom. 1. bilia eius sciret à constitutione mundi per ea, quæ facta sunt intellecta conspici, atque sic agnoscere substantiam incommutabilem, procedẽdo scilicet *gradatim à corporibus ad sentientem per corpus animam, atque*
7. Conf. 14. *inde ad eius interiorem vim, cui sensus corporis exteriora annunciaret, & quousque possunt bestiæ, atque inde rursus ad ratiocinantem potentiam, ad quam refertur iudicandum, quod sumitur à sensibus corporis*, hęc de primo, & secundo cognoscendi genere.

7. Conf. 14. De tertio subiicit *Quæ*, scilicet ratiocinandi potẽtia, *se quoque in me comperiens mutabilem, erexit se ad intelligentiam suam, & abduxit cogitationem à consuetudine subtrahens se à contradicentibus turbis phantasmatum, vt inueniret quo lumine aspergeretur, cùm sine vlla dubitatione clamaret incommutabile præferendum esse mutabili: vnde nosset ipsum incõmutabile, quod nisi aliquo modo nosset, nullo modo illud mutabili certo præponeret, & perueniret ad id, quod est in ictu trepidantis aspectus. Tum inuisibilia tua per ea, quæ facta sunt intellecta conspexi, sed aciem figere non valui, & repercussa infirmitate, redditus solitis non mecum ferebam, nisi amantem memoriam, & quasi olfacta desiderantem, quæ comedere nondum possem.*

Secundum cœlum est per phantasmata cognoscere intelligibilia.

10. Confes. 40. Et alibi: *aliquando intromittis me in affectũ multum inusitatum introrsus, ad nescio quam dulcedinem, quæ si perficiatur in me, nescio quid*

erit, quod vita ista non erit. Est enim momentanea gustatio æternæ, quam tertium cælum, Paradisum, regionem vbertatis, & essentiæ diuinæ visionem appellamus.

Tertium cælum est agnoscere, & videre sine mediis imaginibus ipsum Deum.

Nec absurdum est asserere, quod per priuilegium, & in ecstasi, & in momento, iustus, & diuinæ pulchritudinis amator ad huiusmodi contemplationem in hac vita perueniat, sicut Augustinus ipse, & mater eius Monica sanctissima peruenisse decantantur hoc modo: *Margarita Paradisi Monica; Augustinus, quasi cælestis carbunculus cuncta corporalia gradu transcendens, raptim attigerunt toto ictu cordis regionem vbertatis indeficientis vitæ æternæ.*

Graduale Missæ propriæ Sanctæ Monicæ.

9.Conf.10.

Cùm scilicet apud Ostia Tyberina rapti sunt ad tertium vsque cœlum: nam illic ait, *Perambulauimus gradatim cuncta temporalia, & ipsum cælum, &c.* Hæc pertinent ad primum intelligendi genus, quod est per sensibilia. *Et venimus in mentes nostras*, ait de secundo, quod est per species intellectuales: *Et transcendimus eas, & inhiamus illi*, nempè vitæ æternæ, *& attigimus eam modicè toto ictu cordis.* Hæc ad tertium intelligendi genus pertinent, quod tertium cœlum vocat Angelicus Doctor ita dilucidans, *Si aliquis videret ipsa intelligibilia, & naturas*

Probatur quod Aug. ascenderit ad tertium cælum.

Thom. in epist. 2. ad Corinth. c.12

ipsorum non per sensibilia, nec per phantasmata, hic erit raptus ad tertium cælum.

9. Conf. 10. Augustinus etiam percurrens, & distinguens omne genus visionum, tertium cælum asserit esse, quod attigit in magna ecstasi apud Ostia Tyberina: sic enim ait, *Si Deus ipse solus loquatur, vt audiamus non per linguam carnis, neque per vocem Angeli, neque per vocem nubis, neque per ænigma similitudinis, sed ipsum sine his audiamus, sicut nunc extendimus nos, & rapida cogitatione attigimus æternam sapientiam super omnia manentem.*

Probatur amplius quod Augustinus Deum vidit in ecstasi.

9. Confes. 10. Confirmat idipsum, dicens Deo, quod attingeret *regionem vbertatis, indeficientis, vbi pascis Deus Israel in æternum veritatis pabulo.*

9. Conf. 10. Iterat sic addens: *Si continuetur hoc, & subtrahantur alia visiones longé imparis generis, & hæc vna rapiat, & recondat in interiora gaudia spectatorem suum, vt talis sit sempiterna vita, quale fuit hoc momentum intelligentiæ, cui suspirauimus.*

Paulus vbi se dicit raptum ad tertium cælum, statim addit in paradisum, hoc est, exponente Diuo Thoma, in admirabile gaudium; nam, vt Esaias habet, *videbitis, & gaudebitis*: eodem modo noster Augustinus se dicens raptum in altissimam Dei visionem, subiicit; *nonne hoc est, intra in gaudium Domini tui?*

Tho. in 2. ad Cor. 12. Esai. 66.

9. Conf. 10.

Paulus, & Moyses, qui specialiùs huiusmodi priuilegio fruiti scribuntur, omnia post terga reliquerunt, quæ sunt in mundo, & flocci cunctas delectationes æstimarunt in comparatione illius: sic Augustinus ait Deo, postquam hunc contemplandi modum expertus est: *Domine tu scis, quod ea die, cùm talia loqueremur, & mundus iste nobis inter verba vilesceret cum omnibus delectationibus suis.* 9. Conf. 11.

Amore proximi nimiùm exardent qui rapti fuerunt ad hoc tertium cælum; vndè Moyses cupit deleri de libro vitæ, Paulus anathema fieri pro fratribus, & Augustinus non saluari, sine suis: *Quid autem volo?* (ait ad populum suum) *quid desidero? quare loquor? quare hic sedeo? quare viuo, nisi in hac intentione, vt Christo simul viuamus? cupiditas mea ista est, honor meus iste est, gloria mea hæc est, gaudium meum hoc est, possessio mea ista est: sed si me non audieritis, & tamen ego non tacuero, animam meam liberabo; sed nolo saluus esse sine vobis,* ô mira charitas Augustini! *nolo esse saluus sine vobis.* Exod. 32. Rom. 9.

Sanctus, & Angelicus homo Theologorum culmen, & apex Aquinas Paulo dicit, & Moysi conuenisse mentes apponere in hoc æternum penetrale; quia ille gentiū, iste magister Hebræorum Thom. in. 1. p. q. 12. ad finem.

fuerit: similiter conueniens, vt illuc adiret; etsi celeritèr, & per transitum:

Beda in Ephemeride mensis August. die 28.

Ecclesiæ lumen, populi sacra norma fidelis,
Africa quo pastore, orbis doctore, coruscat.

Nec dulcidine visionis captus putauit se vidisse Deum Pater Augustinus, qui multos post annos, de illa sua ecstasi apud Ostia Tyberina, scripsit Episcopus in Africa, & eodem loco descripsit omnes visiones, quæ solent in hac vita contingere, & suam esse talem affirmauit, qualis est vita æterna, sed quia *Thesaurus desiderabilis requiescit in ore sapientis: Vir autem stultus glutit illum*: ideò secum afferebat amantem memoriam, & ita ei suspirabat? *Serò te amaui pulchritudo tam antiqua, & tam noua, serò te amaui*: & paulò inferiùs, *vocasti, & clamasti, & rupisti surditatem meam, Coruscasti, splenduisti, & fugasti cæcitatem meam, fragrasti, & duxi spiritum, & anhelo tibi: Gustaui, & esurio, & sitio Tetigisti, me, & exarsi in pacem tuam.*

Prouer. 21.

10. *Confes.* 27.

Multò minus extollere voluit ecstasim, & magnitudinem contemplationis, quam expertus fuerat, & ideo eam comparauit æterno gaudio, de quo dicitur, *intra in gaudium Domini tui.* Libros enim Confessionum, vbi hæc, ea de causa scripsit, *Ne de se quisquam hominum supraquã*

Matth. 25. Possidius in præfatione vita S. P. Aug.

se esse nouerat, aut de se auditum fuisse crederet, vel putaret, humilitatis sancta more vtens, & iam nullum fallens, sed laudem non suam, sed sui Domini de propria liberatione, ac munere quarens, &c. Ista Possidius.

Veritatem, & bonitatem amabat in scientiis.

CAPVT IV.

VEntilabrum in manu huius scribæ doctissimi separans lolium humanæ opinionis à grano frumenti, quod est Christus Dominus, epulatus enim in azimis synceritatis, & veritatis procul à mensa cordis eiiciebat fermentum nequitiæ & malitiæ philosophorum: hac de causa se delectari fatebatur Hortensio Ciceronis *quod non illam aut illam sectam sed ipsam (quacumque esset) sapientiam, vt diligerem, & quarerem, & assequerer, & tenerem, atque amplexarer fortiter, excitabar sermone illo, & accendebar & ardebam.* Aug. 3. Conf. 4. Aug. ibidem

Consequenter ait Deo: *hoc solum me in tanta flagrantia refrigerabat, quod nomen Christi non erat ibi, quoniam hoc nomen secundum misericordiam tuam, hoc nomen saluatoris mei filii tui in ipso adhuc lacte matris tenerum cor meum piè biberat, & altè retinebat, & quidquid sine hoc nomine fuisset,*

quamuis literatum, & expolitum, & veridicum, non me totum rapiebat.

Aug. 4. Conf. 1.

Et adhuc secularis in professione Rhetorica: *Malebam* (inquit Deo) *tu scis, bonos habere discipulos, sicut appellantur boni, & eos sine dolo docebam dolos, non quibus contra caput innocentis agerẽt, sed aliquãdo pro capite nocẽtis.*

Aug. 5. Conf. 8.

Hac de causa Romam pergere voluit, non vt maiores ibi quæstus, sed meliores haberet discipulos: *illa erat tunc Causa maxima & pene sola* (inquit) *veniendi Romam, quod audiebam quietius ibi studere adolescentes.*

Aug. 6. Conf. 7.

Alipium à vano Circensium ludo Romæ docens abstraxit, *ampliusque illuc non accessit.*

Aug. 5. Conf. 11.

Reliquit discipulos Romanos, quia eos viderat *desertores fidei, & quibus præ pecuniæ charitate iustitia vilis erat,* nam magistro ne mercedem redderent, transferebant se ad alium.

Aug. lib. 1. de ordin. ca. 11.

Docuit deindè Mediolani & tanto cum amore virtutis, vt reprehenderet grauissime Licentium, & Trigetium non ignobiles scholæ suæ, illum quia non nihil mandare stilo vellet ob gloriam humanam, hunc vero lætantem de reprehensione condiscipuli, dicens inter alia: *Deo teste, non mentior nihil me plus mihi optare, quam vobis, rependite mihi beneficium, & si me magistrum libenter vocatis, reddite mihi mercedem, boni estote.*

Sed quo animo hæc dicebat sanguineas, vt ita loquar, lachrymas ex ipso per oculos distillabat, quarum calore penitus inflammatus addit, *ne plus dicerem lachrymæ mihi modum imposuerunt.* *Aug. in eodem lib. de ordine.*

Famam, & nominis gloriam pro nihilo reputabat; hinc videns pauperem Mediolani nimis lætum, & se anxiũ laudes Valẽtiniano imperatori ex officio recitaturũ, *ingemui*, ait, *& locutus sum cum amicis qui mecum erãt multos dolores insaniarum nostrarũ.* *Aug. 6. Conf. 6.*

Audi ipsum de variis temporalium curis, de salutationibus eorum, quorum indigebat suffragiis, de præparatione lectionum & ambitione scientiarum: *pereant*, (inquit) *omnia & dimittamus hæc vana & inania, conferamus nos ad solam inquisitionem veritatis. Vita hæc misera est, mors incerta, si subito abrepat, quo modo hinc exibimus? & vbi discenda, quæ hic neglexinus?* &c. *Aug. 6. Conf. 11.*

Licentius quodcumque vellet, ob veritatem ab eo sic expetebat: *Licent. ep. 39.*

Annue sic nobis verùm ratione patescat,
Sic plus Eridano fluat.

Quia veritas non comprehenditur sensu, sed intellectu à sensibilibus hunc auertebat dicens. *Veritatis Proteus in carminibus ostentat, sustinetque personam, quam obtinere nemo poterat, si falsis imaginibus deceptus comprehensionis nodos vel laxauerit, vel dimiserit.* *Aug 3. Acad. c. 6.*

Aug. li. de ord. c. 3. Et alibi de discipulis *id à me ipsoque que præceptum habebant, ut aliquid etiam præter Codices secum agerent, & apud se consuefacerent habere animum.*

Aug. lib. 3. contra Acad. c. 20. Vt veritatem inquireret auctoritate præcipuè nitebatur & dicebat, *mihi autem certum est nusquam prorsus à Christi authoritate discedere.*

Aug. ep. ad Vincentium Donatistā. Hac de causa scripturam sacram, tamquam pharum attendebat in hoc sapientiæ mari, alios vero libros non ita: *ego vero illis solis libris, qui canonici nominantur,* pro ipso loquor Augustino, *tantam noui dare auctoritatem, ut nullum auctorem eorum credam potuisse mentiri, cæteros ita lego, ut quantacumque sanctitate polleant, non ideo credo ità esse, quia illi ità senserunt.*

Aug. lib. 1. contr Iul. Pelag. c. 5. Post scripturas ad sanctos patres recurrens communem eorum sensum in omnibus sequebatur, dicens Iuliano Pelagiano de illis, *quod credunt credo, quod tenent teneo, quod docent doceo, quod prædicant prædico, istis cede, & me non cades, acquiesce istis, & quiesces à me.*

Aug. ep. 3. Libros noui testamenti frequentius exponebat, de quibus ad Volusianum: *præcipuè Apostolorum linguas exhortor, ut legas: ex his enim ad cognoscendos prophetas excitaberis,*

Ven. in expositione orat. Dominica. Apostolum Paulum præ cæteris legit, & intellexit, aliisque intelligendum præbuit

buit: vndè sanctus Venantius, *quicumque Apostolo Paulo, idest oculo Ecclesiæ, & beato Augustino eius sequaci consonat, in eo ignorantiæ caligo non regnat.*

Multum adiumenti scientias habere dicebat in virtutibus, & se in magno pretio bonos auctores, admonens hæc: *Humana vero auctoritas plerumque fallit, in eis vero videtur excellere, qui quantum imperitorum sensus capit, multa dant iudicia doctrinarum suarum, & non viuunt aliter, quam viuendum esse præcipiunt.* Aug. 2. de ord. c. 19.

Alios consulebat in dubijs, & sanctum Simplicianum ita: *Sententiam de hoc opere tuam breuissimam, sed grauissimam flagito, & dum sit verissima, seuerissimam non recuso.* Aug. lib. ad Simpl. in 1. quæst.

Denique sacram anchoram, & cælestem in terris aram, atque supremum veritatis firmamentum, summum Pontificem Ecclesiæ catholicæ residentem in vrbe Roma agnoscens & scripta sua ei subiiciebat, & quæ contra duas epistolas Pelaginorum *non tam discenda, quam examinanda, & vbi fortè aliquid displicuerit, emendanda.* Aug. 1. contra duas ep. Pelag. c. 1.

De forma studendi.

CAPVT V.

IMprimis ad studium *tenue prandium, vt ab eo nihil ingeniorum impediretur*, ait ipse. Nihil deindè magis frequentabat, quam Aug. lib. de beata vita ante 1. disp.

Aug. li 1. de ord. c. 2. *solus* (vt scribit) *seuocare mentem à sensibus, & cogitationem à consuetudine abducere.*

Tempus ad studium sic distributum habebat *vt primam* (*si tales curæ inerant*) *aut* Aug. 2. de ord. c. 3. *certè vltimam, dimidiam tamen ferè noctis partem peruigil quandoquidem cogitarem.*

Meditationes scribebat animo humili & veritatis amico: sic enim ait; *Ego tamen in lege Domini meditor, si non die ac nocte* Aug. 1. de Trin. ca. 3. *saltem quibus temporum particulis possum; sed meditationes meas ne obliuione fugiant stilo alligo sperans de misericordia Dei, quod in omnibus veris, quæ certa mihi sunt perseuerantem me faciet: siquid aliter sapio id quod ipse mihi reuelabit, siue per occultas inspirationes, siue per manifesta colloquia, siue per fraternas inspirationes, penes ipsum habeo.*

Locum quietum amabat, & secedere locuturus expetebat *in locum aliquem, vbi* Aug. 3. contr. Acad. 9. *nobis* (ipsius hæc verba) *nulla turba molesta sit atque vtinam in ipsa schola Platonis, quanomen ex eo dicitur accepisse, quod a populo sit detracta.*

Aug. 1. contr. Acad. 6. Conferebat cum discipulis, & cadente sole & exoriente: ait enim, *disputare cæperamus sole iam in occasum declinante, & deinde vt altera die mox illuxit, ita enim res erant pridie constitutæ, vt largum esset otium, statim peragendum negotium susceptum est.*

Aug. li. 1. de ord. ca. 1. *Nulla inter disputandum obrepebat immoderata contentio*, de more quem repetit in pri-

mo libro de ordine.

Nullus ab eo spernebatur intellectus: quapropter *nec lastidianum* (inquit in quadam disputatione) *& Rusticum consobrinos meos, quamuis nullum vel grammaticum passi sint, abesse volui, ipsumque eorum sensum communem ad rem, quam moliebar, necessarium putabam.* *Aug. li. 1. de Beata vita. c. 1.*

Cùm in studium diuinorum cæpit incũbere, sacras scripturas tantum antepos uit secularibus; & prophanis; quantum diuitias Hierusalem tempore Salomonis auro, & argento, vestibusque adductis per filios Israel ex Egypto: *nam* (vt cum ipso loquar) *quidquid homo extra didicerit, si noxiũ, ibi dãnatur, si vtile est, ibi, inuenietur. &c.* *Aug. 1. de doctr Chris. ca. 32.*

Sensum literalem plurimum amplexus est, eum agnoscens aptissimum ad conuincendos hæreticos, de quo sic: *quisquis voluerit omnia, quæ dicta sunt secundùm literam accipere, id est non aliter intelligere, quam litera sonet & potest euitare blasphemias, & omnia congruentia fidei catholicæ prædicare, non solùm ei non est inuidendum: sed præcipuus, multumque laudabilis intellector habendus est.* *Aug. li. 9. de Genes. ad literam. c. 2.*

Fateor tamen, quod in sensu, vt vocãt, accommodatitio, multa super Psalmos, & Genesim exposuerit in Ecclesiæ commodũ, & ita se excusauerit. *Dum ergo quisque conatur id sentire in scripturis sanctis, quod in eis sensit ille, qui scripsit, quid mali est, si hoc sen-* *Aug. 12. Conf. ca. 18.*

tiat, quod tu lux omnium veridicarum mentium ostendis verum esse, etiamsi hoc non sensit ille quẽ legit, cum & ille verum, non tamen hoc senserit?

Aug. 12. Conf. c. 31. Non facile refutabat aliorum sentẽtias, & ideo dicebat: *ego certe quod intrepide* de corde meo *pronuncio: si ad culmen auctoritatis aliquid scriberem, sic mallem scribere, vt quod veri quique de his rebus capere posset, mea verba resonarent, quàm vt vnam veram sententiam, ad hoc apertius ponerem, vt excluderem cæteras, quarum falsitas me non posset offendere.*

Aug. 1. Conf. 5. Pius & doctus in suis studiis, vnde multa procedebant ardentissima iacula erga Deum huiusce ponderis, & acuminis: *Quid tibi sum ipse, vt amari te iubeas à me, & nisi faciam irascaris mihi, & mineris ingentes miserias, paruane est ipsa miseria si non amem te?*

Humilis ante Deum supra modum studebat, & ideò iurgium Thuscum sæpe tractabat, quod est ipso docente *cum quæstioni intentæ non eius solutio, sed alterius obiectio videtur mederi*, vt apud Virgilium,

Eclog. 3.

Dic quibus in terris, & eris mihi magnus Apollo,
Tres pateat cœli spatium non amplius vlnas.

Cui alter pastor,

Dic quibus in terris, inscripti nomina Regum.
Nascantur flores.

Sic enim ait Deo: *Capiunt ne ergo te cœlum*

& terra, quoniam tu imples ea, cui quæſtioni non ſatisfacit, ſed aliam ſic excitat: *an imples, & reſtant, quoniam non te capiunt.* Aug. 1. Conf. 3.

Omnia ſtudia ſpeciatim Deo tribuebat, & ſe totum: loquens coram illo: *Domine Rex meus, & deus meus tibi ſeruiat quidquid vtile puer didici, tibi ſeruiat quod loquor, & ſcribo, & lego, & numero.* Aug. 1. Cóf. 15. Oratio S. P. N. Aug ante ſtudium.

Ipſe tredecim fecit libros cõfeſſionum, in primis decem de ſe tractat, in reliquis formam ſtudẽdi, cœleſtem prorſus, & minus ingenio nixam, quàm oratione iſta ibidem propoſita: *Domine Deus meus intende orationi meæ, & miſericordia tua exaudiat deſiderium meum, quod non mihi ſoli æſtuat, ſed vſui vult eſſe fraternæ Charitati, & vides in corde meo quod ſic eſt, vt ſacrificem tibi famulatum cogitationis & linguæ meæ, da quod offeram tibi, inops enim & pauper ſum, tu diues in omnes inuocantes te, qui ſecurus curam noſtram geris, circumcide ab omni temeritate, ab omnique mendacio interiora, & exteriora labia mea, ſint Caſtæ deliciæ meæ ſcripturæ tuæ, ne fallar in eis, nec fallam ex eis: Domine intende & miſerere mei, Domine Deus meus dux cæcorum, & virtus infirmorum, ſtatimque lux videntium, & virtus fortium, attende animam, & audi clamantem de profundo.* per dominum noſtrum IESVM CHISTVM. &c, Aug 12. Conf c. 1. Studebat fraternæ charitati. Auguſtini delitiæ erant ſcripturæ diuinæ.

De qualitate doctrinæ Augustinianæ,

CAPVT VI.

Iacobus ep. c.3. QVæ est sursum sapientia, primum quidem pudica est, deindè pacifica, modesta, suasibilis, bonis consentiens, plena misericordia, & fructibus bonis, non iudicans, sine simulatione.

Pudica. ep. 31. Talis Augustini sapientia: *nam pudet me*, inquit, *tantum boni de me credere*; lege quæ sequuntur, & impletos videbis omnes pudicitiæ modos. *Pacifica li 2. de Gen. contra Man: c.2.* Ad pacem animi pertinent hæc eius verba: *Ego enim, quod bona fide coram Deo dixerim, sine vllo studio contentionis, sine aliqua contentione veritatis; & sine aliquo præiudicio diligentioris tractationis, quæ mihi videbantur, exposui.*

Modestia. epist.7. De modestia intelligendus est, cùm ait: *Non mihi Tulliana blanditur sententia, qua dictum est; nullum vnquam verbum, quod reuocare vellet, emisit, sed angit me planè Horatiana,*

. . . . Nescit vox missa reuerti.

Suasibilis. li. 3. de Trinit. in procemio. Tantùm suadet, vt audeat, qui aliàs submisse, & abiectè de se sentit, & nihil vnquam præsumpsit, dicere lectori suo; *Noli meas literas ex tua opinione, vel contradictione, sed ex diuina lectione vel in-*

concussa ratione corrigere.

Bonis consentiens ait: *Ego autem, cum per eos, qui meos labores legunt, non solum doctior, verum etiam emendatior fio, propitium mihi Deum agnosco, & hoc per Ecclesiæ Doctores magis specto, si & in ipsorum manus venerint, dignenturque agnoscere, quæ scribo.* *Consentiens bonis* *Aug lib. 3. de Trinitate in proœmio.*

Misericors erat erga infirmiores; ideò sciens rationi præponendam esse auctoritatem; hanc illi sæpè postponebat dicens, *Delectat me imitari quantum valeo mansuetudinem Domini mei Iesu Christi, qui etiam ipsius mortis malo, quo nos exuere voluit, indutus est.* *Misericordia plena.* *Lib 1. de morib. Eccles. 2.*

Fructus multos suæ doctrinæ commemorat, & inter alia ait, quod aduersarii *de suis mentibus potius, quam de ipsa veritate, vel de nostris disputationibus conquerantur.* *Fructuosa.* *1. de Trinit. 21*

Intèr suam, & aliorum sententiam æqualiter iudicabat dicens; *Potest mihi aliud videri, alteri aliud, sed neque ego quòd dixero præscribo alteri ad meliorem intellectum, nec ille mihi.* *Non iuditas* *in Psal. 36.*

Sine simulatione scribebat: *Nec pigebit* (ait) *sicubi hæsito, quærere, nec pudebit, sicubi erro, discere.* *Sine simulatione.* *1. de Trin. cap. 2.*

Nec super alium, nisi humilem, & quietum, & trementem sermonem Dei, diuinum fore numen, & lumen sapientiæ per Prophetam contestatum habemus. *Esa. 66.*

Tantum enim absum (ait Honorato) *ab*
Epist. 116. *eo, quod putasti nihil me latere; vt nihil in epistola tua legerim tristius, quia & apertis-*
Humilis. *simè falsum est, & miror, quia hoc te latet, quod non solum innumerabilibus rebus multa me latent, sed etiam in ipsis sanctis Scripturis, multo nesciam plura, quam sciam,*

Quieta. 1. de Trinit. ca. 2. Quietus, & animo pacatus erat Augustinus in suis studiis, habens: *Qui vero hac legens dicit intelligo, quod dictum sit, sed non vere dictum est, afferat si placet, sententiam suam, & arguat meam, si potest; quod si cum charitate, & veritate fecerit, mihi etiam, si dum in hac vita maneo, cognoscendum facere curauerit, vberrimum fructum huius labo-*
Tremens ob diuinum sermonem. *ris mei cepero, &c.*

In prologo Retractio. Matth. 12. Ob tremorem diuini iudicii suas retractat lucubrationes, præfatus; *Quem vero Christus fidelium suorum non terruit, vbi ait omne verbum otiosum quodcumque dixerit homo reddet pro eo rationem in die iudicij? &c;*

De auctoritate Augustini.

CAPVT VII.

Concilium Florentinum sessione 7. Andræas præsul Collocensis pro Romana Ecclesia respondens in sessione septima Concilii Florentini: *Sed nunc*

(inquit,) *Sanctorum Doctorum auctoritates in medium afferamus, ac in primis Augustini illustrissimi Latinorum Doctoris, quem quinta Synodus consecrauit.* hoc modo, *sequimur per omnia sanctum Augustinum, & suscipimus omnia, quæ de recta fide, & condemnatione hæreticorum exposuerit.*

Quinta synodus.

Concilium octauum Toletanum: *Augustinus*, ait, *vir sanctissimus vestigationis acumine cautus, interueniente arte præcipuus, asserendi copia profluus, eloquentiæ flore venustus, sapientia fructu fœcundus.*

Concilii 8. Tolet. c. 2.

Sanctissimus Ecclesiæ Catholicæ Papa Ioannes scribit aduersus Eutychianistas, *Augustini doctrinam secundum præcessorum meorum statuta, Romana sequitur, & seruat Ecclesia.*

Ioan. lib. de duabus naturis.

Beatus Facundus Hermianensis Episcopus aduersus Motianum Scholasticum, & alios hæreticos, *Audeant isti, si possunt, hæreticum dicere Augustinum, audeant sollicita præsumptione damnare, & tunc verè discent quæ sit pietas, & constantia Ecclesiæ Latinorum, quam Deus magisterio eius instituit, atque firmauit, cùm ab omnibus confestim anathematizati fuerint, & tanquam putrida, & morbida membra præcisi.*

Facund. lib. 9. aduersus Motianum.

Seraphion Ægyptius, vt est in Conflictu Arnobij cum Apinione, *Fateor me eius* (hic est Augustinus) *assertiones ita probatas habere, vt se ipsum ore suo hæreticum de-*

Serapion in conflictu Arnobij apud opera Sancti Irenæi recens edita.

tegat, qui Augustinum putauerit in aliquo reprehendendum eloquio.

Arnobius in eodem conflictu supra dicto.

Arnobius ei respondet, *Meo sensu loquutus es: nam, quæ eius nunc profero, ac si sacratissima Apostolorum scripta, & teneo, & defendo.* Hæc, vt vides, exaggerata sunt, sed magnam ostendunt Augustini auctoritatem.

Presbiteri Hierosolymitani Goliath proprijs Viribus cõfidentẽ, nempe Pelagium anathematizarunt, quia Augustinũ hominem secundum cor Dei, superbus, & irrisor apertè contempserat, Vt eis in Apologia de libero arbitrio Paulus Orosius, reuocat istis verbis: *Intromissum Pelagium vnanimiter omnes interrogastis, aut hæc quibus Augustinus Episcopus respondisset, se docuisse cognosceret; illico ille respondit, & quis est mihi Augustinus, cumque vniuersi acclamarent blasphemantem in Episcopum, ex cuius ore Dominus vniuersæ Africæ vnitatis indulserit sanitatem, non solum à conuentu illo, verum etiam ab omni Ecclesia pellendum,*

Orosius in apologia liberi arbitrii.

Dionys. in notis super epistolam S. Procli

Dionysius Abbas cognomento Paruus, ita citat Augustini sententiam, Vt ipse *Doctor*, dicatur specialiter *excellentissimus*, & *veridicus*. Pisanus Clerus magnam promittens adhibere fidem scriptis Hugonis Eteriani sic habet in Bibliotheca Sanctorum Patrum, siue potius

Cler. Pisan. in 6. tomo Bibliotheca SS. Patrum ante opera Hugonis Eteriani

auctorum sacrorum, aut Catholicorum: *Ea non minori fide amplexaremur, quam, si beati Augustini essent.*

Hieronymus ad ipsum ita scribit: *Macte virtute in orbe celebraris, Catholici te conditorem antiquæ rursum fidei venerantur, atque suspiciunt, & quod signum maioris gloriæ est, omnes hæretici detestantur, & me pari prosequuntur odio, vt quos gladiis nequeunt, votis interficiant.* *Hier epist. 25. apud August.*

Beatus Prosper, *sanctus*, inquit, *Augustinus Episcopus acer ingenio, suauis eloquio, secularis literaturæ peritus, in Ecclesiasticis laboribus operosus, in quotidianis clarus, in omni sua actione compositus, in expositione sua fidei nostræ Catholicus, in quæstionibus absoluendis acutus, in reuincendis hereticis circumspectus, & in explicandis scripturis canonicis cautus.* *Sancti Prosperi sententia de Aug. lib. 3. de vita contemplat. 31.*

Sanctus, & magnus Gregorius ad Innocentium Africæ præfectum: *Si delicioso cupitis pabulo saginari, beati Augustini compatriotæ vestri opuscula legite, & ad comparationem illius similaginis, nostrum furfurem non quæratis.* *Greg. ad Innocentium præfectum Africa.*

Magnus etiam, & sanctissimus Cassiodorus ita pronunciat: *Doctor beatissimus Augustinus, bellator hæreticorum, defensor fidelium, & famosorum palma certaminum.* *Cassiodor. 1. diuinarum. instit. c. 22.*

Optimus Hispaniæ magister Hispalensis Præsul Isidorus ait: *M. Terentius Varro apud Latinos innumerabiles libros scripsit, apud Græcos quoque Chalcenteros miris attolitur laudibus, qui tantos libros edidit, quantos quisque nostrum alienos scribere propria manu vix possit, de nostris quoque apud Græcos Origenes in scriptorum labore, tam Græcos, quàm latinos operum suorum numero superauit: denique Hieronymus sex millia librorum eius legisse fatetur: horum tamen studia Augustinus ingenio, & scientia vicit.*

Isidor. 6. Origin. 16.

Quorũ studia vicit Augustinus ingenio, & scientia.

Hildephonsus vir sanctissimus, & vsquequaque prudens: *Audiant* (inquit) *beatum Augustinum, cui contradicere fas non est.*

Hildeph. ser. 2. de B. Virgine.

Sanctus Beda Venerabilis: *Omnibus his præferens veritatem, quam præeminentissimus Doctorum Augustinus in suis libris inseruit.*

Bed. lib. de sex ætatib. præeminentissimus doctorum.

Haymo, *secundum beatum Augustinum necesse est ad altiora conscendere, & profundiora scrutari, qui in lucidandis quæstionibus omnes doctores excedit.*

Haym. in epist 2. ad Corinth.

Hugo Victorinus: *Lingua eius* (nempè Augustini) *calamus scribæ velociter scribentis extitit, quia, Spiritu Sancto docente, & ducente, verbum Dei elegantissimè dispensauit: inde & de ipso in hac eius solemnitate canimus; quod Prophetarum, & Apostolorum plenus spiritu, quæ prædixerunt mystica, fecit*

HugoVictor. serm. 99. de Sanct. Aug.

nobis peruia, post quos secunda dispensandi verbi Dei, primus refulsit, gratia.

Auctor Officii, quod persoluimus in festo Sancti Patris Augustini, ex supra dictis Hugonis Victorini, latè nobis antiquior apparet, quam communiter putantibus eum fuisse diuum Thomam Aquinatem, sicque in laudum diuinarum exordio, *Magnus Dominus & laudabilis valde, qui de tenebris gentium lumen Ecclesiæ suæ vocauit Augustinum.* *Auctor officii S. Aug. in Inuitatorio.*

Lupus Abbas Ordinis Benedictini, qui temporibus Caroli Calui floruit, *Legite librum S. Augustini de Ciuitate Dei, capitulo decimo septimo & videte si non iis, quæ scripsi, paria de eadem solemnitate vir ille diuini ingenij senserit.* *Lup. epist. 5. ad Eginardum.*

Sangalensis ille monachus in gestis Caroli magni: *Gloriosissimus itaque Carolus* (inquit) *per totum regnum suum studia literarum florere conspiciens, sed ad maturitatem non peruenire condolens, & plusquam mortale laborans, in hanc tædiatus vocem erupit. O vtinam haberem duodecim clericos ita deuotos, omnique sapientia sic perfecte instructos, vt fuerunt Hyeronimus, & Augustinus! ad quod doctissimus Albinus ex ipsorum comparatione meritò se indoctissimum iudicans, in quantum nullus mortalium in conspectu terribilissimo Caroli audere præsumeret, maxima indignatione concepta, sed paulumper ostensa, Creator cæli,* *Sangalens. in 1. tomo Henrici Canisii.* *Caroli magni dictum in laudem Augustini, & Hieron.*

& terræ similes illis plures non habuit, & tu vis habere duodecim?

Ion in vita S.Columbani. Ionas Sancti Columbani discipulus: *Sunt columnæ Ecclesiarum Hilarius, Ambrosius, Augustinus, qui inter tot seculi turbines, & fluctuantem mundum Ecclesiæ statum sustentarunt.*

Scotus in chronico.an. 430. Hermanus in an. 430. Marianus Scotus; *Sanctus Augustinus* (ait) *Episcopus per omnia excellentissimus.*

Hermanus verò Contractus habet; *Augustinus Ecclesiæ Christi, & Catholicæ fidei propugnator, & defensor inuictissimus.*

Remig. Antisiod in epist 2.ad Corinth. Remigius Antisiodorensis; *Sicut Sol in lumine excedit omnes planetas: ita Augustinus omnes excessit in exponendis sacris scripturis.*

Rupertus in præfatione super euangelium D.Ioan. Rupertus Abbas: *Augustinus columna, & firmamentum veritatis, & verè columna nubis, in qua thronum suum posuit sapientia Dei.*

Antoni.2. p. tit.10. Sanctus Antoninus Archipræsul Florentiæ; *quasi sol refulgens* (ait) *qui dominus dicitur planetarum, & pater luminis, super omnia luminaria splendens, delectabilis oculis, & per omnia respiciens; sic Augustinus Ecclesiam illustrauit, gemma Doctorum, pater Theologorum, suauis eloquio, omnes materias penetrando dilucidans.*

Vincent. serm. de S. Aug. Sanctus Vincentius cognomento Ferrerius; *Et potest verificari de eo vna prophe-*

ia Zachariæ, quem Angelus suscitauit à somno Zach. 4.
*licens; quid vides? & dixit, vidi, & ecce
andelabrum aureum totum, & lampas eius
uper caput ipsius; & septem lucernæ eius su-
er illud; nota; Candelabrum aureum totum est
eatus Augustinus, alij Doctores dicuntur lu-
ernæ: nemo accendit lucernam, & in abscon-
lito ponit, neque sub modio; & ad literam
hristus vocat quemlibet doctorum lucernam,* Matth. 5.
*ed supra candelabrum scilicet beatum Au-
ustinum: quia audio dicere omnes Doctores,
ui venerunt post eum, sustentantur super eius
octrinam sanctam, puram, catholicam auri
urissimi, sine errore falsarum opinionum, &
uilibet doctor est contentus ad probandum di-
ctum suum, si potest habere vnam auctoritatem
Augustini.* Vna Augustini sententia sufficit.

Tibi, & mihi parcens, hic lector? re-
entiores apud quos noster primus,
iuos cum mortuis in Musæo retineo,
nicus tamen pro multis Augustini
iusdem, & meus hem, vir virorum
rodit D. D. Alphonsus de Castel-
ranco, Conimbricæ Præsul, Lusi-
aniæ olim Prorex, cuius illa vox
ı pulpitis, & priuatis; *qui Au-
ustinum, & reliquos Ecclesiæ Doctores,
& amplius, habet.* Tacerem huius
audes (nam adblandiri nefas) in
ne priuatus adfectus in monasterium
llud Sanctimonialium Augustinien-

Qui Augustinum habet, & reliques doctores, habet.

Dicteriũ episcopi Conimbricensis.

sium iuxta Conimbricam, ex eius larga manu à fundamentis cœptum, & perfectum cogeret memorandum : ô amor & cor mouens, & manus ! qui ex ipsa Augustini sapientia ad opus illud venisti pulcherrimum, illustrissimum,

Monasteriũ monialium S. Aug. Conimbricense.

Lucretius lib. 6.

Nec res vlla magis, primoribus ex elementis
Endopetita suis, arti connexa cohaeret.

De libris eius.

CAPVT VIII.

Posidius in vita Aug. c. 28.

TAnta autem ab eo dictata, & edita sunt tantaque in Ecclesia disputata, atque emendata, vel aduersus haereticos conscripta, vel Canonicis libris exposita, ad aedificationem Sanctorum Ecclesiae filiorum, vt ea omnia, vix quisque studiosorum nosse, & perlegere sufficiat.

Gennadius in viris illustribus in Augustino.

Quis enim gloriatur omnia, se illius habere, aut quis tanto studio legat, quanto ille scripsit?

Prosper de Aug. in lib. de ingratis. c. 3.

.... Istius ore
Flumina librorum mundi effluxere per omnem,
Quae mites, humilesque bibunt, campisque animorum.
Certant vitales doctrinae emittere riuos.

Possidius

Possidius, Gennadius, Prosper in laudem librorum Augustini, quam prosequitur Audax his versibus: *Aud. epist. 139. apud Aug.*

Cur mihi fons orbis paruo sermone meauit?
An minus apta suis sperauit corda fluentis;
Cum pateat mens omnis aquis, spectetque loquacem
Religionis opem, gratos dat sensibus imbres,
Expectat quos plena fides Christi de stipite pendens.

Quibus, vt cum Alano loquat, tanquam Oceanus inter fluuios ostenditur, *Alanus in fronte Milleloquij.*

Prodigus in sensu, verbo Augustinus abundans. Vnde & quidam (addit Rupertus cum ipso loquens Augustino) *Rup. 1. de Spirit. S. c. 19*

Mentitur qui te totum legisse fatetur.

Ad antiqua respicit, & peruulgata carmina, quæ sic apud Coranum pergunt:

Aut tua quis lector noscere cuncta potest? *Ambrosius Coranus in vita S. Aug.*
Namque voluminibus mille Augustine refulges
Testantur libri, quod loquor ipse tui.
Quamuis multorum placuere volumina, libris
Si Augustinus adest, sufficit ipse tibi.

Denique (vt auctor est Ado Treuirensis sanctitate, & sapientia præstans) *Memoratus sanctus Augustinus, diuino spiritu actus, in Sancta Ecclesia Catholica ad instructionem animarum fecit libros, tractatus, epistolas numero mille triginta, exceptis, qui numerari non possunt, quia nec numerum designauit ipsorũ.* *Ado in vita S. Aug.*

Posidius in vit. S. Aug. cap. 7.

Possidius; *libros eiusdem, siue tractatus mirabili Dei gratia procedentes ac profluētes instructos* (ait) *omni rationis copia, atque auctoritate SS. Scripturarum.*

Cassiod lib. 1 diuin. instit c. 2.

Cassiodorus, *in quibusdam libris nimia difficultate reconditus, in quibusdam sic est planißimus, vt etiam paruulis probetur acceptus, cuius aperta suauia sunt, obscura vero magnis vtilitatibus farcita pinguescunt.*

Alipius. 3. contra Academicos in fine apud August.

Alipius, & sanctus, & doctus, audiens quæ Pater Augustinus in principio suæ conuersionis disputauit contra Academicos in sequentem laudationem prorupit, omnibus Augustini libris debitam; *Quid enim* (inquit) *nobis hoc sermonis lepore iocundius? quid sententiarum grauitate propensius? quid beneuolentia promptius? quid doctrina peritius? videri; aut exhiberi posset? prorsus nequaquam dignè admirari possum; quod tam facilè aspera, tam fortiter desperata, tam moderatè conuicta, tam dilucide obscura tractata sunt.*

Maced. ep. 51. apud August.

Macedonius, *quid in illis magis mirer sacerdotij perfectionem, philosophiæ dogmata, historiæ plenam notitiam, an facundiæ plenam iucunditatem, qua ita imperitos etiam illicere potest, vt donec explicent, non desistant, & cum explanauerint, adhuc requirant?*

Auctor de duodecim doct in vltimo tom D. Hieronym.

Auctor ille satis antiquus, & grauis, qui de duodecim doctoribus apud beatū Hieronymum, apud Bedam Venerabilem de duodecim Ecclesiæ luminaribus,

ex professo scribit; *Augustinus Episcopus volans per montium cacumina quasi aquila, & ea, quæ in montium radicibus fiunt, non considerans, multa cœlorum spatia terrarumque situs, & aquarum, claro sermone pronunciat, qui enim in lignum fructuosum ascendere vult paulatim superiora, & maiora carpere poma festinat, proximos autem ramos paruulis relinquit, & nos qui paruuli sumus, infirmi, atque minores, si inferiora congregare volumus, bene nobiscum agetur.*

Nam *vir beatus, & doctrina admirabilis Augustinus* omnes sapientiæ numeros pellicit, & laudes absorbet omnes. *Sanctus Facundus Episcop. Hermianensis lib. 1. contra Mocianum.*

.... Mysteria sacris
Hausta libris, vt fons latis amplissima ripis.
Flumina diffundens, vt sol radiis fulgebat, & omne
Quod Grai, quod Phœnices sciuere, quod Indi,
Niliginique sacerdotes; Babylonica templa
Doctus erat, cœlum, Manes, elementa, Deumque.

Baptista Mãtuanus li. 2. de S. Nicolao Tolentinate, nit de S. Augusti.

Sol bonis, & malis, ita ille natus est illustrans in toto mundo quoscumque mentis oculos: nam *ipsi quoque hæretici concurrentes cum Catholicis ingenti ardore audiebant, & quisquis, vt voluit, & potuit notarios adhibens, etiam ea, quæ dicebantur excepta describebat, & inde iã per totum Africa corpus,* *Posidius in vita S. Aug. ca. 11.*

præclara doctrina, odorque suauissimus Christi manifestatus est, congaudente, hoc quoque comperto Ecclesia Dei Transmarina, & iterum de magna eorum vtilitate, multis innotescente. Hæc beatus Possidius.

Orosius in præfatione historia sua

En de omnibus Augustini libris dico, quod Hispanus Orosius de primis decem ad Ciuitatem Dei pertinentibus: *orientis radij mox, vt de specula Ecclesiastica claritatis dati sunt, toto orbe fulserunt.*

Isidorus in viris illustr. agens de Possidio.

Qui fecerunt indices operum S. P. Aug.

Indicem horum librorum videre, qui voluerit, Possidium videat, qui fecit illum (vt notat Isidorus) ad finem vitæ eiusdem Patris Augustini, Vincentium etiam in speculo historiali, Bartholomæum Vrbinatem in fronte Millelo-quij, Tritemium in scriptoribus Ecclesiasticis, Louanienses in Augustinianorum editione, Xistum Senensem in Bibliotheca sancta, Iosephum Pamphilum Episcopum Signinum, in latino Eremitarum chronico, Hieronymum Romanum in Hispaniensi, Antonium Posseuinum in Apparatu sacro, Angelum denique Rocham sacri palatij Sacristam, in Indiculo scripturali, & theologico,

Ferdinandus de Velosillo in Aduertentiis SS. Doctorum.

Aduertentias in varios Augustini libros fecit doctus Episcopus Lucensis, Ferdinandus Velosillus, & expurgauit notas ad libros de Ciuitate Dei per Ludouicum Viues: annotationes aliquas

eiſdem addiderunt Louanienſes Cōmentarias in lib. de ciuitate belle Leonardus Coquæus. Mayronius cōfeſſiones eius illuſtrauit, ac multa alia, quod notat Poſſeuinus agens de libris Auguſtini, nec prætereit auctores, qui in græcum aliquos trāſtulerunt, & in varios alios ſermones: illuſtriſſimus veró Bellarminus breuem fecit, & doctam dilucidationem, vt germanos Auguſtini fœtus agnoſceremus, ſed à Louanienſibus differt, ſolum in ſequentibus. *In primo tomo librum de vita eremitica ambigo, an ſit Auguſtini, cum nec in Retractionibus, nec in Indiculo reperiatur, In ſecundo tomo item epiſtolæ ſexdecim ad Bonifacium nempe centeſima, ſexageſima ſecunda & cæteræ non videntur Auguſtini non tamen eſt euidens non eſſe Auguſtini, In tertio tomo, ſpeculum tribuitur à Poſsidio non ſolum in Indiculo, ſed etiam in vita S. Auguſtini, tametſi fortaſsis aliquis mutauit textum Scripturæ, vt pro eo, quem Auguſtinus poſuerat poſuerit ipſe eum, quem noſtra tranſlatio habet: liber quæſtiuncularū de Trinitate, videtur collectus ex lib. de Trinitate ſit vero Auguſtini, an nō, incertum eſt. In tomo ſexto liber de fide contra Manichæos à nemine reprehenditur, & videtur benè Auguſtini. In ſeptimo tomo liber contra Fulgentium Donatiſtam, incertum eſt, an ſit Auguſtini, cum non habeat aliquod teſtimonium ab aliquo auctore graui.*

Auguſtini declarotores.

Poſſeuinus in Apparatu agens de S. Auguſtino.

Bellarmin. apud Apparatum Poſſeuini tit de Aug.

Augustini sequaces.

Augustinũ plus allegant, quam cæteros Ecclesiæ Doctores Theologi scholastici, cõcionatores Euangelici, iuris canonici periti, & tractatores rerum Ecclesiasticarum; vide, si placet, Magistrum in sententijs, Angelicũ Doctorem in summa Theologiæ, Burchardum, & Iuonem in recopilatione canonum, Alcuinum, & Bedam in homiliis, Cassiodorum in Psalmos, Isidorum de summo bono, Anselmum in suis libris: omnes enim dicent tibi de Augustino, quod sequax eius Prosper ita: *Ipse ergo est quem in his libellis pro possibilitate sequutus sum.*

Prosper lib. 3. de vita contemplatiua. c. 31.

In alia classe reponendi occurrunt auctores, sic Augustino in aliquibus operibus adhærentes, vt omnia transferant ad vnguem verba eius, vnus est Petrus Abbas Tripolitanus in commẽtarijs super epistolas Pauli celebratis à Cassiodoro, in diuinarum lectionum institutione: vnde non erant Venerabili Bedæ tribuendi. Subit in mentem nunc mihi doctus Eugypius qui duos tomos thesaurorum Augustini fecit; venit Sanctus Prosper cum sententijs ex ipso augusto, & aureo sapientiæ fonte depromptis; Sanctus Iulianus archipræsul Tolet. prosequutus est idem sententiarum argumentum, & (id apud Isidorum notat Felix) magnos commentarios super Psalmos colligere

Auctores nullum verbum nisi Augustinianũ interserentes in suis scriptis.

in paucis paginis incepit. His adiunge Ludouicum Blosium in Syntagmate, Honorium Augustodunnensem in dialogis, Antonium de Nomis in floribus, Canonicũ cognomine Flammã in mille quæsitis, Hieronymum Torrensem in Confessione Augustiniana. Iam beatus Augustinus Anconitanus in hoc scribenbi genere primas accepit, & Milleloquium Augustini sedulus elaborauit, vt habent Pamphilus, & Antonius Posseuinus; huic operi Bartholomæus Vrbinas vltimam manum imposuit, nulla facta Augustini Anconitani mentione, sed par pari ei relatum est, nam bonos in vtrumque testamentum commẽtarios ex libris Augustini selegit, & eos, ô summum nefas! infelicis memoriæ homo Ioannes Gastius hæreticus primæ classis surripuit, & sine vlla Bartholomæi mentione, truncatos, sub suo nomine diuulgauit, Xistus Senensis, & Antonius Posseuinus annotant, omnes tamen isti, & siqui sunt alij scriptores Augustiniana omnia in suis operibus, & nulla sua interferentes verba; cum Boetio martyre lectores ita commonefaciunt: *Vobis tamen illud inspiciendum est, an ex beati Augustini scriptis rationum semina aliquos in nostra sententia fructus attulerunt?*

Felix apud S. Isidorum in Catalogo de viris illustribus.

Vide Xistum Senensem in tractatu de varijs modis surripiendi libros, & Antonium Posseuinum in Apparatu agentem de Barthołomæo Vrbinate.

Boetius libro de Trinitate.

Aduertit aliquos aliter loquentes de Augustino, quam par erat.

CAPVT IX.

Genadius in viris illustrib.

Gennadius impudenter, & imprudenter scribit *Multa loquenti*, scilicet Augustino, *accidit, quod dixit per Salomonem Spiritus Sanctus, in multiloquio non effugies peccatum.*

Aug. in prologo Retractationum.

Cui Augustinus videtur hunc in modum respondisse; *absit enim, vt multiloquium deputem quamdiu necessaria dicuntur, quantalibet sermonum multitudine, & prolixitate dicantur, sed istam sententiam Scriptura sancta* (in multiloquio non effugies peccatum) *propterea timeo, quia de tam multis disputationibus sine dubio multa colligi possunt, quæ si non falsa aut certa videantur, siue etiam conuincantur non necessaria.* Hæc iustus in principio accusator sui, nec minus modestiæ partes implens, quam sapientiæ, iudicans semetipsum; ne dijudicetur ab alijs; quanto magis à Gennadio.

Motianus reprobatur.

Possidius in vita August. cap. 9.

Motianus scholasticus atro dēte aliquādo mordet Augustinum, sequutus excitātes contra doctiores non calamū, sed clamorem ita commemoratos à Possidio, *Heretici, causa diffidentiæ nihil vnquam*

'escribere voluerunt, sed irati furiosè loquebantur, atque seductorem, deceptoremque animarum Augustinum esse, & priuatim, & publice inlamabunt, & veluti lupum occidendum.

Sed beatus Facundus Hermianensis :piscopus pro Augustini parte, vt sęè solet, amicus occurrit, & ita pugnat; *t si igitur libet eos, nempè hæreticos', in pa: quiescentium busta refodere, & ossa corroere mortuorum in hoc adamantino viro* (id ſt Augustino) *suos experiantur dentes, & 'gnoscant, quod ita eis in ore frangentur, vt vl-'a neminem, sub hac specie, mordeant.* *Facund. lib. 9. contra Motianum.*

Episcopus Abulensis D. Alphonsus, vt ocant, Tostatus, sententiam suam de ie mortis Christi Domini scripsit, & :tegro defendit opusculo reprobans ugustinianam hisce verbis: *Si beatus Lugustinus scriberet historiam, & diceret, iod aliquo tempore ignis fuit frigidus, non adheremus ei fidem, in proposito sic est, quia bea-s Augustinus dixit Christum fuisse mortuum 'auo Kalendas Aprilis, scilcet vigesima quin- Martij.* hæc ille. *Tostatus improbatur.* *Tost. 2. p. def. c. 18.*

Quod autem actauo Kalendas Aprilis Chri-is Dominus fuerit crucifixus, multorum late ;ctorum constat sententia vulgatum. ait :da, & iterum; *Beda Ven. lib. de duratione temporum. ca. 65. & in E-*

Angelus octaua venturum nunciat agnum,
Agnus & ipse cruce, mundi pro morte leuatur.

phe 8. Kalend. Aprilis.

In eadem allegatos ſententiam inuenio Tertullianum libro contra Iudæos, Chryſoſtomum ſermone de Sancto Ioanne Baptiſta, Cyrillum Alexandrinum in epiſtola ad Epiſcopum Carthaginenſem, quibus adde Iulium Hilarionem, cum ait *Octauo Kalendas Aprilis diem fuiſſe mundi primum, in ipſoque mortuum eſſe Chriſtum Dominum.*

Iulius libr. de duratione mundi.

Martyrologia multa approbant Chriſtum D. fuiſſe paſſũ die 25. Martij.

Martyrologium Romanum benè monet eadam vegeſima quinta die Martij mortem boni Latronis, illudque ſequuntur alia eiuſdem nominis, & rei monimenta per Rabanum, Nocherum, Vſuardum, tunc aſſignantia mortem Chriſti Domini; nec aliter aſſeruit Abbas ille Dionyſius cognomento Paruus, virtute maximus, ſi credimus Sigiberto, ad annum Domini DXXXII. Calixtus tandem, quem Papam fuiſſe dicunt, hoc modo ſtatuit: *Primus Iacobus inter Apoſtolos martyrium compleuit, qui ipſa die & hora, qua paſſus Dominus, de collatus eſt, nempè octauo Kalendas Aprilis.*

Calixtus in lib. de mir. S. Iacobi.

Martinus lib. 6. Hippo in prologo.

Martinus Martini Cantapetrenſis in permiſſa etiam editione Salmenticenſi, qua nos vtimur; *Auguſtinus*, inquit, *in proœmio Pſalmorum nouem Pſalmos à Dauid aſſerit conſcriptos, in libris vero de ciuitate omnes: quam ſimiliter varij, & diſſidentes ſunt interdum ſcripturarum interpretes, quid attinet*

dicere, aut in re tam aperta tempus terere? cum tot sint in vnoquoque loco expositiones: quot sunt homines, nec mirum hoc alicui videri debet in nobis, cùm Paulus ex parte prophetet, & nunc in ænigmate videat, & in speculo, donec claré, post obitum tueretur.

Correctione dignus, vt in aliis, ita in supra dictis, iste Martinus, in illustrioribus enim ad fidem, ædificationemque Ecclesiæ pertinentibus sacræ paginæ locis, non videre videtur vnanimes esse tam antiquos, quam recentiores interpretes, Apostolum Paulum inter auctores à se dissidentes numerat, atque lumen fidei certum, & infallibile, licet obscurum, aliquo modo detrahit, solemnem vero Augustino notam perperam inurit, quam Ioannes Mariana Societatis Presbyter, in opusculo pro editione vulgata sequitur & sic exponit: *Augustinus varius est* (circa auctorem Psalmorum) *sed libro VII. de Ciuitate, capite XVI. omnes Psalmos à Dauide scriptos existimat, re cum ætate meliùs considerata*, Hæc ille.

Aduertendus, & corrigendus hic auctor. alias vtilis.

Mar. pro editione vulgata c 4

Verum, vt in planis figuris circulus ex omni sibi parte consentit: ita Pater Austinus, in auctore Psalmorum, (ait Cassiodorus) *congruenter omnes Psalmos dicit esse Dauidicos*, nec varius est procemio Psalmorum, seu enarratione Psalmi primi, ait enim ibi, *Quod Dauid solum nou in psalmos proprio ore cecinit*, non

Cassiodorus in præfatione Psalmorum.

August. in Psal. 1.

vero solos nouem conscripsit;

Ludouicus Molina eiusdem Societatis professor in Academia sui Ordinis Eborensi, acerbius, quam decebat expositionem Patris Augustini, super Genesim, habentem diem esse cognitionem; hisce verbis animaduertit; *Appellare cognitiones illas rerum in verbo, & in proprio genere diem, multiplicareque ea ratione dies, comparatione diuersorum obiectorum, est vti vocabulis ad libitum, & præter omnium sensum, & opinionem: nec vllam verisimilitudinem habet, Moysem cum populo rudi in ea significatione fuisse loquutum, quam vix vllus potuit excogitare, excogitatamque sibi persuadere, quare exponere in eo sensu scripturas, est sane earum auctoritatem eneruare, & (si impugnanda est sanctissimi, eminentissimique Doctoris de Ecclesia, & sacra Theologia quam meritissimi sententia, fas est ita loqui) ludibrio quoque coram infidelibus exponere, meritò ergo sententia Augustini ab aliis Patribus, & Doctoribus communiter reprobatur.*

Molina in 1 p. D.Th. disput. 1. de op. 6. dierum

Acerba, & aspera verba in August. sententiam.

12. Conf. ca. 14. Augustinus verò obiicientibus, propter illam, & similes expositiones in Genesim; *Non hoc sensit Moyses quod tu dicis,* *12. Conf. 15.* *sed hoc sensit, quod ego dico, &c.* respondit hoc modo, *O vita pauperum Deus meus, in cuius sinu non est contradictio, plue mihi mitigationes in cor, vt patienter tales feram, qui non mihi hoc dicunt, quia diuini sunt, & in cor-*

de famuli tui viderunt, quod dicunt, sed quia superbi sunt, nec nouerunt Moysis sententiam, sed amant suam, non quia vera, sed quia sua est: alioquin & aliam veram pariter amarent, sicut & ego amo quod dicunt; quando verum dicunt, non quia ipsorum est, sed quia verum est, & ideo iam nec ipsorum est, quia verum est: si autem ideò amant illud, quia verum est, iam & ipsorum est, & meum est: quoniam in communi omnium est veritatis amatorum. Illud autem quod contendunt non hoc sensisse Moysem, quod ego dico, sed quod ipsi dicunt, nolo, non amo, quia etsi ita est, tamen ista temeritas non scientiæ, sed audaciæ est, nec visus, sed typhus eam peperit.

Audacia est dicere Moysem sensisse quod quis dicit, non vero quod, alter, si verum etiam dicit.

Multa scribit alia, suas defendens expositiones, & in duas classes diuidens interpretes Scripturæ, quorum alii sunt in nido, velut implumes, congitantes, verbi gratia, vespere, & mane factum esse diem, naturalem scilicet ex nocte constantem, & die artificiali; *Alii vero, quibus hæc verba iam non nidus, sed opaca fruteta sunt, vident enim in eis latentes fructus, & volitant lætantes, & garriunt scrutantes, & carpunt eos.*

Duæ interpretum classes.

Gen. 1.

Aug. 12. Confess. c. 28.

Inter primos se in primis continuit, & quemadmodum Basilius inter Græcos, Ambrosius inter Latinos de opere sex dierum, ita inter Africanos de eadem re-

Augustinus bene nouit dies naturales in Genesi.

Caßiodor. lib. 1. diuinarum inst. c. 22.

ſcripſit, *Dicitur enim* (ait Caſſiodorus) *de ſeptem diebus Geneſis feciſſe ſeptem ſermones, quos ſedula cura perquirimus, & inuenire deſideranter optamus.*

Interpretatio Auguſtino propria.

Ad alteros vero interpretes, poſtquam volare potuit, confugit, & eos, vt puto, duxit, & facem prætulit, in hoc exponendi genere, vt ſcilicet quamcunque veram expoſitionem putet eſſe Moyſi notam, & dicentibus non eſſe credibile Moyſem in ea verborum ſignificatione cum populo rudi loquutum, ironia Socratica reſpondet, & dum vitat à ſuis interpretationibus arrogantiam, clanculum notat eorum gloriolam, dicens;

12. Conf. 31.

Nolo itaque Deus meus, tam præceps eſſe, vt hoc (quod ego in literis tuis expoſui) *illum virum* (ſupple Moyſem) *de te meruiſſe non credam, ſenſit ille omnino in ijs verbis, atque cogitauit cum ea ſcriberet, quidquid hic verè potuimus inuenire, & quidquid non potuimus, aut non poſſumus, & tamen in eis inueniri poteſt.*

Iſidorus lib. 1. de ſummo bon. c. 8.

Nec eſt vti vocabulis ad libitum, ſed optima proportione cognitio creaturæ, *quæ maior in Deo eſt, dies, & lux dicitur, cognitio verò ſua in ſe ipſa, ad compenſationē cognitionis illius, quæ eſt in Deo, veſpera nominatur.* Hæc Iſidorus.

Et licet vnus ſolus Auguſtinus hanc expoſitionem potuerit excogitare, nō ta-

men parui facienda est, non enim aduersa, & si diuersa pateat à cæteris huius loci Genesis, vt benè notat Picus Mirandulanus, expresse docẽs, quod & alij, illam venerandam esse, quia principium habuit à tanto Doctore, quantus est *Augustinus omnium eximius Doctor Ecclesiarum.*

Picus in Apologia sacrarũ quæstionum.

Beda lib. de sex atalib.

Meritò ergo Iunilius Africanus ait in libello aureo super Genesim, qui falsò tributus est Bedæ Venerabili: *Augustinus in libris Confessionum suarum, in libris quoque contra Aduersarium legis, & propheta-rum eximiè composuit, & alijs sparsim opusculis suis, nonnullam eiusdem primordialis creaturæ memoriam* (sic vocat sententiam in principio Genesis Augustinianam) *cum expositione congrua fecit.*

Iunilius prope exordium Genesis.

Cassiodorus vero, nullibi magis laudat Augustinum, quam supra Genesim, dicens, quod, *contra Manichæos duobus libris disputans ita textum Genesis diligenter exposuit, vt penè nihil relinquere probaretur ambiguum, &c.*

Cassiod. 1. diuin. inst. c. 22.

Scripsit etiam contra Manichæum Faustum triginta tres libros, Vbi & eius nequissimam prauitatem manifesta ratione conuicit, & de libro Genesis iterum mirabiliter disputauit, &c.

In libris quoque Confessionum posterioribus tribus voluminibus, de Genesis explanatione disseruit, confessus altitudinem rei, quam toties

repetita expositione tractauit.

Cassiodor, vbi supra laudat. Augustinum in libris de Genesi ad literam.

Ista Cassiodorus, & alibi; *De ijsdem principijs sanctus quoque Augustinus disertus, atque cautissimus disputator, duodecim volumina conscripsit, quæ doctrinarum pené omnium decore vestiuit, hæc que vocauit de Genesi ad literam, qui quamuis de eadem re tractauerit, qua beatus Basilius, & sanctus Ambrosius celeberrima laude fulserunt, tamen, quod post disertos viros, minimè contingere solet, opus suum longé in aliam summitatem, Domino largiente, produxit.*

Quod si sentētia Augustini ab aliis Patribus, & Doctoribus communiter reprobaretur; non diceret de ea, & cæteris, quæ sunt in libris de Genesi ad literam, Xistus Senensis in omnibus tam antiquis, quàm neotericis sacræ paginæ tractatoribus ad monstrum versatus, quod ingeniorum oceanus Augustinus *conscripsit in tria prima Geneseos capitula de Genesi ad literam libros duodecim, in quibus, quamquam ipse fateatur, plura à se quæsita, quam inuenta; & ex inuentis pauciora firmata, & tanquam adhuc diligentius perquirenda in medium relicta, tamdem tantus est in eis artium, disciplinarum, ac scientiarum omnium thesaurus, vt facile appareat neque eruditiùs, neque sublimius in expositione horū trium capitum, vel ante, vel post Augustini tempora prodiisse*

Xistus lib. 4. Bibliotheca sancta in August.

Laus Augustini super tria capita Genesis etsi dicat cognitionem esse diem.

diisse

diffi quidquam, neque deinceps futuris temporibus fortasse proditurum.

Aliquos grauissimos nostri temporis Theologos (antiquos non ita) legimus, quibus quasi dubium, an Pater Augustinus, aliquandò docuerit Deum oculis corporalibus videri posse ? eisque licet in negatiuam partem euntibus, & disputando potiùs, quam affirmando contrariam videntibus ad Augustino tractatam, ad æquam iusti lancem occurrit, & recurrit magister meus vir inter omnes Theologos verè magnos magnus, Fr. Ægydius de Præsentatione Lusitanus, Ordinis Eremitarum ornamentum singulare ; ne vel per minimam suspicionem, præcipuo Ecclesiæ doctori aliquid auctoritatis detrahatur in re adeò clara, & manifesta tàm ipsius doctrinę, quàm sequacibus, vt vnus scribat eorum Sanctus, & eximié subtilis Fulgentius, *Oculis porrò corporalibus Deus spiritus non videtur, vnde quosdam beatus Augustinus, qui hoc voluerunt de Christo credere, quod Deum Patrem oculis corporalibus videat, in epistola sua, quam ad Italicam scripsit, licet breui sermone, sufficienti tamen ratione conuincit.*

Theologi graues, & recentiores subnotantur.

Aegydius Lusitan li. 4. de Beatitudine formali q. 5. art. 2. § 4.

Ful. 3. Respon. ad Ferrandũ Diaconum.

Illustrissimus Cardinalis, nostri seculi gloria, Baronius in illo displicet, quod ab Augustino scribit intellectũ non fuisse Hieronymũ in contentione celeberrima

Baronius aduertitur.

circa verba Pauli dicentis de Principe Apostolorum : *Restiti ei in faciem, quia reprehensibilis erat* Nam *hic* (inquit) id est Hieronymus *scribit Caremonias esse nociuas, ille* & (nempe Augustinus *agit de mendacio, in scriptore canonico non admittendo*.

Galat. 2.

Baron, ad an. 52.

Etenim Hieronymus dicebat cæremonias esse euacuatas, & mortiferas ijs, *qui eas vellent, sicut à parentibus acceperant, custodire*, hoc est tamquam adhuc vtiles, cui Augustinus rescribit à Christi passione vsque ad promulgatum Euangelium , illas potuisse seruari, dum tamen minimè ad salutem necessariæ crederentur.

Hieronym. epist. 11. apud Aug.

Quæquidem doctrina Augustini recepta est ab omnibus, & à nonnullis definita dicitur in Concilio Florentino , & si nos in eo non legamus talem definitionem ac ipse Heronymus id idipsum fortè prædixit scribens Augustino : *Tu, vt Episcopus in toto orbe notissimus debes hanc promulgare sententiã, & in assensum tuum omnes Episcopos trahere ; ego in paruo tuguriolo, cum monachis , id est cum compecatoribus meis, de magnis statuere non audeo*,

Ferdinãdus de Vclosillo in aduertentiis doct. super tom. 2. Aug. q. 3. Hieronym. epist. 11. apud Aug.

Cùm autem de cæremoniis euacuatis parum contenderit Hieronymus, & veluti palmã Augustino porrexerit cúmque Augustinus viderit non esse necessarium tractare illas, adhuc Petri tempore prædicãtis Antiochiæ, licitas, licet euacuatas, &

Quare Augustinus infert ex doctrina Hieronymi super epistolam ad Galatas dari mendaciũ in scriptore Canonico.

penitus emortuas; ad impugnandam Hieronymi expositionem se conuertit, quę nullo modo toleranda erat, alioquin absurdum admittendum, quod mendacium daretur in scriptore Canonico: sic enim beatus Hieronimus exposuit illud Apostoli Pauli dictum, *Restiti ei in faciem, quia reprehensibilis erat.* Vt in superficie Petro restitisse Paulum dicat, non quidem ex corde, & sic externè scripsisse tantum, nō tamen animo illum esse reprehensibilem, alioquin ipse Paulus esset procax, & reprehenderet in maiori Petro, quod ipse prius commiserit, dum discipulum Timotheum circuncidit, vel Cenchreis votum persoluit, vel Hierosolymis à Iacobo admonitus se purificauit Hebræorū more.

Gal. 2.

Sententia Hieronymi in epistolam ad Galatas.

Act 16. *Act. 18.* *Act. 21.*

Ad hanc Hieronymi sententiam rectè rescribit Augustinus dari in Paulo scriptore canonico mendacium, tunc enim sctiberet calamo, quod non haberet mēte, reprehensibilem scilicet Petrum, & re vera in animo suo non esse, quod est mēdacium, & simulatio penitus illicita: nam duplex est simulatio, sicut ipse monet Augustinus, *altera verum tacendo occulimus, altera fallendo.* Prima licita est & officiosa, illaque vsi sūt Petrus, & Paulus legalibus vtētes adhuc licitis; occultādo tamē, & tacendo illa esse iam penitus euacuata, cùm ille se coniunxit Iudæis Antiochiæ, &

Aug. apud. Prosperum sententia 264.

iste Timotheum circuncidit, & se totondit in Cenchreis, & purificauit Hebræorum more; posterior verò simulatio; qua verum occulimus fallendo, est illicita, ac mendacium inuoluit, & apertè datur in Paulo, penes Hieronymi expositionem, dum occultat se animo suo non restitisse Petro, & in eo non iudicasse eum esse reprehensibilem, & tamen calamo scribit; *Restiti ei in faciem, quia reprehensibilis erat.*

Ad Gal. 2.

Quando autem Papa Gelasius facta Petri per simulationem laudat, non est vllo modo pro parte Hieronymi, qui simulationem, qua verum occultamus fallendo ponit, sed est pro parte Augustini, qui simulationem illam officiosam fuisse docet, qua verum occulimus tacendo, quod aduertendum existimaui propter illum Conciliorum recopilatorem Ordinis Dominicani Bartholomæum Carrāzā Mirandensem, habentem sic in gestis Papæ Gelasij, *videtur fauere sententiæ, quam Hieronymus habet de obseruantia legalium, quā Petrus simulauit, inquit enim sic, Sanctus Petrus primus Apostolorum, sic existimans noui testamenti gratiam prædicandam, vt à legis veteris non recederet institutis, quadam per simulationem legitur inter Iudæos, Gentilesque gessisse.*

Carrāza in decretis Gelasij Papa aduertitur apud recopilationem Conciliorū.

Denique ipsi Hieronymo & Augustino nihil intercessit inimicitiæ post hanc

Hierony. epi. 30. apud Aug.

quæstionem, vt ex dictis Augustini constat, & Hieronymianis istis ad ipsum: *Æmuli, & maximè hæretici, si diuersas inter nos sententias viderint, de animi calumniabuntur rancore descendere: mihi autem decretum est te amare, te suscipere, colere, mirari, tuaque dicta, quasi mea defendere.*

Adhuc aduertendum Baronium existimo, dum librum Augustini de opere monachorum putat ad quædam hæreticorum germina scriptum, *Sed quis non videat* (ait) *ex habitu, atque doctrina hæc talia Carthagine iurgia desseminantes germina fuisse Eucharitarum, & Massalianorum, qui deprauaté apud Augustinum nominantur Psalliani, hi intonsi, prolixa incedentes coma, negabant esse manibus operandum, &c.* Baro. anno 379.

Verum, non de hæresi, sed de ignauia arguit suos Africæ monachos, ad quos in Retractationibus apertè monstrat illum fecisse librum, & ex fine eius, dum ad ipsos scribit monasticum eorum propositum, *tam bonum, tam sanctum, quod in Christi nomine cupimus, sicut per alias terras, sic per totam Africam pullulare.* 2. Retract. c. 21. Liber de oper. monachorum ad quos fuit scriptus. Lib. de op. monach. ca. 28.

Nec illi Orientis hæretici negantes, vt dicit, opera manualia, & vtentes coma prolixa, deprauatè Psalliani dicuntur in libro de hæresibus apud Augustinum, sic Præfatio li. de hæresib.

enim in contextu, quia in præfatione vocantur ab Augustino *Psaliani, alias Massaliani, siue Euthychæ.*

De sapientibus gestis eius contra gentiles.

CAPVT X.

Prima Augus. lucubrationes aduersus Academicos

QVas primas Augustinus lucubrationes edidit post conuersionem, aduersus Academicos dubitantes de omnibus, in primis gestis eius contra gentiles commemoramus; tanta enim dexteritate ingenij argumenta illa, quibus negant certam rerum cognitionem, destruxit vt Ciceroniana de Academicis suis ante posuisse studijs ita retractet: *Illud etiam, quod in comparatione argumentorum Ciceronis, quibus in libris suis Academicis vsus est, meas nugas esse dixi, quibus argumenta illa certissima ratione cõfutaui, quamuis iocando dictum sit, & magis ironia videatur, non tamen debuit dici.*

Lib. Ret. c. 1.

Probauit Deos commentitios gentilium fuisse homines.

Homines mortales esse, quos Gentiles falsò Deos appellarent, in epistola ad Maximum Madaurensem probat scribẽs hæc Virg. carmina,

Aeneid. 8.

Primus ab æthereo venit Saturnus Olympo
Arma Iouis fugiens, & regnis exul ademptis;

Epist. 24.

Et cætera, quibus vt nomine, ac verbis eius cum ipsis gentilibus loquar) *eum*, nempè

Saturnum, *atque huiusmodi Deos vestros vult intelligi homines fuisse.*

Tantùm valuit apud gentiles Romanos, eo tempore doctiores, vt interroganti cuidam illorum, *quis est sapientia ad perfectum Christianitatis imbutus, qui ambigua, in quibus hæreo, poßit aperire, dubiosque sensus meos, vera, vel verissimili credulitate firmare?* Statim Volusianus, de cuius conuersione dicemus in vita Sanctæ Melaniæ sanctimonialis Augustinianæ, respondit in publico, & grauissimo conuentu, *vtcumque absque detrimento cultus diuini, in alijs sacerdotibus toleratur inscitia: at cùm ad Antistitem Augustinum venitur, legi Dei deest quidquid contigerit ignorari.*

Volusianus gentilis laudat. Aug.

Volusianus epist. 2. apud Aug.

Scientiam de immortalitate animæ quã primus docuit apud Græcos Phericides Assirius, Assirium amomum esse dicit, quod post aduentum Christi Domini vbique inuenitur, nullusque est adeò vecors, & ignarus, qui non credat, vt ipse loquitur, animam esse immortalem, & impletum hac in parte vaticinium illud Virgilij.

Multũ persuasit immortalitatẽ animæ.

Aug. epist. 3.

Eclog. 4.

----- *Aßirium vulgo nascetur amomum.*

Multis monstrauit testimonijs non solùm in magisterium, sed in adiutorium contra effectus peccati originalis, ipsum

Augustinus & in magisterium, & in adiutu-

rium probat Christũ venisse in hũc mundum. Dei filium à cælo descendisse, & quia cum gentilibus ageret, quibus satis constabat Eclogam Virgilii quartam ex Sibyllinis, aut alijs sacris oraculis assumptam, hæc eius de Christo Domino congruenter exponit carmina;

Eipst.3. *Quo duce, siqua manent sceleris vestigia nostri.*

Eccl 4. *Irrita perpetua soluent formidine terras,*

Præuulgatum fuit Augustini tempore, quod iuxta quoddam oraculum, Religio Christiana non esset duratura, nisi ad annum vsque annorum, idque prædictum, vel ab ipso Dæmone, vel ab aliquibus Christiani nominis hostibus dictabatur, ipsa die Pentecostes, qua Spiritus Sanctus super principes Ecclesiæ descendit Hierosolymis: sed Augustinus contra hunc inueteratum, & radicibus altis in gentilium animis fixum errorem, fortissimè pugnauit, oculis omnium ostendens, eo anno, quo spectabatur destructio religionis Christianę per imperium Romanum, extinctionem idololatriæ saltem in Africa contigisse, *Sequenti consule* (inquit ipse) *Manlio Theodoro; quando iam secundum illud oraculum Dæmonum, aut figmentum Dæmonũ, nulla esse debeat Christiana religio: quid per alias terrarũ partes forsitã factũ sit, nõ fuit necesse perquirere: interim quod scimus in ciuitate notissima*

Augustinus ostendit in auctorẽ oraculi contra Christianos prolati malũ incidisse, quod in consulatu Manlij spectabatur.

Lib.18. de Ciuita. Dei cap penult. & vltimo.

& eminentissima Carthagine Africæ Gaudētius, & Iouius comites imperatoris Honorij quarto decimo Kalendas Aprilis falsorum Deorum templa, euerterunt, & simulachra fregerunt.

Gentiles molliori tractabat manu, vt prius in animis, quàm in fanis eorum labefactaret idola: sic enim pro gradibus dicebat de illis: *Habent istas abominationes in fundis suis, nunquid accedimus, & confringimus? prius enim agimus, vt idola, in eorum corde confringamus; quando Christiani, & ipsi facti fuerint, aut inuitant nostrum tam bonum opus, aut præueniunt nos, modò orandum pro illis, non irascendum illis.*

In paganos lenis erat.

Ser. 16. in Matth.

Cum illud lugubre accidit in Colonia Sufectana; quod pagani simulachri sui Herculis iacturam passi aduersus Christianos arma arripuere, & sexaginta ex eis trucidarunt, illicò Pater Augustinus doctis, & elegantibus verbis occurrit, inter alia persuadens maioris valoris esse animas ab ipsis occisas, quàm Herculem per Christianos furatum, aut destructum: *Collatis singulis numis ab artifice vestro vobis emimus Deum* (ait illis) *reddite igitur animas, quas manus vestra cōtorsit, & sicuti à nobis vester Hercules redhibetur, sic etiam à vobis tantorum animæ reddantur.*

Sufectanos gentiles fortiter alloquitur.

Epist. 227.

In Calamensi Colonia paganos varias exercentes abominationes, & Christianos dire vexantes solito zelo compes-

cere contendit, poſtquam enim fideles Chriſti conſolatus eſt: *deinde etiam ipſos paganos* (inquit) *mali tanti caput, & cauſam petentes, vt ab eis videremur, admiſimus, vt hac occaſione admoneremus eos, quid facere deberent, non tantum pro remouenda præſenti ſolicitudine, verùm etiam pro inquirenda ſalute perpetua.*

Epiſt. 202.

Calamo multa cum paganis agit.

Ne fierent ebrietates, & conuiuia luxurioſa in cæmiterijs, multis rationibus tractauit cum Archipræſule Carthaginenſi Aurelio, quæ multum ſapiebant gentilitatis, non ſolum enim *honores martyrum* (inquit) *credi ſolent, ſed etiam ſolatia mortuorum*; addens: mihi videtur facilius *illis diſſuaderi poſſe iſtam fæditatem, ac turpitudinem, ſi & de ſcripturis prohibeatur, & oblationes pro ſpiritibus dormientium, quas verè aliquid adiuuare credendum eſt, ſuper ipſas memorias non ſint ſumptuoſæ, atque omnibus petentibus ſine typho, & cum alacritate præbeantur, neque vendantur.*

Epiſt. 64.

Conuiuia, & ebrietates in Eccleſiis more gentilium facta, improbauit.

Balationes deſtuxit ſer. 215.

Balationes illas nimium execrandas, quæ gentilium mores in Africa redolebant, abſtulit: quia, vt ipſe poſt multa loquitur: *Iſta conſuetudo balandi de paganorum obſeruatione remanſit.*

Multas abominatur gentilium abominationes quibus Africæ Chriſtiani deditiſ licentioſe errant.

Alias gentilium abominationes de medio tollere conatus eſt, nec ſuo voto fruſtratus, vt ipſe refert in ſermone ducenteſimo decimo quinto, vbi ſuis au-

ditoribus & supplicia in hac vita temporalia comminatur, & æterna, nisi (resipiscant) in alia, si turpitudinem exercerent de hinnula, vel ceruula, & si quando luna obscuratur, aliqui clamarent, aut quinta feria cessarent ab opere, propter superstitiones gentilicas: nimium dolens, quia *adhuc videtis* (inquit) *aliquos ad fontes, aut ad arbores vota reddere & sicut iam dictum est, sacrilegos etiam, & diuinos, vel præcantores inquirere, philacteria etiã diabolica, & characteres, aut herbas, vel succos sibi aut suis appendere, &c.* Serm. 115.

Cùm apud Cæsaream Mauritaniæ populo dissuaderem pugnam ciuilem, vel potius plusquam ciuilem, quam caternam vocabant, neque enim ciues tantummodo, verum propinqui, & fratres, postremò parẽtes, ac filij lapidibus inter se in duas partes diuisi per aliquos dies continuos certo tempore anni solemniter dimicabant, & quisque vt quemque poterat occidebat. Egi quidem granditer quantũ valui, vt tam crudele, atque inueteratum malũ de cordibus, & moribus, eorum euellerem dicendo: non tamẽ egisse aliquid me putaui, cùm eos audirem acclamantes, sed cùm flentes viderem: acclamationibus quippè se doceri & delectari, flecti autem lachrymis indicabant, quod vbi aspexi immanem illam consuetudinem à patribus, & auis, longèque à maioribus traditam, quæ pectora eorum hostiliter occidebat, vel potius possidebat, deuicta antequam re ipsa ostende-

Pugnam ciuilem ex gentilium erroribus ortam in Mauritania penitus extirpauit.

retur, credidi moxque sermone finito; ad agendas Deo gratias corda, atque ora conuerti, & ecce iam fermè octo vel amplius anni sunt propitio Christo, nihil tale tentatum est. hæc ipse.

Aug. in homilia de Kal. Ian.

Illas Kalendarum Ianuarij fatuitates, quando sacrificãtes ceruulum, alij vestiebantur pellibus pecudum, alii assumebant capita bestiarum ipse destruxit & indixit in sermone de Kalendis Ianuarii: *Deus placatus vobis inspirare dignatur, vt ista mirabilis consuetudo de hac ciuitate ad integrum tollatur.*

Qua de causa scripsit de diuinatione dæmonum.

Cùm templum Serapidis apud Ægyptios Alexandriæ funditus euerteretur, & aliqua cum admiratione iactarent aliqui ita prædictum à dæmonibus, qui, tunc velut cœleste quoddam erat oraculum in terris Augustinus, occasionem assumpsit expugnandi gentiles, & librum fecit inscriptum de diuinatione Dæmonum, vbi multa fatetur scripsisse *aduersus præsumptionem miram, & magnam scientiam paganorum.*

Aug. de diuin. Dæmc. 1.

Gelasius in Concilio Romano.

Quam Paulus Orosius (verbis vtor Papæ Gelasii, & aliorum in Concilio Romano) *valdè necessariã historiam aduersus Paganorum calumnias ordinauit, miraque breuitate cõtexuit;* vt ipse testatur in præfatione, cui eam meritò dicauit, debemus Augustino.

Augustino debemus historiam Orosij.

Denique, si plura scire voluerimus

ab Augustino gesta contra Paganos, epistolas eius tractatus, & speciatim ante omnia; *Viginti duos libros, quos de Ciuitate Dei confecit, infastidibili sedulitate percurramus, vbi & Babylonia confusa ciuitas Diaboli, & splendida Hierusalem vrbs Domini Christi in hominum conuersatione competenti diuersitate demonstrata sunt.* In ipsis namque nihil prætermittit, quod contra paganos valeat, illorum conuincens dementiam, quos contra Symmachum scribentes doctissimi, & zelo religionis Christianæ nimis ardentes Ambrosius, & Prudentius vincere contenderunt, sed adhuc Augustini tempore res humanas ita prosperari volebant, *vt ad hoc multorum Deorum cultum, quos Pagani colere consueuerunt necessarium esse arbitrarentur, & quia prohibentur, mala ista* (nempè Gothorum irruptionem, & ab eis inflicta, clades) *exoriri*. Quæ penitùs improbata sunt, vndè quidam laudando libros de Ciuitate Dei fixit in prima eorum pagina.

Caßiod. i. diuin. inst. c. 16.

Libri de Ciuitate Dei præclarißime destruunt omnes Paganorũ errores.

Aug. in argum lib. de Ciuit. Dei.

Conradus Leontorius in antiqua editione librorum de Ciuit. Dei,

Hic Augustini constratus fulmine linguæ
Iuppiter, & falsi deperiere Dij.

De sapientia contra hæreticos.

CAPVT XI.

Augustinus contra flumen hæreticorum datus à Deo. Rup. 7. de oper. Spiritus Sancti. c. 19.

VAs aureum omni sapientia plenum habetur Augustinus, *ex cuius ore* (sicut in eius laudem annotat Rupertus Abbas) *non cessauit pluuia salutaris, imo fluere impetus fluminis, contra flumen illud hæreticorum, quod, vt superius diximus, post mulierem, id est Ecclesiam de ore suo draco Diabolus emisit*; vt præuisum à Ioanne fuit in Apocalypsi.

Prosper in epis. ad Ruffinuũ, agens de August.

Et optimo iure Rupertus inter opera Spiritus Sancti refert, quæ micant acumina in libris Augustini: nam, vt cum Prospero loquar; *Inter multa Dei dona, quibus illum abundantissimè spiritus veritatis impleuit, habet etiam hanc scientiæ, & sapientiæ ex Dei charitate virtutem, vt non solum istam adhuc in suis de truncationibus palpitantem* (intelligit Semipeligianorum hæresim) *sed etiam multas prius hæreses inuicto verbi gladio debellaret.*

Omnes hæreses etiam futuras debellauit.

Pierius in capite.

Adimplens omnes perfecti sapientis partes, quem antiqui comparabant Ægyptij cum leone, cane, lupo; propter iudicium rei præsentis, memoriam præteritæ, prouisionẽ futuræ, in suis namque

ſcriptis non minus hæreticorum ſtratagemata confundit,

Quæ ſunt, quæ fuerint, quæ mox ventura trahantur, Quam promiſſionem in fine libri de hæreſibus, ſcribens: *Quid ergo faciat hæreticum deinceps inquirendum eſt, vt cum hoc, Domino adiuuante vitamus; non ſolùm ea, quæ ſcimus, verùm etiam, quæ neſcimus: ſiue quæ iam orta ſunt, ſiue quæ adhuc oriri poterunt, hæretica venena vitemus.* *Virgil. 4. Georg.* *Auguſt. in fine libr. de hæreſibus.*

Propter excellentiſſimum quod in eo reſplendere vidit lumen aduerſus hæreticos, contra ipſos ſcribere poſt Epiphanium, & Philaſtrium QuodvultDeus, vir grauiſſimus, & poſteà dignus archipræſul Carthaginenſis, ab eo expetiuit, & eos ita deſtruendos fore præuidit, *Vt vno multiformi iaculo repente proſtrati morticinos ſpiritus non audeant exhalare.* Hęc ille. *Quod vult Deus in ep. ad Aug quæ eſt ante lib. de hæreſibus.*

Sanctus Poſſidius in libello de vita, & moribus Auguſtini, celebrat eximiam eius ſapientiam contra hæreticos, & varijs argumentis exornat, è quibus hęc ſelegimus, quoad ſtudium: *Docebat (inquit) ac prædicabat ille priuatim, & publicè in domo, & in Eccleſia, ſalutis verbum cum omni fiducia, aduerſus Africanas hæreſes, maximéque contra Donatiſtas, Manichæos, & Pelagianos, confectis, atque repetitis ſermonibus; ineffabiliter admirantibus Chriſtianis, & collatan-* *Prædicat contra hæreſes in Africa.* *Poſſid. in libr. de vita S. Aug. c. 7.*

aliquando, sed in via pedum, non in via morum: nam nobis ipsis accidit, vt in quodam biuio falleremur, & non iremus per eum locum, vbi operiens transitum nostrum Donatistarum manus armata subsederat, atque ita factum est vt eò, quò tendebamus per deuium circuitum veniremus, cognitisque insidiis illorum nos gratularemur errasse, atque inde gratias ageremus Deo.

Ista pauca sufficiunt, vt vniuersa Catholicorum acies Augustinum sibi ducat antesignanum aduersus infernales, & importunas hæreticorũ phalanges, & gratias pro tanto ductore, siue doctore, sic agat istis temporibus nostris, sicut olim beatus Paulinus Nolanus Præsul, in laudem eiusdem Patris Augustini, proferens: *Exultemus itaque & latemur in eo, qui facit mirabilia solus, & qui facit vnanimes habitare in domo, quoniam ipse respexit humilitatem nostram & visitauit nos in domo Dauid patris sui, & nunc exaltauit cornũ Ecclesiæ suæ in electis suis, vt cornua peccatorum, sicut per prophetam spondet, hoc est Donatistarum, Manichæorumque confringat.*

Doctorem aduersus hæreticos habemus Augustinum.

Paulinus epist ad Romanianum.

Per Augustinum enim confregit Deus hæreticorum capita in Africa, quæ terra tunc erat multorum, & vbique gentium, atque quocumque tempore proposuit, vt deuotum sequacem eius, quem merito Christianam apem vocare poteris, Bernardum sequi debeas, & ita

Bern. serm. 80. in Cantica.

Q

profiteri: *Securus, & libens pergo inoffenso, vt aiunt, pede in eius sententiam, qui dicebat Deus non nisi ea magnitudine magnus est, quæ est quod ipse: alioquin illa erit maior magnitudo quàm Deus: Augustinus hic est validissimus malleus hæreticorum.*

Finem tandem impono huic capiti, & coronam ex sequenti carmine beati Prosperi contextam; vbi multa scribit in laudem Patris Augustini contra hæreticos, & concludit.

Prosper. libro de ingratis. c.3.

Istius ergo inter cunctos, qui de grege sancto
Insanas pepulêre feras, industria maior,
Maius opus, totum præstantius imbuit orbem:
Nam quocumque gradum conuertit callidus hostis,
Quaque per ambages anceps iter egit opertas;
Huius ab occursu est præuentus, mille viarum
Insidijs aditum non reperientibus vllum;
Cumque foris rabies auidorum exclusa luporum
Frenderet, inque omnes mendacia verteret artes,
Ne mentes vllarum ouium corrumpere posset,
Istius ore virifecit Deus.

Manichaeos vicit.

CAPVT XII.

Apostolus Paulus ex Pharisæis, Constantinus imperator ex gentilibus imperatoribus, ille Pharisaicam, hic Gentilicam destructurus proteruiam assumptus est; ita Pater Augustinus, ad Ecclesiam ex schola Manichæorum, vt ipsos destrueret in Hipponēsi ciuitate, de qua Fortunatus omnium facilè princeps omninò conuictus profectus est, & *ad eandem amplius non remeauit, ac si per memoratum Dei hominem* (vt notat Possidius) *omnium cordibus, vel qui aderant, vel qui absentes, illa, quæ gesta sunt, cognouerant, error ille ablatus, Catholica est intimata, ac retenta syncera fides.* *Aug. Manichæorum principem vicit Fortunatum.* *Possidius in vita c. 6.*

Pro Fortunato deuicto reuenit Hipponem alter inter Manichæos nominatus, cui Augustinus; *Denuncio tibi* (inquit) *in nomine Christi, vt si paratus es, soluas quæstionem, in qua defecit præcessor tuus Fortunatus, & ita hinc ierat, vt non rediret, nisi cum suis disputatione collata, inueniret quid contra respondere posset disputans cum fratribus; si autem ad hoc non est paratus, discede hinc, & noli prauertere vias Domini, & illaqueare,* *Epist. 244* *Fortunati successor Hipponiam venit.*

& venenis inficere animas infirmas, ne adiuuante dextera Domini nostri, quo modo non putaueras, erubescas.

Felix victus ab Augustino. Iste verò Fortunati successor, ille infelix Felix videtur mihi, qui postquam duobus diebus publicè disputauit, tandem conuictus verbis vtor Possidij, *Frustrata vanitate, & errore illius secta ad nostram conuersus est fidem, atque Ecclesiam.* *Possid. in vita Aug. c. 16.*

Aug. 1. Retractatio. num. 8. Qui etiam, sicut Augustinus ipse monet, vnus erat ex doctioribus Manichæis: *quamuis ineruditus liberalibus literis, sed tamen versutior Fortunato.*

Nec solum suum pectus erroribus Manichæorum plenum euacuauit, sed omnes sibi cognitos eadem caligine infectos ex animo patefecit *in parte Cæsariensi Mariam, & Lampadiam vxorem Mercurii argentarij, cum quibus etiam apud Electum Eucharistum pariter orauimus: Cæsariam, & Lucilam, filiam suam Candidam, quæ commoratur Nipasæ, Victorinam Hispanam, Simplicianum Antonini fratrem, Paulum, & sororem suam, qui sunt Hippone, quos etiã per Mariã, & Lampadiã sciui esse Manichæos.* Hæc ipse Felix. *Felix in Bibliotheca Colonensi Geruasiani ad finem libri Sancti Augustini de hæresibus.*

Quo tempore Vrsus Tribunus aduersus Manichæos surrexit Carthagine, & multa peregit, Augustinus tunc occurrit, & ostendit ante omnes, quod (id enarrat Possidius) *præ cæteris illam execrabilem sectam nouerat, & eorum prodens eiusmodi dam-* *Possidius in vita S. Aug. c. 16.*

nabiles blasphemias ex locis librorum, quos ipsi accipiunt Manichæi, eisque ad confeßionem earundem blasphemiarum eos perduxit.

Libros, vt patet ex Retractationibus eius plurimos aduersus Manichæos fecit, *contra quos* (ait Cassiodorus) *ita feruore pietatis incanduit, vt diligentius, atque viuacius aduersus eos dixerit, quàm contra alias hæreses disputauerit.* *Caßiod. diuin. inst. c. 22.*

Vide, si placet, triginta libros eius contra Faustum scriptos, qui *conuictus, vel, confessus, quod Manichæus erat cum aliis nonnullis*, ansam præbuit, vt nullus ampliùs publicè cum Augustino pro Manichæis disputaret, & innumeri ex illis ad Ecclesiam Catholicam venirent, quibus professionem fidei fecerat ad finem decimi tomi Baronii legendam, cum hac præscriptione: *Commonitorium Sancti Augustini Episcopi Ecclesiæ Catholicæ, quo modo fuit agendum cum Manichæis, qui conuertuntur, quos pœniteat huius nefandi erroris.* *Libros fecit 30 contra Faustum.* *Aug. lib. 5. contra Faustum. c. 8.* *Commonitorium Aug. aduers. Manichæos in Appendice tom. 10. Baronij.*

Donatistas superauit.

CAPVT XIII.

VNiuersam Donatistarum tragædiam descripsit Augustinus in Psalmo Alphabetario, quem composuit, vt ipsa *Aug. in Psalmo contra partem Donati scrilst.*

omnem historiam Donatistarum.

ad notitiam, vel etiam humillimi populi decantata veniret, & pars Donati cunctis innotesceret, quæ se solam in Africa saluari docebat, & Catholicos esse perdendos; sed nihil magis optabant Catholici, quàm omnes ad publicam disputationem venire, dicentes: *O si aliquando conferrent, & illis disputantibus, veritas appareret?*

Aug lib. post collationem.

Cassiod. in præf. super Psalmos.

Præ cæteris huiusmodi disputationem cupiebant Hipponẽses, eo quod haberent *famosorum palmam certaminum*, ita vocat Cassiodorus Augustinum, qui sic ad ipsos: *Vestri Episcopi cõnuenti à nobis, nunquam nobiscum pacificè conferre voluerunt, quasi fugientes cum peccatoribus loqui.*

Aug. epist. 166.

Donatistæ relicta fidei causa mordebant Augustinum.

Quod si aliquando cum Augustino de fide Catholica agerent, relicta fidei causa, statim persequebantur diuinum eius ingenium, & admirabile disputandi acumen, vt non semel ipse scribit Augustinus aduersus Cresconium, vbi sibi inflictas iniurias commemorat, & *Desine*, inquit, *talibus, vnus homo sum, Ecclesiæ inter nos agitur causa, non mea.*

Aug lib. 3. contra Cresconium. c. 80.

Augustinus venit ad disputationem cum Fortunio.

Ad publicam tandem contentionem venit Pater Augustinus ex Catholicis cum Fortunio Donatistarum Episcopo, qui volentes ipsum adiuuare, Notarios magno strepitu perturbarunt,

vt cum multis aliis notatione dignis scribit, asserens, quod post multa gloriosius acta cum Fortunio, disputationem transferri petiuerit ad alium locum pacatiorem, ita proferens: *Videtur mihi, vt turbulentas turbas, & impedimentum potius, quàm adiumentum afferentes, omninò deuitemus & verè ex animo amico atque tranquillo susceptum tam magnum negotium, Domino opitulante, pergamus, ad aliquam villam nos conuenire debere.* *Epist. 163.*

Sed adhuc & in aliis locis non poterat collatio publica fieri inter Catholicos, & Donatistas, propter istorum licentiam, & nimiam peruicaciam; quapropter Augustinus cum populo egit Africano, vt ab imperatore Honorio peteret auxilium; quo possit illa non minus desiderata, quàm vtilis disputatio ad finem perduci, tunc imperator misit à latere suo virum, præclarum, nobilem, & spectabilem, vt ex ipsius patet officio, Tribunum Notarium, Marcellinum, cui P. ipse August. vt iam diximus, libros de Ciuitate Dei posteà dicauit, hæc ex Possidio constant, & Augustini ipsius Breuiculo; nec non exactis Honorii imperator, cuius in Codice Theodosiano Rescriptũ habetur, ad Marcellinũ ipsum, vt Donatistas ad collationẽ cogat cũ Catholicis ita procedẽs, *Donatistæ nolebant disputare cum Chatholicis, & inde venit in Africam Marcellinus.* *Cod. Theodo. lib. 5. de Religios.*

Ea, quæ circa Catholicam fidem, vel olim ordinauit antiquas, vel parentum nostrorum auctoritas religiosa constituit, vel nostra serenitas roborauit, nouella superstitione summota, integra & inuiolata custodiri præcipimus, Datum 4. Idus Oct. Rauennæ Verane Cos. Hoc est anno Domini CCCCX.

Collatio cũ Donatistis facta.

Sequenti ergo anno Domini CCCCXI. habita est publica cum Donatistis hæc collatio, eam namque manu scriptam inuenisse Balduinus attestatur, & in prima pagina habitam fuisse *P.C. Verani Kalendis Iunij* (ipsemet interpretatur) *Kalendis Iunij, post consulatum Verani, hoc est anno Christi quadragesimo vndecimo post captam vrbem Romam proximo, &c.*

Balduin. in notis ad S. Optatum.

Locus collationis.

Locus Collationis habitæ, fuit in Thermis Gargilianis amplus, lucidus, purus, & refrigerans æstiuos calores in meditullio Carthaginis, vt cum multis aliis ad integram eiusdem collationis, & breuem notitiam scribit Augustinus: *In loco ergo Colationis, hoc est in Thermis Gargilianis,* Ait ille.

In Breuiusculo c. 14. 1. die.

Aug. ibidem numerus Episcoporum in Collatione.

Donatistarum nomina *ducenta septuagita nouem, annumeratis etiam illis, pro quibus absentibus alij subscripserant, &c. Catholicorum autem omnium præsentium nomina esse constitit ducenta octuaginta sex, &c.* Hæc Augustinus.

Addit fastum, & superbiam Donati-

ſtarum maximam fuiſſe dicentium, *Quod ſcriptum ſibi eſſet cum talibus non ſedere*, nempe cum Catholicis, *qui ad hoc ne mora fierent, tunc non reſponderunt*. Et hoc modo ſe reos eſſe in hac cauſa, neſcientes quid facerent, adſignificarunt, id Pater Auguſtinus annotat de illis canens:

Donatiſtarũ ſuperbia. Pſalm. 25.

In Pſal contra part. Donati.

Non accuſati, vt rei ſteterunt
in quæſtione.

Solent rei ſtare, non ſedere ante tribunal, vt etiam teſtes, quorum munus exercere voluit attentiſſimè Marcellinus Tribunus, & cauſæ cognitor, qui ante Catholicos pro tribunali ſedentes in obſequium epiſcopalis eorum dignitatis, & exemplum Chriſtianæ modeſtiæ; *ſtando ſe cogniturum eſſe reſpondit.*

Epiſcopi Donatiſtarum ſteterunt vt Rei: Marcellin. vt teſtis.

Aug. in breuiculo. c. 1. ſecunda dici.

Auguſtinus prolixè narrat de Notarijs, de præfectis illorum, de conſiliarijs, atque de diſputantibus vtriuſque partis ſeptem Epiſcopis, *qui pro cauſa omnium loquerentur.*

Aug. in ep. ad Notiſtas poſt collationem.

Sed, vt Petilianus anteà Rhetor Cauſidicus, ob differendi copiam Donatiſtas; ita *Eccleſiæ lingua* (bonus auctor ſic vocat Auguſtinum) Catholicam aciem ex conſulto ducebat.

Auctor grauis apud D. Bern. in ſermone de S. Stephano.

Denique durauit hæc collatio per tres dies, in quorum vltimo, id eſt ſexto ante idus Iunias, Donatiſtæ ſe victos vna profeſſi ſunt, & vnam eſſe vniuerſalem

Marcellinus pronunciauit ſententiam pro Catholicis.

Aug. in fine Breuiculi. Ecclesiam; quod benè cognouit Marcellinus eosdem à Catholicis ritè confutatos *omnium documentorum manifestatione pronuncians.*

Nocte sententia lata fuit. Non tamen ferri potuit huiusmodi sententia contra Donatistas, nisi nocte; quapropter, ipsis eam dictitantibus inualidā, ita triumphator Augustinus proferebat: *Lib. ad Donatist post collat. c. 35* *Nocte causa finita est, sed vt nox finiretur erroris; nocte dicta sententia est, sed fulgens lumine veritatis.*

Inclusos in carcere se fuisse, Donatistæ conquesti sunt; *ibi & nos eramus* respondebat Augustinus, ô quam bellè! *Aug. lib. ad Donat. post Collat.* *Aut vtrisque facta est iniuria, aut vtrisque adhibita diligentia: sed quo modo dicemus iniuriam, quando in tam spacioso, & lucido, & refrigeranti loco nos fuisse recolimus; aut quomodo, erat carcer, vbi erat, & iudex? postremo clausos fuisse nos nesciebamus, qui simul intus eramus: ipsi vnde sciunt; nisi quia fugere fortasse voluerūt?* *Donatistæ dicebant se fuisse clausos in carcere.*

Dicebant etiam Donatistæ à Catholicis corruptum fuisse præmio iudicem, & ideò se victos, quibus sic Augustinus: *Excusatio alia.* *Aug. in ep. nomine Cōcilij Cirtensis ad Donatistas.* *An fortè, volumus, vt eis apud vos gratias agamus, quia cùm dicant iudicem præmio à nobis esse corruptum, ipsi tamen multa, quæ pro nobis contra se ipsos dixerunt, & recitauerunt gratis nobis omnia præstiterunt.*

Donatistæ dixerunt se coactos subscripsisse. Dicebant denique se propter metum Marcellini, qui faueret Catholicis, fuisse

ad subscriptionem coactos, ad quorum vnum nomine Crispinum: *Mappalienses ambos nos audiant, ita, vt scribantur, quæ dicemus, & à nobis scripta eis punice interpretentur, & remoto timore Dominationis eligant quod voluerint.* Ex hoc loco per transennam colligo, & sermonem punicum vulgarem fuisse apud Africanos præcipuè rusticos, vt apud nobiles, August. tempore latinum.

Aug. epist. 173.

Sermo latinus & punicus in Africa.

Erant in vnaquaque tunc vrbe Donatistarum Espiscopi, qui tamen conuersi ad vnitatem Ecclesiæ Catholicæ suas nollēt dignitates dimittere Episcopis, & fortè propter hoc, non posset sententia contra illos ad exitum executionis perduci: nam vnus solus Episcopus in vna ciuitate præsidere debebat; præuidit Augustinus huiusmodi dubium, & egit tum consilio, tum dictione, vt omnes Catholici se vellent abdicare ab episcopatibus, & relinquere Cathedras suas conuersis Donatistis Episcopis, quod & ipsis omnibus placuit: Augustinus enim ita narrat in libro de gestis cum Emerito: *quando autē ventum est, vt hoc palā fieret, in concilio vniuersorum tam frequenti penè trecentorum Episcoporum: sic placuit omnibus, sic exarserunt omnes, vt parati essent episcopatum pro Christi vnitate deponere, & non perdere, sed Deo tutius commendare. Duo ibi vix inuenti sunt, quibus displiceret, vnus annosus senex, qui hoc etiam dicere*

Duo Episcopi erant in vnaquaque ciuitate Africa aliter Catholicus, alter hæreticus Donatista, sed vide quid Augustinus egerit.

Duo solum videbantur contradicere, qui conuicti sunt.

Liber de gestis cum Emerito.

liberius ausus est, ait. r voluntatē suā tacito vultu significauit: Sed posteaquam illum senem liberius hoc dicentem obruit omnium fraterna correctio, illo mutante sententiam, vultum etiam iste mutauit.

Optima Augustini persuasio.

Post hæc Augustinus exhortationem adiunxit ad orthodoxos factam in causa relinquendæ dignitatis, si opus esset ad pacem, & vnionem Ecclesiæ Catholicæ; *Quid enim* (ait) *dubitamus redemptori nostro sacrificium istius humilitatis offerre: an verò ille de cœlis in humana membra descendit, vt membra eius essemens, & nos ne ipsa eius membra crudeli diuisione lanientur, de Cathedris descendere formidamus? propter nos nihil sufficientius, quàm Christiani fideles, & obedientes simus. Hoc ergo semper sumus. Episcopi autem propter Christianos populos ordinamur, Quod ergo Christianis populis ad Christianam pacem prodest, hoc de nostro episcopatu faciamus.*

Aug. lib. de gestis cum Emerito.

Anteponenda est Episcopo salus gregis suis lucris.

Si serui vtiles sumus, cur Domini æterni lucris, pro nostris temporalibus sublimitatibus, inuidemus? Episcopalis dignitas fructuosior nobis erit, si gregem Christi deposita magis collegerit, quàm retenta disperserit.

Contra ambitiosos.

Nam qua fronte in futuro seculo promissum à Christo sperabimus honorem, si Christianam in hoc seculo, noster honor impedit vnitatem? plura si cupis huius argumēti eundem euolue librum Augustini de gestis cum Emerito.

Ex his patet falsum à Donatistis iactari se damnatos, vt suas dignitates, & possessiones dimitterent, quibus Augustinus: *Veniant ad Ecclesiam Christi veram, hoc est matrem Catholicam, sint in illa clerici, sint Episcopi vtiliter, qui contra illam fuerunt hostiliter. Non inuidemus, imò amplectimur, optamus, hortamur, & quos in vijs, aut sepibus inuenimus, intrare cogimus, & sic nondum quibusdam persuademus, quia non res eorum, sed ipsos quærimus.*

Donatistæ dicebant se damnatos propter possessiones amittendas. Epist. 50.

Non tamen parùm confirmat Augustinus eodem loco seueritatem in ipsos hæreticos, & confiscationem bonorum, per iudices eis impositam; *qui vbi saluti nihil detrahebatur, humilitati aliquid addiderunt, quo salus tutius muniretur, experti, credo, aliquorum fictas pœnitentias per affectatas honorum potentias: cogit enim multas inuenire medicinas multorum experientia morborum.*

Aug. epist. 50. *Cōfiscatio bonorū vtilis est hæreticis.*

Quidquid ergo nomine Ecclesiarum partis Donati possidebatur, Christiani imperatores legibus religiosis cum ipsis Ecclesijs ad Catholicam transire iusserunt: cùm ergo nobiscum sunt plebes earundem Ecclesiarum nobiscum pauperes, qui ab eisdem possessiunculis alebantur, ipsi potius foras positi desinant concupiscere aliena, sed intrent in vnitatis societatem, vt pariter gubernemus non illa tantum, quæ dicunt sua, verùm etiam, quæ dicuntur, & nostra. Hæc Augustinus in

Omnia bona quæ possidebāt hæretici restituta sunt in Africa Catholicis Episcopis.

Augustinus reddit rationem Pontifici Romano de gestis cum Donatistis.

ad Papam Bonifacium, cui rationem, tanquam vniuersalis Ecclesiæ capiti reddit de omnibus, quæ facta sunt in Collatione contra Donatistas, cui etiam misit breuiculum Collationis, vt omnia perspiciat, & emendet, gratiasque agat æterno Deo, propter multorum conuersionem ad fidem Catholicam, & vnitatem Christianam.

Similiter Sanctissimo Papę Cœlestino scribit, quo pacto non paucos Castelli Fessulæ incolas cum periculo vitæ in cognitionem æternæ salutis à tenebris Donatistarum vendicauerit; *Paucos habebat* (inquit) *illa terra Catholicos, cæteras plebes ibi in magna multitudine hominum constitutas Donatistarum error miserabiliter obtinebat, ita vt in eodem castello nullus esset omninò Catholicus: actum est in Dei misericordia, vt omnia ipsa loca in vnitate Ecclesiæ cohæreant, per quantos labores, & pericula nostra longum est explicare ità; vt ibi presbyteri, qui eis congregandis à nobis primitus constituti sunt, expoliarentur, cæderentur, debilitarentur, excæcarentur, occiderentur, quorum tamen passiones inutiles, ac steriles nō fuerunt, vnitatis illic securitate perfecta.*

Epist. 261.

Augustinus multos Donatistas ad fidem Catholicam cōuertit in Castello Fessulensi.

Innumera reliquimus, quæ contra Donatistas Augustinus peregit, in libris eius sparsa, vt gesta cum Emerito, cum Gaudentio, Cresconio, Petiliano, & sexcentis aliis, quæ si quis contra hæreticos

huius temporis vellet accommodare, & ostendere vnam esse matrem Ecclesiam Catholicam, & Romanam, optimos quidem inueniet apparatus, & si quæ desunt opera contra Donatistas extarent in multis certè nobis auxiliarentur, & imprimis acta Collationis, quæ Marcellinus corroborauit, & summa cum industria Augustinus edidit, tātæ fuerunt auctoritatis, & fructus, vt in Ecclesijs multis Africæ, tempore quadragesimę ad populum legerentur, vt ipse Pater Augustinus scribit, & hortatus est Cæsarienses Mauritaniæ: *Quamquam præsentibus vobis (ait) fratrem, & coepiscopum meum Deuterium obstringo, vt quēadmodum fit apud Carthaginem, apud Tagastam, apud Constantiam, apud Hipponem, apud omnes diligentes Ecclesias: sic etiam deinceps facere non pigrescat, vt annis omnibus per ieiuniorum dies, id est quadragesima ante Pascha, quando vobis maximè ieiunantibus plus vacat audire, eadem gesta collationis per annos singulos vniuersa à capite in finem ex ordine recitentur.*

Collatio Augustini cum Donatistis legebatur in Ecclesiis Africa tempore quadragesimali.

Au. de gestis cum Emerito.

Non solum in Africa, sed in partibus multis aliis in magno pretio habita est, & allegata in gestis Concilij Constantinopolitani secundi huiusmodi collatio, cùm legimus *Ex gestis, quæ apud Marcellinum V. C. Tribunum, & Notarium acta sunt capite CLXXVII. Augustinus Episcopus Ecclesiæ Catholicæ dixit; nō in hominibus spes ponēda est*

Collatio Augustini celeberrima.

Collat. Aug. cum Donat. ca. 177.

Ecclesiæ, si boni sunt, neque si mali sunt, indicanda est Dei Ecclesia perisse: sed tamen istorum causam, tanquam fratrum nostrorum suscipimus, & si nobis ostendi poterunt criminosi, hodie illos anathematizamus, non tamen propter illos Ecclesiam à Deo promissam, & exhibitam deserimus, & relinquimus.

Posseuin. in apparatu. Collatio hæc extat.

Antonius Posseuinus in apparatu sacro, vbi de Conciliis Carthaginensibus agit hanc Collationem Augustini cum Donatistis impressam extare testatur, & aliis exemplaribus eam conferendam esse admonet. Beatus verò Possidius laudes Augustini non cessat amplificare, propter eandem collationem: sic enim tandem concludit *Augustino Dominus, & hic palmam dedit, & apud se iustitiæ coronam reseruauit, ac magis, magisque iuuante Christo, de die in diem augebatur pacis vnitas, & Ecclesiæ Dei confraternitas & id maxime factum est post collationem, quæ ab vniuersis Episcopis Catholicis apud Carthaginem cum eisdem Donatistarum Episcopis facta est, adiuuante gloriosissimo, & religiosissimo imperatore Honorio, propter quod perficiendum etiam à suo latere Tribunum, & Notarium Marcellinum ad Africam iudicem miserat,* Hæc Possidius addens; *& totum illud bonum* (hoc est vnitas Ecclesiæ, post Collationem cum Donatistis factam) *vt dixi per sanctum illum hominem*, nempè Augustinum, *consentien-*

Possid. in vita Aug. c. 13.

Augustino tribuitur vniuersa victoria de Donatistis reportata.

sentientibus nostris Episcopis, & satagentibus, & captum, & factum est.

Paulus Orosius de magna pace, qua fruita est Africa propter hanc publicam victoriam dè Donatistis ita memorat; *His diebus præcipiente Honorio, pax, & vnitas per vniuersam Africam Ecclesiæ Catholicæ redditæ est, & corpus Christi, quod nos sumus, redintegrata discisione, sanatum est, imposita executione sancti præcepti Marcellino Tribuno viro imprimis prudenti, & industrio, omniumque studiorum bonorum appetentissimo, quem Marinus Comes apud Carthaginem (incertum zelo stimulatus an auro corruptus) occidit, qui continuo reuocatus ex Africa, factusque priuatus, vel ad pœnam, vel ad pœnitentiam conscientiæ suæ dimissus est.*

Lib. 7. cap. 42.

Orosius celebrat collationem cum Donatistis in Africa.

Marcellinus qui adfuit in collatione cum Donatistis mar tyr fuit illustris.

Marinus iste Comes fuit, qui Tyrannidem Heraclianam à Consule scilicet Heracliano pro Donatistis excitatam in Africa impiè & petulanter exercuit: vnde Sãctus Hieronymus ait, *Marcellinus sub inuidia Tyrannidis Heraclianæ ab hæreticis innocens, occisus est*, & inter illustres Ecclesiæ martyres, in Kalendario repositus octauo idus Aprilis.

Lib. 3. contrà Pelag.

Honorius autẽ Imperator duo rescripsit hoc tẽpore ad Africanos; alterũ est *Heraclianũ hostẽ publicum iudicantes dignũ cẽsuimus auctoritate puniri, vt eius resecetur infaustæ ceruices.* Alterum rescriptum est, in quo om-

C. Theod. libr. 21. de pœnit.

L. 55. *de hæreticis.*

nia Marcellini gesta sarta, tectaque voluit imperator, & in perpetuum firmiter custodiri sic iubens, vt videre est in Codice Teodosiano, *Notione, & sollicitudine Marcellini spectabilis memoriæ viri contra Donatistas gesta, quæ translata sunt in publica monumenta, habere volumus perpetem firmitatem: neque enim morte Cognitoris perire debet publica fides Dat. III. Kalend. septemb. Constantino, & Constante Coss.*

Aug. 2. Retract. c. 59. Dulcitius Marcellino succedit.

Marcellino sanctissimo Ecclesiæ Catholicæ martyri successit, *per idem tempus Dulcitius Tribunus Notarius, hic erat in Africa executor imperialium iussionum contra Donatistas, & cat.* qui, vt rectè contra ipsos procederet, Patrem Augustinum, consuluit, & huiusmodi consilium ab eo suscepit, vt desideratam eorum pacem, & vnitatem Ecclesiæ Catholicæ stabiliret:

Aug. epist. 61.

Non debui contemnere petitionem tuam, qua desiderasti à me institui, quemadmodum te oporteat hæreticis respondere, quorum salus in Domini misericordia, instantiaque tua strenuitatis inquiritur. Hæc Augustinus ad Dulcitium.

Augustinus procurauit, vt pecunias fisco non inferrent Donatistæ. Possid. ca. 12.

Crispinum Donatistam condemnari fecit & operam dedit, vt tam eius, quàm cęterorum condemnatio denas auri libras fisco exigens *principis dimitteretur indulgentia: & Domino adiuuante perfectum est, & cætera.*

De gestis contra Pelagianos.

CAPVT XIV.

PElagius (vt in Apologia de arbitrij libertate Orosius annotat) erat natione Britannus, ideò per Aquilonem, siue Boream significatus, vt & Augustinus in Africa natus, quæ est pars mundi Australis (notante Vincentio) per aureum templi candelabrum, quod erat *in parte Australi, vt lucernæ contra Boream è regione respicerent.* Quod imprimis aduertendum operæpretium existimauimus; antiqui namque auctores eodem tempore (non eadem die) natum vtrumque rectè ponderarunt, & illud Ecclesiastici: *Contra malum bonum est, & contra mortem vita, sic & contra virum iustum peccator, & sic intuere in omnia opera Altissimi, duo contra duo, & vnum contra vnum*: ita contra Pelagium est Augustinus.

Natus est Augustinus contra Pelagium.

S. Vincent. Ferrerius in serm. de S. Augustino. Num. 8.

Prosper. de ingratis. c. 3. Ecclesi. 33.

Duas verò cathedras erexit Dæmon Pelagianæ machinator hæresis, alteram in Oriente, quam Pelagius, alteram verò, quã regebat in Occidente Cœlestius, imò Scelestus eius discipulus: *Huius autem perniciosissimi erroris auctores esse perhibentur Pelagius, & Celestius*; ait noster.

Pelagius, & Cœlestius hæretici.

Augustinus epist. 92.

Hieronymus & Augustinus Ecclesiæ Doctores.

Petrus Venerabilis in car. pro Petro Pictauiensi.

Orosius in Apologia de arbitrij libertate.

Aduersus illos in vtraque mundi parte magistros quam optimos suis Catholicis præstitit æternus, & præpotens Deus:

Hi sunt Hieronymus Augustinusque beati,
Quos pro lege sequi lex iubet Ecclesiæ.

Patres enim, & qui iam quieuerunt martyres; & concordes Cyprianus, Hilarius, & Ambrasius & quibus etiam nunc permanere adhuc in carne necessarium est, qui sunt columna, & firmamentum Ecclesiæ Aurelius, Augustinus, & Hieronymus multa iam aduersus hanc nefariam hæresim absque designatione nominum hæreticorum scriptis probatissimis ediderunt. Hæc Orosius in Apologia de arbitrij libertate contra Pelagium.

Multi contra Pelagiū scripserūt.

Possidius Indiculo.

Posid. in vita ca. 18.

Lib. 2. Retract. c. 33.

Et quantum ad Augustinum: *ipse triginta tractatus composuit contra Pelagianos*) ait Possidius) *& per annos fermè decem laborauit, librorum multa condens, & edens, & in Ecclesia populis ex eodem errore frequentissimè disputans, &c.*

Quomodo se habuit Augustinus in primis scriptis cōtra Pelag.

Libros de peccatorum meritis, & remissione, deque baptismo paruulorum, & epistolam ad Marcellinum de ijsdem, ipse dicit suas primas fuisse scriptiones contra Pelagianos: *In his autem libris* (ait ipse) *tacenda adhuc arbitratus sum nomina eorū, sic eos facilius posse corrigi sperans, imo etiam in tertio libro, qua est epistola sed in libris habita, propter duos, quibus eam annectēdam*

putaui, Pelagii ipsius nomen non sine laude aliqua posui; quia vita eius à multis prædicabatur, & eius illa redargui, quæ in ipsis scriptis, non ex persona posuit, sed quid ab aliis diceretur exposuit; quæ tamen posteà iam hæreticus pertinacissima animositate defendit.

Scripsit quoque Augustinus epistolam contra errores Pelagij, quam dedit Hilario eos detegenti apud Siciliam nulla facta Pelagianorum mentione; quippe qui adhuc latitabant, de hac epistola ait Orosius presbyteris Hierosolymitanis eam ante Pelagium præsentem, *Vt legerem præcepistis, & legi.*

Epist. 98.

Oros. in Apologia de arbitrii libertate.

Pelagius, vt se commendaret Augustino acceptum, & habitum in pretio, passim ostendebat, & lectitabat epistolam ab eo sibi datam: vnde Augustinus cuiuslibet verbi ad eum scripti rationem reddit, eandemque epistolam legendam quibuscumque in libro de gestis Pelagij nondum prælo dato, sed iam in lucem ex Bibliotheca manuscripta Canonicorum Regularium Florentiæ, apud Sanctum Bartholomæum Fesularum, sic dicens: *Ego quidem in epistola mea quam protulit, non solum ab eius laudibus temperaui, sed etiam, quantum potui, sine eius commotione quæstiones de Dei gratia rectè sapere admonui: dixi enim quippe in salutatione, Dominum, quod epistolari more etiam nō Christianis quibus-*

Pelag. scripsit Augustino, & responsum eius ostendit Hierosolymis.

Aug. de gestis Pelag. c. 26.

Quæ de causa posuit Dominum, in epistola ad Pelagiū.

dam scribere solemus, nec id mendaciter, quoniã omnibus ad salutem, quæ in Christo est, consequendam, debemus quodammodo liberam seruitutem.

Quare dilectißimum vocat Pelagium.

Dixi dilectißimum; quod nunc dico, & si iratus fuerit adhuc dico; quoniam, nisi erga eum dilectionem non tenuero, illo irascente, ipse mihi magis nocebo.

Quare desideratißimũ dixit Pelagium.

Dixi desideratißimum; quoniam valdè cupiebam, cum præsenti aliquid colloqui, iam enim audieram contra gratiam, qua iustificamur, quãdo hinc aliqua commemoratio fieret, aperta eum contentione conari.

Quare de salute Pelagij scire procurauit.

Denique literarum ipsarum breuis textus hoc indicat: nam cùm egissem gratias, quod me scriptis suis exhilarasset, certum faciendo de sua salute, ac suorum, quos vtique si correctos volumus, etiam corporali salute saluos velle debemus.

Bona spiritualia optauit Pelagio.

Mox ei bona optaui à Domino retribui non ad salutem corporis pertinentia, sed ea potius, quæ putabat esse, vel fortè adhuc putat in solo arbitrio voluntatis, & propria voluntate posita, simul optans, & propter hoc vitam æternam.

Quæ petiuit, & quo verbo, Augustinus à Pelagio.

Deinde, quia literis suis, quia respondebam talia quædam in me bona, multùm, benignéque laudauerat etiam ibi petiuit ab eo, vt pro me oraret, quo potius à Domino talis fierem, qualem me esse iam crederet, vt eum sic admonerem contra quod ille sapiebat ipsam quoque iu-

stitiam, quam in me laudandam putauerat, non esse volentis, neque currentis, sed miserentis Dei. Hoc est totum, quod breuis illa epistola continet, eaque intentione dicta est: nam ita se habet.

Domino dilectissimo, & desideratissimo fratri Pelagio, Augustinus in Domino salutem. Epistola August. ad Pelagium.

Gratias ago plurimum, quod me literis tuis exhilarare dignatus es, & certum facere de salute vestra: retribuat tibi Dominus bona, quibus semper sis bonus, & cũ illo æterno viuas in æternum, Domine dilectissime, & desideratissime frater. Ego autem & si in me non agnosco præconia de me tua, quæ tuæ benignitatis epistola continet beneuolo tamen animo erga exiguitatem meam ingratus esse non possum, simul admonens, vt potius ores pro me, quo talis à Domino fiam, qualem me iam esse arbitraris, & alia manu. Pelagius laudauit Aug.

Memor nostri incolumis Domino placeas Domine dilectissime, & desideratissime frater. In ipsa quoque subscriptione, quod posui, vt Domino placeat magis hoc esse significaui in eius gratia, quàm in sola hominis voluntate: quando id nec hortatus sum, nec præcepi, nec docui, sed optaui, quemadmodum verò, si hortarer, aut præciperem, vel docerem pertinere hoc, & ad liberum arbitrium demonstrarem, nec tamen Dei gratiæ derogarem: ita, quia optaui, Dei quidem commendaui gratiam, non tamen arbitrium voluntatis extinxi. Aug. de gestis Pelag. c. 28. Aug. commendator gratiæ libertatem non extinxit arbitrii.

Pelagius ostendit Aug. epistolam in Concilio Palestina.

Vt quid ergo in iudicio protulit hanc epistolam? secundum quam si ab initio sapuisset nullo modo fortassis, licet à bonis fratribus, sed tamen peruersitate depositionum eius offensis ad episcopale iudicium vocaretur, &c.

Pelagius aliter respõdit, quàm docuit in Concilio.

Ad concilium respiciunt hęc vltima, Diospoli, quæ est antiqua Palestinę ciuitas celebratum, in quo Pelagius Augustini epistolam supra dictam relegit, & Episcopos fefellit asserens ita suas intellexisse sententias, vt nihil à veritate discederet, cum apertissimos doceret errores, & pertinaciter illos defenderet, in libris ante, & post illud Concilium conscriptis, vt prolixé scribit ipsemet Augustinus tam Ioannem Hierosolymitanum Episcopum, quàm Papam Innocentinm, admonens; ne illo modo crederent Pelagio, tanquam ab hæresi purgato in illo concilio, mittens eis epistolam, quam sibi miserant duo Pelagij discipuli, pro expugnato eius errore; atque librum contra ipsum Pelagium, quem puto esse de natura, & gratia inscriptum ad Thimasium, & Iacobum: sic enim vocabantur Pelagij discipuli per Augustinum conuersi, & in gratiarum actionem hęc ei rescribentes:

2 Retract. c 47. Lib 1.contra Iulian. Pelag. c. 5. Epist. 252. & epist. 95.

Domino vere beatißimo, & merito venerabili Episcopo Augustino, Thimasius. & Jacobus in Domino salutem.

Epistola Iacobi & Thimasij ad August. apud librum Augustini de gestis Pelagij cap. 24.

Ita nos refecit, & recreauit gratia Dei ministrata per verbum tuum, vt prorsus germane dicamus; misit verbum suum, & sanauit eos, Domine beatissime, & merito venerabilis Pater, sanè ea diligentia ventilasse sanctitatem tuam textum eiusdem libelli reperimus, vt ad singulos apices responsa reddita stupeamus, siue in his, quæ refutare, detestari, ac fugere deceat Christianum: siue in illis, in quibus non satis inuenitur errare. Quamuis nescio qua validitate in ipsis quoque gratiam Dei credidit supprimendam: sed vnum est, quod nos in tanto beneficio afficit, quia tarde hoc tam præclarum Dei munus effulsit: siquidem contigit absentes fieri quosdam, quorum cæcitati tam præcipua veritatis illustratio deberetur, ad quos & si tardius non diffidimus propitio Deo, eandem gratiam peruenire, qui vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Nos verò & si olim spiritu Charitatis, qui in te est, docti subiectionem eius abiiceremus erroris in hoc etiam nūc gratias agimus, quod hoc, quod ante credidimus, nunc aliis aperire didicimus, viam facilitatis vberiore sanctitatis tuæ sermone pandente, & alia manu.

Stupor fuit discipulis Pelagij Augustiana doctrina de gratia Christi.

Laus Augustino magna fuit in materia de gratia.

Conuersi sunt hi duo Pelagij discipuli.

Incolumem beatitudinem tuam, nostrique

memorem misericordia Dei nostri glorificet in æternum, Hanc epistolam prælo datam non adhuc inueni; commemorat tamen eam ipse Pater Augustinus in epistola nonagesima quinta.

Epist. 95.

Epist. 105.

Admonuit Augustinus Sanctum Paulinum Nolanum, ne amicus esset Pelagio suos errores publicè defendenti, sic scribens, *Quod Pelagium, & seruum Dei dilexeris nouimus: nunc autem quemadmodum diligas, ignoramus, & nos non solum dileximus; verum etiam diligimus eum: sed aliter nunc diligimus, aliter aliquando dileximus: tunc enim, quia nobis recta fidei videbatur, nunc autem vt ab ijs, quæ inimica, & aduersa gratiæ Dei sentire dicitur, illius misericordia liberetur.*

Admonet Paulinum de hæresi Pelagiana, vt Pelagium deuitet.

Cùm Pelagius epistolam erroribus suis plenam Demetriadi miserit, quæ sanctimonialis facta est opera, & admonitione eiusdem Augustini, eandem laudatissimam Dei fœminam, Probam, & Iulianam, aduersus Pelagianos errores, diligenter informauit, & huiusmodi accepit responsum à matre Demetriadis Iuliana: *Nouerit sacerdotium vestrum longè me ac domunculam meam ab huiusmodi personis esse discretam, omnisque familia nostra adeò Catholicam sequitur fidem, vt in nullam hæresim aliquando deuiauerit, nec vnquam lapsa sit non dico in ipsas sectas, quæ vix capiantur:*

Admonet probas fœminas, ne credant se Pelagio.

Iulian. epi. 154. apud. Aug.

sed nec in eas, quæ paruos videntur habere errores.

Episcopos Palestinæ admonuit de Pelagio versipelle, & fallaci, qui aliter in suis libris, quam ante ipsos in concilio exposuerat mentem suam, & ad Summum Pontificem Innocentium primum relationes misit duorum Conciliorum, quæ celebrata sunt contra Pelagianos, alterum Carthagine; alterum Mileui apud Numidiam, *Placuit mihi*(ait) *& vobis propter curam scripturarum, quam mihi patres, & fratres mei coepiscopi duobus Concilijs Numidiæ, & Carthaginis imponere dignati sunt, vt per quinque dies, nemo mihi molestus sit, &c.* *Epist.152.* *Scribit ad Palestinos, & summum Pontificem Innocẽtium* Epist.110.

Hæc autem duo Concilia facta sunt ex auctoritate ipsius Pontificis Romani, sicque commemorantur à Sancto Prospero: *Concilia cõtra Pelagiũ in Africa.* *Lib.de ing. c.2.*

Tu causa fidei flagrantius Africa nostra
Exequeris, tecumque suum iungente vigorem
Iuris Apostolici, solio fera viscera belli
Conficis, & lato prosternis limite viuos.
Conuenere tui de cunctis vrbibus almi
Pontifices, geminoque senum celeberrima catu
Decernis quod Roma probet, quod regna sequantur
Nec sola est illic synodorum exerta potestas

Seu quos non possent ratione euincere nostri
Vi premerent: discussa artes, virusque retectum est
Haeretici sensus: nullumque omnino relictum
Docta fides quod non dissolueret, argumentum.

Zozimus Papa magni facit Augustinum.

Pelagius libellum fecerat purgationis suæ, quem miserat ad Summum Pontificem Romanum, qui tunc erat Innocentii successor Zozimus, hic de eadem re certum fecit Augustinum, eique misit ipsius Pelagii purgationem, de qua sic ipsemet Augustinus: *Ista eius verba* (nempè Pelagii) *pro magna eius purgatione transmissa, tam sunt ambigua, vt possint eius dogmati præbere latibula.*

Li. de peccato orig. c. 17.

Concilium celebre cõtra Pelag.

Occasione huius purgationis Carthagine celebratum est concilium, quo Pelagius omnino conuictus, & anathematizatus est, nam sic Prosper in Chronico: *Consulatu Honorij decimo, & Theodosij octauo, Concilio apud Carthaginenses habito, ducentorum decem, & septem Episcoporum ad Pontificem Zozimum synodolia decreta perlata sunt, quibus probatis, per totum mundum hæresis Pelagiana damnata est.* Et in libro de ingratis summoperè Aurelium Carthaginensem tunc Africæ primatem, & nostrum Augustinum, ob hoc concilium, idem Prosper ita laudat:

Prosper, in chron. ann. 428.

Prosper de ingratis. c. 2.

An alium in finem posset procedere sanctum

Concilium cui dux Aurelius, ingeniumque Augustinus erat.

Narrat beatus Possidius Pelagianos per vniuersum orbem damnatos à Summis Pontificibus, in magnam Ecclesiæ vtilitatem, & hæc omnia magna ex parte studio, & labore Patris Augustini peracta: sic enim habet in vita eius. *Et quoniam ÿdem peruersi sedi Apostolicæ per suam ambitionem eandem perfidiam persuadere conabantur, instantissimè etiam Conciliÿs Africanis Sanctorum Episcoporum gestum est, vt Sancto Papæ Vrbis Romæ & prius Venerabili Innocentio, & posteà Sancto Zozimo eius successori persuaderetur, quam illa secta Catholica fide, & abominanda, & damnanda fuisset*: at illi *tantæ sedis antistites suis diuersis temporibus eosdem notantes, atque à mēbris Ecclesiæ præcidentes datis literis ad Africanas, Oriētis, & Occidentis Ecclesias, eos anathematizandos, & diuidendos ab omnibus Catholicis censuerunt; & hoc tale de illis Ecclesiæ Dei Catholicæ prolatum iudicium etiam piissimus imperator Honorius audiens, ac sequens, suis eos legibus damnatos inter hæreticos habere deberi constituit: Vndè nonnulli ex eis ad sanctæ matris Ecclesiæ gremium, vnde resilierunt, redierunt, & adhuc alÿ redeunt, innotescente, & peruale scente aduersus illum detestabilem errorem rectæ fidei veritate, & erat ille memorabilis vir Augustinus præcipuum Dominici corporis membrum, circa*

Augustinus præcipuè fuit in causa Pelagii condemnandi.

Possid. c. 18.

Summi Pontifices excommunicant Pelagium.

Honorius fauet Catholicis contra Pelagium.

Præcipuum Dominici corporis membrum Aug.

vniuersalis Ecclesiæ vtilitatem sollicitus semper, ac peruigil, & cætera.

Eugippius de floribus Paradisi.

De quo, sic illustris auctor Eugippius in fronte Milleloquij, *Inter magnos Ecclesiæ Catholicæ Doctores præclarum fuisse, & esse beatum Augustinum, quis ignorat Episcopum? quem diuina eruditione mirabilem, tum omnes orthodoxi in toto terrarum orbe venerantur præcipue tamen Apostolicæ sedis Antistites scripta eius sua auctoritate firmantes tanto maiori studio simpliciter amplexi sunt, quanto ampliori solatio eis se vsos esse testantur: nam contra multos hostes Ecclesiæ dimicantes, & maximè contra versipelles inimicos gratiæ Dei doctrina eius instructi, vel potius eadem illustrati gratia, semper extitere victores, cuius victoriæ præmia in tantum, donante Deo, posteris prosunt, vt ieiunos copiosiùs pascant, & fortes armis spiritualibus muniant: Catholica siquidem diuinæ legis ipsius explanatio non solum esurientibus alimonia: sed, & dimicantibus efficitur armatura: ita non immeritò illius successores, cui pascendas oues Dominus ore proprio commendauit pastoralis officij socium, & copiosa gregi Dominico pabula de pratis Scripturarum procurantem per amplius dilexerunt, suum verissimum putantes bonum, quod per fraternam scientiam congratulabantur inuentum, scientes hunc intelligibilem ad condiendo animos salem, etiam peccatoribus abiectissimis, profuturum: quorum omnium ego prorsus abiectior,*

Summi Pontifices vtuntur Augustino contra hæreses.

Catholica est explanatio diuinæ legis apud Augustinum.

ex aliquantis eiusdem beati viri præclaris operibus perpauca ruminando & quodammodò lambendo decerpsi.

Summus Pontifex Innocentius primus doctrinam in Concilijs traditam Africanis, & relatam ab ipsomet Augustino in epistolis ita laudat, & confirmat: *Satis vestris monitis, & sic satis abundantibus nostræ legis exemplis probatur esse responsum; nec quidquam superesse duximus, quod dicamus cùm nihil prætermissum à vobis, nihil constet esse suppressum, quo, illi refutati: & penitus agnoscantur esse conuicti, &c.*

Innocentius laudat Aug. doctrinam.

Innoc. epistol. 91. apud Aug.

Idem Pontifex plura, aut alia testimonia, quam Augustiniana adduci contra Pelagianos non esse opus ita censet: *Cum vestra ratio tantis, ac talibus testimoniis sit referta, vt his solis valeat præsens dogma rescindi, opusque non esse reconditis, cum ex ijs, quæ facilè vobis occurrentia posuistis, nec audeant obuiare, nec possint.* Inferius addit, *Gemino igitur bono Charitas fungitur: nam & Canonum potimini gratia seruatorum, & beneficio vestro totus orbis vtetur.*

Inno. epist. 93. apud August.

Idem in epistola ad Augustinum relationes eius contra Pelagium *Plenas fidei* asserit, *totoque zelo religionis Catholicæ firmatas,* addens, *quod earum tenor aduersus hostes gratiæ integra ratione consistit, vt & illis omnem tollere possit errorem, & idoneum dato cuiuis nostræ religionis exemplo, quem sequi*

Innocentius epistol. 96. apud Aug.

debeant, dignum possit prabere doctorem.

Prosper contra Collat. c. 1. *Africanorum Conciliorum decretis* (vbi doctrina refulget Augustini contra Pelagium) *beata recordationis Papa Zozimus sententia sua robur adnexuit, & ad impiorum detruncationem gladio Petri dexteras omnium armauit antistitum.* Hæc beatus Prosper.

Zozimus Papa laudat Aug. doctrinam.

Xistus etiam Papa, vt ad ipsum Augustinus scribit, doctrinam Africanorum conciliorum corroborauit, & consequenter Augustinianam, pronuncians sententiam contra Pelagianos, & venerabilem Aurelium Carthaginis Archipræsulē admonens *literis Apostolicæ sedis de illorum damnatione ad Africam missis.*

Xistus Papa laudat Aug. contra Pelagium.

Aug. epist. 105.

Communicauit Aug. suam doctrinam Bonifacio. *Epist. 106.*

Doctrinam etiam suam communicauit Augustinus cum Bonifacio Papa, & gesta ei misit aduersus Pelagium, addens ipsum *nouellum & perniciosum errorem sic ecclesiastica auctoritate compressum, vt multum miremur esse adhuc quoslibet, qui per quemlibet errorem gratiæ Dei conentur obsistere, si tamen hac gesta didicerunt.*

Prud. contra Ioan scotū.

Sanctus Prudentius natione Hispanus, cuius festum peragitur apud Tricassinos sexto Aprilis, errores Pelagij suscitatos à quodam Ioanne Scoto strenuè confutat, & illis asserit in præfatione sui libri *à patribus præcipueque beatissimo Augustino competentissime, abundantissimeque responsum.*

CHAP

De laude Augustini propter Semipelagianos.

CAPVT XV.

QVi Augustinianæ doctrinæ iniuriam in materia de gratia etiam confirmantibus eam cunctis, *ac præcipuè Apostolicæ sedis Pontificibus intulerunt*, ista beatus Prosper, addens, quod *viginti, & amplius annis contra inimicos gratiæ Dei, catholica acies huius viri* (nempe Augustini) *ductu pugnat, & vincit, vincit dico, quia non patitur respirare, quos vicit, & in quorum excidium vna cunctorum sacerdotum manu sententiam scripsit.* Prosper libro contra Collatorem. c. 1.

Quos Catholica acies non patitur respirare Semipelagiani sunt quidam Massilienses Galli, alijque audentes Augustinum reprehendere in materia de gratia, & si nouerint, vt de illis scribit beatus Prosper, *Nam solùm Romanam, Africanamque Ecclesiam, & per omnes mundi partes vniuersos promissionis filios cum doctrina huius viri, sicut in tota fide, ita in gratiæ confessione congruere.* Semipelagiani fuerunt aliqui Galli, & alij. Prosper epistol. ad Ruffinum.

Innumeris laudibus cumulat Augustinum ipse beatus Prosper, & prolixè notat illos presbyteros Massilienses, aduer- Lib. contra Collatorem. c. 41.

sus ipsum murmurantes à Papa Cœlestino fuisse coudemnatos, ita concludens: *Per hunc virum*, nempè Papã Cœlestinum, *intra Gallias istis ipsis, qui sancta memoria Augustini scripta reprehendunt, maleloquentia est adempta libertas, quando consultantium actione suscepta, & librorum, qui errantibus displicebant pietate laudata: quid oportebat de eorum authoritate sentiri, sancto manifestauit eloquio, euidenter pronuncians, quantum sibi præsumptionis istius nouitas displiceret, quà auderent quidam aduersus antiquos magistros insolenter insurgere, & indisciplinata calumnia prædicationi veritatis obstrepere: Augustinum inquiens sanctæ recordationis, virum pro vita sua, atque pro meritis in nostra semper communione habuimus, nec vnquam hunc sinistræ suspicionis saltem rumor aspersit, quem tanta scientiæ olim fuisse meminimus, vt inter magistros optimos etiam à meis semper prædecessoribus haberetur. Benè ergo de eo omnes in communi senserunt, vt pote qui vbicunque cunctis, & amori fuerit, & honori. Contra istam laudationis tubam, contra istam sacratissimam testimonij dignitatem audet quispiam malignæ interpretationis murmur emittere? & perspicua, syncerissimaque sententiæ nubem obliquæ ambiguitatis obtendere, &c.*

Cœlestinus Papa pro Augustino scribit ad Episcopos Galliæ.

Papa Cœlestinus de Augustino.

Huc vsque Sanctus Prosper aduersus Collatorem, & cæteros Massilienses, & ad finem libri quem suspicor factum, vt responsiones obiectionibus Vincentianis

ex Apostolicæ sedis auctoritate, sic tandem defensionem concludit: *Sufficienter vt arbitror, demonstratum est reprehensores Sancti Augustini, & vana obijcere, & recta impugnare, & praua defendere: peremptorumque armis intestinum bellum mouentes dictis diuinis, atque humanis constitutionibus rebellare.*

Prosper in præf. Resp. ad obiect. Vincent.

Prosp. in fine lib. contra Collat.

Deinde contra Cassianum, qui sub nomine Collatoris Augustinum sugillabat, & erroris arguebat; ac nouitatis in materia de gratia sic canit ipse beatus Prosper:

Carmen S. Prosperi ad uers. Collatorem.

Quidam doctiloqui libros senis Augustini
Carpere, & aduersum condere fertur opus.
Vsque adeò ne bonum ingenium, & facundia diues
Ostentare artem non aliter potuit?
In noua prostratas acies nisi bella cieret,
Impiaque extinctis hostibus arma daret?
Hac pugna, incentor, mors est tua; te stylus iste
Conficit, & verbis perderis ipse tuis;
Dumque doces quantum valeat mens libera, monstrans
Velle tuum tibimet sufficere, vt pereas.
Verte gradum, fuge perniciem, stratosque rebelles

Oris Apostolici fulmine vbique vide:
Nec te mutato defendi nomine credas,
Si pastorem ouium lædere vis, lupus es.

Pelagius Iulianus, Cassianus, Faustus, Augustino infesti.

Item in eundem Cassianum, quem vocat viperam, & sequacem Pelagij Britanni: & Iuliani Pelagiani, qui erat Campanus, hostis gratiæ infestissimus, & in Faustum, qui fuerat monachus Lirinensis, appellatum anguiculum, & suscitatum ab ipso Cassiano contra Augustinum ita idem Prosper canit:

Prosperi carmina cõtra Collatorem Augustini hostem.

Contra Augustinum narratur serpere quidam
Scriptor, quem dudum liuor adussit edax,
Qui caput obscuris contectum vtcunque cauernis
Tollere humo miserum perpulit anguiculum.
Aut hunc fruge sua æquorei pauere Britanni
Aut huic campano gramine corda tument.
Quæ concepta fouet, promat, quæ parturit, edat:
Seu vetere armatur dogmate, siue nouo.
In quoscunque sinus spirarum torqueat orbes,
Et fallax multa torqueat arte caput.
Currentem attritos super aspidas, & basiliscos

Declinare senem vipera non poterit.

Sanctus etiam Fulgentius Augustini doctrinam in libro de prædestinatione Sanctorum summopere laudat, & sequitur, & magni facit quæ pro illa aduersus Gallos, & Genuenses scripsit: *Nos itaque Charissime* (ait ad Monimum) *hæc interim pauca de libris Sancti Augustini, & de responsionibus Prosperi ad hoc maluimus huic libello inserere, vt cuncti nouerint, quid debeant de prædestinatione Sanctorum, impiorumque sentire, simulque vt appareat eiusdē beati Augustini dictis tenorem nostræ sententiæ conuenire.* *Fulgentius Augustini sequax.* *Lib. 1. ad Monimum c. 30.*

Septem etiam libris Faustum Rhegiensem ad Palidoniam vsque ipse Fulgentius impugnauit, de quibus sanctus Isidorus ait: *Legimus de Gratia Dei, & libero arbitrio Fulgentij libros responsionum septem Fausto Galliæ Rhegiensis vrbis Episcopo Pelagianæ prauitati consentienti respondentis, vbi nititur eius profundam destruere calliditatem.* *Isidorus De viris illustr. c. 14.*

Petrus Diaconus, qui cum alijs græcis venerat Romam in causa fidei Sancti Basilij, & aliorum, asserit antiquam esse doctrinam, quam Pater docuit Augustinus, & consequenter praua esse dogmata Cassiani, & Fausti contra ipsam nouiter inuenta pronuncians: *Quorum omnium Sanctorum Patrum imbuti doctrinis anathematizamus Pelagium, & Cælestium* (ita legendum, non Cœlestinum: vt est in edi- *Petrus Diaconus in libro Confess. sua ad Fulgēt. & alios Afros.*

tione Plantiniana) *simulque etiam Iulianum Edanensem, & qui illis similia sapiunt, præcipue libros Fausti Galliarum Episcopi, qui de monasterio Lirinensi prouectus est, quos contra prædestinationis sententiam scriptos esse non dubium est. In quibus non solum contra horum omnium Sanctorum Patrum, verum etiam contra ipsius Apostoli contradictionem veniens humano labori subiungit gratiæ adiutorium atque totam omnino Christi euacuans gratiam, antiquos Sanctos non ea gratia, qua & nos secundum quod docet beatissimus Petrus Apostolus, sed natura possibilitate saluatos esse profitetur.*

Cassiod. de diuin. inst. c. 29. Cassiodorus beatum Prosperum, & consequenter Augustini doctrinam laudat, & Cassiani comdemnat in materia de gratia scribens: *Qui Cassianus tamen de libero arbitrio à beato Prospero iure culpatus est: vnde monemus, vt in rebus talibus excedentem, sub cautela legere de beatis.*

Maxent. in capitulis cōtra Pelag & Nestro. in fine. Maxentius Theologus antiquus. *Anathematizamus* (inquit) *omnem sensum Pelagii, & Cælestii, & omnium, qui illis similia sapiunt* (Semipelagianos intelligit Cassianum, & Faustum, & eiusdem farinæ alios) *suscipimus omnia, quæ in diuersis locis contra ipsos acta sunt, & scripta à præsulibus Apostolicæ sedis Innocentio, Bonifacio Zozimo, Cælestino, & Leone, & Attico etiam Constantinopolitano, & Augustino.*

Cæsarius pugnat pro August. Sanctus Cæsarius Arelatensis Episcopus

contra ipsos Gallos Cassianũ, & Faustum, & alios scripsit, qui negabant gratiam Dei preuenire liberum arbitrium, & assere-bant hoc sine illa posse mereri, vt hisce verbis ait Gennadius: *Cæsarius Arelatensis vrbis Episcopus vir sanctitate, & virtute celeber scripsit egregia, & grata valde, & monachis necessaria opuscula: de gratia quoque & libero arbitrio edidet testimonia diuinarum scripturarum, & Sanctorum Patrum iudicijs munita, vbi docet nihil hominem de proprio agere aliquid boni posse; nisi diuina gratia praeuenerit, quod opus etiam Papa Felix per suam epistolam roborauit, & latius promulgauit.* *Gen. in script. Eccles. 86.*

Papa Hormisda, in epistola ad Possessorem, Faustum condemnat, & cætero eius asseclas ita scribens: *Hi vero quos de Fausti cuiusdam Galli dictis contulisse literis iudicastis id sibi responsionum habeant neque illum, neque quemquam, quos in auctoritate Patrum non recepit examen Catholicæ fidei, aut ecclesiasticæ disciplinæ, ambiguitatem posse gignere, aut religionis præiudicium comparare fixa sunt à Patribus, quæ fideles sectari debent statuta.* Hæc Papa Hosmida inferius approbãs Augustiniana. *Horsmidia ad Possessorem.*

Sanctus Ado in Chronico sic habet: *Faustus ex Abbate Lirinensis monastery apud Rhegium Galliæ Episcopus factus, Pelagianum dogma destruere conatus, in errorem labitur: vnde qui eius sensus in hac parte Catholicos* *S. Ado. ann. 492. in chr.*

prædicant sicut Gennadius de illustribus viris, omnino errāt: ita enim liberum arbitrium docere conantur, vt illa munitio eius, virtus, & salus, non à Christo, sed à natura sit, contra hunc scribit lucidissima fide Auitus Viennensis Episcopus eius redarguens errorem similiter, & Ioannes vir eruditus Antiochenus presbyter. Hæc sanctus Ado per Ioannem hunc intelligens, quem nos supra Maxentium (appellatur enim Ioannes Maxentius) aduertendum, vt ad finem decimi tomi notat & rectè Baronius, dicentem, sicut illum, qui ipsum transtulit, epistolā Papæ Hormisdæ, quā superiùs allegauimus, fuisse alicuius Hæretici.

Aduertitur Ioannes Maxentius theologus.

Erraſſe Gallos, qui Sancti Patris Augustini doctrinam de prædestinatione non receperunt, aut male intellexerunt, vnus illorum nomine Leporius adsignificat, qui Patrem Augustinum consulens: *Non solum in Africa, vbi tunc erat, atque nunc est tam errorem suum cum dolore atque sine pudore confessus est sed etiam ad omnes admodum Galliæ ciuitates flebiles confessiones, ac plāctus sui literas dedit, &c.* Hæc Cassianus.

Leporius Palinodiam canit.

Cassian libro. 1. de Incarn.

Gennadius in viris illustribus ita scribit: *Leporius adhuc monachus postea presbyter præsumens de puritate vitæ, quam arbitrio tantum, & conatu proprio non Dei se adiutorio obtinuisse credebat, Pelagianum dogma cœperat sequi, sed à Gallicanis doctoribus admonitus, & in Africa per Augustinum emendatus*

Gennad in Leporio.

scribit emendationis suæ libellum in quo & satisfacit de errore, & gratias agit de emendatione, &c.

Faustus etiam veram fuisse doctrinam Augustini, contra quam ipse sequens Cassianum prius scripserat coram omnibus ostendit, vbi conuictus est à Sancto Fulgentio Rupēsi pręsule: nam ipsemet fuit, qui posteà summopere Augustinianam doctrinam defendit aduersus illos, qui prædestinatorū hęresim ad annos Domini CCCCXV. exsuscitarunt asserentes, nec piè viuentibus prodesse bonorum operum laborem, si ad damnationem præsciti, nec impiis obesse etiam si improbè viuerent, si à Deo prædestinati fuissent ad vitam: nam Lucidum quendam magni nominis presbyterum reuocauit, cuius ad concilium Legionense extat epistola confessionis suæ plena, sic habens; *Correctio vestra salus publica, & sententia vestra medicina est: vnde & ego summum remedium duco, vt præteritos errores accusando excusem, & salutifera confeßione mea diluam, &c.*

Faustus se retractat.

Sigib. in chron. ann. 415.

Hæresis prædestinatorū.

Lucidus in epist. ad Cōcil. Legionense.

Per hoc temporis, vt puto, titulo Aureliano donatus est Augustinus, & optimo iure, vt magis in orbe nominaretur, cùm eum hæreseos aliqui condemnabant existimantes & perturbationes Gallorum, qui erant semipelagiani, & hæreticorum qui prædestinati vocabantur, occa-

Quo tempore datus Augustino titulus Aurelij.

sione eius doctrinæ exortas fuisse; cum re vera non minus gratiæ dona, quam arbitrij libertatem optime defenderit, & docuerit; sed ipsorum aliqui Augustini dictis perturbati sunt; vel quia non ea intelligebant; vel male intellecta vsurpabant: vt & ipse Faustus deprehensus est à Sancto Fulgentio fecisse, quod Sanctus Facundus Hermianensis aduersus Motianum scribit in hæc verba, *Motianus hæreticus volens ad interdictam transgressorum communionem ignaros quosque deflectere quadam B. Augustini dicta circumferat, & quæ ille contra Donatistas conuenienter loquutus est: inconuenienter ipse, ad discipulam simplicium, causæ nitatur aptare præsenti: sic aliquando etiam Faustus Gallus in quæstione liberi arbitrij, male intellectis, & incongruè adhibitis ipsius beati Augustini sententijs fallebat, & in assensionem sui erroris ducebat incautos, qui tamen à sanctæ memoriæ Fulgentio Ruspensi detectus, atque conuictus: quid autem in hoc miremur: neque enim melius loqui potuit Augustinus, quam Prophetæ, quam Apostoli, & Euangelistæ quorum mentibus similiter male intellectis, & incongruè adhibitis, tam multi suos defendere conantur errores.*

Facund. libro 6 contra Motianum.

Defensio Augustiniana doctrina quam optima.

Hormisda ad Possessorem.

Confirmat etiam Papa Hormisda doctrinam Augustini, tanquam optimam in materia de prædestinatione sic dicens: *De libero autem arbitrio, & gratia Dei, quod Romana, hoc est Catholica sequatur, & seruet*

Ecclesia, licet in varijs libris beati Augustini, & maximè ad Hilarium, & Prosperum possit agnosci, tamen in scrinijs ecclesiasticis expressa capitula continentur, quæ si tibi desunt, & necessaria credis, destinabimus.

Doctrinam Augustini laudat Hormisda Papa.

Ex supradictis Hormisdæ Papæ verbis colligimus, quod ipsa Romanæ Ecclesiæ statuta circa materiam de gratia, & libero arbitrio illa sint, quę non Papa Leo primus, vt existimant Louanienses, & cæteri qui sequuntur Collectorem Conciliorum sed (vt annotat Baronius) sanctus Hilarus, alitèr Hilarius Papa etiam sanctissimus ex doctrina prorsus Augustiniana desumpta, Patribus Concilij secundi Arausicani circa gratiam, atque prædestinationem misit, de quibus ita Cæsarius in eodem Concilio protulit: *Peruenit ad nos esse aliquos, qui de gratia, & libero arbitrio minus cautè, & non secundum fidei Catholicæ regulam sentire velint, vnde, & nobis secundum authoritatem, & admonitionem Sedis Apostolicæ iustum, & rationabile visum est; vt pauca capitula ab Apostolica nobis sede transmissa, quæ ab antiquis Patribus de certis scripturarum voluminibus in hac præcipuè causa collata sunt, ad docendos eos, qui aliter, quàm oportet senserunt, ab omnibus obseruanda præferre, quibus lectis, qui huc vsque non sicut oportebat de gratia, & libero arbitrio credidit, ad*

Sub Papa Hilario factū est concil. 2 Arausicanum.

Bar. an. 463.

S. Cæsar. in fine Concilij Arausicani. 2.

ea quæ fidei Catholicæ conueniunt animum suum inclinare non differat.

Gelasius in Concilio Romano. Summus Pontifex Gelasius opera Augustini laudat, & quæ fecit Prosper aduersus Cassianum, & Faustum Rhegiensem numeratos ab ipso inter apocryphos, & nullius nominis auctores in materia de gratia, & arbitrij libertate, de qua in libris de prædestinatione Sanctorum contra Semipelagianos agit Augustinus, & ita concludit: *Qui legunt hæc, si intelligunt, agant gratias Deo, qui autem non intelligunt, orent, vt eorum ille ipse sit doctor interior, à cuius facie est scientia, & intellectus, qui verò errare me existimant etiam, atque etiam ea, quæ dicta sunt, considerent, ne fortaßis ipsi errent.* *Lib. 2. de præd. Sanct. in fine.*

Prosp. epistol. ad Aug. in tom. huius 7. Sanctus Prosper contra Semipelagianos ipsum consuluit; & (vt videas quanti faciat) ait, *Omnium nostrûm fatigatio, prouidente hoc præsenti seculo Dei gratia in tuæ charitatis, & scientiæ vigore sperat, adde eruditionem humilibus, adde increpationem superbis.*

Hil epist ad August. quæ est etiam in tomo eius 7. Sanctus Hilarius Episcopus Arelatensis auctorem in gratia, & libero arbitrio præcipuum eundem agnoscebat Augustinum ei scribens: *Quidquid pro ea gratia, quam in te pusilli cum magnis miramur, volueris, aut valueris gratißima accipiemus, tamquam à nobis charißima, & reuerendißima*

auctoritate decretum.

Sanctus Hieronymus, omnes intus, & incute versutias agnouit hæresis Pelagianæ, & ampliori studio contra illas omnino supersedendum censet, ne forte dicat aliquis illud Horatij; Hier. lib. 3. aduersus Pelag. in fine.

In syluam ne ligna feras

Aut enim (addit) *eadem diceremus ex superfluo; aut si noua voluerimus à charissimo ingenio occupata sunt meliora.* nempe Aug.

Hinc Baronius, vt alios taceam recentiores optimè meritos de Augustino, sicut Herculem inter homines; ita eum reputat inter Theologos in doctrina gratiæ dicens eam non recentem esse, sed antiquorum Patrum definitionem, eandemque Apostolicæ sedis auctoritate firmatam, *Quæ* (sic inquit) *vt suis locis superius est declaratum, Sancti Augustini se professa est de gratia & libero, arbitrio probare sententiam.* Bar. in Appendice ad tomum 10.

De gestis Augustini erga Catholicos.

CAPVT XVI.

Mart. Pa V. Ser de transl. S. Monica.

NVlli penè, vt ita dicam, Sanctorum maiora merita debemus, quam Augustino: quidquid enim simul omnes Apostoli, atque alij Apostolorum sectatores rigarunt, hic coronauit, hic terendit, hic velut circumposito aggere, ma- Nulli pene doctori plus debemus, quam Aug

teriam præbuit, quæ ex Deo feliciora incrementa susciperent. Huc vsque Martinus Papa V.

Theologiam scholasticam ampliauit.

Et vt ad specialia veniamus; theologiam scholasticam, & subtilem Augustinus super omnes ampliauit, ita tractans quæ beatus Paulus de Deo trino, & vno, de gratia, & prædestinatione, de fide, & operibus, de litera, & spiritu, & cæteris huiusmodi materijs; *Vt Christianam doctrinam maximè illustrauerit, quem imprimis sequuti sunt, qui posteà theologicam disciplinam, via, & ratione tradiderunt.*

Breuiar. Romanum in August.

Exemplo sit horum princeps, & plusquam humanus, Angelicus, inquam, Doctor, optimo iure laudatus ab Vrbano Papa, & ante omnium oculos ea de causa propositus, vt perfectè sciamus: *quantum à Deo scientia dotatus ordinem Fratrum Prædicatorum, & vniuersalem Ecclesiam illustrauerit, ac beati Augustini vestigia insequens Ecclesiam eandem doctrinis, & scientijs quamplurimis adornauerit.*

Vrb. in ep. ad Tolosat.

D. Thomas S. Aug. fuit sequax.

In materia de Trinitate præcipuus.

Nullum verò mysterium altioris indaginis Catholica suspicit academia, quam de Trinitate, in quo tam Græcos, quàm Latinos post se reliquit Augustinus, &, *vt scriptura ait introductus in cubiculum Regis & decoratus veste multifaria sapientia Dei exhibuit Ecclesiam sine macula, aut ruga.* Hæc de ipso scribit Gennadius.

Gennadius in August.

Multa namque de Triadis excellentia tradit, *quæ sufficienter edita, aut non sunt; aut non inueniuntur, aut certè difficilè à nobis inueniri queunt*, ista notat ipsemet Augustinus. *Aug. 3. de Trinitat. in prologo.* Primus inter Latinos aduersus Arianos multa deprehendit, exempli gratia, hæreticam distinctionem ad illud Ioannis; *Ioan. 1.* *Et Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum*: negantes enim Verbi diuinitatem legebant, *Deus erat*; illic colon: deindè *Verbum hoc erat*. Hæc Episcopus Cauriensis Galarza notat in laudem ipsius. *Gal. lib. 1. Euang. inst. c. 10.*

Absalon Abbas ex primis Canonicis Regularibus Sancti Victoris apud Parisios, pro celebrando eius festo publicum sermonem habuit, & inter alia sic: *Multiplex & subtilis literarum dispositio, in qua Augustinus cæteris Ecclesiæ Doctoribus præminet.* *Absal. in ser. 46.* *Cæteris doctoribus præminet.*

Deindè ostendit, quam multa fecerit in vtilitatem Ecclesiæ adijciens: *Quadripartita enim Scripturarum serie, tanquam quatuor paradisi fluminibus faciem terræ irriguuit.* *Absal. abb. serm. 46.* Hæc dicit quia vniuersam Augustini doctrinam ad quatuor in libris, epistolis, & tractatibus reconditam inuenimus, ad mores optimos, ad scholasticam disciplinam, ad sacræ paginæ peritiam, atque cœlestem contemplationem. *Quatuor in Augustini doctrina notanda.*

Specialiter docuit fidei fundamēta luci-

Li. de diuin. lect. c.22. dissima cum expositione, de ipso namque Cassiodorus: *Symbolum quoque nostræ fidei testimonium recti cordis, promissionis insolubile sacramentum, frequenti expositione patefecit, vt profundius intelligentes illa quæ credere nos profitemur, cautissimi promissa fruemur.*

Symbolum exposuit.

Sanctus Gregorius Papa, disponens ecclesiasticam doctrinam ait in opere Romæ de sacramentis in lucem edito; *Vir autem ætate perfecta, aut fœmina, antea pleniter instruatur, secundum quod beatus Augustinus ordinauit in libro de Catechizandis rudibus, de fide, & Christiana conuersatione, &c.*

Lib. 10. de Sacram. pagina 251.

Catechism. eius laudatur.

De bono coniugali scripsit ob Iulianum Pelagianum hæreticum reipublicæ Christianæ infestissimum, à Cathalogo Sanctorum, quem fecit Petrus à Natalibus expungendum: per summam enim incuriam eadem fermè de hoc hæretico inuenimus in illo Sanctorum libro, quæ in Gennadij scriptoribus ecclesiasticis indigna certè auribus Christianis, & Augustino amicis qui sic ipsum Iulianum Papæ Bonifacio scripsisse narrat: *Dicunt etiam istas, quæ modo aguntur nuptias à Deo institutas non fuisse, quod in libro Augustini legitur, contra quem ego modo, quatuor libellis respondi, cuius Augustini dicta inimici nostri, in veritatis odium susceperunt.*

Petrus à Natal. lib. 3. c. 38.

Gennadius in Iuliano Pelagiano.

Aug. lib. 1. contra duas epist. Pelagij.

Videtur hic hæreticus aliqua vidisse,

quæ

quæ Pater Augustinus scripsit contra Iouinianum nuptias anteponentem virginitati, & fortè incidit in librum eiusdem Augustini de adulterinis coniugiis, cuius meminit in Retractationibus: sed Augustinus omnibus calumniis Iuliani respondit, & ipsum funditus destruxit, ad coniuges etiam mirificam doctrinam exhibens, & ita sibi datam occasionem: *Quoniam iactabatur Iouiniano respondere non posse cum laude; sed cum vituperatione nuptiarum, propter hoc, librum edidi, cuius inscriptio est de bono coniugali.*

Iulianū contudit scribēs de bono coniugali.

2. Retr. 17.

2. Retr. 22

Posteaquàm scripsi de bono coniugali spectabatur, vt scriberem de sancta virginitate; atque id Dei munus & quam magnum, & quanta humilitate custodiendum esset, vno, sicut potui, volumine ostendi. Hæc ipse.

2. Retr. 23.

Scripsit de virginitate.

De perfectione viduitatis etiam eleganter scripsit, & de agone Christiano, vbi doctrinam dedit monachis vtilissimam, vniuersam denique Christianæ pietatis œconomiam distribuit in sermone Domini in monte; percurre, si vis plura ad mores, nonum, & decimum eius tomum; luce clarius apparebit tibi, quod ita canimus; *Lux Doctorum mellifluus Augustinus, toto terrarum orbe, radio miræ claritatis refulsit, & Ecclesiam sanctam fidei orthodoxæ verè Augustinus illustrauit; ac status fidelium vniuersa Christiana vita Augustinus moribus*

Omnes status decuit.

Prefatio Missæ Sancti Aug.

decorauit, clericos docuit, laicos monuit, deuios in viam veritatis reduxit, &c.

Platonicam doctrinam amauit, atque recisis superfluis, ad Ecclesiam adduxit vniuersam eius elegantiam: hinc ad ipsum Nebridius: *Epistolas tuas perplaceat ita seruare ante oculos meos: sunt enim magnæ, non quantitate, sed rebus, & magnarum rerum magnas continent expositiones, illæ mihi Christum, illæ Platonem, illæ Plotinum sonabunt, erunt igitur, & ad audiendum propter eloquentiam dulces, ad legendum propter bonitatem faciles, ad intelligendum propter sapientiam salubres.*

Nebrid apud August. 71.

Omnium Ecclesiarum Doctor.

Tanta est Augustini magnitudo in cathedris, & pulpitis Christianorum, vt in prouerbium vulgatum abierit quod, sicut cibaria sine condimento, ita sermones insipidi sint absque Augustino, quem Sanctus Ado Viennensis in libro sex ætatum, ab aliis tributo Venerabili Bedæ sic allegat, vt *omnium Ecclesiarum Doctorem* appellet *eximium*, & verè loquatur, vt & Hieronymus in exponendis sacris scripturis iuxta sensum, quem vocant literalem, Doctor maximus eum salutans; *Domine vere sancte.*

Ado in Ætate. 6.

Hier. epist. 17 apud August.

Omnes ingenij sublimis partes impleuit.

Libros de doctrina Christiana, locutiones de Genesi, & singulis libris, vsque ad Iudicum librum fecit, & alia in magnam Ecclesiæ Catholicæ vtilitatem: vnde

Hieronymus ad ipsum : *Certè quidquid dici potuit, & sublimi ingenio de scripturarũ sanctarũ hauriri fontibus, à te positũ, atque dissertũ est.*

Hier. epist. 30. apud August.

Ipse fuit, qui in partes Africæ primùm inuexit monachismum, primùm ibi restituit Apostolicam viuendi normam, primùm coniunxit monachismum cum clericatu : nam antequam fieret presbyter, omnes fermè monachi erant laici, &, vt monachos informauit officiis clericalibus in suis monasteriis, ita clericos siue canonicos instruxit exercitiis regularibus in Episcopatu quę omnia probata remanent in libro nostro quarto, & in tantum res Romanæ, & Catholicæ Ecclesiæ super omnes Doctores amplificat *Vt Vir Romanorũ Vere optimus* appelletur ab homine gentili longiniano.

Multa primus in Africam inuexit circa viros Ecclesiasticos.

Ingenia præoccupat, & facilè dissoluit obiectiones, lectori suo satis, & abundè faciens in omnibus, vt det manus, aut non efferat in prælium, inter alios, qui prior annotauit, & hanc prerogatiuam indixit, filius eius fuit ingenio præditus acutissimo, ei persimilis Adeodatus respõdens orationi eiusdẽ valdè diffusæ : *Quod omnia, quæ contradicere paratus eram præoccupauit, atque dissoluit nihilque omninò abs te derelictũ est, quod me dubiũ faciebat, de quo nõ ita mihi responderet oraculum* (hoc est Deus intus docens) *Vt tuis Verbis asserebatur.*

Epist. 21. apud Aug.

Præoccupat aliorum ingenia.

Lib. de magistro in fine.

Rich. apud Milleloq. Aug. in frõte. *Sanctos mirificè coluit.*

Sanctos mirificè coluit, & veneratus est in studiis suis: qua de causa sic Richardus ille Victorinus ita cum eius anima loquitur: *Hodie suscepta es ab Angelis, locata cum Archangelis, magnificata à prophetis, honorata ab Apostolis, Martyribus, Confessoribus, atque virginibus paradisi, in quorum omnium laudibus manu, atque lingua laborasti.*

Sil. lib. 4. epist.

Sanctus Sidonius Appollinaris in prima Doctorum classe eum collocat, & antistitem facit in argumentando, *Nemo instruit* (ait ille) *vt Hieronymus, destruit vt Lactantius, astruit vt Augustinus.* Sanctus

En epist. ad Cæsarium.

Ennodius Ticinensis, eundem laudat in scriptis omnibus dicens, quod Augustinus apud omnes sit *ille scriptorum maximus.* S. Anselmus Episcopus Cantuarensis eundem in dictis cunctis magni facit, & ait, vt

Anselm. in Monologij prologo.

sua corroboret in Monologio; *Nihil potui inuenire me dixisse, quod non Catholicorum, & maximè Augustini dictis cohæreat*: Sanctus Iuo Carnotensis etiam præsul eximiæ prudentiæ, atque religionis, in tracta-

Iuo epist. 51.

tibus eum commendat, & sententiam eius tanquam aurum appendit his verbis; *Summa consilij est, quam habemus à Patre Augustino dicente in tractatu de disciplina Christiana, ama charitatem, & fac quod vis.*

Velut Oraculum fuit in terris, ad quod omnes homines vndique recurrerent, vt præter alia testantur eius epistolæ docta

simul, atque piæ, & ideò prolixæ (nec enim paucis materiæ celebres enodantur) & præcipuè mutuæ inter ipsum, & Hysichium, de die iudicij tractantes, eo enim tempore de illo multi fiebant sermones, ob mirificam Christi Domini apparitionem super montem oliueti apud Hierosolymam; de qua sic ait Marcellinus; Monaxio, & Plinta Coss. nempè anno Domini CCCCXIX. *Multa Palestinæ ciuitates, villaque terræ motu collapsæ sunt. Dominus noster Iesus-Christus super mõtem Olíueti Hierosolymæ vicinum se de nube manifestauit. Multa & tunc vtriusque sexus vicinarum partiũ nationes tam visu, quã auditu perterritæ, atque credulæ sacro Christi fonte ablutæ sunt, omniumque baptizatorum in tunicis Crux Christi Saluatoris, diuinitatis nutu extemplo impressa refulsit.*

Epist. 79.

Epist. 90.

Marcel. in chronico.

Quare scripsit Augustinus de Iudicio vltimo ad Hysichium.

Ecclesiam Catholicam multis modis exornauit, & imprimis alta, & noua proferens ex thesauro cordis sui; quod adhuc iuueni, sed iam in theologicis versato sic ei Licentius aliquando scripsit:

O bone carpe iter annorum; sapientia quantum
Crescit amore sui, inueniens noua culmina semper.

Nam primus de Ideis in Christianorum scholis; de cognitione matutina, & vespertina, de peccato originali disputauit; & excellenter docuit, quæ pertinent ad

Episto. 39. apud Aug.

Multa inuenit, & introduxit in Athenas Christianorum alta, & ingeniosa, iucunda, & vtilia.

processionem Spiritus sancti, ad prædestinationis altitudinem, ad arbitrij libertatem, ad gratiæ dona, & huius generis alia, fecisse dicitur benedictionem cærei Paschalis, multasque Ecclesiæ orationes, quas summopere defendit, & perpetuauit aduersus Pelagium ipsarum hostem, præstitit nobis remedia cōtra quascunque hereses, & in summa, dicere possumus, & debemus de eo, quod hisce verbis primus Ordinis Eremitarum Episcopus, primarius etiam discipulus ipsius Augustini Sanctus Alipius: *Habemus ducem, qui nos in sua veritatis arcana, Deo iam monstrante, perducat.*

Alip. apud Aug. 3. contra Acad. c. 20.

Conciliis multis adfuit

Poßid. in vita Aug. 7.

Conciliis Africanis ferè omnibus suo tempore celebratis suam pręstitit eruditionem, & præsentiam, habens tantum sapientiæ, & eruditionis Ecclesiasticæ, vt Possidius de ipso scribat: *Coram Episcopis hoc illi iubentibus qui plenariè totius Africæ concilium Hippone agebant de fide, & symbolo presbyter adhuc Augustinus disputauit*, & disputata scripta reliquit, vt ipse notat in Retractationibus.

1. Retract. 40.

Tantumque mihi tributum est, vt vbicumque me præsente, loqui opus esset ad populum, rarißimè tacere, atque alios audire permitterer. Hæc ille.

Poßid cap. 8. in vita S. Aug.

Sategit, vt in Conciliis statueretur, quod vniuersa Ecclesiæ decreta legeren-

tur necessaria ad Episcoporum ordinationem: Possidius hæc annotat, & decreta in tertio Carthaginensi sic habentur: *Placuit, vt in ordinandis Episcopis, vel clericis prius ab ordinatoribus suis decreta Conciliorum auribus eorum inculcentur, ne se quid contra statuta Concilij fecisse pœniteat.* Vt ipsum pœnituit Augustinum, quia ordinatus fuit adhuc viuo Valerio, & prohibitum posteà agnouit à Concilio Nycæno, ne duos simul haberet Episcopos vna, & eadem Ecclesia.

Con. 3. Carthag.

Procurauit quod omnia legerentur in ordinatione Episcoporum eis necessaria.

Culmen auctoritatis inter omnes adeptus est, hinc præter alios testes citandus nunc occurrit Faustinus Episcopus ita proloquens in Concilio sexto Carthaginensi: *Ad sanctum, & venerabilem Ecclesiæ Romanæ Bonifacium vestra scribere dignetur sanctitas, vt & ipse quod S. Augustinus statuere dignatus est, deliberare possit: vtrumnam & hoc concedendum sit, an reticendum, hoc est de appellationibus inferioris gradus.*

6. Con. Carth. cap. 8.

Multum valuit in Conciliis.

Inter gesta cum Catholicis diuinæ sapientiæ copiam numerare debemus: nullus enim ex Patribus plura reliquit, aut excellentiora, quapropter, ita eum commemorat non recens auctor Ordinis Benedictini Diederius; *Celsissimus ille Augustinus, de superis ad nos delapsus impræsentiarum si adesset, qui totum mundum iam libris suis impleuit.*

Totũ mundum libris impleuit.

Diederius in præfatione li. destillatio a S. Benedicti

Vocatus est in Italiam.

Honorius imperator ipsum vocauit ad concilium Spoleti celebrandum in Italia, Theodosius verò etiam imperator ad cōcilium Ephesinum contra Nestorium: ille in epistolæ suæ fine, quæ habetur in tomo quinto Baronij sic ait: *Precor, vt desiderabilem aspectum benedictionis tuæ sine excusatione concedens omnipotenti Deo gratum hunc iudices laborem, &c.*

Honor. ep. ad Aug.

Quæ ad ipsum Imperator Theodosius scripsit, en accipe,

Epist. Theodos. ad Augustinū vbique nominatum.

Sancto, & venerabili Augustino Episcopo Hipporegiensi Theodosius Imperator.

Pulchritudo librorum tuorum, potestas tibi data ad prædicandum Dei verbum, & fructus vniuersam per Ecclesiam à te facti, causa fuerunt, vt nomineris vbique gentium: Deo gratias (qui temporibus adeò calamitosis nostros labores videns ex alto tantum concessit Ecclesiæ Doctorem.) ago omni cum humilitate quantùm in me est, ob obligationem, quæ incumbit mihi, defendendæ ipsius Ecclesiæ: nihil enim vtilius meo potest imperio contingere, nec alia re possum illud amplius propagare, & firmius habere, quam honorato Christi nomine, & fide eius defensa à quo omnis salus, & vita, & cætera nostra emanant.

Doctor à Deo datus Augustinus.

Hoc sanctus Constantinus, hoc dominus, & auus meus Theodosius me docuit, quem pro viribus sequi desidero: quia gloriam suam non in magno posuit imperio, sed in pietate erga Ecclesiam, & ministros eius.

Constantinus, & Theodosius maiores.

Non ignoras Pater quid acciderit huic noua Roma, quomodo serpat pestilentia per totam Graciam quandoquidem Nestorius Episcopus noster pium, & sanctum se fingens, impietatem, & errorem tandem propalauit, & ex patre factus est hostis, ex pastore, fur & latro multas effundens hareses aduersus Dominum nostrum Iesum Christum, & eius matrem sanctissimam, quam cum filio, iuxta decreta Sanctorum Patrum, semper colimus.

Nestor se prius finxit bonum.

Haretici etiam Pelagiani per sancta Concilia condemnati ex doctissimis tuis libris contra ipsos conscriptis, adhuc ceruicem conantur erigere, & ipsi Deo resistere.

Pelagiani condemnati per scripta Aug.

Qua mala propter iniquitates nostras euenire fateor: sed ne induremur tanquam Pharao, inspiratum est à Domino remedium, & decreuimus ad S. D. N. Cælestinum totius Ecclesia antistitem scribere concilium cogat, obseruato antiquitatis more, & vt nostrum pectus agnosceret, rogauimus eligat quam volet nostri imperij ciuitatem, & cum Episcopis definiat, qua nos sequuturi sumus omnes inferiores.

Concilium Ephesinum. tẽpore Cælestini.

Ad ipsum (scilicet Ecclesiæ Pontificem Cælestinum) *tanquam primarium pertinet omnibus adhibere remedium: mihi restat, qui fi-*

Ad quẽ spectat adhibere remedium aduersus hareses.

lius eius sum, & Ecclesiæ ipsi deseruire, & adiuuare in rebus spectantibus ad augmentum Catholicæ fidei.

Lux mundi Augustinus admiratio, & terror hæreticorum.

Te igitur; qui omnibus in rebus lux es totius mundi, & praeterea admiratio, terrorque hæreticorum, qui ante te non audent apparere, maximoperè rogamus, vt Vrbi Epheso, ad quam Concilium conuocatum est, interesse velis, & possis dicere reliquum vitæ consumptum esse sicut & præteritum, in gloria, & honore Domini nostri Dei; cuius amore vitam, salutem & cætera committere debemus cunctis periculis: non ergo te mare deterreat aut itineris longitudo, aut aliquid aliud: omnia sunt omni cum patientia sufferenda: quando prosper finis tuo aduentu expectatur.

Ebagnius Magistra.

Ebagnius Magistrianus ad te profectus est; ipse alia dicet, quibus petitioni nostræ magis annuas, ob totius Ecclesiæ bonum.

Conclusio epistolæ.

Nostra omnia, & imperium ipsum tuis commendamus orationibus: scimus enim quantum merearis, & valeas apud indiuiduam Trinitatem. Dat in nostro Palatio nouæ Romæ quarto idus Augusti, Coss. Basso, & Antiocho.

Roman. in lib. 1. 1. hist. S. Aug. cap. 33.

Epistolam hanc inuenit frater Heronymus Romanus (vt ipse scribit) in celebri sanctæ Iustinæ monasterio Patauino latinè scriptam, & indè eam transtulit in Hispanicum sermonem, quem nos in eius chronico traditum ad vnguem sequimur, & fermè de verbo ad verbum

transferimus sensum enucleantes, & animi sententiam incultis verbis; denique bonam, de illa mentionem facit Liberatus in suo Breuiario dicens: *Scripsit imperator & beato Augustino Hipponensi Episcopo per Ebagnium Magistrianum, vt ipse concilio* (Ephesino) *præstaret suam præsentiā, &c.* *Liberatus in Breuiar. c. 5.*

Exemplum fuit Antonius Ægyptius virtutis similiter ipse noster sapientiæ; vndè sanctus Adhelardus *ab aliquibus* (*vt Paschasius magistri Albini epistola ferunt*) *Antonius vocabatur à nonnullis, vt suprà dictum est Aurelius, Augustinus.* *Paschasius apud Suriū die 1. Ianuarij.*

Pro bono vtilique totius Ecclesiæ, illo dono ornatus fuit, de quo sępius diximus, & Thomas Villanouanus hisce verbis: *Pollēt quidam in Ecclesia, varijs donis, alius deuotione, alius paupertate, alius humilitate, alius castitate, alius alia gratia quacūque: diuisiones enim gratiarum sunt neque sanctus dici potest, qui in aliqua virtute non existat insinis iustus sed quod est sapientiæ proprium scripturas intelligere, penetrare, sacramenta innodota dissoluere, obscura propalare, & similia; hoc sibi auidissime vendicat Augustinus.* *Sermon. 1. de S. Aug.* *Augustinus quali dono exornat Ecclesiam.* *Libros gentium penetrauit.*

Vt enim filii Israel ex Ægypto aurum, & argentum in terram promissionis intulerunt: vndè iter facientes per desertum cum domestica, [& nitida, pulchraque columba conferuntur, sicut Paraphrastes Chaldaicus exponit, quæ *Psal. 67.*

deargentata erat, & *posteriora dorsi eius in pallore auri.* Sic ipse gratiam accepit intelligendi vniuersam secularis doctrinæ rationem, & eam communicauit vberrimè Catholicis, gratias æterno magistro sic agens: *Attendi in aurum, quod ab Ægypto voluisti, vt auferret populus tuus, quoniam tuum erat vbicumque erat.*

7. Conf. 9.

Audax ostendit Augustinianæ aureum sapientiæ flumen vbique gentium diffusum dicens: *Thesaurum sapientiæ desideraui, sed minus accepi quam volui, licet minus non debet dici, sed munus, quod oraculum legis contulerit Augustinus, sacrator iustitiæ, instaurator spiritualis gloriæ, dispensator salutis æternæ,* & ad ipsum conuertẽs vocem: *Tam tibi mundanus orbis notus est, quam notatus: tam tu ei cognitus, quàm probatus.*

Epist. 139. apud Aug.

Gentilis Augustinus satis ostendit gentiles esse doctissimos.

Non parum abstulit minoritatem ab Iacob, & magna quidem ex parte iam fecit, vt populus gentilis maior vel etiam cæcis appareat in cognitione Dei, quam Iudaicus per Esaiï adsignificatus; *Placuit enim* (ait Deo) *auferre opprobrium diminutionis ab Iacob, vt maior seruiret minori, & vocasti gentes in hæreditatem tuam, & ego ad te veneram ex gentibus.*

7. Conf. 9.

Cum Pater ipse Augustinus esset in villa Cassiciacum appellata præparans se ad baptismum admirabilem Dei visitationem, vt alibi diximus, legens Psalmum

quartum, & ſpeciatim perueniens ad hũc eius verſum; *Signatum eſt ſuper nos lumen tuum Domine*, hoc eſt, exponente Genebrardo, *erit auxilium tuum, tanquam ſignum ante fideles tuos, qui valde multiplicabuntur ob fructum ſacramentorum tuorum: ſequitur enim; à fructu frumenti, vini, & olei ſui multiplicati ſunt.* exclamauit, & electus viſus eſt ad portandum, per vniuerſum Catholicorum orbem, vexillum ſapientiæ, quod cum auxilio Dei multum facit, vt magnificemus eum, nam *omnibus in ore erat Auguſtinus, vt nihil penè ex ſacris literis poßit, niſi eo duce intelligi, niſi eo interprete explicari.* Hæc ait Martinus Papa V. *Pſal. 4.* *Genebr. in Pſal. 4.* *Martinus Papa V. in ſermo. de translat. S. Monicæ.*

Quod ſi carmina vis audire hæc Iouianus Pontanus ei canit; *Pont. de diuinis laudib. in hymn. 5. Aug.*

Nil etenim Auguſtine tulit te te Africa maius,
Cuius ab ingenio creuerit alma fides;
Per te relligio Chriſti ſtetit integra, per te
Diuinæ legis myſtica operta patent.
Tu ſecreta Dei pandis, tu tradita patrum,
Et verum, & pietas manat ab ore tuo.

Denique, nullus ſcribendi finis erit circa magnam, imò miram Auguſtini facultatem ad laborandum pro re Chriſtiana: in ſuis enim ſcriptis *Deo acceptus, & charus ſacerdos* (cum beato Poſſidio lo-

Poßid. in fine vitæ S. Aug.

quor) *quantùm, lucente veritate, videre cōceditur, recte, ac sane, fidei, spei, & charitatis Catholicæ Ecclesiæ vixisse manifestatur.*

Poßid. vbi supra.

Quod agnoscunt, qui eundem de diuinis scribenten legentes proficiunt: sed ego aibitror plus ex eo proficere potuisse, qui eum, & loquentem in Ecclesia præsentem audire, & videre potuerunt ac eius præsertim inter homines cōuersationem non ignorauerunt, ad quam, si vis introduci, ducem sequere sequentem huius operis librum numero sextum, meritò vltimum.

Transitio ad sextum librum.

DE VITA,

ET LAVDIBVS S. P. N. AVR. AVGVSTINI Hipponensis Episcopi, & Ecclesiæ Doctoris eximij.

LIBER SEXTVS.

Sanctitatem eius indicat.

De mortificatione, & alijs exemplis.

CAPVT I.

VT Aquila vnum erat ex quatuor apud Ezechielem animalibus; & *facies eius desuper ipsorum quatuor*: ita noster alios Ecclesiæ Doctores sapientia, semetipsum vicit sanctitate: eum

Ezech. 1.

Augustinus se vicit sapientem.

igitur ascendentem super plenitudinem sapientiæ suæ, & quam celerrimè per viam virtutis ad cœlum volantem, non proprijs, vt aiunt, coloribus pingere, sed saltem adumbrare cupientes, à sensibili corporis æqualitate, quæ mentis indicat æquitatem, incipimus.

Oculos mortificat. 10. Confess. 34. *Resisto* (inquit) *seductionibus oculorum, ne implicentur pedes mei, quibus ingredior viam tuam, & erigo ad te inuisibiles* (ô Deus!) *vt euellas de laqueo pedes meos.*

Aures. 10. Conf. c. 33. De mortificatione audiendi sic habet; *Cum mihi accidit, vt me amplius cantus, quam res, quæ canitur moueat, pœnaliter me peccare confiteor, & tunc mallem non audire cantantem.*

10. Conf 32. Odorandi vis. *De illecebra odorum non satago nimis; cum absunt, non requiro; cùm adsunt, non respuo; paratus sum eis carere.*

10. Confess. 31. Quotidianum bellum gerebat in ieiunijs sæpius in seruitutem redigens corpus suum & Deo dicens: *Hoc me docuisti; vt quemadmodum medicamenta, sic alimenta sumpturus accedam.*

De gustu. Tactus. *De balneis, cæteraque corporis voluptate nihil interroges, tantum ab ea appeto, quantum in valetudinis opem conferri potest.* Ait ipse.

Sermo.. 10. Confess. 35. Sciebat eum, qui verbo non peccat, perfectum esse virum; ideò, *quotidiana fornax* (inquit Deo), *est nostra lingua; imperas nobis, & in hoc genere continentiam: da quod iubes*

bes, & iube quod vis.

Omnem à se procul curiositatem amandabat defingens animi obtutus in vtilia, & salutaria *Canem currentẽ post leporem iam non specto cum in Circo sit, at verò in agro, si casu transeam, auertit me fortasis ab aliqua magna cogitatione, atque ad se cõuertit illa venatio, non deuiare cogens corpore iumenti, sed cordis inclinatione, &c.* Hæc ipse.

Circus.

10. Conf 35.

Rhetoricæ flosculos, nimium literarum quas vocamus humaniores, studium, & alia ludicra, ac parui ponderis, vt scribit ad Dioscorum, spernebat in Basilica Hipponẽsi, dicens, *nunc sadet Episcopus, qui aliquando ista pueris vendidit: sed nec te volo esse adhuc puerum & me iam esse puerilium rerum sicut nec venditorem, ita nec largitorem.*

Literæ humaniores.

Epist. 56.

Vestes eius, & calceamenta, & lectualia ex moderatu, & competenti habitu erant, nec nitida nimium, nec abiecta plurimum: quia his plerumque vel iactare se homines solent, vel abijcere: ex vtroque non quæ Iesu Christi, sed quæ sua sunt ijdem quærentes: at iste beatus, vt dixi, medium tenebat, neque in dexteram neque, in sinistram declinans.

Posidius in vita Aug. c. 22.

Vestes.

Mensa vsus est frugali, & parca, quæ quidem inter olera, & legumina etiam carnes propter hospites, vel quosque infirmiores continebat.

Idem Posidius in vita Aug c 22.

Mensa.

Abstinentiã escæ & potus obseruabat,

Ser. 50. de diuersis. quantùm valetudo permitteret, dicens suis *tamen & canam extra* (monasterium *prandium*) *nemo habebit*. Ait ille.

Possid. cap. 32. *Vinum.* *Semper autem vinum habebat* in mensa scilicet, vt notat Possidius, addens illum dicere solitum, *Non ego immunditiam obsonij timeo, sed immunditiam cupiditatis.*

Vasa mensæ *Cochlearibus tantum argenteis vtens, cætera vasa quibus mensæ inferebantur cibi. vel testea, vel lignea, vel marmorea erant: non tamen necessitatis inopia; sed proposito voluntatis.* *Possid. cap. 32.*

Hospitalitas. *Possid. ubi supra* Lectio. *Hospitalitatem semper exhibuit*, Hæc annotauit Sanctus Possidius in libello de vita eius, addens: *In ipsa mensa, magis lectionem, quàm epulationem, potationemque diligebat.*

Detractiones vitandæ. A superfluis, & noxijs fabulis, & detractionibus omnem conuiuā sese abstinere admonebat, & contra pestilentiam humanæ consuetudinis, hoc distichon in mensa scriptum, vt auctor est ipse Possidius habebat, *Possid. in c. 22. vita August.*

Quisquis amat dictis absentum rodere vitam.
Hanc mensam indignam nouerit esse sibi.

Pauperes. *Possid. 23.* Semper Pauperum *memor erat, eisque inde erogabat, vnde, & sibi, suisque omnibus secum habitantibus, hoc est vel ex reditibus possessionum Ecclesiæ, vel ex oblationibus fidelium.*

Nec suos consanguineos vel in proposito, vel extra constitutos in sua vita, & morte, vulgi more tractauit, quibus dum adhuc superesset, id si opus fuit, quod & cæteris erogauit, non vt diuitias haberent, sed, vt, aut non, aut minus egerent. Possid. cap. 31.

Aliquando proposuit populo Hipponensi, quod vellet omnes Dei seruos, & ministros eodem modo viuere, quo in veteri testamento, altari deseruientes ex oblationibus plebis, non verò ex possessionum redditibus, se paratum dicens ilis cedere; *sed nunquàm id laici suscipere voluerunt.* Paupertatis amor. Possid. 23.

Nunquam clauem, nunquam annulum in manu habens. Hæc pertinent ad dispensationem rei familiaris, quę claudi solebat atque signari. Possid. cap 24.

Omnē substantiam, & curam tam Ecclesiæ, quàm domus in administratione temporali *ad vices valentioribus clericis delegabat, & credebat.* Administratio temporalium.

Præpositi domus, & accepta, & erogata diligentet in monumentis notabant, *quæ anno completo eidem recitabantur, quo sciretur quantum acceptum quantumque dispensatum fuisset, vel quidquid indispensatum vel dispensandum remansisset.* Possid. vbi supra.

Domum verò, vel agrum, seu uillam nunqaum emere voluit. Non emit agrum.

Quæ dabantur Ecclesiæ recipi iubebat,

 Posid cap. 24.

quod deficiente pecunia, vel pauperibus eroganda, vel à gazophylacio ad sustentationem seruorum Dei sumenda, populum admoneret, subdens; *De Vasis Dominicis propter captiuos, & quam plurimos indigentes frangi, & conflari iubebat, & indigentibus dispensari.* *Liberalitas in pauperes*

Vitam communem semper agebat cum suis religiosissimis Ecclesiæ Hipponēsis clericis Episcopus, & pater eorum, domo, mensa & eiisdem vtens sumptibus: illos & exemplo & verbo nunquam iurare docebat, quod si vel leuiter aliquis prolapsus esset, & aliquo modo iuraret, *Vnam de statutis perdebat portionem: numerus enim erat suis secum commorantibus, & conuiuentibus poculorum præfixus.* *Disciplina domestica* *Possid. in c. 25.*

Fœminarum intra domum eius nulla vnquam conuersata est, nulla mansit, nec quidem germana soror; quæ vidua Deo seruiens multo tempore, vsque in diem obitus sui præposita ancillarum Dei vixit, sed neque patrui sui filiæ, & fratris sui filiæ, quæ pariter Deo seruiebant; quas personas Episcoporum concilia in exceptis posuerunt: dicebat verò, quia & si de sorore, & neptibus secum commorantibus nulla nasci posset mala suspicio, tamen quoniam illæ personæ sine aliis necessariis, secumque manentibus fæminis esse non possent; & quod ad eas etiam alia à foris intrarent; de iis posse offendiculum, aut scandalum infirmioribus nasci, & illos, qui cum *Possid. cap. 26.* *Augustinus etiam consuetum sororis fugiebat.*

Episcopo vel quolibet clerico forte manerent, ex illis omnibus fœminarum personis vna commorantibus, aut aduentantibus, tentationibus humanis posse perire, aut certè malis hominum suspicionibus pessime diffamari, &c.

Posidius in vita August. c. 16.

Dicebat nunquam debere fœminas cum seruis Dei, vna manere domo, ne (vt dictum est) aliquando scandalum vel offendiculum, hoc tali exemplo, poneretur infirmioribus.

Posidius vbi supra.

Quod verbo, docebat exemplo: nam *si forte ab aliquibus fœminis, vt videretur, vel salutaretur, rogabatur, nunquam sine clericis testibus ad eas intrabat, vel solus cum solis vnquam est loquutus nec si secretorum, aliquid interesset.*

Posid. cap. 27.

In visitationibus verò modum tenebat ab Apostolo definitum, vt non nisi pupillos, & viduas in tribulationibus constitutas visitaret, & si fortè ab ægrotantibus ob hoc peteretur, vt pro eis in præsenti Deum rogaret eisque manus imponeret, sine mora pergebat Fœminarum autem monasteria, non nisi vrgentibus necessitatibus visitabat.

Iacob. 1. Officium erga destitutos, & ægrotantes.

Posid. cap. 27.

Tria seruabat in institutis Sancti Ambrosij comperta, *vt vxorem cuique nunquam posceret, neque militare volentem ad hoc commendaret, neque in sua patria petitus iret ad conuiuium.*

Tria à sancto Ambrosio didicit.

Frequens fuit, & ardens dispensator euangelicæ doctrinæ, non solùm suam: sed alias plebes exhortans ad vitæ perfe-

ctionem: nam vt notat Possidius, ibat *rogatus ad visitandas, instruendasque & exhortandas Catholicas plebes* & subdit hoc esse *quod ipse frequentissime faciebat & cæt.* *Possidius in vit c.12.*

Causas audiebat diligenter, ac piè cuiusdam sententiam ante oculos habens dicentis se malle inter incognitos, quam inter amicos causas audire: eo quod de incognitis, pro quo arbitrata æquitate iudicaretur, amicum posset acquirere, de amicis verò vnum esset, contra quem sententia proferretur, perditurus. Et eas aliquando vsque ad horam refectionis, aliquando autem tota die ieiunans, semper tamen noscebat, & dirimebat, intendens in eis Christianorum momenta animorum, quantum quisque vel in bonis operibus proficeret, vel ab ijs deficeret. *Possid in vita Aug. cap. 19.* *Sententia cuiusdam dicentis se malle iudicare incognitos quam amicos.*

Prædicans verbum atque instans opportunè importunè, arguens, obsecrãs increpans in omni longanimitate, & doctrina introducitur, *præcipuéque operam dans instruere eos, qui essent idonei, & alios docere.* *Quos præcipuè instruebat.* *Possidius cap 19.*

Suauem semper habuit *de ijs, quæ Dei sunt, vel allocutionem, vel collocutionem fraternæ ac domesticæ familiaritatis.* *Conuersatio. Possid. c. 19.*

Peccantes coram omnibus arguens, vt & cæteri timorem haberent. *Reprehensio peccat publici.*

Pro aliis aliquando intercedebat, & rogabat tam honestè, atque temperatè, *vt non solum onerosus, ac molestus non vide-* *Possid. 19. Intercessio. Possid. 20.*

retur, verumetiam mirabilis extitisset.

Possid 21. Ordinatio clericorum. *In ordinandis verò sacerdotibus, & clericis consensum maiorum Christianorum, & consuetudinem Ecclesiæ sequendam esse arbitrabatur.*

Possid. c. 21 Cōcilis ad fuit. *Sanctorum concilia, sacerdotum per diuersas prouincias celebrata, cum potuit, frequentauit, non in eis quæ, sua sunt, sed quæ IESV Christi quærens.*

De humilitate Augustini, & aliis virtutibus.

CAPVT II.

10. *Confes. 35.* HVmilis ait *à te Domine Deus meus cui humilem famulatum, ac simplicem debeo quantis mecum suggestionum machinationibus agit inimicus, vt signum aliquod petam, sed*

Reuelationes non petebat. *obsecro te per Regem nostrum, & patriam Hierusalem simplicem, & castam, vt quemadmodum à me longè est ista consensio, ita sit semper longè atque longius.*

10. *Conf. 37 Laudes nolebat.* Amplius delectabatur veritate quàm laudibus; *Nam si mihi proponatur* (inquit) *vtrum mallem furens, aut in omnibus errans ab omnibus hominibus laudari, an constans, & in veritate certissimus ab omnibus vituperari video quid eligam.*

Locos primos fugiebat. Nomen suum videns scriptum in priori loco, quàm aliorum, qui priores essent

Episcopi, doluit, & Victorinum scribentem reprehendit, *Noui (inquit) quam post multos Episcopus factus sum.* Epist. 217.

Vtebatur aliquando in signandis epistolis; *annulo, qui exprimit faciem hominis attendentis ad latus*; imitatus enim erat Christum Dominum, qui inclinato capite ad latus dexterum tradidit spiritum, & in vita prædicauit; *Si quis te percusserit in maxillam dexteram, præbe ei, & sinistram.* Id est, interpretante ipso Augustino; *Si quis in te meliora fuerit persecutus, & inferiora ei præbe, ne vindictæ potius, quam patientiæ studens contemnas æterna pro temporalibus, cum potius temporalia pro æternis contemnenda sint, tanquam sinistra pro dexteris.*

Sigillum. Epist. 217. Matth. 5. Epist. 5.

Nunquam grauiter peccauit postquam baptizatus est, quod si de peccatis in confessionibus, de paruis, & venialibus agit post baptismum, ita contritus, vt suggestionem leuissimam sentiens laudis humanæ dicat Deo: *Tu nosti de hac re ad te gemitum cordis mei, & flumina oculorum meorum.*

Non peccauit grauiter post baptismum. 1. Conf. 37.

Antonium quendam iuuenem, sui monasterij alumnum, sed non sibi cognitum in officio gubernandi, præfecit Episcopum Fussalensibus, apud quos ille male se habuit, & graues exeitauit quæstiones, quas delatas ad Papam Cœlestinum huius nominis primum noster Augustinus ferẽs

Abdicare se voluit Episcopatu quia suffragatus est ei ad eãdem dignitatem, qui male se habuit.

Epist. 261. hæc inter alia Summo Pontifici ſcripſit: *Me ſane quod confitendum eſt beatitudini tuæ in iſto vtrorumque periculo, tantus timor, & mæror excruciat, vt ab officio cogitem gerendi Epiſcopatum abſcedere; ſi per eum, cuius Epiſcopatui per imprudentiam ſuffragatus ſum, vaſtari Eccleſiam Dei, &, quod ipſe Deus auertat, etiam cum vaſtantis perditione perire conſpexero.*

Spes. Anchorã ſpei defigebat in CHRITO valdè humilis, & ſciens omnia, quæ faciebat opera bona per IESVM *10. Confeſ. 43.* Chriſtum humanæ ſalutis Auctorem eſſe Patri Æterno grata, huic ita loquebatur: *Merito ſpes valida in illo eſt, quod ſanabis omnes languores meos per eum, qui ſedet ad dexteram tuam, & te interpellat pro nobis, alioquin deſperarem.* *Aug. in Pſalmo. 36.*

Tentationes. Multas paſſus eſt tentationes; *Multa enim ago* (ait) *in cogitationibus meis pugnans aduerſus malas ſuggeſtiones meas, & habens conflictationem diuturnam, & prope continuam in tentationibus inimici ſubuertere me volentis.*

Iniurias paſſus. Multis iniuriis affectus eſt ab Hæreticis Manichæis, Donatiſtis, & Pelagianis, nam, vt de aliis taceam, ita *Lib. 1. contra Pelag. c. vlt.* loquutus eſt de his vltimis: *Spero in DOMINO noſtro quod non ſine mercede, quæ in Cælis eſt, illi me lacerent dente maledico, quibus me pro paruulis nè fallaci*

laudatori Pelagio perditi relinquantur, sed veraci Saluatori Christo liberandi offerantur, oppono.

Ægritudines passus multas, & fermè continuas, mutauit enim valetudinem, vt solet fieri, à principio suæ monasticæ conuersationis; hinc ait.: *Corpore autem ego in lecto sum; nec ambulare enim, nec stare, nec sedere possum, Ragadis, vel Exogadis dolore, & tumore.* *Ægritudines* *Epist. 149.*

Ob multas infirmitates, & pœnitentiæ exercitia (quod de Paulo etiam legi) magis senex videbatur in vultu, quàm erat ætate: vnde sic ad populum Hipponensem loquitur: *Ego sicut videtis per ætatem modo senui, & per infirmitatem corporis olim senex fui.* *Labores.* *Ser 40. de diuersis.*

Populo seruiebat Hipponensi tanquam pater, & tamen multi erant illic, *qui detrahendo nobis cæterorum animos, à quibus diligi videremur, aduersus nos perturbare conantur.* Hæc ille. *Epist. 227. Detractiones à suis accepit.*

Et confessiones vitæ, & examen sapientiæ suæ debebat quisque sapiens facere (vt sanctus Anselmus Episcopus Lucēsis idem eis proponens Augustini exemplum admonet) & verbis eius vtor, *quod etiam Augustinus ipse in proœmio Retractationū commonefacit dicens: sed sicut volet quispiam accipiat, hoc facio, me tamen Apostolicam sententiā, hac etiam in re oportet intueri, qua dicit,* *Ansel. lib. 1. aduersus Guilbertū.* *Imitandus Augustinus proponitur in Retractationibus.*

si nos ipsos dijudicaremus, à Domino non diiudicaremur.

Liber Augustini speculum appellatus.

Cum libris Retractationum, Confessiones adiunge, & compara speculum, quod Sanctus Possidius laudauit specialiter in vita eius, vt exercitia commendaret humilitatis, & sanctæ deuotionis: *Librum fecit* (inquit) *ea colligens, quæ in vtroque testamento ad animæ perfectionem traduntur, & illum inscripsit speculum, vt qui vellet, legeret, atque in eo vel quam obediens Deo, inobediensve esset, agnosceret.*

Possid. cap. 88.

Cum Helia comparatur, & Paulo.

Nihil magis in eius scriptis apparet, quam humilitatis virtus, & Dei dilectio, proximique saluandi desiderium, vnde cum Helia, & Paulo confertur, qui fuerunt in vtroque testamento humiles. & amore flagrantes vehementer erga Deũ, & homines: sic enim ad Licentium scribebat beatus Paulinus, excitans eum ad vitam monachalem exemplo ipsius Augustini suscipiendam; *Verè enim Pontifex, & vere consul Licenti eris, si Augustini vestigiis, propheticis, & Apostolicis disciplinis, vt sacrato beatus Helisæus Heliæ, vt illustri Apostolo Timotheus adolescens adhæreas, indiuulso per itinera diuina comitatu, vt & sacerdotium corde perfecto discas mereri, & populis ad salutem magistri ore consulere.*

Epist. 36. apud Aug.

Sacerdos, & prædicator Augustinus.

Duo munera inculcat Paulinus Nolanus in supradicto Augustini exemplo, quę

in ipso resplendebãt, vt luminaria magna in cœlo, quorum primum ad sacerdotem pertinet, alterum verò ad prædicatorem, illud ipse Licentius celebrat cum ipso loquens Augustino; *Licent. epistol. 39. apud Aug.*

Et cum luciferos præcordia vesper in ortus
Distulerit, sanctumq; super benedixeris ignem
Sis memor ipse mei.

De officio prædicandi non pauca scribit & se (veluti Paulus) ad ipsum electum in confessionibus dicens Deo; *Quando autem sufficio calami lingua annunciare omnia hortamenta, & omnes terrores tuos, & consolationes, & gubernationes, quibus me perduxisti prædicare verbum tuum, & sacramentum dispensare populo tuo.* *Electus est ad prædicandum.* *11. Confes. 2.*

Episcopus fuit quam optimus: vnde illis, qui ex monasteriis desumuntur ad episcopales dignitates tanquam speculum proponitur à beata Virgine Deipara per reuelationem altissimam agente cum sancta Brigitta. Quod si Episcopus, vt aurum igni, ita probatur in tribulatione Pauperum, pro vno factus est mendicus Augustinus, & ei Episcopus accommodata pecunia succurrit, quam vt postea solueret à populo suo eleemosynam petiuit per literas, & vt illas haberent, tanquam se *præsentem*. *Episcopus fuit excellētissimus.* *Lib. 3. Reuel. S. Brigitta. cap. 18.* *Pecunias petebat ad pauperes sustentandos.* *Epist. 215.*

Prothomartyrem Stephanum aduocatum ante Deum specialem adoptauit, & *Ser. 29. de tempore.*

Sanctũ Stephanum coluit specialiter.

ei multum se donauit; qua de causa aliquando dixit populo Hipponensi, *Date veniam, quia diuturnum non reddo sermonem: nostis enim fatigationem meam, vt heri ieiunus tanta agere possem, & non deficere, vt & hodie vobiscum loquar, orationes Sancti Stephani præstiterunt.*

Augustinus optima conscientia fuit, & fama.

Imitator fuit Apostoli Pauli non solum in doctrina, sed in vitæ testimonio, famæ, & conscientiæ debitorem vbique se considerans; vnde coactus hæc ad populum ex gradibus ait; *Credo autem ante oculos vestros esse conuersationem nostram, vt & nos dicere fortasse audeamus, quamuis illi multum impares, qui dixit, imitatores mei estote, sicut ego Christi.*

Ser. 39. de diuersis.

Orationi deditus erat, & omnibus spiritualibus exercitiis; in exemplum venit, quod post Christianas vigilias, orationem fecerit ad Catechumenos, contra Iudæos, Paganos, & Arrianos, ita proloquens; *Si enim de opere transacta noctis consideremus, & quid egerimus Domino donante, explicare voluerimus, inueniemus nos in nocte, non opera noctis, sed diei peregisse: neque enim delectatione somni sopitos sensus nostros agnouimus, neque vanis phantasmatibus animas nostras illusas, nec ipsa corpora nostra stramentorum calore depressa in alto sopore requies inclinauit, sed vigilando, orando, psallendo contra aduersarium diabolum dimicando, & magnam lu-*

Aug. in 6. tomo in concione contra Iudæos.

Vigilias in Ecclesia peragebat magno cũ exemplo.

cem infusam cordibus nostris sensimus, & in nocte opera diei peregimus.

Pro amicis, quos in adolescentia habuit erroris socios, orabat hoc modo: *Deus magne, Deus omnipotens, Deus summæ bonitatis, quem inuiolabilem, atque incommutabilem credi, atque intelligi fas est, trina vnitas, quam Catholica Ecclesia colit, supplex oro expertus in me misericordiam tuam, ne homines, cum quibus mihi à pueritia in omni conuictu fuit summa consensio, in tuo cultu à me dissentire permittas.*

Orabat pro sociis suis, quos habuerat in antiquo Manichæorum errore.

Lib. de duabus animabus in fine.

Pro se, suisque omnibus in obsidione Hipponensi, sequentem, vt dicunt, fundebat orationem; *Ante oculos tuos Domine culpas nostras ferimus, & plagas, quas accepimus, circumferimus, minus est quod patimur, maius est quod meremur, peccati pœnam sentimus, & peccandi pertinaciam non vitamus, in flagellis tuis infirmitas nostra vertitur, iniquitas non mutatur, mens ægra torquetur, & ceruix non flectitur, vita in dolore suspirat, & in opere non se emendat, si expectas, non corripimur, si vindicas nō duramus, confitemur in correptione quod egimus, obliuiscimur post visitationem quod fleuimus, si extēderis manum facienda promittimus, si suspenderis gladium promissa non facimus, si ferias, clamamus, vt parcas, si peperceris, iterum prouocamus, vt ferias: habes Domine confitentes reos, nouimus quod, nisi dimittas, rectè nos perimus: præsta Pater omnipotens*

Oratio S. Augustini in obsidione Hipponensi, *quam Cardinalis Hieronym. seripandus inuenit, & multis tradidit in Concilio Trid.*

Deus sine merito quod rogamus, qui fecisti ex nihilo qui te rogarent.

Augustini pictura notans ipsum fuisse Deigenitricis, & passionis deuotum.

Deuotissimus fuit tum Deiparæ infantulum lactanti, tum Christo Domino in cruce affixo: nam inter vtrumque depingi solet, dicens; *Positus in medio quo me vertam nescio.* Rationem verò dubietatis suæ præbet ita; *Hinc* (id est ex Crucifixo) *pascor ex vulnere; Hinc* (id est ex Deipara Virgine) *lactor ab vbere.*

Aug. ser. 18.

Multas fecit orationes aduersùs Pelagianos illarum hostes, inter quas elegit in honorem virginis hanc mater Ecclesia. *SANCTA MARIA succure miseris, iuua pusillanimes, refoue flebiles, ora pro populo interueni pro clero, intercede pro deuoto fœmineo sexu. Sentiant omnes tuum iuuamen quicumque celebrant tuam commemorationem.*

In fine appendicis tomi decimi operum S. Augúst.

Nec silentio prætereã orationem de passione Domini nostri Iesu Christi, quam ipse Sanctus Pater Augustinus fertur edidisse, *pro qua diligentius dicenda, Bonifacius octauus* (vt notant Louanienses) *spiritales indulgentias dedisse narratur*, sic autem sese habet: *Deus, qui pro redemptione mundi, voluisti nasci, circumcidi, à Iudæis improbari, à Iuda traditore osculo tradi, vinculis alligari, & sicut agnus innocens ad victimam duci, atque ad conspectus Annæ, Caiphæ, Pilati, & Herodis indecenter offerri, à falsis testibus accusari, flagellis, & opprobrijs vexari, sputis conspui, spinis*

nis coronari, colaphis cædi, arundine percuti, faciem velari, vestibus spoliari, cruci clauis affigi, in cruce leuari, inter latrones deputari, felle & aceto potari, & lancea vulnerari, tu Domine per has sacratissimas pœnas tuas, quas ego indignus recolo, & per sanctam crucem, ac mortem tuam, libera me à pœnis inferni, & perducere me digneris, quò perduxisti latronem tecum crucifixum: qui cum Patre, & Spiritu Sancto viuis, & regnas Deus, per omnia secula seculorum, amen.

Lachrymæ

Lachrymarum dono præsertim in senectute fuit ornatus; ait enim de illo Sanctus Possidius; *Fuerunt ei lachrymæ panes die ac nocte, amarissimamque & lugubrem præ cæteris suæ senectutis, iam penè extremam ducebat, & tolerabat vitam.*

Possid in vita. Aug. cap. 18.

Nec solum pro communi bono, sed pro suo, in vltima ægritudine largos fundebat imbres ex oculis, exemplo, & verbo docēs *etiam laudatos Christianos, & sacerdotes absque digna, & competenti pœnitentia exire corpore non debere.*

Possid in vita c. 31.

In vltima ægritudine testamentum (vt notat Possidius) nullum fecit; *quia vnde faceret pauper Christi non habuit.*

Possid. cap. 31. Testamentum.

Multùm religiosos fratres suos tam in monasterijs, quàm in Ecclesijs viuentes, & ipsas sanctimoniales, in eremis, ac vrbibus Africæ institutos, in vltima vitæ suæ periodo vnicè dilexisse ab ipso Pos-

Clerum, & monasteria dimisit Ecclesiæ, atque Bibliothecam.

pore orationi vacabat. Hæc Possidius.

Theodosio decimo quarto, & Valentiniano tertio (hoc est anno Domini CCCCXXX.) verbis vtor beati Prosperi, *Augustinus Episcopus per omnia excellentissimus moritur quinto Kalendas Septembris, libris Iuliani, inter impetum obsidentium Vuandalorum, in ipso dierum suorum fine respondens & gloriosè in defensione Christianæ gratiæ perseuerans.*

Prosper in chronico. Anno 430.

Tempus obitûs.

Grauissimi Sacerdotes aderant, & iusta persoluentes, Christiano more eum sepeliebant, vt notat Possidius addens; *Pro eius comendanda corporis depositione, sacrificium Deo oblatum est.*

Possid. in fine libelli de vita & moribus S. August.

Multi auctores beatum Augustinum postea celebrarunt, & primus occurrit Sanctus Victor Vticensis Episcopus dum ait *Qua tempestate Hipporegiorum obsessa est ciuitas, quam omni laude dignus beatus Augustinus librorum multorum confector Pontifex gubernabat: tunc illud eloquentiæ, quod vbertim per omnes campos Ecclesiæ decurrebat, ipso metu siccatum est flumen, atque dulcedo suauitatis dulcius propinata in amaritudinem absynthij versa est.*

Victor lib. 1. persecut. Vuandalic.

Laus eius in morte.

De cuius gloria beatæ memoriæ vir Petrus Damianus ita concionatur; *Augustinus vir beatissimus, nobilis genere, sed nobilior moribus, spiritu superbiæ pauperrimus, misericordiæ afluẽs visceribus, miserorum cõsolator miti-*

Petrus Damianus in sermone de S. Aug.

Gloria eius

ficus, Christum crucifixum sequens nudum, mundo crucifixus, in cuius ore non est inuentus dolus: à Summo Sacerdote prælectus, seipsum illi hostiam viuam incessanter offerens, in ipso fonte pietatis suis affluens lachrymis, ab omni rubigine vitiorum immaculatus, nunc sanctorum præsulum stola indutus, coronam martyrum multipliciter consequutus, Apostolorum collegio, & gratiæ coæquatus, &c.

Res Augustini multa admirationis pondere collustrantur.

CAPVT III.

Multa huc vsque, præteriuimus, quæ vel miracula, vel admiranda sunt, & in hunc locum optimè cadunt, ad laudes Augustini, & sanctitatem explicandam: & eum primò natum in Numidia, cuius hominibus nulli rudiores, docente Dionysio Alexandrino,

Dion. de situ orbis.

......Nomadum longè diffusa per agros
Progenies, alijs umentes pabula quærunt
Cum pueris victum in syluis, atque deinde feroces.

Baptista Ægnatius in exemplis.

Miror igitur tam ingeniosum, doctum, pium ibi virum, *vt neminem certè inuenias quem ipsi Augustino præponas, siue ingenij vim; siue accumen aut præstantiam re-*

rum scriptarum, æstimes: siquidem tam vera est in eo pietas, talis fides, tanta eius doctrina, & eruditio, vt nemo sit, qui vel transuersum vnguem ab eius sententia discedere ausus sit.

Cum esset Mediolani Eulogio discipulo quondam suo in somnis apparuit, & locum Ciceronis obscurum ei Carthagine Rhetoricam docenti aperuit: *qua nocte somnianti ego illi* (inquit) *quod non intelligebat, exposui, imo non ego, sed imago mea nesciente me, & tam longe trans mare, aliquid aliud siue agente, siue somniante, & nihil de illius curis omninò curante.* *August. lib. de cura pro mortuis. c. 11.*

Angeli breuiter & asperé loqui cum mulieribus in vtroque testamento, vt Angelicam virtutem conseruemus, nos admonent: in veteri enim vnus habens vultum terribilem nimis alter in nouo sicut fulgur, illas alloquitur; quemdam verò nunciare conuersionem filii sui sanctissima viduarum Monica uidit *aduenientem ad se!* O mirum, *iuuenem, splendidum hilarem atque arridentem sibi.* ait Augustinus. *Iudic 18. Matth. 28. Aug. 3. Conf. c. 11.*

Nec solum è cælis prænunciata est Augustini conuersio, sed in terra etiam à quodam Africæ episcopo fusas ob eam Monicæ lachrymas admiranti, atque dicenti: *fieri non potest, vt filius istarum lachrymarum pereat.* *Aug 4. Conf. 11.*

Videns lucem Domini incommutabilem supra mentem suam conuersus est ad

comprobata est) *Augustinus fuit successor Christi in declarandis scripturis, & hæreticis impugnandis.*

Volat lib. 8. Geographia

Apud Centumcellas, ait Volaterranus, *quarum meminit* Plinius *dicens Adrianus princeps centum iudicibus totidem cellas ædificauit; ad audiendas præsente se, causas Constitutas, Augustinus prodigium pueri cochleari pelagus euacuare conantis vidit.* hoc traditio populi locum miraculi ibidem assignans, opus ipsum de Trinitate, non ob aliam, quam sciamus causam, interruptum in Italia, & postea absolutum in Africa confirmant, ac denique multæ, & perantiquæ eiusdem argumenti, in omni Catholicorum orbe, depictæ sancti Patris imagines.

Appulit Carthaginem, & conuenit vicariȩ præfecturȩ Exaduocatum crure iam-iam prȩcidendo laborantem: sed accumbens de more monastico terræ, cũ sociis *Orauit pro ipso & manè sine incisione aliqua sanus repertus est*, ista Petrus de Natalibus, ipsum sequutus Augustinum in libro vigesimo secundo de ciuitate Dei.

Aug. lib 22. de ciuitate c. 8. Petr. de Nat. in vita S. Aug.

In agro Tagastensi, vbi ordinem Eremitarum erimita laicus instituit; *eam hospitibus* (inquit quidam illorum) *charitatem obseruabat, vt quot poterat in proprium susciperet domicilium, & tamquam Christi personam coleret, cũque ex multa pauperum frequentia vice quadã cuiusdã lauisset, & oscularetur pedes, absco*

Ambrosius Caranus in vita S Aug.

audire meruit: magne pater Augustine, filium Dei hodie in carne videre meruisti.

Mab. in Roset. alph. 20 tit. 41.

O superbiam! ô honorem nunquam auditum, nunquam lectum! quis vnquam de sanctis Dei, ex ore Dei se esse magnum audire, itemque patrem appellari meruit? hæc Ioannes Maburnus Canonicus regularis, addens, *Hinc est quod omnis Ecclesia sanctorum caput suum sequens in hymno cantat.*

Magne pater Augustine.

Ferd de Hisp Sermo. 10. de S. Aug in Dan Iordani de Saxonia.

Ferdinandus ille de Hispania episcopus quondam Tertassonensis optimæ vitæ & magni nominis, coram illustrissimis Romanæ Cardinalibus Ecclesiæ prædicauit Auinione istud miraculum, tractatum, siue sermonem beati Prosperi de laudibus Augustini sic allegans: *Narrat. S. Prosper in prædicto sermone, & satis est notabile; quod beatus Augustinus Christum Dei filium saluatorem nostrum in carne videre, & tangere, atque eius pedes lauare meruit, & eum audire dicentem sibi, magne pater Augustine, filium Dei hodie in carne videre meruisti.*

Lipsius lib. 1. de magnitudine Rom. c. 2.

Sic ex tribus magnis, maximum consecutus est votum; dicitur enim desiderasse in hac vita, sicut aduertit in magnitudine Romana Lipsius, videre *Romam in flore, Paulum in Cathedra, Christum in carne.*

Valentiniano quartum, & Neocherio Coss.

signum in cælo, quasi columna pendens, ardēs queper dies triginta apparuit; ait sanct. Prosper, hoc autem anno. CCCXC. vt diximus, Hippone factus est presbyter Augustinus *verè columna nubis* (ità cū vocat Rupertus) *in qua Thronū suum posuit sapiētia Dei.* *Prosper. in chronico.* *Rup. de op. spirit S. l. 7. c. 19.*

Monasterium factus presbyter ædificauit, in horto quodam à Valerio episcopo dato, cuius ruinas Nicolaus de Alexandria celebrat, & admiratur ità: *Si contingat animalia ferrata, equm, mulum, vel asinum ingredi ambitum dictorum parietum ita terræ solo conglutinantur, vt indè pedes euellere nequeant, quin potius detineantur miraculosa tenacitate ipsius soli: si oues, & boues, tunc quando sunt in pascuis, se ibi ad iacendum prosternant, lanam inhæsam solo surgentes vi dimittunt.* *Nicolaus de Alexand. in tract. de Orig. Ord. Eremitarum*

Religiosus presbyter primus officium concionatoris in Africa tanta cum humilitate, amplexus est, vt libello supplici inducias peteret à Valerio episcopo, quo prius exercitatior esset in sacris scripturis: postea mirabiles in populo fructus fecit, inter quos celebris est apud Possidium cōuersio Firmi, qui factus est catholicus ex Manichæo & monachus etiam, relicta mercatura, confessus in publico conuentu. hanc sibi mutationem aduenisse sermone valdè notabili, nam Augustinus illo prædixerat fratribus aliquem ad viam veritatis reductum, eo quòd aliter in pulpito tracta- *Aug ep. 148. ad Valerium.*

Aug. apud Possid. c. 15. In vita sua.

uerit, quàm secum in cubiculo, admirabar, inquit, in Ecclesia, *magis aduersus Manichaeorum errorem; vndè nihil dicere de creueram, disputans, quam de ijs, quae asserere proposueram:*

Presbyter tanta cum animi deuotione mulieri à Daemone possessae subuenit, & lachrymas in tali copia fudit, ante Deum supplex, & humilis; vt eas vnctionis oleo commisceret, ait enim de se, humilitatis gratia, tamquam de alio, (vt notat in eius vita Iacobus de voragine, *Hipponensem quamdam virginem scio, cum se oleo perunxisset, cui pro illa orans presbyter instillauerat lachrymas, mox à Daemone fuisse sanatam.*

Aug. lib. 22 de ciuit. c. 8.

Episcopus non paucis miraculis floruit, inter quae, sic ipse de se, etiam sub tertia persona, vt mos est auctoribus sacris, *scio episcopum semel pro adolescente, quem non vidit, orasse, illumque ilico Daemone caruisse.* Nec ista proximè scripta duo miracula Possidius in vita eius silentio inuoluit.

Aug. lib. 22 de ciuit. c. 8.

Curina raptus in ecstasim adhuc paganus in mira audiuit amaenitate: *vade baptizari, si vis esse in illo loco beatorum: deinde, vt à me baptizaretur* (ait Augustinus) *admonitus iam factum esse respondit, cui rursus ille, qui cum eo loquebatur, vade, inquit, verè baptizari, nam illud in visione vidisti, post ista con-*

Aug. de cura pro mor. c. 12.

ualuit, perrexit Hipponem, & baptizatus est.

Dati sunt vniuerso mundo decem fratres in exemplum, vt filii parentibus obediant: vnus enim in Cappadocia matrem offendit, cæteris non defendentibus, qua de causa, omnes ab ea meledicti, tremore corporis affecti sunt, & indé omnes mundi partes peragrati, vbi fierent miracula, & sanarentur, quorum duo ad Ecclesiam Hipponensem tamdem, duce patre Augustino illis in via ante tres menses apparente, sanati meritis sancti Stephani, *Ante hos tres menses* (inquit vnus nomine Paulus in libello huius rei Augustino oblato, & lecto coram populo,) *id est Chalendarum Iuniarum die, tam ego, quàm soror mea, quæ hic mecum est eadem adhuc passione detenta, euidenti sumus visione commoti: ait enim mihi aspectu clarus, & candido crine venerabilis, quod intra tertium mensem desiderata esset mihi sanitas ad futura, sorori enim meæ sanctitas tua in ea effigie, in qua te præsentes videmus, apparuit, per quod nobis significatum est, ad istum locum nos venire debuisse: nam & ego beatitudinem tuam sæpius in itinere, quo veniebamus talem prorsus videbam, qualem modo conspicio.*

Paulus in libello de salute sua in decimo tom. Aug. prope ser. 31. de diuersis in nouissima Parisiorum editione.

August. iis auditis ita Sermonē habuit ad populū; *nos autē fratres satagamus domino deo*

Aug. ser. 31. de diuersis.

nostro gratias referre pro illo, qui sanatus est. & pro illa, quæ adhuc tenetur, preces fundamus, benedicamus Domino, qui dignos nos habuit, vt hoc videremus: quid enim sumus, quod ego apparui istis nesciens? illi enim me videbant, & ego nesciebam, & admonebantur, vt ad istam ciuitatem venirent. Ast in media Augustini dictione, soror Pauli sanata est, & clamauit populus, *Deo Gratias, Christo laudes*: sanctissimus autem præsul inter alia; *scriptum est, in psalmo, dixi proloquar aduersum me delictum meum Domino Deo meo & tu dimisisti impietatem cordis mei: dixi proloquar nondum proloquutus sum, & tu dimisisti: commendaui eam vestris orationibus, dispofuimus orare, & exauditi sumus, sit gaudium nostrum actio gratiarum.*

Aug. Ser. 31. de diuersis.

Vidisse Dæmonem, dicitur, cum libro grandi, vbi scriptum, præ obliuione, & curarum studio, non recitatum semel ab Augustino complectorium; qui doluit, & deletam scripturam illicò Dæmoni reddidit exclamanti, *Turpiter me decepisti pænitet me quod librum meum tibi ostendi; quia peccatum tuum orationum tuarum virtute delesti: & his dictis confusus euanuit.* hæc Leonardus de vtino.

Leonard. de vtino in ser. de S Aug.

Similis auctoritatis rem Pelbartus enarrat, & alii recentiores traditione forsitan, aut antiquo nixi scripto nobis ignoto dicentes, quod in magna contemplatione

Pelbart. & Didacus de vega ser. in Dominica. 13 post Pentecosten.

cæleſtem vocem audiens ſibi dicentem, *Auguſtine diligisme* velut alter Petrus reſponderit: *Domine tu noſti quia amo te*: interrogatus de modo, ſic protulerit. *ſi lampades eſſent oſſa mea, & ſanguis oleum, totus exardeſcerem tui amore, & ſi meæ venæ vincula forent, illis me tibi deuinctum adſtringerem in æternum*, tandem rogatus quid pro ipſo Deo faceret, ita ſatiſfecit: *ſi Deus eſſem, vt ſum Auguſtinus tecum dignitatem commutarem, vt eſſes Deus ſicut es & ego Auguſtinus, vt ſum.*

Qui ſecularem poteſtatem non timent, cum opus eſt defendere Eccleſiaſticam, non minus laude, quàm admiratione ſolent affici ſicut, Auguſtinus, cum Bonifacium comitem alias ſibi amicum, & valdè neceſſarium ad defenſionem ſuæ ciuitatis, in exercitu conſtitutum, vt eccleſiæ reddat hominem ab ipſo raptum arguit, obſecrat, increpat, hoc modo. *Eccleſia igitur illæſum reuocat, quem, vt irreligioſiſſimus rapuiſti, oblatio verò tua à clericis ne ſuſcipiatur indixi, communionemque tibi interdico, donec peracta pro auſis, vel errore à me definita tibimet pænitentia, & tempore condonata, pro hoc facto corde contrito, & humiliato dignum offeras ſacrificium Deo.* *Aug. epiſt. 6. ad Bonifacium.*

Pro ipſo Bonifacio preliante orationem fudit Auguſtinus & victoriam acce-

pit hoc modo : *manus superba, Deo adiuuante, cecidit, quæ ante paulum audax gladium erecta portabat : multi ex aduersis ceciderunt, ora igitur venerabilis pater, vt talis de inimicis vltio semper procedat*, hæc Bonifacius de cuius epistolis & Augustianis ad ipsum, non quod Louanienses amplector, sed quod Baronius sentit non semel eas allegans in suis annalibus.

Bonif epist. 14. ad Au-

Inter illos bonum locum habet noster qui velut vmbras reputarunt ambitiones, & petiones officii, nam Eremita laicus, ne accederet ad Ecclesias episcopis orbas, cauebat, requisitus sæpè ad eas nusquam inuentus est presbyter, industria Valerij ipsum occultantis, vt prolixé notat Possidius, ac tamdem episcopus in Eradium episcopatus onus & desígnati episcopi honorem transtulit, vt implere possit iam diu conceptum animæ disiderium, quod magna ex parte completum in libro Retractationum reponi debet in mirabilibus, *si enim* (dicebat sequacibus, & mordicus, immoderatéque suis dictis inhærẽtibus *mihi Deus quod volo præstiterit, vt omnium librorum meorum, quæ mihi rectissimè displicent, opere aliquo ad hoc ipsum instituto, colligam, atque demonstrem : tunc videbunt omnes homines, quam non sim acceptor persona mea.*

Possid. in vita. cap. 8.

Aug. ep. 5.

Ad ipsum *ægrotantem, & lecto vacantem*

quemdã cũ suo ægroto venisse scribit Possidius *& rogauisse, vt eidem manum imponeret, eumque respondisse, si aliquid in his posset, sibi hoc quoque primitus præstitisset, & illum,* qui ducebat ægrotum, *dixisse visitatum se fuisse, sibique per somnium dictum esse, vade ad Augustinum episcopum, vt eidem manum imponat, & saluus erit, quod dum comperisset, facere non distulit, & illum infirmum continuo Dominus ab eodem sanus discedere fecit.* Magni faciendum est istud miraculum, quia gesta sancti doctoris consignat Deo placita ad horam mortis, nec solum lachrymis, & oratione, sed eum manu solum imposita miraculosũ esse, prædictũ cælitus etiã, vt magna solent, & inculcatum Angeli nũcio. *Possid. in vita, S. Aug. c. 29.*

Tria à Deo petiuit in vltimis vitę diebus, *vt hanc ciuitatem* . ipse loquitur, *ab hostibus circumdatam liberare dignaretur : aut si aliud ei videtur, suos seruos ad perficiendum suam voluntatẽ fortes faciat, aut vt me de hoc seculo ad se suscipiat.* quæ illi cõdonata probãtur, primum his Possidij verbis *eidem ciuitati, quod lachrymosis poposcit precibus, pro tempore impetrauit*, secundum ex epistola Gregorij Papæ VII. qui obijt anno Domini M.LXXXV. commendante archiepiscopum Seruandum Hipponensibus adhuc fortissimis, intercessione sancti pastoris Augustini, ad faciendam voluntatem Dei : tertium denique tertio mense obsidionis Hipponensis completum *Aug. in vita sua apud Possidium. c. 29.* *Possid. c. 29.* *Greg. 7 tom. 3. epist pont. ep. 20.*

colluceant, eamque in Ecclesiam dispertiant, atque suauissimũ odorem, idest optimę vitę famam, seu exemplum.

Res Augustini aliæ post mortem mirabiles ostenduntur.

CAPVT IV.

SEquenti anno post sanctissimi doctoris mortem concremata est ciuitas Hipponensis à furentibus Vuandalis, iisque Arianis, quibus libri eius aduersarij, & acerrimi hostes; ergo rectè ponendum est cum Baronio inter admiranda, *quod ipsa Bibliotheca illæsa permanserit, Angelica quidem, si non humana vallata custodia.* Baron. an. Domini. 430.

Ipse cæpit scribere; cum ageret ætatis annos triginta, deinceps Eremitarũ, quos primum docuit; postea Canonicorum institutis se tradens legens sanctorum patrũ opera, quæ sæpissimè fideliter allegat, concionibus vacans, & dirimendis litibus subditorum, contendens ad multa Africæ concilia, & eis non solum præsentiam, sed omnes industriæ, atque sapientiæ neruos intẽdens, quid amplius specula postulat Episcopalis dignitatis absoluit admirabili vigilantia; cum multis hæreticis egit & præsens, & absens, itidemque

negociis aliis occupatus innumeris, & doloribus, atque morbis non semel impeditus, nihilominus libros & tot numero, & magnitudine tantos, & tam variis de rebus, eisque grauissimis, nec semel lectos, sed etiam recognitos (quod mirum est) posteritati commendauit, vt fructus indies producant mirabiles, ab ipso enim Augustino multi serui Dei per illos ad perfectionem vitæ, ad nos vsque commoti sunt, & efficacissimè per confessiones eius sanctissima illa Therasia Carmelitani Ordinis gloria, hoc nostro sæculo legens; *Quandiu, quandiu? cras & cras? quare non modo? quare non hac hora, finis turpitudinis meæ?*

Therasia in lib. vitæ suæ. Aug. 8. Conf. 12.

Auctor vitæ S. Aug. ex Baronij annalibus assumpt. an. 31.

Hoc etiam mirabile videri potest, quod sacrum eius corpus à barbaris ipsis nullam iniuriam passum est; hac in re Caluinistis melioribus, & mitioribus, qui similium sanctorum reliquias, non audeo dicere, *vel canibus proiiciunt, vel ignibus exurunt, vel aquis immergunt.* Ista nuper Eremita Augustinianus notauit, qui vitam Augustini per annos singulos ex annalibus Baronianis digestam, Rothomagi curauit excudi cum libris confessionum.

Iacuit in Hipponensi Ecclesia annis ferè quinquaginta sex, deinde ad Sardiniam à Catholicis Episcopis, inter quos. S.

Fulgentius Rufpenfis, cum innumerabilibus Christi fidelibus in eandem insulam relegatis, deportatum est, & aliæ sanctorum reliquiæ, vt scribit Petrus Oldradus Episcopus Mediolanensis ad Carolum magnum; baculus quoque tanti Pastoris, & mitra in magno pretio habita nunc apud Eremitas Valentinos non sine admiratione incorruptibilitatis inuẽta sũt illic ab Augustinianis, quibus cum Martinus Papa V. sic loquitur: *audiuimus tiaram Augustini, lituumque illum pastoralem, non ante multos dies reperta in Sardinia, magnoque pretio redempta translata esse Valentiam, ita omnibus, & locis, & rebus benè successit, definiente Deo, vt qui rectè, præter cæteros, Augustinum colitis, soli omnem illius suppellectilem poßideatis.*

Oldrad. ad Carolũ Mag.

Martin. Papa. V. in homilia de translatione. S. Monicæ.

Ibi, nempè in Sardinia (ait Oldradus) *multis miraculis claruit annis Ducentis viginti tribus, in quo manifestè datur intelligi, quod, quos Deus charos habuit, ad sanctitatis eorum testimonium, clarificat, & insignit virtutibus miraculorum.* De quibus cum ciuis bellica disciplina celebris in Sardinia dubitaret; *hoc miraculo confirmatus est, quidam iuuenis, qui multos annos fuerat oculorum orbatus luminibus, cum magna reuerentia, flexis genibus, sanctum illud corpus Augustini manibus propriis contractans,*

Oldradus in Epistola de translatione. S. Aug.

Breuiar. Ord. Eremi. in 1. transl. S. Aug.

statim omnibus videntibus est luminibus restitutus : hæc antiquum ordinis Eremitani breuiarium.

Bibliothecarius in Leone. IV.

Tempore Leonis Papæ. IV. Mauri multis nauibus armati contra Romanos conspirarũt; sed *multis diebus commorantes in loco, qui Coratum dicitur iuxta Sardiniam, exire nullo modo potuerunt.* quod sancto patri Augustino illic miraculis illustrissimo potest pie tribui.

Ioannes de Critana sequens archiua Augustinianorum Sardinia in compendio rerum Ord. S. Aug.

Alia communi ore miracula prædicant Calaritani ciues ab Augustino facta in eadem iusula, quæ breuitatis ergo nunc omittimus extat tamen virga lignea propter contactum corporis sancti Patris Augustini, & si alii alias reddunt causas, incorruptibilis, & in paruas secta particulas ab antiquo tempore nusqnam diminuta, & pro magno pignore apud Eremitas, vbi sepultura patris Augustini, cui quadrant illa Tertulliani de statua salis, in quam versa est vxor lothi.

Tertulliani carmina in q. Tomo Bibliotheca. SS. PP.

Durat adhuc etenim dura statione sub æthra,
Nec pluuijs de lapsa situ, nec diruta ventis,
Quin etiam siquis mutilauerit aduena formam,
Protinus ex se se suggestu vulnera complet.

Anno Domini DCCLXXXXVII. pridie Calendas Martii translatum est Augustini corpus ex Sardiniæ Ticinum, alias Papiam, quasi Pipiniam à Pipino Rege vocatam: *Ad Confessorem autem suum clarificadum misericors Dominus dignatus est multa miracula operari: multi enim aliquo officio corporis priuati aderant, qui recuperata sanitate alacres in laudem & honorem Dei vociferantes, læti ad propria remeabant.* hæc Oldradus, & beatæ memoriæ Eremita Henricus de Hurimaria concionibus suis prælo datis hanc Augustini translationem, & fragrantiam à sanctissimis ossibus longè, latèque redolentem pientissimè celebrat.

Oldrad Ep. ad Carol. Mag.

Hen. ser. de transla S. Aug. 1.

Feretrum in hac translatione ad fines agri Dortonensis è terra leuari nullo conatu potuit; nisi postquam Rex Luithprandus, summa tristitia & lachrymis afflictus votum emisit dandi prædium Sauinariense in perpetuum Ecclesiæ sancti Petri in cęlo aureo, ad quā ipsæ reliquæ deportabantur; tunc enim feretrum inuenit ita leuissimum, *Vt nullo vlterius onere impediente, corpus beatissimum, quod prius nec moueri poterat à pluribus, modo non prohiberetur deferri à duobus.*

Oldrad. in prædicta Epistola.

Ad vrbem peruenit Ticinensem & in Ecclesia Petri à serinitate aeris, cœ-

& tum Romæ, tum aliis locis templa, & imagines plurimas extruxit, cultumque diuinum ad miraculum excoluit, in palatio suo etiam regium sacellum cum clericis instituens, & inter illos, vt auctor est Oldradus, officia recitans Ecclesiastica, quod sequentia carmina in bibliotheca Vaticana in eius laudem inuenta aliquantulum confirmant,

Oldr. Epist. ad Carol. magnum.

Quando Leo cecidit misero doctore suasus
Schismatis in foueam recto de culmine Cæsar:
Tunc ego regales statui hic mihi condere thermas
Marmoreis pulchris Luithpran Rex, atque columnis:
Sed Romam properans, postquam deuotus ad ipsam
Perueni; atque sacro capiti mea basia fixi,
Sancti Anastasij seruus pius, ecce repente
Paterna de sede meo hanc de pectore Christe
Præclaram fundare domum, sub culmine monstras;
Talibus Vnde meas tendens ad sidera palmas
Vocibus, oro Dei fili pro plebe fideli,
Qui regis Angelicos cætus, qui cuncta gubernas,
Fac precor, vt crescat mecum Catholicus ordo
Et templo concede isto, at Salomona lacautus.

Carmina in laudē Luithprandi Regis inuenta in Bibliotheca Vaticana.

In sancti Anastasii templo hæc erant in eandem Luithprandi gloriam,

Alia in laudem Luithprandi olim in templo. S. Anastasii Romano.

Ecce domus Domini perpulchro condita textu
Emicat, & vario fulget distincta metallo,
Marmora cui pretiosa dedit museumque columnis
Roma caput fidei, illustrant quam lumina mundi:
Euge auctor sacri pinceps Luithprande laboris,
Te tua felicem clamabunt acta per æuum.
Qui propria gentis cupiens ornar tum phos
His titulis patriam signasti denique totam.

Tractatus in fine operum. S. Augustini.

Puteus miraculosus Papiæ *aliquot annis in die festo eius super abundans totam septam perfluxit*, hoc est satis notum, & in fine tomi Augustini decimi Parisiis impressi, anno Domini. M. DLI. in tractatu de laudibus ipsius Augustini: Hinc Iordanus noster, quod *Augustinus fuerit vena, & quasi aqua ductus fontis æterni repræsentatur ad eius sepulchrum Papiæ, vbi fons recentissimus ad eius tumbam hauritur, cuius aqua pro antidoto singularis gratiæ in eius memoriam pro potu fidelibus ministratur.*

Ior. serm. 137.

Apparuit sanctus Doctor ciui Papiensi, qui magno afficiebatur angore, ac Ambrosio Corano referẽte sic protulit: *si visfanus*

fieri vade, visita corpus meum, & de aqua putei mei bibe, qui surgens iussa impleuit, & mox sanus factus, eum depingi fecit in vna columna Ecclesiæ. Coran in Apologia.

Apud Burgundiam in monasterio fontanetum appellato, magnam virorum albicantium processionem ante se ducens apparuit sanctus doctor & animam Hugonis sibi deuotissimi morientis (ait Iacobus de voragine) *ab hostium insidijs securam reddidit & ad cæli gaudia perduxit.* Iacob. de virg. in vita S. Aug.

Narrat idem auctor sex deinceps miracula ab Augustino facta, primum de iuuene, quem à diro carcere Marchionis Malespinæ liberauit inter alios Papienses, & linguam eius aridam liquore suauissimo refecit: secundum est de Præposito cuiusdam Ecclesię, quem ab infirmitate trium annorum in pristinum salutis statum restituit, & preces officij sui vespertinas ab ipso recitari iussit, ante diem, quo celebratur in Ecclesia Catholica. Tertium, de Pastore, cui apparuit, & tetrum vlcus sanauit: quartum, Molindinario salutem in tibia præstitit ab ipso visus; quintum, quod inuocatus liberauerit puerum à dolore calculi, sextum denique de cæco habetur, cui circa meridiem apparens visum benignè dedit, pauperis hominis *oculos manibus suis tergens.* Sex. Augustini miracula. Iacobus de Voragin. in historia de S. Aug.

Apparet S. Bernardo.

Apparuit ipse. P. Augustinus beato Bernardo Clarauallensi, cum in choro sermones eiusdem Doctoris pro recitando Canonicarum horarum officio legerentur, quod ita narrat Episcopus Equilinus Petrus à Natalibus, *B. Bernardus vidit Augustinum Episcopum, de cuius ore tantus impetus aquarum exibat, quod tota Ecclesia inũdabat.* Hæc ille.

Petr. à Natal. in lib. 7. c. 128.

Bina eius apparitio.

Bis apparuit Toleti in Hispania visus enim fuit locustã numerosam, & infestam in Tagũ deijcere baculo pastorali: qua de causa votum emiserũt Toletani, quod singulis impletur annis, & ita scriptum est in Registro Ecclesiæ Cathedralis, *Dominica in Albis, hac die est nobis obligatio faciendi processionem vsque ad monasterium Sancti Augustini, ex voto facto pro locusta.*

Regist. Ecclesia Toletana.

Iterũ Toleti visus est: in Ecclesia enim S. Thomæ Apostoli sepeliuit ipse Augustinus (& Sanctus Stephanus Protomartyr) deuotum suum illius ciuitatis valde nobilem, ac diuitem religionis Christianæ amatorem, Gondisalum Roderici Toletanum, dicens altiori voce: *En quomodo suos Sancti honorent*, narrat id (vt alios taceam) doctus Salmanticensis Academiæ Professor merito Primarius, de suo fratrum Eremitarum Ordine vsquequaque meritissimus Magister Fr. Augustinus Antolines.

Antonin. in epist. dedicator. historia de S. Facundo.

Aduersus locustam specialis aduocatus habetur tam in ciuitate Galadaiarensi, quam in oppidulo prope Malagonium, vtrobique enim locustam diuinitus disperdidit, vt frater Hieronymus Romanus narrat, primum in cēturia vndecima, alterum vero in chronico Ordinis Fratrū Eremitarum Hispaniensi.

Rom. Cent. 11. an. 1472. in chronic. ord. Erem. li. 1. c. 34.

Apparuit B. Pater Augustinus beatissimæ Rittæ de Cassia, vt dicemus in historia vitæ eius, & habetur in 2. parte Chronicorum Hispaniensium Ordinis S. Dominici, quod sanctæ etiam Agneti de Monte Politiano gloriosissimus apparuerit, sicut & sancto Nicolao de Tolentino in fauorem Ordinis Eremitici; quod Baptista Mantuanus in fastis Sancti Nicolai decantauit, ita finiens;

Alia S. August. apparitiones.

Bap. Mant. in vita Sancti Nicolai Tolentinatis.

Hic erat Hipponis Pastor, primordia gentis
Qui tulit istius, Pater Augustinus Olymp o
Tantus apud superos, quantus inter sidera luna.

Narrat Ioseph Pamphili dignus quondam Sacrista Summi Pontificis, & Episcopus posteà Signinus; quod Franciscus Gonzagæ filius Mantuæ Marchio, bis Ligures, & Galeateum Mediolanensem Ducem, aperto bello vicerit, inuocato Sancti Patris Augustini auxilio, quem sibi patronum adoptauit, & Mantuæ

Ioseph Panphil in chronico par ordin. Erem. an. 1430.

defensorem elegit, ac beneficij memor posteris illud tradidit hoc epigrammate;

Vos patriæ ciues, quibus hic patet, expulit olim.
Bis Ligures, lætumque dedit bis habere triumphum;
Dum sua curriculo bis festa darentur eodem.
Este boni, memores, & grata aduertite dona;
Mecum huic laudes, mecum hos celebretis honores:
Protector Patriæ, spes ac tutissima nostra,
Augustine parens, doctor, lux inclyta sacri
Eloquij; innumeras ogneas accipe laudes:
Tendimus inde manus humiles, oculosque precantes.

Monimenta Mantuæ.

Paulus Berg. in Apolog. ca. 8.

Paulus Bergomensis in Apologia religionis eandem rem narrat, hoc modo, *Illustrissimus Mantuæ Marchio Ioannes Franciscus cum ex pugna cum Philippo Mediolanensi Duce habita bis in die festo beatissimi Augustini victor euasisset, festum iussit vbique celebrari, & nunc vsque in ciuitate ipsa celebratur, oblationeque facta, eadem die locum nostrum visitat, quod cum Canonici quidam ex Regularibus apud S. Bartholomæum collecti ægrè ferrent, quod potius ad Eremitas, quam Canonicos se cõferret, is humanissimus, vt erat, ac religiosissimus ita respondit, his Fratribus facio ex causa:*

Patronus Mantuæ S. Augustinus qui bis apparuit indutus habitu monachali.

quoniam Augustini filij sunt: suo enim habitu bis mihi Augustinus, dum victoriam habui, apparuit,

Ambrosius Coranus in Apologia Ordinis, quam dicauit Sixto quarto refert magna cum asseueratione, quod Pater Augustinus mulieri cuidam apparuerit nigra cuculla, & cingulo coriaceo præcinctus, eique dixerit, *Da mihi filium tuum*, quæ cum respondisset nolo tibi dare, quia volo ipsum pro me, sanctus doctor ait, ipsi mulieri, *Domina ego volo ipsum pro me*, & visus est à materno latere filium euellere, & prope altare maius Ecclesiæ cuiusdam fratrum Eremitarum sic ipsum alloqui: *Tu apud me stabis, & successor meus eris*. Expergefacta mulier marito suo, qui priuignus erat pueri, visionem ei narrauit, & ab ipso serio admonita filium tradidit Ordini fratrum Eremitarum Sancti Augustini, *qui semper in omni ætatis suæ parte religiosè vixit, solemnis, & famosus magister in theologia euasit, omnia istius Ordinis officia habuit, & Prior Generalis tandem dicti ordinis dignissimus fuit.* *In Apolog. in capite reuelationum.* *Miraculum de puero petito à S. Augustino.*

In Archiepiscopatu Toletano non parum distat ab Almagro, oppidolũ Valenciola nnncupatum, vbi sacellum vetustum extat in memoriam S. P. Augustini Deo erectum, hic mulier veterana, & summo Ecclesiæ doctori valdè deuota *Singulis annis in Hispania miraculum fit in die festo S. P. Augustini, quod cera ardet in*

sacello Valentiola, & non consumitur.

singulis annis festum perageret, & cæreos tam in primis vesperis, quam in tempore missæ de more accenderet, Almagrum venit anno quodam, & accepit cæreos accommodatos, vt festum Patris Augustini celebraret, qui per illud, & in vesperis, & in cæteris officij consueti exarserunt, & tandem redditi sunt Almagrum, vbi appensi, nihil ceræ, monstrante statera, diminutum inuenitur; indè singulis annis, in festo Sancti Patris Augustini (sicut à fide dignis testibus accepi, & in concionibus audiui, & authenticum esse Salmanticæ agnoui) idem miraculum; quo fit, vt olim in festo matris Domini, Romæ in Ecclesia Sanctæ Mariæ maioris, dicebat ille Petrus Venerabilis, ita dicamus in Hispania, iam diù singulis annis non defecit in festo S.P.N. Augustini *oblata Deo cæreorum quantitas vsque ad hanc nostram ætatem, & quantùm deinceps Deo placuerit.*

Petrus Ven. lib. 2. de mira. c. 2.

Ciacon. lib. Pontificum in Alex. 4. Hier. Plati de bono status Ant. R li. 2. c. 21. S. Ant. 3. p. tit. 24.

Narrat Alphonsus Ciaconius, Hieronymus Plati, sanctus Antoninus, quod Ambrosius Coranus hisce verbis: Alexandro Papæ IV. *anno primo pontificatus sui in visione beatus Augustinus apparuit, magnus quidem capite, & paruus membris, quam visionem sanè, cum secum, & aliis sapientibus putaret, interpretatus est Augustinum tum in Ecclesia triumphante, tum militante, & san-*

{limonia, & doctrina, ac gloria magnum esset: membra vero exilia, quoniam eius ordo fratrum Eremitarum S. Augustini paruus, & tenuis erat: tunc optimus Pontifex, vt diuino obediret oraculo, statuit religionem hanc mirum in modum amplificare, quod & multipliciter fecit &c.

Tempore Ioannis Papæ XXII. apparuit Augustinus beato Iordano de saxonia reuelans Eremitas suos habitaturos esse Papiæ cum suo corpore reünitos, quod tam fauste, & feliciter contigit, *anno Domini M. CCC. XXVII. die vigesima Januarij*, secundum chronicon Iosephi Pamphili, *vt quinta die mensis Iunij celebraretur festum Reunionis: quando scilicet concessum nobis fuit corpus beati Augustini:* hæc ipsum chronicon: *Porro ista diu affectata Reunio, antequàm facta esset, cuidam fratri nominato in Ordine per visum reuelata fuit hoc modo: Videbatur, ei quod ipse, cum multis fratribus, & melioribus personis Ordinis esset in quadam Ecclesia non nostri Ordinis, in qua erat quoddam sepulchrum eleuatum vnius sancti magni Episcopi, sicut ex figura imaginis de super sculpta ostendebatur; quod quidem sepulchrum minus decentér à personis illius Ecclesiæ tractabatur: nam pulpita, & candelabra antiqua cum pulueribus irreuerenter super iactata apparebant, itaque fratribus*

Chron. Pamphil. an. 133.

Ior. lib. 1. vit. fratrum c. 8.

Pater Augustinus apparuit in Ecclesia Papiensi quasi prædicens reunionem.

in Ecclesia stantibus, & sepulchrum aspicientibus, ecce imago Episcopi visa est se eleuari, & illas scorias super iactatas indignanter reijcere, & sic surgens Episcopus de tumulo pontificaliter indutus iuit stare ante altare, & inuitans ad se fratres cantare cœpit: Venite filii audite me, timorem Domini docebo vos; & cantauit hac verba nota graduali, sicut Episcopi in intronizationibus cantare solent: quo expleto, sedit ipse, & fratres omnes ante se per ordinem sedere iussit, & tunc dulcem exhortationem, velut pater suis filijs fecit, ex quo iste frater intellexit in spiritu illum fore beatum Patrem Augustinum.

Psal. 33.

Volens autem idem antistes fratribus amorem ostendere singularem, habebat quidem in manu sua vitrum mundum, cum potu valde claro, & pulchro, bibit ipse primò, & posteà per ordinem, de manu sua, singulis propinauit, intonans valde dulciter, & cantans: aqua sapientiæ potauit eos Dominus, & cum peruenisset Episcopus ad fratrem istum bibit ipse, fuitque potus nobilis, & dulcis, insusitatumque saporem habens, quasi claretum antiquum: ex quo frater iste totus exhilaratus fuit: & cum bibissent omnes, Episcopus benedixit, & sic ad sepulchrum redire cœpit, quod videntes fratres vnanimiter fleuerunt, dolentes de patris recessu; ipse autem consolans eos paternè ait eis, nolite flere filij Ecce enim vobiscum ero, vsque ad consummationem seculi.

Eccles. 15.

Matth. 20.

Hoc dicto,

Hoc dicto, frater iste euigilauit, & inuenit os suum, linguam, & palatum de potu illo valde dulcoratum: vnde repletus stupore, & gaudio gratias egit Deo sperans illam visionem non esse otiosam: sed alicuius boni pro Ordine præsagam, sicut non multum post claruit in effectu: nam infra duos menses, vel circa venerunt literæ certæ de curia Romana nunciantes noua, quomodo corpus beatissimi Patris nostri Augustini esse Ordini redonatum, per omnia benedictus Deus, hucusque Iordanus ipse.

De Reliquijs S. P. N. Augustini.

CAPVT V.

TRes inuenio celeberrimas Sancti Patris Augustini Reliquias, nempè cor eius apud auctores Germaniæ, brachium, de quo Chronica regni Angliæ, ac tandem Digitus in libris aliquibus Italiæ; quæ miraculis ornatę sanctitatem augustissimi Doctoris ostenderunt, & huiusmodi locum in hoc libro sibi meritò vendicarunt.. *Tres Augustini Reliquiæ miraculis celeberrimæ.*

De corde igitur hæc accipe ex vetustis Germaniæ codicibus manuscriptis, nihil tamen à me mutatis: *Nota quod Sanctus Sigisbertus Lurudunensis Episcopus, sicut legitur in vita ipsius, beatum Augustinum* *Antiqui codices Germaniæ.*

in maxima deuotione habuit; Deum sedulò orabat, vt aliquam particulam quandoque de Reliquijs beatissimi præsulis accipere mereretur, quodam autem die circa horam primam cum in sua Capella pias ad Dominum preces fudisset, ante altare subitò obdormiuit, & ecce vidit in somnis Angelū Dei mirabili claritate fulgentē ad altare procedentem, & crystallinum receptaculum miræ pulchritudinis ornatum in manibus gestantem, quod cum super altare reuerenter locasset ad ipsum dixit, Sigisberte dormis, & ille quis es Domine? cui respondit: Ego sum Angelus, qui beato Augustino quondam Hipponensi Episcopo ad custodiam fueram deputatus, cum autem ex hoc seculo migrasset, præcipiente Altissimo, cor eius accepi, & incorruptum seruaui, præsciuit enim Deus cui dare disposuerat, nec corrumpi debuit quod tam dulciter, subtiliter, ac tam altè de Sanctâ Trinitate sensit: surge ergo, & tolle eximium thesaurum totius Trinitatis, clenodium pretiosum sanctæ Ecclesiæ fortalicium omnium tribulatorum, ac sacræ Scripturæ, tibi Sigisberte à Deo destinatum, conserua nobile depositum tui Sancti traditum.

Cor Augustini donatum fuit Episcopo cuidam Lurudunensi.

Angelus custos Augustini cor inclusum in cristallino vase repræsentauit Sigisberto Episcopo.

His dictis Episcopus euigilauit, & sicut in somnis viderat, Cor crudum, & recens super altare in cristallo reperijt, sicque gratias agēs miraculū publicauit. Tunc ergo populus cateruatim ad tam grande spectaculum profluit; Præcepit Episcopus Clero, vt pro gratiarum actione. Te Deum laudamus inciperent, mira res, & super omnem

naturam mirabilis! cum enim versiculum, Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth canerent: Cor in cristallo se mouere cœpit, & quasi os ad laudem Dei aperuit, tanquam diceret, ô sancta Trinitas! te dictando, prædicando, scribendo, canendo laudarem, si in corpore meo viuerem: quo viso clerus, & populus Dei laudem clamarunt, & beatum Augustinum dignis præconiis extulerunt dicentes; ô sancte Augustine lumen Ecclesiæ ora pro nobis.

Cor Augustini se mouere cœpit, vbi decantatum est illud Sãctus, Sãctus, Sanctus, in cantico Te Deum laudamus.

Singulis quoque annis in festo Sanctæ Trinitatis, cum Missa canitur, & cor super altare ponitur mox, omnibus intuentibus, se cor mouere incipit quasi piscis in aqua, & sic inoleuit ex institutis Romanorum Pontificum, quod semper in festo eius canitur præfatio de Sancta Trinitate.

Miraculum singulis annis olim factum in festo Trinitatis.

Librum etiam inueni prælodatum Anagniæ anno Domini M. DIX. *Panis quotidianus* inscriptum, & eum quicumque voluerit in Bibliotheca Regalis monasterij Sancti Laurentij inueniet apud Scoriare, qui post bonam S. P. Augustini mentionem, laudem eius propter cor, ita prosequitur *Id ipsum Cor in præfatione, cum dicitur Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth, exultare cernitur.*

Historia Cordis S. P. Aug.

Liber, qui Panis quotidianus inscribitur, vbi de Augustino.

Germanus est etiam beatæ memoriæ vir Iordanus de Saxonia & syncerę mentis auctor, atque idem miraculum de corde

Iordanus de Saxonia ser-mo. 249. S. P. Augustini confirmat, & dilucidat hisce verbis, *Secundum probatissimorum virorum auctoritatem in tota Ecclesia, fide digna famatum est, quod cor istius inclyti doctoris in vno cristallo inclusum, quoties sancta Trinitas coram eo nominabatur, vel liber eius de Trinitate expandebatur, cor ipsum quasi vitaliter, & intellectualiter exultabat cuius simile de nullo alio sancto dicitur, vel legitur:* *De nullo Sancto simile legitur.* *Bene legitur, quod ossa Helisæi post mortem eius mortuum suscitauerint, & quod in corde Ignatij post mortem eius literæ aureæ per totum apparuerint, quæ nonnisi nomen IESV ibidem in scissuris omnibus repræsentauerunt, prout in vita eius legitur & quod ossa Nicolai, & Catharinæ post mortem riuos olei emanauerint: sed his omnibus videtur mirabilius, quod cor Augustini post mortem habuit motus vitales, imó quasi intellectuales exultando ad præsentiam verborum Sanctissimæ Trinitatis dictorum, vel scriptorum, super quo stupendo miraculo cadit quæstio, vtrum talis motus causaretur immediatè à præsentia diuina, vel per aliquam subiectam creaturam? ad quam quæstionem sine temeraira assertione, & præcipiti determinatione per modũ inquisitionis potius videtur probabiliter posse dici, quod illa motio cordis Patris Augustini fuit immediatè à Deo, & non per mediam creaturam, & cæt.* *Quæstiuncula de corde S. P. N. Augustini.*

Historia de corde Aug. Frater Hieronymus Romanus, quem librorum heluonem appellare rectè possum, in Annalibus non impressis Or-

dinis Fratrum Eremitarum, vbi agit de S. Augustino fatetur librum vetustum à se repertum in monasterio Sancti Augustini Lusitaniæ de Turribus veteribus apellato, in quo manuscripta erat vniuersa historia Cordis S. P. N. Augustini, quam tangit in Centuria sexta prælo data, & repetens fermè omnia supra dicta in Chronico eiusdem Ordinis fratrum Eremitarum Hispaniensi, sic addit: *Notandum ex historijs illustribus, ac veris nunquam in Ecclesiâ, vbi cor S. P. N. Augustini erat, ingressum fuisse hominem hæreticũ, vel enim intus moriebatur, vel in limine cadebat: hac de causa depingi solet Augustini cor in vase pulchro super altare, ante quod multi iacent hæretici consternati, & emortui.* *Cent. 6. an. 51.* *1. P. Chronico c. 35.* *Cor Aug depingitur.*

Reuerendissimus, ac illustrissimus Dominus D. Fr. Augustinus de IESV archipræsul ac Dominus Bracharensium, Hispaniarum Primas, Ordinis Eremitarum decus eximium, magno Christianæ religionis zelo præditus, à Summo Pontifice Gregorio XIII. missus in Germaniam vices Generalissimi Prioris Ordinis eiusdem Eremitarum gerens, vt omnes ibidem Eremitas visitaret, & ad normam reduceret melioris frugis, vt ipse mihi narrauit, in magno Ordinis monasterio vrbis Monachi, inter reliquias tuberculum inuenit, his ornatum *R. D. F. Augusti. de Iesu attulit ex Germania* *Cor ferreum contactum vero cordi S. Augustini.*

literis, *Cor Augustini*. Exultans igitur, & toto feruens animo, interrogatus est à Religiosis, vtrum aliquid vellet ex illo sacrario, qui pectoris votum adsignificauit, & videre inuolucrum cordis Augustini: illud ergo pignus accepit, & secum adduxit in Lusitaniam: cor enim paruum erat ferreum aurea virgula circumdatum, & in pergamineo confixum, adiunctis literis, *Cor contactum vero cordi Sancti Augustini, quod ferreum, propter nimiam eius constantiam, aureum, propter inflammatam charitatem.*

Verba in honorem Cordis S. P. Augustini.

Ex hoc supra relato tam præclaro testimonio patet illam Ecclesiam visitari solitam, in qua Cor erat Augustini: nam deuotionis ergo reportabantur illa pignora cordi vero Sancti Doctoris contacta, & inde fortassis inoleuit, vt in omnibus fermè mundi partibus, cum corde depingatur in manu: Nec sine magna ratione pro insigniis Augustini cor istud habetur: vnde quidam,

Augustinus depingitur cum corde in manu.

Emmanuel Correa 2. p. hist. S. Ioan. de Sahagum per Petrum de Mariz. c. vltim.

Gentis Eremicolæ Pater Augustinus amore
Diuino accensus Christum, meditatus, ab illo
Fonte capit plagas, ex illo fonte sagittas,
Nobile stemma suis, qualis qui tertia Cæli
Limina conscendit raptus, cui gloria Christi.
Stigmata

Ad illa videntur hæc carmina respicere, quæ Ioannes Maburnus, siue Mabuenus, Ordinis Canonicorum Regularium, in suo Roseto sic interserit: *Tractare possumus Augustini laudes item per quæstionem, vtrum Deus omni virtute eum ornauerit, & adeò cor eius charitate vulnerauerit: quod stigmata Christi, sicut Paulus, vt Bonauentura ait, portauit?* *Ioan. Mabur tit. 20. ad finem.*

Nec ista laus parua est, aut indigna, si Bonauentura eam asseruit, vt enim à vase liquores, ita saporem accipiunt ab authore sententiæ, quod scilicet stigmata Christi, sicut Paulus, noster Doctor in corde gestauerit, & non in aure foramen, sicut mos erat seruis inter Hebræos, sed in corde vulnera sagittarum haberet in apertum amabilis seruitutis signum, quod Florentius ille inter Batauos olim gloriosissimæ memoriæ amorem vocat immeritum; *in perpetuum tecum ipse diligenter animaduerte* (ait ipse) *quod Diuus Pater Augustinus eundem ipsum fidelissimum sui amatorem Dominum IESVM tam ardenti vicissim amore complexus est, vt cor illius dilectionis iaculo transfixum legatur contigisse.* *Augustinus gestauit amoris signum in corde.* *Florent li. 5. de instit. Christ. cap. 11.*

Nec desunt miranda testimonia, quod insignia Augustini sint cor eius, quem admodum beatæ Catharinæ Martyri Rota nouaculis instructa, postquam enim monasterium illud, Sanctæ Catharinæ,

Bulla Sixti IV qua est in archiuis Eremitarum Salmanticæ.

de Badaya, quod antea fuerat Ordinis Hieronyminiani, per Bullam Summi Pontificis Sixti IIII. datam Eremitis Augustinianis Castellæ anno Domini MCCCCLXXII. decima die Octobris, ab ipsis Eremitis inhabitatum est, statim inueniri cœperunt, & adhuc hodiè facilè inueniuntur lapides, & Rota nouacularum, & corde hominis opere miro intercisi, docentes quantùm Deo placeat, vt loca religiosorum cultui dicata, ab alijs inhabitentur, & magna sit Augustinianis deuotio erga martyrem sanctissimam Catharinam Augustino similem; vt enim ille inter viros, exceptis Apostolis, sapientissimus: ita hæc, excipio Deigenitricem, inter fœminas, quod beatæ Gertrudi reuelatum quodammodò fuit: in die namque festo S. P. Augustini perponderans istud; *Non est similis illi, &c.* Sanctam vidit Alexandriæ Martyrem omni gloria circundatam in Cœlo, ante quā quinquaginta Oratores, qui virgas aureas quasi victi proiiceret, & ei gratos ob suam conuersioné sese exhiberent.

Cor Aug. in petris incisum.

Gertrud lib. 4. Reuelat. c. 37

Ad cor reuertamur excellentissimi Patris: non erit absurdum illud cum chorda musica conferre, quando beatissima Gertrudes præcipuum Ecclesiæ Doctorē Augustinū *suauissimam celi lyram* esse testatur, nec mirū, quod ante voces illas

Gertrud. 4. Reuel. 45.

Sanctus, Sanctus, Sanctus, &c. quæ sunt veluti sociæ chordæ eius, diuinitus moueatur chorda Sanctissimæ Trinitatis ipsum Augustini cor: nam, Cassiodoro teste, *tanta vocum collecta est aliquando in lyra sub diuersitate concordia, vt vicina chorda pulsata alteram faciat sponte contremiscere, quam nullum contigit attigisse.* *Cassiod. 2. Var. epist. 41.*

Quādo verò cor est Augustino insigne, & super ferrum habet aurum, honor Sancto Doctori contigit insigniorum supremus, qui solum in scuto Godephridi Bullonij, nullus enim (vt dicunt) alius potest duplicatum in scuto metallum gerere, sicut ille, qui crucem auri super argenteam aream gestabat: aurum in corde Augustini adsignificat amorem erga fideles: ferrum verò quod fuerit in hostes fidei *terribilis, vt castrorum acies ordinata.* *Nulla insignia possunt habere metallum supra metallum ob excellentiam Godefridi Bullonij.* *Cant. 6.*

Altera Reliquia est brachium posteritati commendatum ab Episcopo Signino D. Iosepho Pamphilo: sic enim ait: *Memini quoque me legisse in historia quadam rerum Angliæ, quod circa ann. Domini MCCCIII. Achelnotus Cantuariæ Archiepiscopus Romam veniens, Papiæ Augustini Doctoris sancti brachium auri talento, & centum argenti comparauit, atque in Angliam secum magna cum reuerentia perferens, illud in Benturia ciuitate collocauit.* *Ioseph Pamph. ad ann. 1477. Brachium S. P. Aug.*

Baron. ann. 1023. Repetit hæc Cardinalis Baronius in Annalibus Ecclesiasticis propriis Guilhermi Malmesburiensis verbis, qui fuit eiusdem temporis, & ita scriptum reliquit; *Nuto cognomento magnus Rex Angliæ domum rediens apud Papiam brachium Sancti Augustini Doctoris centum talentis argenti, & talento auri comparatum apud Conuentriam misit.*

Guilherm. Malmesbu. de Reb. August. in Nutone.

Digitus S. Augustini. *Hist. Lomb. in Aug.* *Signinus. an. 1477.*

Tertia denique Reliquia digitus est ille miraculis clarus, de quo scribit historia Lombardica, & ipse Episcopus Signinus in chronico Fratrum Eremitarum dicens, quod *Paulus de Verona theologus, & concionator egregius in sermone, qui de ratione inscribitur, refert insigne miraculum, quod Papiæ circa corpus beati Augustini dicitur accidisse. Vir quidam nobilis genere Senensis, cum aliquam particulam corporis Diui Augustini, quam coleret habere apud se vehementer exoptaret, Ticinum profectus, à sancti corporis custode eam efflagitauit, magna vi pecuniæ illi proposita. Custos id se facturum respondit: sed non ausus quidquā de sanctissimo corpore detrahere, viro illi operam dare dissimulans ad sepulchrum cuiusdam, qui paucis ante diebus humatus erat, accessit, illiusque cadaueris dextera abscissum pollicem serico inuolutum viro illi nobili porrexit asserens eum esse Diui Augustini digitum, quem Patricius ille reuerenter accipiens, religiosissimè colebat modo ori, modo oculis admouens, sæpè eundē sinu refouens. Nocte quadam in ædibus suis non plenè dormienti*

Diuus Augustinus viro apparuit in luce multa, dixitque illi: fili quiddam apud te reliquiarum mei corporis habere credis, sed falleris; quem enim digitum veneraris non est meus, sed alterius vita functi, vtque re ipsa verbã comprobem, manus meæ integræ sunt (vide); sed, ne fides tua vana sit, accipe digitũ hunc meũ, statimque ademptum dexteræ suæ pollicem ei dono dedit, euanuitque ab oculis illius. Multa quidem vbicumque aderat vir ille, signa, & prodigia sacro digito faciebat, quod audiens Longobardorum Rex sancti corporis custodiam in carcerem conyci iussit, voluitque rem penitus cognoscere. Custode verò affirmante se alterius cadaueris pollicem abscissum Patricio tradidisse, Rex, vbi Diui Augustini corpus asseruabatur, locum patefieri iussit, sanctoque corpori dexteræ pollicem, præterea nihil, deesse comperit; Hæc Paulus Veronensis, & eo antiquior Iordanus de Saxonia sermone LIX. de Translatione Sancti Augustini. Is digitus hodie venerabiliter asseruatur in templo nostro Sancti Augustini Montis Alcini in Hetruria præclara Italiæ regione. Huc vsque Episcopus Signinus Ordinis Eremitarum illustris Chronista.

Iordanus de Saxonia alibi; *de illo* Augustini *Digito vere sic miraculose obtento, post multa tempora, mihi tanquam abortiuo vna particula est collata.* *Iord. serm. 64.*

De cœlesti gloria, & honore Augustini in terris.

CAPVT VI.

Per reuelationes gloria S. Aug. agnoscimus sanctitatē eius.

DE gloria Sancti Doctoris scriptum habemus ante libros Moraliũ S. Gregorij Papæ; quod Tagio alias Taio Cæsaraugustanus Episcop⁹ pro inquirēdis eiusdem libris in Ecclesia S. Petri Romæ vigilaret, & circa mediam noctem in ipso feruore orationis persistens totam videret Ecclesiam immenso lumine repleri: *deindè prospexit magnam reuerendorum virorum, niueis vestibus indutorum multitudinem, ianuam Ecclesiæ ingredientem, & decenti ordine binos, & binos ad altare S. Petri tendentem; Cumque nimio terrore perterritus, de loco in quo stabat, se mouere non auderet, ecce vidit duos ex eis de cætu illorum egressos ad se venientes; ex quibus vnus dulciter salutans eum, percontatur quis esset, vnde, & cur venisset, & cur ea hora ibi vigilaret? Episcopo vero ad singula respondente, totamque itineris sui, & orationis causam referente; is qui aduenerat, digitum protendens: in scrinio (inquit) illo, quod cernis, continentur libri, quos quæris. Tunc vero Episcopus fiducia sumpta: Obsecro (inquit) mi Domine, vt mihi seruo tuo pandere digneris,*

Miraculum de inuentione librorum Moralium S. Gregorij relatũ etiam apud Concilium 7. Toletan in fine.

quanam sit illa, quam cerno, tam praclara virorum processio? Protinus ille respondens: Duo, inquit, illi, quos pracedentes, seque inuicem manu inserta vides complectentes, B.B. Apostoli sunt Petrus, & Paulus: reliqui vero quos post eos cernis stantes, ipsi sunt successores eorum, huius Apostolica Sedis Pontifices: Et eodem ordine, quo eos in episcopatu sunt sequuti, etiam nunc eos sequuntur. Et sicut hanc Ecclesiam in vita sua dilexerunt, ita, & nunc post obitum diligunt, & frequenter eam inuisere veniunt. Tunc Episcopus, Oro, inquit, mi Domine, vt dicas mihi, quisnam tu ipse sis. Ille respondit: Ego sum Gregorius, pro cuius libris tanti itineris laborem sustinuisti, Ideoque nunc veni, vt tua satisfacerem petitioni: tunc Episcopus, inquit, Obsecro Domine mi, si hic est, mihi dicas quisnam istorum est beatus Pater Augustinus, cuius libros non minus quam tuos dilexi? Respondit; beatum Augustinum virum excellentissimum, de quo quaris, altior à nobis continet locus. Hac dixit statimque cum socio, qui secum venerat ad catum aliorum rediit. Postea vidente Episcopo omnes simul ad altare beati Petri reuerenter submissis capitibus inclinantes, eodem quo venerant ordine, ianuam Ecclesia repetierunt, & cum lumine, quod prius viderat, recesserunt.

Augustinus excellentissimus vir.

Hæc narrat, & ponderat Baronius sequens scriptionem in appendice ad septimam Synodum Toletanam, & laudem Augustini recensitam à Sancto Gregorio

Appendix ad 7. Concilium Tolet. Bar. an. 649.

sic affert; *Vir ille clarissimus, & omnium expectatione gratissimus Augustinus, quem quaeris alius à nobis eum continet locus.* Ita ipse, legendum putans pro altiori loco, alium, & sequentem praestans rationem; *Quod enim non nisi, qui in ea Basilica sancti sepulti essent, eidem dicantur apparuisse, de Augustino videtur esse responsum alio eum loco detentum: sicque corrigendum quod habetur, altiori eum loco detentum: alioqui quo modo verum dici potuit Augustinum eminentiori loco in cœlo positum, cum ipsi Apostolorum principes, & alij complures martyres Pontifices in eadem sepulti Ecclesia ea tunc visione apparuerint;*

Relatio huius miraculi in antiquis operibus S. Gregorij.

Iuxta Cardinalem Baronium, nihil ex verbis Diui Gregorij laudis, circa gloriam cœlestem S. Augustino obuenit, quando legendum putat *alius à nobis eum continet locus*, quod scilicet non nisi ex Sanctis in Basilica Sancti Petri sepultis miraculosa processionis apparitio facta fuerit, & de Augustino responsum in alio eum loco sepultum; veruntamen, relatio huius miraculi ante libros Moralium Sancti Gregorij secundum codices antiquiores non dicit illos solum Pontifices qui sepulti erant in Basilica Sancti Petri in illa processione: sed successores eius in Apostolica sede, qui potius videbantur non esse in Basilica, sed ad ipsam aliunde venire nempe ab

ipſo cœlo lumine gloriæ circumdati quo cum Eccleſiæ ianuam ingreſſi ſunt, ac poſteà eandem repetentes qua venerant, receſſerunt. Et certè, vt notat Onuphrius aduerſus Platinam dicentem Sanctum Gregorium ſepultum fuiſſe *in Baſilica Petri*, ipſe Summus Pontifex Gregorius magnus conditus eſt *in extrema porticu ante Baſilicam Sancti Petri Apoſtoli prope ſecretarium, quod nunc dicitur ſancta Maria de febre.* *Onuph. annotatione ad Platinam in S. Gregorio magno.*

Verior ergo eſt lectio Romanorum codicum, quæ nihil mentionis facit in illa proceſſione de loco in quo erant Pontifices illic apparentes ſepulti, nec de ſepultura Auguſtini quærebat Cæſarauguſtanus Epiſcopus, ſed ſi eſſet aliquis ex illis multis antiſtitibus ante ſe luminoſa gloria fulgentibus: hinc non eſt incongruum legere cum ipſis Romanis codicibus; *altior eum à nobis continet locus*, vt ſcilicet de altiori cœli loco Diuus Gregorius loquatur, & excellentiam comprobet Auguſtini: ſic communiter intellexerunt omnes hæc verba, nam, & qui fecit ſcholia in libros Diui Gregorij, quibus vtimur, appoſuit è regione; *In domo patris mei manſiones multæ ſunt.* *De cœleſti gloria intelligendus eſt D. Gregor.* *Ioan. 14.*

Nec ex verbis S. Gregorij ſic acceptis, inferri poteſt Auguſtinus eminentiori loco poſitus in cœlo, quam ipſi Apoſtolo-

Episcopus Cæsar Augustanus nõ quærebat de Augustino, nisi post Petrum, & Paulum.
Antiph. in laudĕ Aug.

rum principes; nam S. Gregorius expressis verbis illos nominauit, & à reliqua magna multitudine separatos ostendit se inuicem manu inserta complectentes: Cum reliquis verò pontificibus, seu cum ipso Gregorio, vt non potestate comparandus, ita meritis non est incomparabilis, qui post Apostolós, *secunda dispensandi Verbi Dei primus refulsit gratia*: vndè benè, & singulariter inter Sanctos *lux Doctorum*, habetur, *malleus hæreticorum*, *firmamentum Ecclesiæ*, *summum Vas scientiæ*, atque, vt est, in Hymno, *Summum decus Præsulum.*

Hym. Aug.

Qui fuerunt ad pedem crucis Christi nõ passi sunt martyrium.

Et quemadmodum Ioannes Euangelista, beatissima Magdalena, & reliquæ Mariæ martyrij mortem non subierunt, quia eis amoris vulnera prope crucem suscepta sufficientissima ad pręmium martyribus ęquale; sic Augustino, etsi martyr non fuit, futurus, nisi Deus ipsum à Donatistis, & aliis hæreticis expetitum diuinitus liberaret, præmium, & locum in cælis habet ęqualē martyribus, & quantò magis excellit anima corpori, tanto excellentius ei vulnerum genus, quibus affectus ait Deo; *Sagittaueras tu cor nostrum charitate tua.*

9. Conf. 2.

S. Anto. in sermone de Thoma Aquinate.

Ad gloriam Sancti Patris Augustini pertinet illa visio Alberti Brixiæ, narrat enim Sanctus Antoninus quod; *Apparuit ei Augu-*

ei Augustinus, & Thomas: Augustinus dixit æqualis mihi est in gloria, sed me præcedit in virginitate, lapis pretiosus in pectore est bona intentio, quam semper habuit de Deo, torques ad collum obedientia.

Apparuit simul cum S. Thoma.

Historia Sanctorum Lombardica, *Fertur quoque* (ait) *quod dam quidam vir sanctus in Spiritu raptus sanctos in gloria conspexisset, & beatum Augustinum minimè vidisset, quemdam de sanctis, vbi nam Augustinus esset percontatus est, qui respondit Augustinus residet in excelsis, vbi disputat de gloria excellentißima Trinitatis.* Fortasse ad visionem Taionis hæc historia respicit, & ad intelligendam Augustini laudem de loco cœli altiori.

Hist. Lomb. Augustinus non apparuit alios sanctos videnti.

Gloria Patris Augustini reuelata legitur sanctæ Gertrudi, cùm ille ante Deum visus est odorem suauissimum ex corde, & splendores sanctissimos ex ore sic emittere, *vt cælum vniuersum summa lætitia perfunderet.*

Apparet S. Gertrudi.

Gertrud. li. 4. insinuationum diuinarum.

Beatissima Veronica, quæ sub Augustiniana Regula vixit in Monasterio Sanctæ Marthæ Mediolanensi, permultis Sanctorum visionibus hac in vita potita, supra modum Patris Augustini gloriam commendabat à se visam, & scriptam ab Isidoro de Issolanis Ordinis Prædicatorum hoc modo: *Diuus Pater Augustinus Pontificio habitu ornatißimus, vestemque ha-*

Apparuit beata Veronica.

Isid. lib. 5. de vita sancta Veronica. c. vlt.

bens interiorem rubri coloris medius inter sanctos Nicolaum Tolentinatem, & Guilhermum sacerdotali more indutus, coronatusque praecedebat mitra, auro, & lapidibus pretiosis nimium radiante, aediculam auream incredibili ornatu manu gestabat, non capit humana mens, quae fuerit ea pulchritudo, eximius splendor, praeclara magnificentia. Hos primùm sequebatur Eremitarum numerus copiosus; deindè Canonici Regulares albis vestibus induti, post quos turba magna Religiosorum coloris grisei (subobscuri, quo plerique Ordines vestiuntur sub Augustini Regula militantes: Cuius sectatores (ait ipse Isidorus de Issolanis iuxta visionem beatae Veronicae) *diuersorum Ordinum Religiosorum numerum excedere videbantur.*

Primi apud Aug. in coelis visi sunt Eremitae.

Isidorus de Issolanis in vita S. Veronicae, lib. 5. cap. 14.

Ad honores venio; quos habuit in terris, & templum ei, licet Confessori iam à sanctissimo viro Roricio Lemouicensi Episcopo qui in Aruernensi Cõcilio subscripsit anno Domini DXLI. dicatum magna cum Dei gloria primum inuenimus in Gallia, vbi Roricij duo floruerunt, quorum primus in libris Epistolarum Sancti Apollinaris est celebris; alter verò iunior, Augustino nostro deuotissimus: vterque vero auita nobilitate clarus, & Anicianae familiae coniunctus, pro vt Fortunatus in epitaphio eorum ita canit;

Templum quando eius sub nomine dicatum.

Fortun. lib. 4. Carmin.

Inuida mors rapido quamuis miniteris biatu,
Non tamen in Sanctos iura tenere vales:
Nam postquam remeans domuit fera tartara Christus
Iustorum meritis sub pede victa iaces.
Hic sacra pontificum toto radiantia mundo
Membra sepulchra tegunt, spiritus alta colit.
Ruricij gemini flores, quibus Aniciorum
Iuncta parens tali culmine Roma fuit,
Accumulante gradus prænomine sanguine nexit,
Exultant pariter, hinc auus, inde nepos.
Tempore quisque suo fundens pia templa patrono,
Iste Augustini condidit, ille Petri:
Hic probus, ille pius: hic serius, ille serenus,
Certantes pariter quis sibi maior erit:
Plurima pauperibus tribuentes diuite censu,
Miserunt cælo quas sequerentur opes;
Quos spargente manu redimentes crimina mundi,
Inter Apostolicos credimus esse choros,
Felices, qui sic de nobilitate fugaci
Mercata in cælis iura senatus habent.

Ruricius Augustino deuotissimus.

Quatuor assignatæ sunt Augustino festiuitates in Kalendario Romano, prima,

Quatuor Augustini festiuitates.

& secunda Translatio, hæc vigesima octaua Februarij, illa verò vndecima Octobris, Conuersio quinta die Maij, & vigesima octaua Augusti mensis, natalis eius in cælesti patria; *Qua, ne quis operibus seruilibus incumberet, sed tanquam diem vnius Apostoli coleret, cautum fuit bulla Alexandri Papæ Sexti, primo anno sui Pontificatus, Venetijs apud Registrum Patriarchale, & Tridenti apud Augustinianos Eremitas custodita.*

Officiũ antiquum ordin. Erem.

Missale Mosarabiũ.

Ponitur in Canone Missæ Mosarabium, id est Christianorum qui mixti Arabibus viuebant in Hispania.

Missa in honorem Sancti Aug. Lib. Sacramen. S. Gregor. die 28. Aug.

Missam ad honorem eius in libro Sacramentorum Sancti Gregorij Magni, & præfationem etiam propriam videmus ita se habentem. *Æterne Deus, qui beatum Augustinum Confessorem tuum, & scientiæ documentis replesti, & virtutum ornamentis ditasti, quem ita multimodo genere pietatis imbuisti, vt ipse tibi, & ara, & sacrificium, & Sacerdos esset, & templum.*

Antiphona S. Augustini in Antiphonario S. Gregorij.

Dantur etiam in antiquo Sancti Gregorij Antiphonario, propriæ in laudem eiusdem Sancti Augustini antiphonæ sic incipientes; *Dicit Dominus, sermones mei, quos dedi in os tuum, non deficient de ore tuo, &c.*

Iacob. de Valen in Cant. Te Deum.

Ex ipsius Cantico *Te Deum laudamus*, sumit Ecclesia preces, quibus se munit in officiis Horæ primæ, & Completorij, vt notat Iacobus de Valentia, & præcipuum

Doctorem, primumque post Apostolos, & singularem post Paulum nemo eum denegat, quem Petrus cognomento Venerabilis contra illos allegans impiè docentes viuorum beneficia nihil prodesse defunctis ita nominat; *Gloriosus verò, ac post Paulum Apostolum, singularis magister Ecclesiæ Augustinus, &c.* *Petrus Ven. lib. 1. epist.*

Omnes sapientes (ô felicitatem, & honorē!) eo posteriores, ideò se natos gaudent, vt vnum attendant, & audiant Augustinum, eumque non adsequutos, sed sequutos se fuisse glorientur. Audi vnum illorum, & non vltimum, Rupertum in Euangelium beati Ioannis præfantem; *Igitur alta mysteria, quæ in hoc splendore Euangelij, velut aquila grandis peruolauit magnus Doctor Augustinus, nos eadem quidem via, sed non omninò eisdem vestigiis subsequi conitemur: nam ille quidem alta montium peruolat cacumina; nos interdum, & circa radices imas occupabimur; ille præcelsæ arboris superiora quæque poma carpere festinat; nos terræ quoque proximos, quos paruulis reliquit, attingere conabimur Euangelicæ literæ ramusculos.* Hæc ille & lepidè procedit ex sententia, nam (vt finem faciam) S. Gregorius Papa in exponendo Euangelio secundum Marcum, Hieronymus secundum Matthæum, Ambrosius excellit secundum Lucam, Augustinus verò, (cui sen- *Rupert. in præf. super Euang Ioannis.* *Augustinus in Euangelium secundum Ioan. laudatissimus.*

ſus anagogicus tribuitur) ſecundum Ioannem.

Magnus Auguſtino eſt honor ex multis, & religioſiſſimis ordinibus ſub aurea eius Regula militantibus, nec enim ſub alia plures, & ex Eccleſiis Cathedralibus olim in Africa, Hiſpania, Italia, Gallia, Germania, Anglia, Hybernia; nam ſolum apud Belgas ei videntur paruiſſe ſeptuaginta, nec aliter intelligere potui Ioannem Maburnum Bruxellenſem ita locutum cum patre Auguſtino: *ſeptuaginta ciuitates ſub tua poteſtate ſolus habuiſti.*

Ioan. Mabur. alph. 12. tit. 20.

Si tamen hoc iudicium diſplicet alicui, reddat aliud, & meliorem imaginis honoratiſſimæ rationem, de qua olim ſic apud ipſos Belgas Thomas Cantapratanus Ordinis Prædicatorum; *In iconia diui Patris Auguſtini ſcriptura cum his verſibus legebatur:*

Thom. l. de apib. p. 1. c. 7.

Ordo gemmarum deſignat ſeptuagenus,
Ipſe quibus præerat ſeptuaginta poles,
Soli pro meritis eſt tradita tanta poteſtas,
Nec ſucceßit ei paſtor honore pari.

Ostenditur Augustini sanctitas, ob Regulam, & multos Ordines sub ea militantes.

CAPVT VII.

DE Regula Sancti Patris Augustini plurima scripsimus in quarto libro; nunc ad tractandam Augustini eiusdem sanctitatem, aliqua repetemus, & Ordines præcipuos sub ea Deo seruientes, quam Innocentius Papa huius nominis secundus ita commendat; *Perniciosam consuetudinem quarumdam mulierum, quæ licet neque secundum Regulam Beati Benedicti, aut Augustini viuunt, sanctimoniales tamen vulgo censeri desiderant, aboleri decernimus.*

Innocentius 2. commendat August. Regulam.

Cap. Perniciosā. 18.9.1.

In hoc loco, vel aliis iuris, ne putes vetustiorem, aut excellentiorem Sancti Benedicti regulam esse, quam Augustinianam, quia scilicet illa prius nominatur: non enim agit ibidem Pontifex de antiquitate, vel excellentia, sed tantum vnam, vel alteram Regulam assignat ad solemnem fœminarum professionem, & satis notum Augustinianam prius institutam, priusque approbatam, vt illustrissimus R.E. Cardinalis Ioan. Baptista

Prior locus in iure non arguit antiquitatem.

Relatio pro Regula S. Aug impressa Venetiis, 1584.

Cicada scripsit, dicens, *Omnes Regulæ ante Concilium Lateranense censebantur esse vere approbatæ. C. fin. de Religiosis domibus, & notat Glossa in verbo Præcessit, in capite vnico, §. penultimo, eod. titulo lib. 6. pro quo etiam textus in capite parsimoniam vbi notant omnes 14. dist. & in l. 1. de collegiis illicitis. Item censetur approbata Regula S. P. N. Augustini ante Benedicti Regulam, cum fuerit instituta ante illã per centum annos, & vltra.*

Regula S. Augustini antiquior est benedictina.

Excellentia huius Regulæ ex sapientia, dignitate, sanctitate, & antiquitate auctoris Augustini colligunt alij, & animi pulchritudinem, votorumque perfectionem admirantur, de quibus agit, hęc eius miracula nos addimus, in laudem maximam. Legimus in actis S. Vualdi Canonici Regularis, & Episcopi Eugubini, quod postquam in monasterio Portuensi Apostolicæ institutionis canonem, vel regulam hanc S. Augustini, per tres menses, exemplo seruorum Dei didicit, eam secum attulit, sed ex obliuione prope iter in nemore reliquit, vbi se tradiderat quieti; cumque plueret mirandum in modum, & regredi opus esset pro codice Regulę derelicto, *Valde formidare cœpit, ne aut illa pluuia codicem corrumperet, aut aliquis viator eum asportaret, rediit vero ad locum, vbi codicem reliquerat, & eum iuxta viam positum nec ablatum reperit,*

Surius in vita S. Vualdi die 16. Maij.

Pluuia non madefacit codicẽ Regulæ.

nec vllis pluuiæ aquis madefactum.

Patribus Ordinis seruorum ipsam Dei genitricem legimus apparuisse, ipsos adhortatam *sub Regula Diui Augustini vi-cturos esse, quemadmodum liber declarabat apertus.* Michael Florentinus in chronic. seruorum in princip.

Denique Sancto Norbertho Præmonstratensium institutori (vt alibi cæpimus scribere, & Surius ad longum) *beatus visus est P. Augustinus, qui & auream Regulam à latere dextro illi porrexit, seque luculento sermone ei intimauit, dicens quem vides ego sum Augustinus, Hipponensis Episcopus, ecce habes Regulam, quam ego conscripsi, sub qua, si bene militauerint fratres tui, filij mei adstabunt securi in extremo tremore iudicij.* Surius die 16. Iunij. Securi erunt in iudicio qui recte seruauerint regulam Sancti Aug.

Ordines sub Regula eadem militantes omnes ad certum numerum reducere non potuimus, sed magis notos, magisque florentes iuxta varios auctores, & institutionem vniuscuiusque, en audi in magnam Augustini laudem. Ordines sub Augustini Regula militantes.

Primus Ordo Fratrum Eremitarum S. Augustini ab ipso fundatus in Africa anno Domini CCCLXXXVIII. de quo Papa Leo X. ad Ægidium Viterbiensem Cardinalem illustrissimum, & eius protectorem, *Præ cæteris curis quæ promulgatæ sunt demandato tibi officio, incumbentibus, hæc vna potissima est, Deoque Saluatori* Leo X in bulla indulgentiarum corrigia dat. 2. die Iulij. an. 1512.

ac diuo Augustino Ordinis tibi commissi institututori, acceptior, vt fratres sub illius regula, & habitu Altissimo famulantes, eiusdem Ordinis instituta obseruent.

Secundus Ordo Canonicorum Regularium ab ipso restauratus Augustino sub eadem Regula, post annos Domini CCC-XCV. in Ecclesia Hipponensi; per sanctum Gelasium ad Lateranensem adductus ac in varias inde Catholicorum orbis Ecclesias, & congregationes.

Breuiarum Ecclesiæ Lateranensis in Gelasio.

Tertius ordo Sācti Iacobi, qui de spata nuncupatur, exordium in Gallicia per Ramirum huius nominis primum Legionensem Regem anno Domini DCCC-XXVIII. accepit, & regulam S. P. Augustini ab Alexandro Papa III. vt auctor est Radesius.

Rades. in commentarijs.

Quartus Ordo Sancti Antonij cæptus est in Gallia à Gustono Franco viro nobili, quod ex professo narrat Hithmarus Fulco, & annum exordij testatur esse Domimi M. XCV.

Hithmarus in historia Antoniana.

Quintus ordo Equitum S. Ioannis vbique gentium splendidus, & satis notus Hierosolymis, vt notat Ciaconius anno Domini M. C. III.

Ciaconius in Paschali Papa. 2.

Sextus ordo Præmonstratensium à sancto Norbertho principium habuit, nec vllo modo sub Benedictina Regula,

ſed Auguſtiniana (auctore Baronio) ad annum Domini MCXX. *Baron ann. 1120.*

Septimus ordo Sancti Pauli primi Eremitę in Oſſa rupe Luſitaniæ cœpit anno Domini M. CLXXXII. per quendam Ferdinandum poſteà magiſtrum equitum Auienſium, adiuuante Rugerio Carthuſianorum Ordinis monacho, & natione Gallo; ſicut ex libro manuſcripto conſtat Eccleſiæ Eborenſis; Regulam vero ſancti Auguſtini ſuſcepit an. M. DLXII. *Regiſtra Eccleſiæ Eborenſis.*

Octauus Ordo Sanctæ Crucis in Italia de quo Volaterranus in Antropologia, & alii, ſuam ducit originem ab anno M. CXVII. ſub Auguſtiniana Regula. *Valater. in Antrop. libro 21.*

Nonus Ordo Teutonicorum cœpit ſub patrocinio beatiſſimæ Virginis Hieroſolymis ad an. MCXXI. Cœleſtinus Papa tertius donauit eoſdem veſte alba, & cruce nigra, ſubiecit verò Regulæ Sancti Auguſtini, ait Baronius, an. M. CXCVIII. *Baron. ann. 1121.*

Decimus Ordo Vallis Scholarium, de quo Rennatus Choppinus in hæc verba; *Iſti quidem Vallis Scholarium ſodalitio, quod Auguſtiniana norma regitur initium dedere Lutetiani quatuor Guillelmus, Richardus, Euerardus, & Manaſſes, anno MCCI. confirmauit illud Honorius Papa anno M. CCXVIII.* *Ren Chop. de iure mon. tit. 1. ar. 3.*

Ciaconius in Innocentio 3. Vndecimus Ordo Prædicatorum Tolosæ incepit à Sancto Dominico institutus, sub Innocentio III. an. M.CC, V. Honorius III. ipsum confirmauit 20. die Decembris: anno Domini MCCXVI. auctor huius rei Ciaconius est eiusdem ordinis professor.

Idē in Alexandro 3. Duodecimus Ordo Hospitalis Sancti Spiritus in Saxia pro curandis infirmis, vt ipse refert Alphonsus Ciaconius, exordium accepit sub Augustiniana Regula per Alexandrum Papam Tertium, anno M.CC.XV.

Morig. de Orig. Religio. c 54. xiij. Ordo Sancti Pauli in Vngaria cæpit institui per Eusebium Strigonensem, anno Domini MCCXV, sed confirmatus est, anno MCCCVIII. auctorem habeo Paulum Morigiam in libro de origine Religionum.

Diagus in vita S. Raimundi. xiv. Ordo Dominæ nostræ de Mercede nullo modo sub Regula Benedictina, quod Vuion scripsit in suo ligno vitæ, sed Augustiniana cœpit in Aragonia anno Domini MCCXVIII. confirmatus est an. MCCXXX. auctor est Diagus in chronico Dominicanorum Aragonensium.

Choppinus de iure monach. tit. 2. ar. 4. xv. Cruciferorum, vt Codex eius authographus citatus à Choppino narrat, cœpit anno Domini M.CCXLVIII.

xvi. Ordo Seruorum Sanctæ Mariæ à

Philippo Florentino Ordinis Eremitarum Sancti Augustini cœpit, vt videri poterit in speculo Vincentij ipsum referente, circiter annum Domini M. CCLXXXV. *Vin in Speculo hist. c. 22.*

xvij, Ordo Sanctæ Brigittæ, qui non solum fœminas, sed viros etiam alit Deo famulantes, vt habet Morigia cõfirmatus ab Vrbano. V. sub Augustiniana regula, anno Domini MCCCLXVII. *Mor. de Orig. Relig. c. 55*

xviij. Ordo Sãcti Hieronymi Pisis cœptus fuit anno Domini M. CCCVIII. sub Augustiniana Regula per Petrum Gambacurtam. Auctor est Morigia. *Morig. de Orig. Religio c 41.*

xix. Ordo Sancti Hieronymi sub titulo Eremitarum cœpit anno M. CCCLXXV. iuxta scripta Pauli Morigiæ. Lupus ille Hispalensis hunc Ordinem plurimùm illustrauit. *Morigia c. 47.*

xx. Ordo Cruciferorum cum Stella sub Augustiniana Regula florere cœpit, circiter annum Domini M. CCCXCIII. refert id Rennatus Choppinus in libro secundo de iure monachorum. *Chop lib 2. de iure monach. c. 22.*

xxi. Ordo Clericorum Regularium, seu Fratrum Diuorum Hieronymi, & Gregorii per Gerardum cognomento magnum cœpit in Belgio, qui testor Ascentium obiit *plenior sanctitatis, quàm annorum, anno Domini M. CCCLXXXIV.* *Ascentius in vita Thomæ de Kẽpis. c. 9.*

xxij. Ordo S. Hieronymi, quem alij à Carolo Granelli comite, alii à Redone ordinis Minorum inceptũ asserunt, an. Domini M.CCCCVI. auctore Morigia.

Morig. de Orig. Rel. c. 42.

xxiij. Ordo Scopitinorum, aliâs S. Saluatoris Banoniæ sortitus est exordiũ, an. Domini M. CCCCVIII. per Stephanũ Senensem ordinis Eremitarum S. Augustini, iuxta Ciaconium.

Ciaconius in Gregor. XII.

xxiv. Ordo S. Spiritus Venetiis cœpit per Gabrielem Spoletanũ illustrẽ eiusdẽ Ordinis Eremitarũ S. August. concionatorẽ, anno Domini M. CCCC. XXVI. testor Episcopum signinũ Ioseph Pamphilum.

Ioseph Panphil. in chr. Erem. ann. 1426.

xxv. Ordo S. Georgii in Alga, cuius laus eximia B. Laurentius Iustinianus, sub Bonifacio IX. cœpit à beatæ memoriæ viro Antonio Corrario, Episcopo Hostiẽsi, Cardinali Bononiensi, qui ad cœlum euolauit, iuxta suũ epitaphium, anno Domini M.CCCCXLV. die XIX. Ianuarii.

Moniment. Georg. in Alga.

xxvi. Ordo Equitũ S. Michaelis cœpit in Gallia secundum Genebrardi Chronologia, anno Domini M. CCCCLXIIII.

Genebr. in chron. ann. 1464.

xxvii. Ordo Apostolinorũ genuæ cœpit per Simonem de Morazana, Ioannẽ, Nicolaũ, tres viros eximiæ virtutis, an. Domini M. CCCCLXXXIV. Regulam eis dedit Innocentius octauus, Morigia scribit.

Morig de Orig. Rel. c. 5.

XXVIII. Ordo seruientium pauperibus infirmis per virum optimæ vitæ Lusitanũ

Auctor histor. Ioan. Dei.

nomine Ioannem Dei,natum in Oppido, Mons maior nouus,appellato, cœpit circiter annos M.D.LXXII. quod colligitur ex ſcriptore vitæ eius. Genebrar

XXIX. Ordo Equitum Sancti Spiritus ab Henrico tertio Rege Galliæ creatus (vt auctor eſt Genebrardus) anno D.MDLXXV. an.1575.

Hi ſunt ordines præcipui ſub Auguſtiniana Regula, nec ſilentio præterire decet alios & ſi nobis minoris notitiæ, aut nominis, de quibus ſcripſit Rupertus Richardinus, & alij XXX. Ordo Armænio-rum, XXXI. Ordo Sancti Baſilij. Ordo XXXIJ. Mulierum pœnitentium. XXXIIJ. S. Ioannis de Acre. XXXIIIJ. Sanctorum Martyrum. XXXV. Ordo Sanctæ Mariæ de Scala, XXXVI. Sancti Lazari, XXXVIJ. Ordo Sancti Ambroſij, XXXVIIJ. Ordo Dealbatorum, XXXIX. Sanctæ Eulaliæ, XL. Ordo Pignanenſium, XLI. Ordo Sancti Iacobi de alto paſſu, XLII. Ordo Sancti Gilberti, XLIIJ. beatæ Marthæ, XLIIIJ. Ordo militum Ieſu Chriſti, in Sabaudia, xlv. Ordo Mantellatatarum, xlvi. Ordo Bonorum hominum, xlvii. Fratrum Charitatis beatę Marie. xlviij. Ordo Guilhermitarum corrigijs albis diſtinctus, xlix. Ordo vitę communis. L. ordo montis Morillionis & alij multi.

Rup. Rich. in commentarijs ad Regulam Sancti Aug.

Aliqui alij Ordines. qui ſub regula Auguſtiana.

Huc vſque noſtras explicauimus animi

Conclusio operis.

copias, & affectus erga patrem aureum, & augustum, imò aurum, & merum mel, Aurelium Augustinum. Gratias mecũ agite ô fratres! Dominæ nostræ Gratiarum, cui sicut Magnæ Matri antiqui vestibula, vnde Vesta illa, ita nostra dicauimus huius operis. Qualis passerculus inter aquilas, aut cũ Poëta, videmur

...... *argutos inter anser strepere olores.*

Eclog. 9.

Hîc nos: *multa nouimus in laudẽ huius* (nẽpè Augustini) *à patribus nostris elimato studio cõposita, & luculẽter expressa; quapropter* (S. Petri Damiani animum, sermonémque sequor) *nos rudes eruditis ingerere, & inter eloquentes erubescimus balbutire.*

Petrus Damia. ser. de S. Aug.

Non igitur res meas, aut verba, sed modum, & animũ attendite, quo Ecclesiæ Catholicæ submitto, & mitto hæc pauca in Gazophylatiũ Ordinis nostri: deníque & vos valere iubeo, & vt ille suos tractatus, sic finio: *Conuersi ad Dominũ Deum Patrẽ puro corde, & ei quantùm potest prauitas nostra maximas, atque veras gratias agamus, precantes toto animo singularẽ mansuetudinem eius, vt preces nostras in beneplacito suo exaudire dignetur; inimicũ quoq; à nostris actibus, & cogitationibus sua virtute expellat, nobis fidẽ multiplicet, mentẽ gubernet, spiritales cogitationes cõcedat, & ad beatitudinẽ suam perducat, per Iesum Christũ Filiũ suum Dominũ nostrũ, qui cũ eo viuit, & regnat in vnitate Spir. Sancti Deus, per omn. &c.*

Oratio August. in fine sermonum, est in fine octaui tomi.

FINIS.

